

1927.11.12

9(c6)

K69

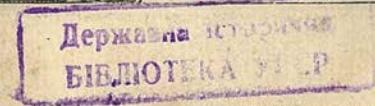
+

VI-60

Л 276618
9(с 6)
К 69

DANTIS CI, SYMPTIBVS GEORGII FÖRSTERI,
Bibliopolæ S.R.M. A° 1650.
Cum Privilegio S.R.M. Polonie et Sueciae.

HISTORIA
ACTU

W. 10. 1. 2. 3. 4. 5. 6.
septembris. 1595. 1596.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.

Illustrissimo ac Celsissimo Domino,
Domino
CASIMIRO LEONI
S A P I E H A,
Magni Ducatus Litvaniæ
PROCANCELLARIO,
Slonimensi, Luboszanensi, Volpensi, &c. &c.
G V B E R N A T O R I.
Domino ac Patrono Gratiostissimo.

HIstoriam Litvanam, operâ
ac studio Reverendissimi
Patris Alberti Kojalowicz
affabré elucubratam & ab
ipsis gentis hujus incuna-
bulis cœptam, perque juventam adus-
que virilem ætatem diductam, meis vero
sumptibus nunc demum exscriptam, si
mungib

cui alii , quām Tibi , inclyte Heros , inscriberem , piaculum propè inexpiable videri possit. Tu etenim ex illa familia nomen ortumque trahis quæ inter Litvanas non solum antiquissima , & , nî fides vetustissimorum Annalium vacillet , vel ipsa Olgerdi tempora anteit , aut certè coæquat ; verum etiam , ob res domi forisque præclarè gestas , audit præclarissima , hujusque operis partem occupat haut postremam . Ex hac viri omni ævo fortissimi ac prudentissimi , maximi Senatores ac bellicosissimi Imperatores , non aliter quam ex equo Trojano , caturvatim prodiere , quorum Catalogum texere , nec mei ad præsens est instituti , nec mearum virium . Satis erit unum vel alterum solum recensuisse . Inprimis de Bogdano Palatino Minscen . extat apud scriptorem non incelebrem , omni cedro

dignum

dignum Elogium. *Vir inquit ille, benevolentia & humanitate præcipuus ideo in bello felix.* Et iterum ibidem , de Andrea Palatino Polocen. ita scribit : *Erat strenuus & fortis, quia nunquam crudelis.* De altero verò Andrea , Palatino Novograden. magni illius Ioannis filio , qui sub Rege Sigismundo I rebellionem Ruthenicam in ipsa , quod ajunt, herba oppressit , dignum memoratu est , quod viginti quatuor millia Moschorum cum Tartaris devicerit, & ad internecionem usque deleverit , prout ex antiquis monumentis refert Paprocius nostras. Quid memorem Parentem Tuum laudatissimum ? Is sanè judicio sapientissimi Regis Stephani præ tot reliquis dignior habitus , quem Curiæ suæ Regiæ , tanquam fidum Achatem perpetuo addiceret. Post cuius verò Regis excessum, ad summos in Republica honores , grada-

tim ascendit , tandemque Dux Exerci-
tuum M. D. Litvaniæ post magnum il-
lum Litvaniæ Scipionem Chodkevicium,
suffragio totius Reipubl. fuit declaratus.
Quam ille na>tus Spartam adeò exorna-
vit, ut redivivum crederes in ipso Chod-
kevicium. Sed ad Te ipsum, inclyte He-
ros , mea properat Oratio. Tu sanè jure
quodam proprio , hujus operis dedica-
tionem Tibi vindicas. Nam ut cætera
taceam , quæ Tu in Toga ac Pace hacce-
nus gessisti ; qui legationem ad Mosco-
viæ Principem , gravissimis in Reipubl.
negotiis, ea in ætate, quæ, etsi non annis
prudentia tamen maturuerat , subiisti, ac
laudabiliter absolvisti : qui summos in
Republ. Magistratus, ea fide atque inte-
gritate administrasti, ut quod in Te des-
ideret quisquam , non habeat, quod vero
miretur, ac imitetur, plurimum : qui lite-
rarum

rarum ac literatorum fautor semper fui-
sti eximius : promotor verò earundem
beneficentissimus : qui Academiam Vil-
nensem bonarum mentium excultricem,
fæcundamque literarum altricem , pro-
fessione publica Iuris Civilis & Canonici,
qua hucusque erat destituta, primus ex-
ornasti, inque ejusdem Doctores magni-
fica stipendia ex proprio ærario Tuo
contulisti. Illæ insuper in Sago & bello
nuper adeò res fortiter gestæ , sifarii si-
lentio involvi neutiquam possunt. Cùm
enim perruptis fidei ac subjectionis re-
pagulis, licentiosa Cosacica tempestas, in
universam Rempubl. Polonam detonare
cæpisset , & jam etiam ipsi Litvaniæ in-
grueret, Tu inprimis, Heros magnanime,
imperterrita pectore eam primus exce-
pisti , Tuique Exercitus robore discussi-
sti, ac Rempubl. periculofissimo tempore
servasti.

V A

servasti. Ita ut Tibi Liberatori ac Conservatori Litvaniæ , meritò Litvaniæ debeatur Historia. Accipe ergò Illustrissime Heros serenâ fronte de meis manibus opus præsens Historicum, quod Tibi Author ipse consecratum esse voluit, meque in numerum Clientum Tuorum gratiosè suscipe , benignè fove ac clementer conserva. Dantisci anno 1650 , die 1 Iulii.

Illust^{ma} Celsit. Tux

Devotissimus Cliens

GEORGIUS FÖRSTERUS.

M. L. Vincentius, Capitanus Boche obiavit hunc librum
R. Patri Andree Grabowski, hic vero Biblio-
thecæ Domus. Ann. 1655.

A V-

A V T H O R I S
P R Æ F A T I O

ad eundem

Illustrissimum Dominum

CASIMIRVM LEONEM
S A P I E H A M.

L L U S T R I S S I M E D O M I N E ,

*Quo tempore Litvana hæc Historia,
ex eruditorum censurâ, in apertum pro-
spectare cœpit, publicam Litvaniæ inco-
lumentatem magnâ sui parte Tuæ Celsitudini innixam
reperit. Quare cum absque Patrono prodire non aude-
ret, neminem alium ante Celsitudinem Tuam ambire
potuit: ne videlicet aliunde sibi quæreret patrocinium,
quam ubi Publica Rei præsidia advertebat. Profectò
fato quodam ita Res Litvana agitur; ut inter Dome-
sticos motus, adversus supraem pericula è Sapiehana
Domo prima veniant præsidia. Graves olim Avorum*

* *

memo-

P R A E F A T I O

memoria , ex Glinsciana factione incubuerat tempestas ;
atque , si ad destinatam proditionem Russorum defectio
accessisset , extrema futura . Verum consilia rebellium ma-
ture à Ioanne Sapieha deprehensa , Regi indicata con-
trariis artibus oppugnata ; eo ipso robur amiserunt quòd
ante quam ex integro coaliissent in lucem fuissent pro-
tracta . His verò ipsis luctuosis mensibus , quando à
Morte Vladislai IV Zaporovviana rebellio , Russis ,
Scythicisque legionibus succincta , tot agrestes in exci-
diū Nobilitatis armaverat ; quanta vastitas Litva-
niā exercuisset ? nisi Sapiehana præsidia in tempore
submissa , retardando hostium progressui presto adfui-
sent . Sub præsenti discrimine , multis in suam solum rem
intentis , multis nihil ultra verba vacuaque rebus consi-
lia promentibus , multis inter stipendorum licitationem
hærentibus , pauci solo Honesto , germanoque Honesti
præmio Famā contenti , laborantis patriæ curis sese im-
pendebant : porro inter hosce paucos Tua Celsitudo mi-
litem de proprio lectum , ita oportunè bifariam hosti fre-
nando objecit : ut & Russiae albae ulteriores provinciæ ,
& propinquior Polesia Litvania , integritatem suam
illi ,

A V T H O R I S.

illi , aut ante omnes , aut inter primos , debeant : Privatus hæc loquor , sed ex mente , sensuque Reipublicæ: cuius nomine , hoc ipso 1649 Christi nati anno , ultima Ianuarii die , publica gratia Senatu Equestriue Ordine in Comitiis Cracoviensibus præsente actæ sunt ; quod periclitanti in Litvania Reipubl. non manipulis sed integris subsidia tuleris . Atque hæc quidem , cumulatius & pro merito narrata illius ætatis historia ad posteritatem transmittet : hic tamen obiter attingenda necessario erant ; ut testatum sacerulis facherem Historiam Litvanam non potuisse à me aliter in publicum mitti quam sub Tua Celsitudinis patrocinio . Necesse enim omnino erat , ut idem esset Historiæ Litvanæ Patronus , qui Rei Litvanæ præcipuus vindex . Quare cum ex publica omnium bonorum gratulatione in confessu sit , à Tua Celsitudine , insigni in patriam pietate , studio incredibili , sumptibus magnificis , Rem Litvanam his luctuosis temporibus , maxime promoveri : ut non ad conspectum modo , sed etiam sub peculiare patrocinium Tua Celsitudinis hæc Historia Litvana admittatur , singularis erga Patriam , Rerumque ejus incrementa

amor

P R A E F A T I O A U T H O R I S.

amor Sapiehano ac præsertim Tuo pectori genuinus,
facile persuadebit.

Celsitudinis Tuæ

Bibliotheca Collegii Myszkowensis
Chiens infimus
ALBERTUS WIUK KOJALOWICZ,
Soc. Iesu.

F A C V L T A S.

E Go Infra scriptus Soc. Iesu per Provinciam Litvaniæ
Præpositus Provincialis, potestate mihi ad id factâ ab
Admodum Reverendo P. nostro Vincentio Caraffa Præ-
posito Generali, facultatem concedo, ut Historiæ Litva-
næ pars prior à P. ALBERTO KOJALOWICZ scri-
pta & ab aliquot ejusdem Societatis Iesu Theologis re-
visa ac approbata typis mandetur. In quorum fidem has
literas manu mea & Convento Officii sigillo munitas de-
di. Vilnæ 25 August. anno Domini 1649.

Locus sigilli.

ANDREAS KLINGER.

HISTO-

HISTORIÆ LITVANÆ P A R S P R I O R ,

De rebus Litvanorum ante susceptam
Christianam religionem.

Maconsis Scholancor Platun.

L I B E R I ,

De rebus Litvanorum ante Italorum in
Litvaniam adventum .

Historiam Litvanam , singulari-
sedulitate parique fide , è Ruf-
forum atque Crucigerorum
monumentis erutam , pri-
mus ferè vulgaverat Matthias
Stryikowski Osofstevius , *Canonicus Samo-*
gitiæ, gente Polonus, vir sua ætate pereru-
ditus. Longè tamen minore operæ pretio
id præstítit , quām vel ipse ex æquo spera-
bat, vel labor impensus merebatur. Rerum
enim ab eo comprehensarum notitia , ne-
que loco ultra terminos , intra quos gestæ
sunt ; neque tempore, ad posteritatem mul-

A tùm

*Historie
Litvanæ
scribendæ
occasio.*

tum propagari poterat. Vtrumque autem evenire, necesse erat; quod liber Polono sermone conscriptus, exterorum quidem usibus planè inutilis esset: domi verò, distractis pridem paucis exemplaribus, brevi interiturus videretur. Optabant itaque non pauci, ad auctoris rerumque ipsarum memoriam in seculo reponendam, librum iteratò sub proœlum mitti: & quidem latinè loquentem, ut à pluribus posthac intelligeretur. Non omnino votum hoc probabam. Nam quemadmodum latinarum literarum cultus, in patria nostra in dies cumulatius excrescens, meritò exigere videbatur; ut juventuti quispiam scriptor ad manum esset, è quo cum domesticæ Historiæ cognitione, Romanæ linguæ notitiam gustumque, à tenero hauriret: ita non leviter vereri oportebat; ne si candidus nimis interpres integrè universa è patro sermone reddita latinè vulgaret; auctorem optimè de Lithuania meritum, at plerisque locis extra leges Historiæ liberè inter suos proiectum, censuræ eruditii

Lecto-

Lectoris obnoxium faceret. Quare ita aliorum desideriis faciendum erat satis , ut auctoris opinio integra relinqueretur. Quod quanquam præstitum à me, nullatenus confirmare ausim : tentatum tamen esse , ingenuè fateor. Inde verò prouum erit non malevolo Lectori advertere , quid à me exigere debeat , quidve ab illo , cuius nomen non dissimulavi : ut ita utriusque labore , absque alterutrius injuria , si velit , frui possit. Neque enim Historiam novo à me labore concinnatam, sed ex annalibus Matthiæ Stryikovii excerptam , ad ordinem legesque literarias, quantum tenuè ingenium, & longè minor eruditio, inter alia severiora studia , permettit , redigere aggredior.

Atque ut inde mihi scribendi sit initium, unde rerum scribendarum ; profectò fidem , quæ scriptoribus semper inter primas curas, nullibi ferè minus Historia apud posteros meretur : quam ubi populorum progressus , ad primam originem ac veluti fontem revocat. Mutatio sedium , atque

A 2 appel-

*Origo Lit-
vanorum.*

appellationum , vicissitudine plurium sæculorum implicata, ita sæpè veritatem confundit ; ut eam à fabulis expeditam promere , negotium sit omnino insuperabile. Initia enim rerum publicarum intra barbariem plerumque concepta , scriptoribus caruerunt : Maturior deinde earum ætas disciplinis variis ad humanitatem exculta, quidquid inter natales suos humile apprehenderit, ut alienum respuit : solaque ea in veris & suis numerat ; quæ altius surgunt, magisque ornant. Exteri verò Scriptores alienorum plerumque non admodum curiosi sunt: & quamvis exactius quandoque consignent , quidquid cum assumpta scribendi materiâ , gestorum series confudit , in cæteris tamen illam veri speciem sequuntur , quam vulgaris fama obtruferit ; multum , ut solet, de falso trahens. Quod si insuper affectu aliquo stylum ferri permiserint : tota planè , sub odio aut emulatione , veritas disperit. Dissidia enim animorum , occultâ quadam vi , finitimis ingenerari videntur, quæ armis quoque quiescentibus , stylo obstinatè prosequi , pleris-

plerisque mos est. Hæ ipsæ fortasse causæ sunt, cur de origine & moribus Litvanorum & pauca prorita, & ex iis multa incerta, pleraque apertè falsa, circumferuntur. Illud tamen apud omnes extra controversiam: Vniversam hanc Sarmatiæ Europææ portionem, quæ Prussiam, Samogitiam, Curoniam, Livoniam, Estoniam, Litvaniam, Iatvieziam seu Subsylvaniam, aliasque aliquas à Venedico mari remotiores terras complectitur, ab illis olim populis habitatam fuisse, quibus communis ut sermo, ita & origo cum Litvanis. Gothos eos alii, Cimbros alii fuisse volunt, ex insulis Gothici Oceani egressos. At verò quoniam numerosissimi hi populi mutatis primis sedibus totâ latè Europâ, sub diverso nomine sæpiùs exundarunt; non est planum, quo nomine ab externis scriptoribus appellantur ii ipsi, qui nostratis dicuntur Prussi, Litvani, Samogitæ, Lotavi, Iatvingi, Poloucii, Piecinigi. Mihi inter tot amba ges, ubi cardo rei solis conjecturis vertitur, delectum instituenti, non leve argu-

*Herulorum
populares
Litvani.*

mentum è Wolfgango Lazio fuerit, antiquitus eos populos Herulos nuncupatos. Hic, scriptis præterito sæculo commentariis, Septentrionalium populorum mutationes eruditè vèstigans, cùm lib. 20, in Herulorum mentionem devenisset, memorat eorum reliquias Italiâ pulsas in Megapolitano territorio confedisse, Verulosque nunc dici. Sermo illis, à reliquis circumjacentibus populis omnino discrepans est; cuius, ut exemplum Lectori scriptor exhiberet, vulgari eorum lingua sacram Orationem cubitalibus literis executus est. Hanc cùm attentiùs legerem, eandem omnino magnâ parte esse deprehendi, cùm illa, quam inter Litvanos ac Lotavos, usus hodie retinet. Herulis proindè veteribus, Litvaniam, & reliquias ejusdem gentis provincias, sedem atque originem fuisse vix possum ambigere. Accedit, quòd leges & instituta Herulorum, paria sint illis, quæ de Majoribus Litvanorum varii prodiderunt. Vtrisque iidem ferè in religionibus ritus: utrisque olim mos propinquos, senio aut morbo spem

bo spem omnem evincente confectos, trucidandi : mancipia , equos, canes, & quidquid in vivis carum habuissent , funerali rogo , unà cum defunctorum cadaveribus exurendi : aliaque sexcenta. Ipsa vetera **Ducum** ejus gentis nomina , similiūm vocum affinitate , ad commune populorum iisdem terris progressorum genus , legendis memoriam retrahunt. Quis enim Zivibundum , Aligmundum, Narimundum audiens , non facile cogitet Herulum quempiam aut Longobardum nominari ? Hæc porrò nomina Litvaniæ Principum sunt. Populi nimirum Litvanis loco finitimi , origine ac lingua socii , à Sclavinis Duce Lecho Sarmatiam ingressis , sedibus suis moti , atque ab iisdem per convicium (uti quidam annotarunt) Sclavonico vocabulo **Vandali** dicti sunt. Longobardi etiam , quorum primas sedes Lotaviæ finitimas Scriptorum aliqui collocant , à longiore barbae pilo vulgari Lotavis ac Litvanis sermone *Ilgabarzdaïi* nuncupati , à Russis forte è Sarmatiâ exacti , Germaniam primùm ,
tum

tum alias Romanorum provincias invaserunt. Heruli denique, variis occasionibus à regione sua avulsi, sæpius imperium Romanum, ipsamque Italiam infestarunt: paulò post ex hostibus socii, inter auxiliares copias recensi, pluribus sæculis stipendia sub Romanis signis meruerunt. Qua autem potissimum occasione, quove sæculo, aliqua Gothorum aut Cymbrorum, aut (quod proprius vero est) Herulorum tribus, Litvani dici cæperint, nihil uspiam certi reperio. Illi primùm ante alios exerrant, qui huic appellationi annos ab Italorum adventu supputant. Placet illis Italos in hasce regiones delatos, seu exilii locum, seu erroris terminum Italiam nuncupasse: quodd, inter barbaras terras, dulce patriæ nomen conservare voluissent: sed paulatim posteris memoriam præteritorum deponentibus, tempus sensim literas permutasse, & Italiam in Litaliam, tandem in Litvanię transformasse. Alii potius, vel à littore in quod primum peregrini exscendissent, vel à littore tubæ nomen ductum contendunt.

Vocum

*Vnde Lit-
vanice no-
men & de
Littalano
seniore.*

Vocum similitudine illi capiuntur : vernalculo enim sermone Litvania , Littuva seu Littuba dicitur. Certè quanquam multæ Latini sermonis reliquiæ inter Litvanas voces passim occurrant ; imò inflexione ipsâque accentuum varietate , ultra alias Sarmaticas linguas , ad Latinam & Græcam sese acclinent : leve adhuc inde est argumentum, pro adducta suspicione. Livonibus enim seu Lotavis ac Litvanis, similis sermo est ; æquè Latinis Græcisque vocabulis inspersus : cum tamen ad eos nec nominis communio , nec commercia advenarum Italorum pertigerint. Quemadmodum igitur Livoniæ, ita Litvaniæ nomen, Italorum in eas partes adventu antiquius est. Latinæ verò , Græcæque linguæ vestigia , quæ inter hos populos hæserunt , ab ipsis met indigenis illata sunt. Post plures illi annos , per Italiam aut Thraciam in castris exactos , cùm majore identidem numero domos repeterent ; ultra opulentas prædas , exteræ linguæ usum ad suos reportabant. *Vetus est , & commune malum : extra partiam,*

*Alani à
Principe
suo dicti
Litvani.*

triām , de peregrino aliquid haurire ; atque fasti-
dium rerum dōmesticarum præferre : Eūt supra
vulgus sapere videantur, voces exterās, patriis abo-
litis , per intervalla substituere. Ad eos igitur
magis animus ac fides propendent , qui
unam aliquam Herulorum tribum , Alanos
olim dictam , existimant : sedemque ejus
(in ea Litvaniæ ora , quæ Samogitiæ pro-
pior Nemo seu Chrono , Vilia seu Ne-
ride, & Duna flaviis intercipitur) Alaniam
primum , posterioribus verò annis , Litta-
laniam & Litvaniā à Principe suo Litta-
lano seu Littuone juniore nuncupatum.

Anno 366. Valentiniano enim Primo per Orientem
imperante, Heruli, Gepidæ, Alani, magnis
copiis in varias sese Romani imperii pro-
vincias effuderunt : in Germania cùm latè
cædibus atque igne sævirent , Alani ad
Rhenum in Sicambros impegerunt : atque
ab iis, repressi, ac propè deleti. Accisis eâ
clade Herulorum viribus, cùm nec ulteriùs
laceratæ legiones securè promoveri po-
sent ; nec loco , quem ceperant, diu confi-
stere : Dux Copiarum Littalanus auctor
fuit,

fuit , ut maturo in confinia receptu , quæ supererat, juventutem periculo exemptam, meliori fortunæ servarent. Arreptum est avidè consilium , non tam Ducis auctoritate, quam hostium metu urgente. Fugientibus similiores in Prussiam sese receperunt. Vitatâ enim patriâ , quam ingredi si ne probro non poterant ; profugis , proxima ex sociorum provinciis Prussia , occurrebat. Ibi Littalanus , magistratu inauspicato militiæ gesto, more gentis abiit. Nulli nimirum tunc illis domi Principes erant, nulli Iudices , imò nulla in commune societas : sed familias singulas per agrum ac nemora dispersas, propinquior tantùm cognatio colligebat. Rumor verò hic de ingenti Alanorum strage , ac desperatus reliqui ex cæde militis redditus ; eos , qui castris inepti , domi manserant , plurimùm sollicitos habuit. Circumspiciebant sese : atque inde latera finitimorum injuriis obnoxia ; hinc amissis quos opponerent vi-
Alanorum
in Prussiam
adventus.

præsentius, quàm convasatis omnibus in Prussiam migrare. Nec difficile fuit factu: cùm conclamatum fuisset ad iter, tenuem fortunam ditissimus quisque facile curru cepit: neque multum impedimentorum erat ex reliqua re familiari; cuius copia, ultra necessaria armenta, non extendebarunt. Suscepta in fidem libenter à Prussis natio finitima: non enim metuebant periculum à populo, religionibus, linguâ, ritibus, origine, socio: quem supra tot publicæ pacis vincula, novum etiam hoc beneficium arctius ad concordiam obligabat. Gaudebant accessionem virium non levem factam, eo potissimum tempore, quando finitimi populi sedibus ad Vistulam promotis, arma jam ex propinquo incipiebant Prussiæ intentare. Sed crescentibus deinde per mutua connubia utriusque gentis familiis, multitudo hosti formidabilis, sibi propè fatalis evasit. Vix in se ipsam per domestica odia non concidit. Vbi primum cultus ager deficere; mox potentiores, tenuioribus exactis, aliena usurpare, & possessio-

sessionum fines pro cupiditate prolatos , vi
invadere : hinc jurgia ac lites ; nec alias
controversiarum exitus , quam ille , quem
absque lege ac Magistratu viventibus , fe-
roces animi primū occupant : nempē
per mutuas cædes . Quanquam non tam
exitus hic controversiarum erat , quām fons
perpetuus odiorum : cūm injurias alii pro-
movent , alii amovent cædibus ; ipsas de-
inde cædes , totis mutuō ulciscuntur ca-
stris . Status hic rerum omnium perturba-
tissimus , barbara licet pectora tangebat :
neque etiam illa , ita omnem humanitatem
exuerant , ut non sentirent ; præsertim ,
cum quæ in aliis vel detestarentur vel lu-
gerent , eadem in se suisque timere , illi ma-
gis cogerentur , qui innocentiores . Cum
igitur ex pacis cupiditate , tedium turbarum ,
animos occupasset ; de remediis pri-
mū singuli apud se agitare , tandem cum
amicis communicare . A privatis in publi-
cos congressus , res derivata , prudentiori-
bus grata accidit , probataque est vehe-
menter . Duplex consilii genus animo suc-

*Veidewu-
tas primus
Prusorum
atque Ala-
norum
Princeps.*

currebat. Vnum, ut Princeps legeretur, qui singulorum cupiditati legem authoritate sua poneret; agros limitibus definiret, de controversiis decerneret; jus belli ac pacis summum haberet. Alterum, ut coloniis aliquot ab se dimissis, Respublica populi multitudine, velut corpus sanguinis exundantis imminutione, relevaretur. Neutrū tamen statim perfici potuit. Soluti hactenus omni legum metu, sub arbitria Magistratus ire, refragabantur: & nemo primus, ad peregrinas sedes per pericula quærendas, paterno agro excedere, volebat. Attamen ad consentiendum tam salubri consilio, vel tempus ipsum feroce animos emollivit; vel necessitas, si quid residuum de duro supererat, perfregit. Nam qui variis expeditionibus Romani imperii provincias pervagati domi considerant; pacem publicam, velut portum à tot naufragiis, curiosius perquirebant. Adverterant illi, quietem publicam, communi sub iisdem legibus ac Magistratu, societate consistere: idemque in sua patria factum studiosè cupiebant.

piebant. Sed qui primus manum operi ad-moveret, nullus erat : tum quòd ratio, qua res adeò insolens perficeretur , non appa-reter ; tūm quòd inter feroceſ legumque ac imperiorum impatientes populos , de-tanti negotii eventu , desperaretur. Ausus est tamen rem arduam aggredi Veidewu-tas , ætate grandis , familiâ copiosus, tribu Alanus. Fuerat viro à natura , ingenium versatile & audax , atque in agendo dexte-ritas mira : accedebat , quòd diuturnis ex-tra patriam stipendiis , fortitudinisque mi-litaris opinione , & inter suos princeps ha-beretur , & inter hostes clarus. Duo ille potissimum agenda menti præfixerat. Gen-tem ferocem ad humanitatem aliquantum componere , ut facilior illi esset Principis cum summâ potestate incumbentis patien-tia: tum ita successus temperare; ut si con-filia Principis eligendi populo placuissent, ille Princeps diceretur, qui solus ferre Prin-cipem , reliquos docuisset. Cùm igitur in-ter publica gentis comitia , privatus de præficiendo omnibus uno Duce sermo fuisset

fuisset illatus ; & plerique propensas sententias ad Rempublicam sub commune caput redigendam , apertè præferrent : petitâ acceptaque dicendi copiâ , ancipites adhuc reliquæ concionis animos , in suas partes eum agresti hac oratione pertraxisse traditur. *Nisi* , inquit , *apibus ipsis stultiores essetis* : *res* , *de qua agitis* , *pridem concordiam apud vos* , *atque optatos eventus* , *habuisset* . *Nam quibus res familiaris inter manus est* , *probè scitis* , *tanto apum examini unicum Regem præesse* ; *penes quem sint imperia* : *reliquis obsequendo intentis*. *Ille solus operas singulis dispensat* , *ille ocio torpentes nec laboris ferentes* , *alveori velut civitate* , *extorres agit* : *cateræ verò in obsequium promptæ* , *designatis laboribus studiosè instant* , *nec prius quiescunt* , *quam opus ad numeros absolutum advertant*. *Hac* , *qua in singulos dies* , *sub vestris oculis agi* , *certi es* ; *in vestra commoda prudenti imitatione transferre*. *Renunciate unum Principem* , *cujus imperio libertas vestra permittatur*. *Ille de controversiis decernat* , *injurias cadesque arceat* , *fas ac justum tueatur* , *securitati publicæ provideat*. *Quod ut rectè atque ex officio exequi possit* , *vita mortisque jus ei in omnes* ,

cum

cum plena potestate esto. Mirum quanto ut di-
 centem silentio , ita cum dicere desisset ,
 plausu , concio sit prosecuta. Comitii to-
 tius , in ea quæ suaferat Veidewutas con-
 sentientis , vox unica erat. Num Veidevvu-
 tas ipse , vellet esse Boioteras , nimirum , apum
 Rex ? Neque ille novi regni onus detre-
 ctare poterat : ne quod dicendo persuase-
 rat , fugiendo suspectum redderet. Integris
 itaque Comitiis , summo consensu , primus
 Prussorum atque Alanorum (qui postea
 Litvani dicti sunt) Princeps est renuncia-
 tus. Initia principatus ad ordinandam ali-
 quam Reip. formam , quantum barbarâ af-
 sequi potuit cogitatione , studium adver-
 tit. Plebem inprimis vagabundam , nullis
 que sedibus affixam , per tribus ac cohore-
 tes recensuit , & certis villarum agrorum
 que limitibus circumscripsit. Tum , hacte-
 nus actâ tantum ex hostico prædâ vitam
 & rem familiarem tueri solitos , agri colen-
 di , pecorum alendorum , venationum , alia-
 rumque rusticarum operarum studiis ad-
 dixit. Leges deinde tulit , quibus vagos

Ordinatur
 Respublica
 Prussorum
 & Alanor-
 rum.

С

concu-

Державна історична
 БІБЛІОТЕКА УРСР

concubitus severè inhibuit; perpetua verò conjugia , ad unam thori confortem restrinxit. Familiam tantam cuique permisit, quanta domesticis laboribus sufficeret: eadem necessitate pecorum numerum definit. Debiles præterea , laboribusque ineptos , ali vetuit : qua in re , ita durior ejus genius humanitatis jura procul caverat, ut naturæ ipsius oblitus fuerit. Permisit enim filiis , ut parentes , ob ætatem aut morbum, labori jam impares, strangulazione è vivis expungerent : atque ita fese & domum impensis inutilibus expedirent. Iстis legibus Rempubl. novam administrabat. Multum interea dissimulare cogebatur, ne *insolentia imperii* (quæ *inassueto plusquam gravis est*) ex nimia imperantis severitate, priùs fastidium odiumque contraheret , quam in consuetudinem usu abivisset. Fortunæ igitur progressus , ipse benevolis alloquiis, & mirâ comitate adjuvabat. Faciliores in dies subditi ad imperata capeſſenda reddebantur ; cùm mutuam benevolentiam, quâ animi emollirentur, ac secum invicem

vicem innecterentur, variis novus Princeps
 promoveret artibus: potus ex aquâ melle
 diluto conficiendi rationem invenit ac
 edocuit: convivia publica, locaque amicis
 compotationibus destinavit: jus hospitii
 ut sacrosanctum esset, omnique humanita-
 te coleretur, gravissimè cavit. Brevi itaque
 effectum est, ut per hæc commercia, hu-
 manitatis dulcedine agrestes animi illecti,
 spem non dubiam facerent: tanta jam con-
 cordiæ publicæ fundamenta jacta; ut &
 ad constantiam in ferendo imperio satis
 esset, & rudibus cogitationibus aliquan-
 tum caperetur; esse aliquid, quod privatis
 cujusque rationibus anteponi deberet,
 nempe bonum commune: de quo cùm
 ageretur, junctis viribus ac studiis, per vi-
 ta etiam ipsius dispendia, contra quemvis
 hostem decertare, expetibile atque laude
 dignum esse, persuasum haberent. *Bellum*
 tamen nullum Veidewutas movit: *sciebat*
illud solvendis, quam firmandis legibus commodius
esse, & efferatos militia frequentia animos, facilius
armorum desuetudine mitigari. Vitabat castra,

in quibus usu diuturno didicerat , multitudini in armis sese conspicienti , contumaciorem semper esse contra imperia audaciam . Vereri etiam non ex vano cogebatur , ne si inchoata consilia , repente vita desereret : vixdum coalescentis Principatus cursus , morte Principis abrumperetur . Iam enim ille centesimum annum transcenderat , sextum insuper supra decimum ingressus : prolem verò masculam copiosam numerabat ; è qua si vel plures imperium ambirent , vel unus aliquis detrectaret obsequium , mollem quam parens eduxerat , filiorum discordiis concisuram facile pervidebat . Maturè itaque Provincias inter filios partitus , Principatum sponte abdicatum , in maiorem natu , volentibus omnibus , transtulit . Ne tamen aut Rempublicam , inter juvenum manus , omnino desereret ; aut in ordinem redactus , autoritate omni , inter populares excideret : honores callidè auxit , quorum fastidium simulabat . Summum se sacrorum Regem seu Pontificem , antequam Principatu abivisset , creavit : eum qui

qui hoc magistratu deinceps fungeretur
Krive Kriveito dici voluit. Nomen hoc , à
 Græco sermone derivatum , & sanctum
 sanctissimum significare , quidam autu-
 mant. Sedem Antistiti & sacris, in oppido
 Romnove fixit : lucum quernum ibidem
 Diis consecravit. Locus is vastatus dein-
 de , atque excisus est à Polonis , mortem
 D. Adalberto supremi sacrificuli jussu illa-
 tam ulciscentibus : Oppidum verò eodem
 loco deinceps excitatum *sacra securis* etiam-
 num nuncupatur.

Pax Prussiae fratrum Principum concor-
 diâ subsistebat : hæc verò parentis , simul-
 que sacrorum præsidis , reverentiâ. Sene
 deinde fatis concedente , juvenum ambi-
 tione atque levitate , respublica universa
 propè in ruinam impulsa. E cineribus ferè
 parentis , filiorum dissidia accensa , inno-
 xium populum , integris exercitibus com-
 missis , miserè exercebant. Maxima belli
 moles incubuit , in Littalanum seu Litvo-
 nem , minimum natu , matre Alanâ aliorum
 novercâ genitum. Plus ut ferè solet ad

*Litvos seu
 Littalanus
 junior, pri-
 mus Lit-
 vanorum
 Princeps.*

diffensionem valuit odium novercæ , quām ad concordiam , communis genitoris memoria. Atque ut prōiores sunt vulgo animi, in eam partem, in quam ejusdem nationis communione trahitur: non parum momenti Litvoni attulit , Alanâ ortum fuisse. Nam præter populum ejus Provinciæ , cui à Patre fuerat præfectus , Alani omnes apertè Litvonis partes sequebantur. Ne tamen diuturno bello populi utriusque vires ad internacionem deducerentur : Litvos, ut erat mitiore ingenio, primus ad pacem fratrum animos tentat : quam cùm obstinatè aliis conditionibus negari videbat , universam Alanorum gentem , Prussiæ finibus eduxit: atque ad antiquas sedes regressus, illas occupavit, quæ ducta ex Principis hujus appellatione Litvania & Lotvia seu Lotavia, vulgò vocantur. In Samogitia verò seu Sudinia, atque eâ parte Prussiæ , quam Sambiam dicimus , Saimo Litvonis frater imperabat. Populis illius provinciæ aboriginibus, constans semper, cum Litvanis amicitia fuit. Quid deinde toto
 Anno 373. Litvo-

Litvonis Principatu actum sit , qui Reip.
 novæ progressus, quæ cum finitimis bella?
 nihil uspiam reperio. In ejus tempora in-
 cidisse videtur insignis clades Poloucio-
 rum , quos Hungari seu Hunni ab Hugro
 fluvio , Pannoniam versus tendentes , ad
 Tanaim fuderunt. Erant Poloucii gens ^{Anno 383.}
 ejusdem cum Prussis , Litvanis, ac Lotavis
 originis : argumentum ejus rei est , ex reli-
 quiis quas ad Phinoniæ fluvium Chorelam
 residuas , intra Moschi imperium, commu-
 ni cum Litvanis sermone , proximo adhuc
 sæculo , usas esse , qui viderant testantur.
 Sedes Polouciorum à Volgâ fluvio, in Phi-
 noniam usque excurrebant. De successo-
 ribus Litvonis, nihil inter scriptores habe-
 tur. Illud tamen dubio vacuum est , Ala-
 norum seu Litvanorum copias , fuisse ad-
 mixtas iis, quibus Gothi, Vandali, Longo-
 bardi, ac præcipue Heruli, varias à Septen-
 trione in Romanum imperium suscepserunt
 expeditiones. Neminem igitur ægrè ha-
 bere debet , si calamum extra Litvanię
 extulero , & leviter ea perstrinxero , quæ
 ab hoc

*Poloucii ab
Hunnis
caſi.*

ab hoc ipso sæculo per Herulos primùm,
deinde Longobardos, in Italia acciderunt:
præsertim, quod inde semina narrationis
sequens liber ducat.

*Hervororum
extra suam
Patriam
bella.*

Anno 475.

Anno 487.

Ottocharus inprimis seu Odoacer He-
rulorum Rex, à nepote Romani Impera-
toris Augustuli hoste, è Germania evoca-
tus, Ticinum primo impetu aggressus, bre-
vi oppugnatione in potestatem redegit, &
Orestem Imperatoris parentem captum, in
vincula conjecit. Promotis ulteriùs cum
victoriâ armis, Romam occupavit; atque
extinctis per Occidentem Romani Impera-
toris titulis, primus exterorum Romæ
regnavit: sed absque nominis, purpuræ-
que regiæ usu. Anno regni duodecimo in-
signibus aliquot victoriis Rugios confe-
cit, Pheleteum Regem cepit, filium ejus
Fridericum profligavit. Victus Rugius
Theodorici Gothi opem implorat: Heru-
lus semel atque iterum à Gothis profliga-
tus, ex ea Germaniæ parte, quam vœtiga-
lem obtinebat, vires reparabat: aliquoties
deinde inauspicatò congressus, non am-
pliùs

pliùs Fortunam aperto campo credidit, sed intra Ravennam recepit. Hic, bello omni ad unam urbem compulso, cùm triennali obsidione neque ad pugnam hostem eliceret, neque ad deditio[n]em cogere Gothus potuisset: pacem ea conditione Herulo obtulit, ut pari dignitate uterque in Italia regnaret. Admissa conditio: non diu tamen stetit integra, seu pax, seu Regni societas, inter communis tituli non tam collegas, quām æmulos. Theodoricus enim Ottocharum convivio humaniter in speciem acceptum, submissis percussoribus inter mensas vitā & regno exuit: inde ad exercitum Herulorum sibi conciliandum versus, faciles eorum animos reperit. Ma- *Anno 493.*
 gna tamen pars Herulorum, ex Italia in Græciam transiit: quòd per fœdera permisum esset Byzantino Imperatori, militem inde in auxilia educere. Et quidem imperante Iustiniano singulari operâ Herulorum, Duce Gethero, ad victorias Persicas Bellisarius usus est. Pars alia advocato è patria Duce Date, ad Istrum circa No-

D rici

Anno 553. rici fines confedit. Narses quoque in Totila vincendo, Gothisque per Italiam excidendis Herulorum copiis adjutus est: qui cum recepta Italia, mortuoque Iustiniano, Byzantium revocaretur, Heruli cum Ducibus Aliuto & Philimunto, inde excesserunt, ac per Liguriam in Thraciam penetrarunt, stipendia apud Imperatorem continuaturi: reliqui deinde electo per

Anno 559. tumultum Sylvaldo Duce Valeriam occuparunt. Circa eundem annum Longobardi Alboino Duce ex Pannonia egressi, vocatis ad praedæ societatem variis Sarmatiæ populis, atque inter eos Gepidis (qui Procopio teste omnium expeditionum Herulis socii fuerunt) ingenti exercitu Italiam invaserunt. Continuatum deinde longa serie in Italia Longobardicum imperium, duo ferè integra sæcula complexum est.

Anno 591. Agilulpho regnante, ad Christiana sacra gens tota transiit: tam primorum plerique, Arriani; (sectam hanc in Germania & Pannonia hauserant) quam populus, hucusque Idolorum cultor. Seculum proximum quiete

quietè fermè exactum , diuturna civilia bella exceperunt. Quare cùm ea occasio- *Anno 703.*
 ne partium miles possessionibus Romanæ Ecclesiæ plures injurias inferret , Stephanus Pontifex Pipini Gallorum Regis auxilia evocavit. Victi à Gallo Longobardi *Anno 754.*
 pacem cum Romanis non inquis conditionibus impetrarunt. Sed mortuo Stephano Pontifice , Longobardis metu Gallorum levatis, vetus rediit ingenium. Desiderius Rex cum novis motibus intricatam Galliam spatium sibi vexandæ Italiam relicturam speraret (ut sæpè facilis est bellum volenti, ad sumenda arma occasio) Romanas atque Pontificis ditiones , novis injuriis di- vexare cœpit. Ad Gallorum igitur auxilia rursus , Stephani exemplo , Adrianus Pontifex confugit. nec defuit Christianæ Republicæ Carolus Magnus : robusto exercitu Italiam ingressus , non debellavit modo , sed semel ac iterum profligatos , cum nomine excidit Longobardos. *Anno 776.*

LIBER III,

*De rebus Litvanorum, ab Italorum in Litvaniam
adventu, imperante Palamonis familia.*

*Italorum
adventus
in Litva-
niam.*

ITALOS quospiam Venedico mari in Curnensem sinum , atque deinde ad ostia Nemeni delatos , adverso fluvio in Samogitiam , & Litvaniā , penetrasse ; tradunt constanter omnes , quicunque res Litvanorum attigerunt . In exiliumne acti , commodam sedibus stationem vestigando? an vi tempestatum à sociis insulis abrepti huc appulerint ? ignotum est . Constat tamen ejus rei opinio , à majoribus propagata , firmorem fidem facit , quàm ut ad fabulas , absque antiquitatis violatione , moveri possit . Cæterū , in quæ tempora hæc navigatio Italorum inciderit , quibusve ex causis sit suscepta , cùm exactius scriptores explicare incipiunt : universam rerum seriem , plurimū confundunt . Nam si , quem admodum illis placuit , vel Pompejanarum partium navalis Legatus Libo , Victorem Cæsa-

Cæsarem tanto intervallo declinavit ; vel Neronis crudelitatem, Attilæve clades, aliqui vitaturi, è fortunarum naufragio vitam & capita huc usque extulerunt : omnino necesse est plura sæcula, inter Italorum adventum , ac Zivibundi in Litvaniæ principatum , intercessisse. Hunc tamen Principem , tertium à Palæmone aut P. Libone, iidem scriptores numerant ; ad annum instauratæ salutis humanæ , ducentesimum supra millesimum.

Quis porrò crediderit tot seculis occupandis trium Principum vitam atque imperium suffecisse ? Supputanti itaque annorum rationes, simulque componenti numerum Principum, persimile vero videtur, Italorum in has regiones adventum , post nonum à Christo nato seculum, contigisse. Ardebat tunc civilibus furiis tota Italia. *Anno 900.*
 Inde à Berengario, ac Ludovico, de imperii jure , armis decernebatur. Inde , cùm Pontifex Româ Ravennam excessisset : Vrbs velut emortuum absque capite cadaver , totusque Reip. Romanæ status , ex

Anno 908. impotentis fæminæ Theodoræ nutu , circumagebatur. Vndique alia ex aliis bella, perpetuò surgebant. Facilè itaque fieri potuit, ut tot malorum sensu ac tædio, ad deferendæ Patriæ consilia , atque eximendo tot cladibus capiti , suscipiendam peregrinationem aliqui compulsi fuerint. Sive autem fortunam fugientes , sive à victore hoste proscripti, Italia deserta cursum huc dirrexerunt : non facilè mihi persuasero , fortuiti erroris hunc eventum fuisse. Alani fortasse, aut Heruli, (quos eâ tempestate in castris Italicis stipendia fecisse , historiæ memorant) auctores fuerunt : ut quandoquidem pacis cupiditate patriâ excederent ; in eas se regiones converterent, quæ & coloniarum capacissimæ , & bellis liberæ, essent. Quacunque porrò ex causa, seu occasio , seu necessitas, tam longinquæ peregrinationis ortum habuerit ; illud constanter majorum memoriâ servatum est : advenas Italos , quingentorum capitum Equites fuisse. Natalium prærogativâ, gestisque militaribus muneribus Principes censem-

censebantur; Palæmon, seu P. Libo, gente Columna: Julianus Dorsprungus; cui pro gentilitiis ceris Centaurus: Prisper Cæsarinus, Columna: Vrsinus, & Hector; Rosæ, seu Rosirii. Hinc, & olim inter insignia Principatus Litvaniæ, Centaurus: & nunc, Columnæ. Non levis certè suspicio est, eos ex Insubria ac Liguria prodiisse. Nam in illis Italiæ regionibus hucusque superesse familias nominum atque insignium similitudine cognatas, perhibetur. Deinde, Berengarius Italis maximè adnientibus, regno dejectus, ad reponendam hostibus per niutua damna ignominiam, Hunnos in eam ipsam regionem immisisse legitur: qui post Ticinum urbem regiam solo æquatam, universam provinciam barbarè populati, cumulatis novis cladibus, jam ex præteritis malis deserendæ Italiæ consilia agitantes, ad desperationem & fulgam adegerunt. Isti itaque aut alii, (nihil enim omnino certò, in tam obscurâ re, confirmare audeo) Venedico seu Balthico mari, per exigui freti angustias Curonensem finum

*Vnde hi
Itali, &
quando, in
Litvaniam
venerunt.*

Anno 924.

finum invecti , littus legendo in ostia Nemeni seu Chroni inciderunt : ubi is longo per Russiam Litvaniam & Prussiam cursu collectas aquas, duodecim alveis exonerat. Adverso flumine interiora continentis ingressi, ad ostium Dubissæ amnis, loco commodo, inter amænam camporum latè à littore excurrentium planitiem , prima coloniæ novæ fundamenta jecerunt. Romanova tunc dicta est , à posteris Romnove & Romove , Krive kriveiti postea sacrorum apud Litvanos præsidis sedes : Gedimino imperante, ab Equitibus Ordinis Theutonicorum Fratrum , vulgò Crucigerorum, funditus excisa. Inde ulterius progressi , superato Niewiazâ fluvio, ad ea loca penetrarunt , quæ ab Alanis seu Litvanis incolebantur. Excitatis ibi tumultuario opere munitionibus , præsidia imposuerunt , ut incolarum impetus, si forte vim hospitibus novis admoverent , securiùs sustineretur. Humanitate deinde , cæterisque pacis artibus , ad vicinorum animos pertentandos conversi , facile perfecerunt ; ut æquo secum

*Progressus
Italorum in
Lituania.*

cum jure , agros ab advenis coli, haud gravatè & absque injuriis paterentur ; omni- que belli jure in eos abstinerent. Iam cre- scebat in dies potentia ; jam valida , jam vicinorum cuique bello , par erat : neque tamen convalescentes in vicino alienas opes , quisquam Litvanorum aut tanquam suspectas formidare , aut tanquam hostiles oppugnare. Ingenio enim agendique dex- teritate ita utebantur Itali , ut res suas domi satis firmatas haberent , & apud socios extra invidiam & suspicionem. Imò exigui temporis commercium , advenas atque in- colas in unum planè confudit : nam non modò communem Rempublicam uterque populus esse sibi voluit , sed etiam sub im- perium advenarum spontè Litvani conces- ferunt. Quemadmodum igitur , aliquot postea sæculis , Theutones armis Litvo- niam , ac deinde alii Prussiam , sibi afferue- runt : sic Itali Litvaniam industriâ singula- ri, morumque humanitate. Ita prodigiosâ fatorum vicissitudine , cùm Septentriona- les gentes Italiam bello & armis lacerant,

E

Itali

Itali humanitate earundem populares, domi suæ expugnant. Occupati enim eorum virtutibus animi Litvanorum non amare modò, ac colere jure hospitii atque societatis exterios, sed honorare etiam cæperant.

*Palemon
Italus Dux
Litvanie
& Samogitia.*

Mortuo Principi Palæmon communi omnium suffragio subrogatus est. Tantum virtus, etiam apud ignotos & barbaros, admirationis habet. Quid deinceps à suscep-
pto in Litvanos Principatu, auspiciis ejus, domi militiæque fuerit gestum; altum apud scriptores silentium. Illud meritò quis admiretur? Cur Princeps hic, si Christianus, ad eadem sacra subjectos sibi populos non traduxerit? aut si Ethnicus, quomodo Italus? eo nimirum tempore, quo per universum ferè orbem, nedum per Italiam, à summis ac infimis Christus publicè coleretur. Verùm ut in ulteriore Italia, nemo fortasse aliter, quam Christiano ritu, superis lita-
bat: ita Provinciæ Alpibus admotæ, & primæ erant ad injuriam, barbaris ex inter-
vallo in Italiam irrumpentibus; & ad col-
luviem variarum superstitionum privatim
reti-

retinendam, pertinaces. Idolorum enim cultus sæpiùs instaurabatur ab iis, quorum familiis Herulorum, Gepidarum, Gothorum aut Longobardorum reliquiæ, initia dederunt. Per hos, hæreditate transcriptæ superstitiones, ad posteros propagabantur. Palæmon itaque inde oriundus, plurium Deorum venerationem, in Lithuania non sustulit: quin etiam ex vetere ritu ordinatam, novis insuper religionibus auxit. Ille est, qui primam in Lithuania coloniam Romanovam, religionibus servandis, ipsarumque supremo Pontifici, dedicavit: quemadmodum Petrus à Dursbuch, illi ætati, quām nostræ propior, Livoniensium Equitum Sacerdos, & Historicus, quarto hinc ante seculo editis commentariis, observavit. Palæmonis ætatem attigisse, videtur insignis Iatvingorum clades, à Russis accepta. Populus hic, Litvanis vicinus ac socius, post plura bella fortiter cum Russis peracta, tandem Volodimiri Kijoviensium Ducum fortunatissimi, armis cessit: subactus atque libertate mulctatus, annuo tri-

*Anno 970.**Iatwingorum
rum clades.*

Piecinigi
Russos pro-
fligant.

Litvania
à Russis
subacta.

Filiū Palæ-
monis, Du-
ces Litva-
niæ, Bor-
cus, Spera,
Cunassus
seu Cunas.

buto imperato. Natus erat Volodimirus parente Suentoslao , qui cum expeditione Thracica Græcos graviter profligasset, eodem victore exercitu, in reditu Piecinigos aggressus ; militem, regnum, ac vitam paullò antè amiserat. Dux Piecinigorū Litvanus Cures , formato ex cæsi calvâ crate- re, illud insculpi jussisse perhibetur. *Aliena quærendo , sua amisit.* Sed nullæ tunc adhuc fortè Russis literæ ; quantò magis Piecini- gis. Dixisse igitur tantum ea verba, Cures credendus est. Fortunam parentis correxit Volodimirus , finitimis provinciis ad imperium Russorum adjectis : inter quas , Litvania etiam , ab aliquibus numeratur. Post administratam pluribus annis Rem- publicam , è vivis abscedens Palæmon , tres filios imperio maturos reliquit. Pro- vincias illi, ab excessu parentis in eum modum partiti sunt. Borcus ad ipsa Iuriæ amnis Nemeno illabentis ostia, Iurborco arce excitatâ , in eam Samogitia partem (jam enim Samogitia sese Litvaniæ adjunxerat) quæ à Iuria & Nemeno versus Curonen- sem

sem sinum protenditur imperium obtinuit. Cunonis seu Cunassi principatus , Neme-
no, Dubissâ, Niewiazâ & Viliâ sive (patriâ
voce) Neride, fluviis terminabatur. Sedem
curiæ in ipsis Viliæ ac Nemeni congre-
dientis faucibus firmavit. Oppidum id ,
cum castello , ad auctoris memoriam Cau-
na dictum , hucusque inter celebriora Lit-
vaniæ loca est. Tertius Spera longius ali-
quantò ad Orientem progressus, inter Nie-
wiazam, Swientam, & Szerwentam amnes
imperavit : Arcemque ingenti lacui immi-
nentem permunivit. Locus de auctoris
nomine Spera etiamnum vocatur. Julianus
quoque Dorsprungus in colle , naturâ loci
commodissimo , arcem ad Swientam am-
nem excitavit , quam vulgari sermone Vil-
komergiam dicimus. alteri deinde castello
non procul inde fundamenta jecit, & Dzie-
waltoviam , nimirum D E I possessionem ,
dixit , ipse inde à popularibus Dux Dzie-
waltovius vocatus . Ad supremum impe-
rii jus, & ætatis judicio, & omnium volun-
tate successerat parenti mortuo Borcus :

E 3

sed

sed hic quoque absque prole extictus ,
 Speræ fratri cessit. Parentatum Principi ex
 more gentis rogo funerali. Cineribus eo-
 dem loco cum honore sepultis : Mausolæi
 vice , statua imposita : illa à posteris , simul
 cum loco , in sacris habita ; & in tempora
 usque Iagiellonis Divinis honoribus culta.
 Auxilia deinde vicinæ Prussiæ contra Po-
 lonos aliquoties missa ; cùm eam gentem
 Boleslaus Chrabryarmis tentare cæpisset.
 Cæterūm Principatus Speræ , domi foris-
 que fuit quietus ; sed non diuturnus. Ex-
 tincto fratri Cunassus natu junior , senatus
 populique suffragiis successit. Quid ille ad
 memoriam deinceps gesserit , ad posteros
 non transiit. In vivis adhuc cùm ageret ,
 ne moriendo odiorum fontem filiis ipsa
 hæreditate transcriberet ; maturâ princi-
 patus divisione , occurrit. Kiernusium seu
 Kiernum, intra Viliam, Niewiazam ac Du-
 nam fluvios Litvaniæ præfecit : Gimbuto
 juniori Samogitiam attribuit.

An. 1040.

Kiernus &
Gimbutas

Divisi à patre principatus , nec damna
 senserunt , nec pericula , Kiernus & Gim-
 butus

butus Cunassidæ. Vnum esse videbatur imperium ; ubi inter Principes , & subjectos populos summa concordia. Ita his Principibus res Litvana non servata modò , sed etiam insigniter cumulata. Finitimis quoque inferre arma ausi. Necessitatem porrò belli attulit, quod populus familiis auctus, agris ad colonias egeret. In primis verò rebatur non ex vano Kiernus , ne si fortè Viliam cum populo agrorum causa transgressus in hostem incidisset, isque irritatus vim propulsaret , aperta in Litvaniam via relinqueretur. Quare excludendo hosti primam coloniam ad fluvii ripam duxit, arcemque situ & præsidiis validam impo-
 suit , Kiernoviam , Litvanis quondam urbem regiam. Locus hic nomen quidem jam inde à conditore tractum , huc usque retinet: sed quidquid hoc nomine dignum, pridem vetustate abolevit. Cùm transpor-tatus deinde per fluvium populus , & in colonias descriptus, imminentes ripis agros colere cœpisset ; suspecta novorum vicinorum propinquitas Russos , ad injurias & arma,

Duces; ille,
Litvanie;
hic, Samo-
gitiae.

Kiernovia
olim Lit-
vanie Me-
tropolis,
adificatur.

arma, excivit. Agebatur res latrocinio magis molesto, quam justi more belli: continuis excursionibus divexabantur coloni: Kiernus & Gimbutus injuriam in speciem dissimulabant; tacite verò expeditionem in Russiam decernunt. Ne tamen res temerè tentata, adverso eventu plus incommodi inferret, quam esset id quod ultum ibant; in omnes occasiones animo intenduntur. Tandem ipsa rei gerendæ commoditas, in destinatum bellum, suapte procli-

An. 1058. ves, impulit. Polowcii Duce Sekal, semel iterumque instauratis latè populationibus, miserè universam Russiam afflixerant: civiles verò dissensiones mutuis fratrum odiis Jaroslai Ducis Kijoviensis filiorum accensæ; evocatis etiam in mutuam perniciem armis Boleslai Audacis Polonorum Regis pænè confecerant. Non negligenda occasio Kierno & Gimbuto visa: junctis viribus validam è Litvana & Samogitica juventute manum, in Russiam, diversarum cladi sensu aliò aversam, Kiernus duxit, atque primo impetu Braslaviam cepit, quæ semper

Braſlavia
Russis eri-

SEPTIS

semper deinceps Litvani juris permanxit. *pitur, Polocia vasta-*
 Inde promotis in Ducatum Polocensem, *tur.*
 vicinosque agros, castris : quidquid pago-
 rum Dunâ & Viliâ fluviis intercipitur, igni
 ac ferro populatus est. Iam opulentâ præ- *An. 1065.*
 dâ onustum militem reducebat : cùm rei
 ex sententiâ in hostico gestæ lætitiam, tri-
 stis domi nuntius corruptit. Lotavi finiti-
 mi ac socii populi, seu injuriarum præteri-
 tarum recordatione provocati, seu etiam
 prædæ cupiditate, per Ducum militumque
 absentiam, Litvaniam Dunæ adjacentem,
 & Samogitiam sinui Curonensi propin-
 quam, vastaverant. Litvanis Ducibus, ut
post victoria de Russis partæ voluptatem ex do- *Lotavia*
mesticâ clade insolentior mæror, ita gravior indi- *vastatur ac*
gnatio. Victorem itaque exercitum, è vesti- *prope ex-*
gio quo nuntius deprehenderat, in Lota- *scinditur.*
viam ducunt. Transmisso Dunâ, universam *1065.*
provinciam cædibus & flammis implent :
& quod non prædæ, sed ulciscendi studio
res ageretur, tantâ ferociâ nullo in omnes
delectu sævitum est, ut gens tota pænè ex-
cisa sit. Qui cædibus supererant, non tam

F

com-

UDIB

commiseratione sævientium, quām sæviendi fastidio servati, ingenti numero in servitutem abducti sunt. Hac dupli expe-
ditione finitimis partim territis, partim attritis, quietus in longam senectutem Kier-
no Principatus stetit. Russi vindictâ ab-
stinebant: quod multipli bello interea implicatis, vires in plura odia non suffice-

An. 1073. rent. Poloucii enim crebris prædationibus agrestes vexabant, tumultibusque atque incendiis magnam partem Russiæ imple-
bant. Domestica etiam inter cognatos Duces ambitio, perpetuum alebat bellum; non civilibus modò armis, sed etiam exte-
rorum potentiat: hinc Polonis; inde Po-
louciis, in auxilia evocatis. Zaflaus bene-
ficio Boleslai Audacis Poloni, Dux Kijo-
viensis; cùm Vsevoldo Czernichoviæ Duci patrimonium vi ereptum, bello repeteret;

An. 1076. victor Polouciorum & rebellium Russo-
rum, inter suum peditem securius à pugnâ inambulans, ab hoste qui Zaflavianis for-
tuitò immixtus hæserat, hastili confossum interiit. Necem Zaflai ampliora dissidia
atque

atque inde ingentes clades subsecutæ. Tum primùm respirare visa Russia, cum Polonia amissò Rege Boleslao, ferrum à cervice Russorum removit. Odiosa illis jam pri-
An. 1082.
 dem atque gravis Polonorum potentia erat, florentissimis opibus fulta : eoque periculosior, quod non solum vicina, sed per mu-
 tuas Russorum discordias, subsidiorum occasione in-
 tra viscera Reipublicæ admissa. Communi ita-
 que omnium voluntate, bellum contra Po-
 loniam decernitur. Trahuntur in societa-
 tem Poloucii & Litvani. Ingentes copiæ quadripariam diviso exercitu, in hostiles agros immittuntur : fit ingens undique strages, cum populabundæ legiones ad Vistulam usque ferro & igne penetrarent. Redibat jam victoriā prædaque latus exercitus : & quod hostilibus agris egressus, omnia securiora putaret, ex lœtitia liberius miles in castris agere ; ordines, excubias negligere ; disciplinam solvere. Id ubi per idoneos in-
Cæduntur
à Polonis.
 tellexit Ladislaus Hermanus, (qui interea exigua copias hosti non erat ausus objecere, sed à longè vestigiis abeuntium in

44 · HISTORIÆ LITVANÆ
occasione intentus hærebat) accelerato
itinere Russos asscutus, ipso noctis primæ
conticinio, somno ex securitate & hilari-
tate fortius oppressos, ingenti cum tumul-
tu invadit, perturbatos cædit, castris exuit,
prædamque omnem recipit. Prima ea Lit-
vanis in Poloniam expeditio, alienis auspi-
ciis suscepta, infeliciter cessit: viam autem

ad diuturna plurium annorum bella, pri-
An. 1083. mūm aperuit. Intercessere deinde mutuæ
Polouciorum Hitān & Itlar Ducibus, Rus-
forumque clades: quibus Litvaniæ pax
promovebatur. *Ne tamen longa armorum de-
suetudine, inutilis militia juventus redderetur:* no-
va expeditione lacepsita est Russia; vocatis
ad prædæ societatem Iatvingis. Ab expe-
dito milite Luceoriensēs, Vlodimiriensēs,
Leopolitani agri, igne ac ferro latè vastati:
*Russiam
invadunt
Litvani.*

An. 1089. prædaque ingens prosperè abducta. Iam
Kiernus annis gravis, neque imperio ne-
que vitæ sufficiebat. Metuebat porrò cau-
tus Princeps, ne discordiarum contagione,
quam per vicinam Russiam magno ejus
malo serpere videbat, Litvania corripere-
tur.

tur. Evenissetque id fortasse , si morte ejus res ad interregnum devenissent : neque enim hæredem fortunæ suæ filium habebat. Quare convocatis proceribus & magnitudine periculi indicatâ , Zivibundum è Iuliani Dorsprungi posteris, juvenem imperio parem , filium sibi adoptat , dataque ei mox in connubium unicâ filiâ Pojatâ , dotis nomine Ducatum Litvaniæ attribuit. E vivis deinde cùm excessisset , magnificâ (quam illa ætas ferebat) pompâ elatus , in edito colle Dziewaltoviæ propinquo , sepultus est. Posita honori ejus statua lignea , quæ deinde divinis cæremoniis per plures annos culta , cùm tempestatibus tandem cessisset , lucus peramœnus ibidem succrescens Vestæ dedicatus est. Attributi præterea sacerdotes , qui perpetuum ignem quercu alerent : hi superstitiones hos ritus , ad Christiana usque tempora perduxerunt.

Ab ulteriore historiæ cursu , insignis error detinet , in quem primi Litvanarum rerum scriptores hîc impegerunt : neque à me dissimulari potest. Non enim tam mi-

*De anno-
rum &
temporum
rationibus.*

HISTORIÆ LITVANÆ
nutus est , ut etiam non omnino curiosi
Lectoris oculum prætereat. Integrum se-
quens sæculum alto silentio sepultum , hi-
storiæ contextum ingenti hiatu abrumpit.
Hunc tamen illi sine sensu prætergressi
sunt , licet tanto intervallo parentem à fi-
liis , successoremque proximum à majori-
bus suis divellere cogerentur. Deinde in
sexaginta annos , quatuor Litvaniæ Duces
attribuunt, rectâ ejusdem familiæ à proavo
ad pronepotem propagatione , quorum
singuli Reipublicæ administrationem cum
juvenilebus propè annis susceptam , non-
nisi exactâ jam ætate absolverint. quod
quantum omnem fidem supereret , proclive
cuique est animadvertere. Illud etiam , &
ad fidem , æquè difficile ; & magis ridicu-
lum est. Montuilonis posteros eorundem
annorum decursu , per continuam nepo-
tum abnepotumque successionem, ad octa-
vam usque progeniem imperium Novo-
grodense transmisisse. Vtinam verò tam de
facili corrigi posset error , quàm adverti-
tur. Divinare quidem possimus plures
ejusdem

ejusdem nominis Principes in Litvania re-
gnasse , atque hinc cum unius gesta alteri
perperam attribuuntur , confundendorum
temporum materiam præbitam . Sed in re-
à nostra memoriâ tantùm remotâ , & vetu-
state omnino incompertâ , *omnis suspicio scri-
ptorum veterum authoritate destituta , facilius in
historia errores cumularet , quām corrigeret.* Qua-
re ipse quoque veri incertus , totam anno-
rum supputationem ad Mendogi usque
Principatum , suspectam , ut reperi , relin-
quo . Cum enim præcipuum mihi sit pro-
positum , ea quæ ab aliis consignata inve-
ni , sub compendium latinè mittere : abs-
que vitio me facere puto ; cum temporum
seriem ut ab eisdem distinctam accepi ,
immutatam adjungo .

L I B E R

LIBER III,

*De rebus Litvanorum obtainente Principatum,
familia Iuliani Dorſprungi.*

Zivibundus
dus Litva-
niae, Mont-
wiło Samo-
gitiae Du-
ces.

Bella inter
Russos &
Litvanos
vario even-
tu.

Zivibundus à morte Kiernusii Princeps renunciatus, Columnis, quibus Palæmoniadæ in ceris utebantur, Centaurum suæ gentis insigne adjunxit; & relictâ Dziewaltovia, sedem Principatus Kiernoviam transtulit. *Facilius ex propinquuo in omnes rei gerenda opportunitates excubare poterat, & firmandis Reipublicæ viribus, juventutem finitimus excursionibus ad justi belli labores exercere. Russia, ipsa propinquitate in aperto erat: hac, ob civiles suorum tumultus, exterorum injuriis facilis credita.* Nec tam Principis voluntas, quam spes prædæ apud egentem tunc populum, pluribus militiam persuasit. Agebatur res mira celeritate: ostensem simul bellum, & illatum est. Ne qua verò mora in fluviis esset, toti exercitui imperatum: ut bini quique milites, utrem ex Vri corio confeatum, duobus per fluvios deportandis com-

commodum , secum ferrent. Amissus ta-
men est aliquoties , his expeditionibus
exercitus : & reddentibus vicem Russis,
magna pars Litvaniæ de libertate dejecta.
Romanus enim Haliciæ ac Volodimiriæ
Dux , devictis aut in exilium actis reliquis
Russiæ regulis , per universam Russiam fo-
lus rerum potitus , à domesticis bellis ad
externa versus , primùm in Iatvingos &
Litvanos movit. Cùm victoriis pluribus
proxima eorum loca ditioni suæ adjecis-
set , neque tamen incolas obsequentes qui-
tosque habere posset ; eo impotentiæ ab
indignatione devenit , ut deinceps bello
captis Litvanis ad onera & currus , agros-
que colendos , equorum & boum vice ute-
retur. Sed deinde *surgentem fortunam vehe-*
mentius ad summa urgendo , repente præcipitavit.
Delectu per universam Russiam , & occu-
patos nuper Iatvingorum Litvanorumque
agros , magnâ curâ habitu , ingentibus co-
piis Poloniæ , non minore voto quàm au-
dacia , invaserat : sed ad Zawichwoftum
Duce Christino Comite Gozdovio Pala-

*An. 1200.**Litvaniæ
pars Russis
subiecta.*

G
tino

tino Plocensi à Polonis fusus , amissio exercitu inter promiscuas plebeji militis cædes , interiit . Clades ea Russorum , spem viamque Litvanis , ex aliena dominatione emergendi aperuit . Communicatis confi-
Russos à
Polonis vi-
etos Livva-
ni inva-
dunt : sed
ceduntur à
Ducibus
Holhovi-
ciis.
 liis Zivibundus , & Montwilo Gimbutides Samogitiæ Dux , decernunt alienam victoriā in sua commoda vertere , atque à recente ictu jacentem usque hostem adoriri . Iunguntur itaque utriusque gentis vires , ingentes copiæ in hostiles agros immit-tuntur : Ducatus Novogrodensis , Luceo-riensis , Volodimiriensis igne ac ferro absumuntur . Iam latissimè Russiam Litvani pervagati opulentam prædam domum re-ducebant . Holhovicios Duces res inopina ad arma exciverat ; sed feroci tam victoriā quàm numero hosti , palam acie occurrere , non sunt ausi . Impeditos tantum per sylvas passus , armato milite infederunt , atque succifis arborum truncis ita dolum ordi-narunt , ut deducto intra insidias hoste , im-pulsæ magna vi ab extremo , mutuo se ictu in casum arbores protruderent , Litvanos-
que

que simul protererent. Si quos ab ea strage casus servasset, eos, armati extrema sylvæ observare jussi, opprimerent. Sed non ita fraus acta, ut non patuerit Litvanis: flexo illi paulisper itinere, & periculum superarunt & hostem eluserunt. Vbi artes non successerunt, consilii incertos Russos dolor justus ad apertam vim tentandam subegit. Assecuti abeuntem Litvanum, audaciūs extrema agmina premunt, carpuntque: cæduntur multi, quos vel itinerum ratio, vel impedimentorum onera longius à reliquo exercitu abstraxerant. Tandem cùm uterque exercitus in Slonimenses campos fuisset effusus, totis viribus commissæ acies. Primus impetus utrisque non incruentus, ad neutras tamen partes spem inclinavit. Pugnatur acriter: illinc prædæ amor, hinc suorum libertas, diu pari pernicie, eventu dubio, spiritus & prælium accendebat: donec subsidiariæ Russorum cohortes leviter circumductæ, in nudatam defensoribus Litvanorum à tergo aciem (quod omnes in frontem aversi essent)

magno impetu invectæ , pugnam cum fef-
sis recentes instituerunt. Turbati insperata
vi Litvani, facilè ordines solverunt, neque
diutiùs ancipitem utrinque pugnam susti-
nuerunt. Versus in fugam exercitus , præ-
daque omnis recepta. Poterat eâ victoriâ
non pax modò, verùm & imperium in Lit-
vaniam Russis stabiliri : sed post cæsum
nuper Romanum , Ducum pro Kijoviensi
Principatu ambitio , revocatis rursus di-
scordiis, fructum victoriæ intervertit. Re-
petitis enim interea Litvani per intervalla
prædationibus , & amissi anno proximo
exercitus damnum insigniter ulti sunt , &
prædis ingentibus rem suam auxerunt.

An. 1206.
*Litvani à Russis pro-
fligati.*

Rursus externa vis Russos admonuit con-
cordiæ : Infensis, & suspectis adhuc animis
conveniunt in eadem castra , atque civili
sanguine calentia arma in Litvaniam ver-
tunt. Dux Kijoviæ Volodimirus Ruriko-
vius exercitum ducebat. Pugnatum est
collatis justo bello utrinque aciebus; amis-
si utrinque plures Ducum : tandem campo
Russi victores potiti ; sed proximæ sylvæ,

описані

in

in quas Litvani magno impetu se injec-
rant , neque victoriam , neque cædem fu-
gientium , explicare multùm permiserunt.
Partâ inde pace , simul & domum & ad re-
licta domi odia redditum est. *Breve enim con-*
cordia vinculum externus metus : quia non compo-
nit, sed differt odia. Colomanus Andreæ Hun- An. 1208.
garorum Regis filius , nuper paucorum
Russiæ procerum studiis Haliciensi regno
auctus , atque mox inde à Miecislao Mie-
cislade depulsus , per injuriam amissa , bel-
lo repetebat. Russicæ illi Hungaricæ , Po-
lonicæque opes ac vires , in auxiliis erant.
Neque æmulis tantùm animi ; ut hosti
præcipuum Sarmatiæ robur ducenti soli
occurrant : circumspicere & ipsi externa
præsidia. Polowcii , Litvani , Iatvingi ad so-
ciatem armorum ingentibus promissis
solicitantur , & pertrahuntur. Funestus ejus
belli exitus Colomanum vehementer at-
trivit. Cæperat quidem , sub conflictus ini-
tia , Polonorum præcipue virtute , spes
Hungaro ad victoriam assurgere : sed cùm
immissti à tergo Polowcii , Polonos acriter

*Novi in
Russia ci-
viles mo-
tus Litva-
ni subidia
ferunt Rus-
sis contra
Hungaros
& Polonos.*

instantes, ad ancipitem pugnam feroci insultu distraxisserent; reliqua acies facile à fronte in fugam versa est. Colomanus ipse ex fuga Haliciam evaserat; admoto deinde victore exercitu muris, captaque per cuniculos arce, vivus in potestatem hostium venit. Aliquot posthac annis, Scythæ gens barbara ab Hyrcano mari Cauca seisque montibus egressa, ex Oriente Occidentem versus, sedes ac arma transferebat. Primi erant Poloucii, in quorum agros trajecto Volgâ ea proluvies exundavit. Egerunt illi diu pro aris & focis fortiter, neque infeliciter. Sed ejusmodi bellum erat, in quo Victoria absolvi aliter non poterat, nisi internecione alterutrius populi: Scythis pro occupandis sedibus, Polouciis pro retinendâ patriâ, summâ vi pertinaci que ferociâ connitentibus. Verebantur tamen hi, ne (quod evenit) sub multitudine hostium virtus sua tandem concideret. Missâ itaque legatione, auxilia apud Russos quæsiverunt. Admissus ad Kijoviensium Ducem legatus Polouciorum: *Hostes esse qui auxilia*

An. 1211.
Scytharum
in Russiam
eruptio pri-
ma.

auxilia peterent, non dissimulabat. Sed nunc de-
 dum in potestate Russorum esse, ajebat, ne am-
 plius hostes forent: si novo beneficio eternas amici-
 tias inchoare vellent. Meminissent Russi: quoties
 vel ad domesticam Tyrannorum potentiam fran-
 gendam, vel ad Polonam vim sustinendam, Polou-
 ciorum operâ usi essent. Suis equidem non adeo
 rem domi desperatam esse, ut ferendo diutius hosti
 non sit: finitimorum tamen arma implorare; quòd
 rectè intelligerent, non cum suo magis, quam illo-
 rum hoste bellum agi: atque ideo, communibus stu-
 diis opibusque, propulsandum. Advertere vellent
 Russi, Scythes sedibus suis egressos, non Poloucio-
 rum prædis invitatos; ubi ex militari egestate, aut
 potius parsimoniâ, nihil invitanda cupiditati habe-
 retur. Esse aliquid amplius, quo illi, animo ac de-
 siderio, tenderent: Russia, provincia opulenta, illos
 inhiare: ejus jugulum, per Polouciorum latus, peti.
 Occurrerent igitur mature periculo: jungerent vi-
 res cum Polouciis: ne his sublatis, totum belli onus
 in solam Russiam decumbat. Barbarum exercitus
 multitudine ferocem, ad ipsa belli initia, duplicitibus
 copiis facilius reprimi posse; quam postea, rerum
 successu violentius proiectum; & velut rupto ag-
 gere

Bellum
 Russi con-
 tra Scythas
 decernunt,
 & infelici-
 ter pu-
 gnant.
 gere summo impetu ruentem. Æquissima pete-
 re visus. Magno itaque apparatu suppetias
 Russi occupant. Mscislaus Romanides Ki-
 joviæ , Mscislaus Mscislaides Haliciæ Du-
 ces , aliique plures , Russiâ cum exercitu
 egressi ad Protolcos Polouciis junguntur.
 Inde duodecimis castris in conspectum
 hostium pervenerunt. Scythæ , ut prima
 adventantium signa comparuerunt , mili-
 tem omnem instructâ acie in campum edu-
 cunt ; neque spatium ex itinere respirandi
 datum : fessos integri magno impetu ador-
 ti , pugnare priùs , quàm consisterent , co-
 gunt : atque primo propè incursu vincunt ,
 cædunt. Russorum quidem , eâ tempesta-
 te , tota strages , intra exercitus & aliquot
 Ducum cædem , vel captivitatem stetit : at
 Polouciorum populus , multùm eâ clade
 attritus , vim deinde sustinere non potuit:
 sed subsecutis præliis internecione dele-
 tus est. Tum ferè magnam Europæ par-
 tem , quam nunc incolunt Scythæ , occu-
 parunt. Inde postea Bateii & Caydani du-
 etu , annorum aliquot continuis infestatio-
 nibus ,

nibus, ita attrita est Russia; ut amissis præcipuis regulis, in potestatem Scytharum venerit: & imperatum in annos tributum, diu penderit. *Alienis malis, in suarum rerum incrementa, Litvani per ocium usi*, sensim fines in Russiam proferebant. Infestis etiam si- *An. 1216.*
 gnis interiorem Provinciam ingressi, ex *Expeditiones Lituanorum in Russiam.*
 agrestium prædationibus rem familiarem augebant. Deligebatur expeditionibus tempus, quo validior sæviret hiems; quando scilicet solida glacies quaquaversum planiores sternebat aditus. Ducebat modicas copias Vikindus Montwilonis filius natu minor. Bina, ex iis expeditionibus, infeliciter cessit: cùm incautiùs inter diuturnam prædationem agunt, ad Polockum, iterumque circa Dunam, à Smolensensi & Novogrodensi Ducibus, oppressi sunt. Ex utraque clade, fortunæ obirati Zivibundus & Montwilo, consilium de Rep. capiunt. *Deprehendunt, exiguae copias per hostiles agros posse quidem leviter circumagi, atque eâ celeritate plurimum damni hosti, antequam se ad periculum recolligat, inferri; at excitis interim ad*

H

arma

arma hostibus , resistendo impares , inter impeditos viarum transitus , armatoque milite insessos ; nec præda nec vita tuenda sufficere. Decernitur itaque , ut quam maximo apparatu bellum instruatnr prius , quam inferatur : miles ut selectus sit , neque ita præda ut gloria avidus ; utriusque verò in periculis obstinate retinens : Dux ut fortis peritusque detur : exercitus ut in eam partem ducatur , qua Scythicis nuper populationibns attrita , atque propugnatoribus destituta , facilem vulneri locum ostenderet . Habiti sunt delectus per Litvaniā , Samogitiam , Curoniā , magnā diligentia .

An. 1217.
Erdivilus
Montwiloniades pri-
mus Dux
Litvaniae
Novogro-
densis.

Vniversæ rei Imperator præficitur Erdivilus , senior Montwilonis filius : additi tres Legati militares , Duces fortissimi , consiliis ac manu prompti , Grumpius Columna , Eyxis Vrfinus , Grawzius Rosa . Erdivilus selecto milite Ducibusque instructus , & suo ingenio rebus gerendis aptus , & suorum consiliis atque exhortationibus plenus , exercitum in Russiam duxit . Etsi verò non vexandis colonis , sed proferendæ dictioni expeditio suscepta erat : tamen tantus miles , commeatus & prædæ necessitate ,

tate , absque agrestium injuriis duci non potuit. Mox à transitu Viliæ , legiones ad prædam dimissæ , hostem trepidatione implerunt : eâdem operâ , miles prædæ dulcedine delinitus , promptior in reliqua redditus. Promotis castris , & exercitu per Nemenum transportato ; antequam ulterius bellum continuaretur , locus munitioni excitandæ quæsus. Ventum erat ad editum collem situ peropportunum ; exustæ à Tartaris arcis rudera. Loco nomen Novogrodecum. Eum Erdivilus sedi figendæ & civitati instaurandæ delectum , permuniri jubet : tûm ut commodiùs circumiacentem inde Russiam infestaret , tûm ut si quâ vis repentina ingrueret , recipiendo militi locus in propinquo esset. In consilio deinde certatum quænam Russiæ pars ad primos impetus destinanda foret. Vicit eorum sententia , quibus placebat profundiora Russiæ tantisper vitare , quoad minore periculo res Litvana firmaretur , per eas oras quæ Iatvingis Litvanorum sociis , finitimæ es- sent. Ita enim , si quis eventus auxilia po-

H 2 stula-

stularet, tūm ex Iatvezya, tūm ex propinquâ Litvaniâ, expeditiora futura erant. Flexo igitur ad occidentem modicè itinere, Subsylviam versus arma Erdivilus vertit. Legitima itineris ratio erat: diviso trifariam exercitu, legiones binæ ad pugnam instructæ præcedebant, ne ex insperato hostis militem extra ordines nactus, aliquid damni inferret: sequebantur deinde tres legiones, prædationibus destinatæ; quæ in utramque partem laxatis excursiōnibus, igni & ferro sævirent; commeatumque pro toto exercitu conquirerent: cludebat ultimum agmen præcipuum militis robur, impedimentis & toti aciei præsidium. Nihil ullibi morarum objectum est; non exercitus hostilis obvius, non locus, quem oppugnatione tentare opus foret. Munitiora enim totius regionis oppida, à Tartaris nuper excisa, expeditam Erdivilo præbebant victoriam. Ita Grodna, Brestia, Drohyczynum, & reliqua loca solo adventu occupata: & tumultuario opere, ac præsidiis impositis munita. Quia tamen

semper

semper firmius imperium est , cuius non omne jus à
vi ortum dicit ; sed aliquid à subditorum volun-
tate habet : antequam extremam vim cir-
cumjectis incolis inferret ; pacem Erdi-
lus eâ conditione obtulit, ut quos victores
metuerent , Dominos æquo jure pati mal-
lent. Itum à Russis sub Litvani imperium,
necessitate magis quām electione : exciso
enim Scythicis bellis omni nobilitatis flo-
re, non vires modò sed & spes tanti hostis
executiendi , reliquam plebem destituerat.
Mitior visa ea servitus , quām ut ejus aver-
tendæ causā, extrema subire mallent: præ-
fertim quodd & Christiana sacra intacta si-
bi relinquenterunt ; & qui ante liberi fuif-
sent , eodem jure patrimonia sua possidere
permitterentur; denique quod contra Tar-
taros , Litvanis opibus pro Russia bellum
gerendum promitteretur. Firmatā pace,
& dominatione inter incolas ; Erdivilus ad
expeditionis socios, Duces militesque præ-
cipuos , ornandos conversus , amplissimis
possessionibus in novo Principatu eosdem
auxit : reliquum castrense vulgus per op-

H 3 pida

pida coloniasque descriptis. Campejo seu
Strumpio Gastoldorum auctori, ii agri at-
tributi, quos nunc Osmianense territorium
includit: Exyo Vrsino Monividum, aut
ut alii volunt Dowoynarum in Litvania fa-
miliæ Principi, Eyszyszki: Grauzæ, Grau-
ziszki. Ipse Erdivilus primus è Litvanis
Dux Novogrodensis, imperio suo com-
plexus est ea omnia, quæ Viliam inter &
Perepecium fluvios, à Litvania Mozyrum
usque extenduntur: Novogrodiam, Bre-
stiam, Grodnam, Subsylvania. Felices
Erdivili in Russia progressus, securiorem
Samogitis ac Litvanis pacem reddebat:
nisi quòd novus è Livonia hostis interea
emiserit.

An. 1218.

*Belli cum
Litvoniens-
ibus Cru-
cigeris ini-
tia.*

Germani ex ordine militari, fra-
trum vulgò Ensiferorum post subactos diu-
turno bello Lotavos, Samogitiæ imminere
cæperant: repulsi sunt ea vice feliciter à
Montwilone, filioque ejus Vikindo. Auxi-
lia deinde Prussis à Zivibundo contra Con-
radum Mazoviæ Ducem suppeditata: quā
expeditione Culmigeria Conrado erepta,
Mazovia latè vastata, Plociaque civitas
abiq

H

prima-

primaria exusta. Ab auxiliorum Prussicorum curâ , propioris atque ferè domestici periculi insperatus metus Zivibundum avocavit. Caidanus Vltravolgensium Scytharum regulus , nuper Batei in expeditione Russicâ socius , nunc in imperio successor, cum in devictas à se nuper Russiæ provincias , ab Erdivilo principatum usurpari intellexisset ; Legatione missâ , tributum sibi pendi imperat : si detrectaret , bellum denunciat. Ex inopinato nuntio , indignatio simul ac metus , inter pacis bellique consilia incertum responsi aliquandiu Erdivilum tenuit. Tum , *seu ut spatum liberando in subita re raperet ; seu ne prius iram , quam arma ostenderet ; dissimulato responso , per amicitia speciem , legationis Principem officiosè accipit.* Captus humanitate barbarus , vix sensit justò diutiùs se ad regiam detineri : nihil rebelle, aut hostile suspicatus subesse , ubi omnia ad benevolentiae imaginem composita , ultra tributi spem , servitutis etiam fidem apud ignarum consiliorum afferebant. At Erdivilo indignum omnino visum , Princis ti-

Scythaë tributum exigentes profigati.

pis titulos armis nuper acquisitos; servitatis notâ aspergere; si ipsa dati tributi fama precario jure à se usurpari imperium profiteretur, quod tamen hominum nemini præterquam sibi deberet. Quare totus in belli cogitationem incubuit: militem ex præsidii detractum, ad certum diem adesse jubet: Vikindum fratrem Samogitiæ jam Ducem, Zivibundum Litvaniæ, de periculo monet: sed in primis cum Russis transigit. Gratulari sibi, ajebat, occasionem oblatam; quam testatum palam faceret, quam non vanus Litvanas vires, Russis contra Scythas nuper spopondisset. Se etsi in provincias armis occupatas, summo jure pro libitu uti potuisset, ita tamen hactenus imperium temperasse, ut nihil cupiditate aut ira agendo, justi Principis desiderium potuerit Russis explere. Facturum verò modò, ut sicut hucusque Principem legitimum in se non desiderasset; ita Russum in Litvano amplius non requirerent: posteaquam libertatem Russiæ cariorem sibi, quam Russis Principibus ostenderit; eo ipso studio, quo eandem contra Scythas defendendam susciperet. Si ideo ad arma eos vocaret, ut sua contra barbaros dominatio

natio firmaretur ; et si hinc quoque nulla justa subditis cunctatio ; tamen plurimum de obsequendi promptitudine demere posset , odium novae dominationis : at sibi nihil aliud , prater libertatem Russie , cordi esse , vel inde Russi intelligerent ; quod bellum aggrederetur . Firmandi enim sui Principatus consiliis , longe oportuniora fuisse , fædera , & (quamquam dedecore aliquo emptam) cum tam valido hoste pacem . eos enim qui regnandi tantum libidine aguntur modicè illa macula angit , sine qua regnare non possunt . Cum his rationibus animos subditorum Erdivilus pertentasset ; & , jam Russia novi Ducis auspiciis , & spe Litvanorum Samogiticorumque subfidorum ad nomen libertatis assurgeret ; jam legiones auxiliares à fratre atque avo misse in procinctu essent : personatam hospitalitatem repente exuit . Legatis imperiosè vocatis , tributum negat ; bellum indicit , & Regulo , donorum loco , sagittas duas perferendas tradit : Legatos ab se ita dimissos , lentis itineribus ad fines deduci juber . Caidanus è diuturniore legatorum morâ suspicatus , inermem legationem pro-

I
crafti-

Scythis tributum petitibus

Erdivilus duas sagittas mittit.

craftinationibus eludi; ut auctoritatem armis adderet; & ad imperata, vi admotâ, perurgeret, trajicit Borysthenem; positisque ad Pripecii ostia castris, plures legiones ad agrorum populationem dimittit. Erdivilus verò, cum Litvanis Samogiticis que copiis, lecto præterea quām expeditissimo ex Novogrodensibus & Slonimensis milite, occultis per sylvas itineribus ad hostem progressus, nihil de tam propinquo Litvano cogitantem, sed minas inter & furias ob spretam legationem, barbarum occupat. Inprimis suos itinere fessos, modicâ quiete intra sylvas recreat: deinde quantum tenebræ & angustiæ pati poterant, aciem instruit: sub ipsam tandem auroram, ingenti clamore ac impetu, castra invadit. Circa ingressum castrorum, non pugna erat sed cædes; è somno & insolito tumultu attoniti, inermes cædeban- tur. Verùm ubi remotiores à periculo, terroris excutiendi spatium acceperunt; res est ad cruentam pugnam deducta. Victor denique Litvanus castris barbarum exegit:

git : plurimi hostium in prælio cæsi , sed longè plures in fuga , aut ferro , aut Borysthenis Pripeciique vorticibus hausti , perierunt. Victoriae ejus præcipuus fructus fuit , Russorum erga Litvanum Principem major ultra reverentiam benevolentia , atque inde constantior fides . Mortuus per idem tempus Vikindus Samogitiæ Dux , hæredem Erdivilum fratrem reliquerat : sed is , tum quod quemadmodum unam animam dissecto corpori , ita unum principem dissitis rebus publicis sufficere non posse existimaret ; tum ut gratiam iis , quæ misserat nuper , auxiliis referret , omni Samogitiæ jure Zivibundo cessit. Neque multò post morbo è vivis abreptus est : vir merito ante omnes Lityaniæ Heroes numerandus.

Erdivilo defuncto , principatum Novo-
grodiæ exceptit Michael seu Mingailo : hic
antecessoris successibus excitatus , fortu-
nam rebus Litvanis aspirantem , insigni
Provinciâ adjectâ , promovit. Polocenses
Russi reipublicæ suæ administrationem ab
uno Principe ad populum transtulerant:

I 2

occas-

*An. 1219.**Mingailo
Novogro-
diæ Dux.*

*Polocensis
Reip. for-
ma.*

occasio illis rerum novandarum fuit bello Scythico amissi in prælio Duces legitimi. Advenæ enim Græci, sacrorum apud Russos præfides, populo persuaferant : ne libertatem, quam hostium beneficio naæti essent, suâ ignavia perditum irent, sub quæsito Principe. Sequerentur potius magistros Græcos, ut religionum cæremoniis, ita publicæ rei gerenda formâ. Civitatem suam ipsi administrarent ; lectis è numero suo civibus : qui *jus cæteris dicerent*. Triginta igitur senes, cum potestate Reipublicæ præfecti à plebe sunt : ad comitia in forum publicum æris campani sonitu convocabantur ; ubi de summâ rerum , ex communi consilio, publicè decernebatur. Ad triginta vulgaria milliaria imperium civitatis jam extenderant : atque (*ut humanae menti nihil unquam satis est*) in vicinos etiam ferro imperium proferre conati ; injuriis socrorum , hostes & bellum sibi consciverunt. Proximi infestantibus patebant Mingailonis subditi : horum vexationem ut ulcisceretur, bellum parabat Mingailo ; sed occupant Polocenses , priùs cum exercitu sub oppidum Horodziec

rodziec progressi. Occurrit Mingailo : atque impotentem plebem , solâ ferè multitudine ferocem , armorum autem rudem , audacter aggressus ; eodem impetu , & campo pellit, & castris exuit. Inde fugientium tergo insistens victoriam urget : ne reficiendis viribus , aut necessariis ad oppugnationem tenendam comparandis , spatiū relinqueret ; eodem ipso die , victorem exercitum Polociæ muris , quo bellum omne secum hostes ex fugâ detulerant , applicat. Capta urbs deditioне , pacem simul cum servitute accepit : multatati libertate , quâ ad vicinorum injurias abusi fuerant. Non diu ejus victoriæ voluptate fruitus Mingailo , hoc ipso anno è vitâ abiit , Skirmundo & Ginvilone hæredibus relictis : quorum ille , ætatis suffragio , avitum in Novogrodenses Principatum occupavit ; hic paternum in Polocenses. Crescentis Skirmundus Novogrodenfis ita per Russiam Litvanæ fortunæ progressus , ægrè Russorum Duces habebat. Indignabantur vectigalem nuper populum , quiique præ egestate , tributi nomine Litvaniae & Ginvi'l'o Polociae Duces. quo

Russis penderet, vix apud se reperiret, præter agrestia quædam opera, nunc totius Russiæ imperio imminere: unde, haud dubiè, res ad vim spectabat. Et quidem pridem indignatio in apertum bellum pro-rupisset: nisi validior interea Polonus hostis, mentem & vires Russorum à cogitatione Litvanæ expeditionis avertisset.

An. 1220. Mscislaus nihilominus Romanides, qui nuper Polouciis victis in potestatem Scytharum venerat, è carcere regressus; cùm Principatum Kijoviensem, per suam absentiā, à Volodimiro occupatum recuperare non posset: ne domi suæ exul & privatus agere cogeretur; Volodimiri ipsius consilio & opibus, Litvanos Novogrodiæ possessione depellere conatus est. Skirmundus ut periculum maturè averteret, à Zivibundo copias petit & impetrat: neque enim Novogrodensibus fidere audebat, quos popularium suorum amor, faciles ad proditionem reddere posset. Missus à Zivibundo Kukovoitis filius cum delectâ Litvanorum Samogitarumque manu. Iam Mscislaus,

*Bellum
Skirmundi
cum Russis,
& victoria.*

flaus , circa Brestiam , agrorum populatio-
ne agrestiumque cædibus , bello prælude-
bat ; cùm ad Skirmundi venientis famam
legiones ex agris in castra contrahere co-
gitur . Ad amnem Iasialdam magno utrin-
que ardore prælium commissum est : fusus
Mscislaus , amisso exercitu , è clade & cam-
po ægrè vitam (fugâ) extulit Luceoriam . *Pinscum*
Litvani
Russis adi-
munt.
Skirmundus verò ejusdem victoriæ impe-
tu Pinscum & Turoviam de Russis cepit :
triumpho & detraçtis hosti agris lætus ,
Kukovoitem , militemque ejus amplissimis
donariis honoratum remisit Zivibundo .
Iam is super extremæ senectutis debilita-
tem , morbo etiam confectus extingueba-
tur : cùm , primùm victi hostis nuncio ;
tùm victoris filii spectaculo , abiturum cor-
pore spiritum aliquantùm recreasset : vitâ
functus ; opportunè Principatu cessit filio ,
quem jam triumphalem viderat .

Kukovoitis paterno Principatu potitus , *An. 1221.*
altâ ipse pace usus est , undique ferè sociis
populis cinctus . Ab Occidente Prussi , ab
Oriente Ginvilo Dux Polocensis frater , à
Kukovoitis
Lituania
& Samogi-
tiae Dux.
meri-

meridie Iatvingi, Skirmundusque Dux Novogrodenfis. Solus Septentrio metu non vacabat : sed ad illius lateris securitatem satis erat, quod Germani & Lotavi domestico in Livonia bello implicati, ad vexan-dam Litvaniam ocium non haberent. Quare cum res domi securæ essent, ampliores suppetias Skirmundo in Russiam transmit-tebat. Balaklai, Ultradolgenfum Scytharum novus regulus, fortasse ad delendam acceptæ ante aliquot annos cladis memoriæ, bellum contra Skirmundum moliebatur : ne autem legitima causa defuisse videretur legatos qui tributum de Russiæ exigerent, præmisit. Skirmundus contrætis quam primùm ingentibus copiis, cum Russos & Litvanos suos Cisvilienses, mis-sisque à Kukovoite Ultradolienses in ar-mis haberet, legatos lautissimo convivio accipit : post longam comedationem, abi-turis, nares atque auriculas singulis præcidi jubet, atque ita deformatos regulo re-nunciare. Desinerent tandem Scytha apud Lit-vanos de tributo agere. Si quid juris in par-tem

Skirmundus Scythas profi-gat.

tem Russiæ, Litvano subjectam haberent, armis illud non legationibus posthac assererent. Scirent ad id genus legationum, Litvanos alia, quam quæ nunc dedissent, responsa habere non posse. Exarsit ad tam insignem contumeliam impotens barbarus, & ingentibus copiis, Russiam aggressus, populationibus Koidanoviam usque pertigerat, progressurus igne ac ferro ulterius, nisi Skirmundus maturè exercitum objecisset. Pugnatum est acriter, fugati tandem Scythæ, ipseque regulus occisus. Skirmundus eâ victoriâ minimè contentus, exercitum ulterius dicit: illo præcipuè consilio, ut pluribus Russicis civitatibus à Scythico jugo liberatis, longius à se hostem submoveret. Neque destituit consilia eventus, Mozyrum, Starodubum, Czernichoviam, Karaczoviam, totamque planè Severiam hostili ditioni detraxit. Tum inter filios Lubartum & Pissimundum eas regiones partitus; Troynato minimo, Cisviliensis Litvaniæ Novogodiæ & Subsylvaniæ principatum testamento attribuit. Polociæ interea imperitabat Bory-

K
fus

*Mozyrum
& totam
Severiam
Litvani oc-
cupant fu-
gatis Scy-
this.*

*Borysus
Ginvilonides
Dux
Polocensis.*

fus Ginvilonides. Firmaverat ille res suas non mediocriter inter finitimos , novâ affinitate , è connubio cum filia Ducis Tveriæ. Domi etiam religionis similitudine multùm conciliaverat subditos : primus enim ille è Litvanis principibus , sacra Christiana suscepit. Ne quâ verò inter agrestes de limitibus discordiâ , se invito cum Litvanis bellum conflaretur ; pactis fæderibus , Berezina fluvius , ad discernendam Polociam à Litvania , destinatus : cuius rei memoriam hucusque conservat , colonia tum ad ripam fluvii locata , & de auctoris nomine Borysovia dicta. Tentatus bello à Smolenscensibus & Plescoviensibus Russis , utrosque feliciter rejicit. Polocensibus infracta ab avo libertatis jura , in integrum restituit. Quod vitæ supererat , inter facella & aras acturus videbatur ; ita totas opes ac studium ad templa Superis exstruenda verterat. Ulteriores conatus in ipso ætatis flore , mors abruptit. Monumentum Christianæ in eo pietatis , nunc etiam ostenditur , ingens saxum , è mediis Dunæ vorticibus

cibus eminens , quina cruce signatum , An. 1225°
 cum rudi hac , sed solidæ ac exultæ pietatis , inscriptioLivonienses
Germani à
Samogitis
& Litva-
nis fundun-
tur.
Miserere Domine mancipio tuo, Boryso Ginvilonis filio. In eorundem Principum ætatem incidisse videtur , prima insignis clades Livonicorum Germanorum à Litvanis & Samogitis accepta. Post subactam Livoniam ; Curonibus (qui , tunc Litvani juris erant) arma intulerant : & quia religionis Christianæ propagandæ specie , bellum pro aliquorum cupiditate suscepsum erat ; prætenfa causæ pietas , non equites modò , sed sacerdotes etiam ab aris ad arma contra Ethnicos evocaverat. Avigenus de Coloniâ Agrippinâ , Archiepiscopus , ipse non solùm exercitui aderat , sed etiam cum Imperatoriâ authoritate præerat. Ex subitâ tempestate consternatio , ingenti numero Curones , Samogitas , Litvanos excivit. Quanti enim periculi res esset , ad ipsa statim initia totis viribus hostem surgentem non rejicere , Lottaviæ finitimæ in servitutem subactæ misera conditio sat̄ explicabat. Tantumque

K 2

ea co-

*Vtenes Litvaniae & Samogitiae
Dux.*

*Livonien-
ses Cruci-
geri in Do-
brynam
evocati.*

An. 1227.

ea cogitatio ad audaciam & fortitudinem apud imperitum vulgus valuit : ut tumultuariæ illius multitudinis cæco impetu, veteranus Christianorum miles in primo congressu sit oppressus , ipseque Archiepiscopus cæsus. Kukovoite circa eosdem annos mortuo Principatum in Litvania vetere Vltraviliensi & Samogitiâ obtinuit Vtenes filius. Is parentis sepulti honori statuam pedestrem in edito ad Swientam amnem colle dedicavit : Lucas nunc ibi est : antiquitus inditum nomen, & sepulti Principis memoriam retinet , Kukovoitis vulgo dictus. Multa deinde Vtenicum Livonicis equitibus prælia : cùm isti Samogitiam Curoniamque frequentibus incursionibus infestarent , & Dunæ ripis castella ac præsidia imponerent. Idem à Conrado Mazoviæ Duce & Christino Culmensi Episcopo in Dobrynam evocati , ut quâ felicitate Lotavos in Livonia subegerant ; eâdem è Dobrynia , Mazoviam & Polonię contra Prussos propugnarent ; à Prussis & Litvanis , cum duos integros dies prælium tenuisset,

nuisset, internecione deleti sunt: quinque tantum cladi superfuere. His omni stationis Dobrynen sis spe depulsis; occasio Conrado data est ad alios Equites professionis à Livonica diversæ, è Germania evocandos; quos, cum vulgo, posthac Crucigeros vocabo. Anno subsequente, bellum è Curoniâ in Livoniam Vtenes transtulit: hactenus domi tantùm Livonibus arma objicere soliti, hostiles terras invadere jussi. Ingens è Curonibus & Samogitis coactus exercitus, latissimè totam Livoniam populationibus peragavit. Ita hostem ad sua tuenda avocatum, à Samogitiæ infestatione, Vtenes arcuit. In Lithuania verò de nomine suo coloniam Vcianam excitavit, arcemque addidit: nomen oppido nunc etiam idem est, sed arcis in propinquuo clim sitæ vix vestigia. Ulteriori cis Viliam Lithuaniae pro Skirmundo parente nuper vitâ functo Troynatus præ- erat. Sed vix dum inchoati principatus auspicia, bellum acre excepit. Kurdas Scytharum regulus, Balaklai parentis, supe-

*Crucigeri
in Prussiam
ex Germania à Polono-
nis evocati.*

*Vtenes Li-
voniam po-
pulatur.*

*Troynati
cum Scy-
this bellum
& victoria.*

K 3 riore

riore expeditione à Litvanis in acie occisi,
seu corrigere seu ulcisci fortunam, ardebat.
Ut certior porrò vindicta foret, summa
ope bellum parabat: majore itaque, quām
unquam factum esset, è tota Scythia lecto
exercitu, Vltravolgenses, Nahayscenses,
Casanenses, Crimenses, ingenti numero
contraxit copias. Neque Troynatus ad ar-
ma segnior, parentis & animum & succe-
sum æmulatur. *Accipere se, ajebat, omen,*
quod filios eadem causa rursus in campum educe-
ret, quæ nuper parentes secum commisisset. Spem
enim inde affulgere, futurum, ut qui regnorum &
odiorum avitorum hæredes essent, forent etiam
eventuum. Inprimis autem Litvanum mili-
tem recenset, tum fratres Lubartum &
Pissimum cum auxiliis è Russia Septen-
trionali evocat. Duces etiam Russos ad
bellum contra communem hostem pertra-
xit. Suentoslaum Kijoviensem, Simeonem
Drucensem, Davidem Luceoriensem &
Wolyniensem. Vtenem quoque de pericu-
lo monuit, sed is proprio cum Livonibus
implicatus bello, aut parum aut nihil in
præsi-

præsidium contulit. Contractis in unum copiis dubius diu hæsit Troynatus , quò duceret. Scythicæ legiones variè sparsæ ; Russiam latè vastabant : hinc ancipiti periculo animus consilii incertus in diversa lacerabatur. *Divideret copias ? sed vires attenuabantur, qua etiam unita , tam valido hosti vix parres futura essent.* Toto exercitu contrà aliquod predatorum agmen iret ? sed multiplex periculum, æquali necessitate difficilem reddebat electionem . Duceret contra ipsa prætoriana castra ? sed quomo-
do inultus transiret hostem , intra ipsa plane visce-
ra, tam securè grassantem . Obdurato tandem animo ad ignes quos undique è villarum oppidorumque incendiis tolli videbat; antequam à populatione agrorum hostes re-
vocarentur , totis viribus ipsa castra ador-
riri constituit. In radice erat præscindenda si-
mul tota arbor : ne dividendo , augeretur labor &
periculum . Devitatis itaque illis legionibus,
quæ per agros circumvoltabant , occulto itinere, quām celerrimo agmine ad ipsa ho-
stilia castra pervenit. Confederat Kudas
in Mozyrensibus agris ad amnem Oku-
niow-

niowkam : inde legionibus aliquot prædatum dimissis , præcipuum exercitus robur in castris habebat. Monitus in propinquo visa hostium signa , ne castris se continendo , bellum non inferre , sed propulsare videretur , militem etsi absentibus legionibus valdè accisum , juvenili ferociâ in campum educit. Simul acies in conspectum & in pugnam coiverunt ; tantus utrinque ardor. Hinc vindictæ libido , prædæque cupiditas : hinc libertatis patriæque studium , obstinaverat in omnia animos. Acerrima proindè ac diuturna fuit dimicatio : & quidem quamdiu cohærebat sibi Scythica acies , tamdiu victoria neutrò inclinaverat : at ubi à Litvano rupta , fecit vitium ; turbatis ordinibus facilè in fugam effusa est. Parum tamen præfidii victis à fuga erat , quod fluvii à tergo objecti aut arcerent , aut vorticibus involverent fugientes. Occubuerunt eo prælio Drucius Dux Michael , Andreas Luceoriensis princeps , & Pifimundus ac Lubartus fratres Troynati. Quare Troynatus ne quid in Septentrionalis

nali parte Russiæ à morte Ducum novaretur, Scythici belli reliquias & Principatus administrationem filio Algimundo committit: ipse cum modicis copiis eò festinat, initiaque tumultuum occupat, & cæ-
Algimundus Dux Novogrodensis Litvanie.
 forum fratrum possessiones hæreditatis jure Principatui adjungit. Regressus inde in Litvaniam, vitâ excessit. Nec Algimundo diurna dominatio, et si quietior quām Troynato. Semina sequentis belli Russici jecerat, cum Davidis Luceoriæ Ducis motas de finibus Subsylvaniæ controversias, armis compressisset: sed exemptus mature vivis, simul cum Principatu, imminentis belli negotium Ringoldo transcripsit. Neque impar erat incumbenti moli Ringoldus. Utene enim Litvaniæ ac Subsylvaniæ Ringoldus ejus successor.
 Duce per idem tempus mortuo, Suintorogo principi propè infanti tutor lectus; provinciis, quæ tutelæ nomine accesserant, potentiam insigniter auxerat. Polociam interea Basilius Rechuoldus obtinebat. Diuturno ille sese bello intricaverat; cùm agrorum partem, quam Plescovienses Basilius Rechuoldus Dux Polocensis Plescoviam expugnat.

L de

de Polocensibus ceperant , armis repetit.
 Tandem hostes vicit , agros recepit , urbi
 captæ tributum in annos imperavit. Filia
 ejus Praxedis (Poroscovia vulgò) à Russis
 inter Divas Virgines , religiosè colitur:
 nam posteaquam inter Vestales ad tem-
 plum Salvatoris vulgò Spar aliquantum
 Polociæ egisset ; fama est , Romanam ab ea
 peregrinationem suscepit , & in urbe se-
 ptennio sancte exacto mortuam , tunc ma-
 gnæ virtutis opinionem reliquisse : dein-
 ceps verò ad annum 1273 à Gregorio X
 Divarum numero additam. Filius verò
*Polocensi-
bus libertas
restituta.*
 Hlebus parentis successor , ætate immatu-
 ra vitâ functus , cùm prolem nullam reli-
 quisset , plenam Polocensibus libertatem
 fecit. Ita Respublica eorum rursus ad po-
An. 1235. pulum translata est : & Litvanorum Prin-
 cipum dominio expedita. Kijoviam inte-
 rim , cùm propinquâ , Russiâ , Scythico im-
 perio paruisse , Russi ipsi sunt auctores : qui
 sub Scytha Principe Kijoviæ dominatio-
 nem obtinente , plurium Russiæ Ducum à
 Christianis religionibus defectionem , at-
 que

que Michaelis Chernichoviensium Principis cum familiari aulico Theodoro , ob fideli in Christum constantiam , necati cædem circa ea tempora consignarunt. At mihi certius est ; longè ante ea accidisse , quia Bateio Scytharum Principe imperante acta esse scribuntur.

LIBER IV,

De rebus Litvanorum obtinente rursus Principatum familiâ Palæmonis.

Primus est Litvanorum Principum Ringoldus Ringoldus, Gimbuto Palæmonis nepote Magnus genitus, qui *Magni Ducis* titulos assumpDux Lit-
vaniae, Sa-
mogit. No-
vograd. fit. Non vanum nomen , si Provinciarum Subsylvan. quas obtinebat amplitudinem spectes : imò Czernicho-
viae, Seve-
riae. nescias , an non Principatus magnitudine minus ? Ingentem novi tituli invidiam, Litvaniæ utriusque, Samogitiæ, Curoniæ, Subsylvaniæ, Novogrodiæ, Mozyriæ, ac Pinski , Severiæ , Czernichoviæ , possessione magis, quam possidendi jure implebat. Legitimus enim hæres Suintorogus tutelæ

L 2 specie

HISTORIÆ LITVANÆ
 specie ad privatam ferè vitam redactus,
 cogebatur debitum sibi principatum ex-
 pectare , quamdiu fraudis & injuriæ hære-
 des ex Ringoldo superessent. Ringoldus
 certè , quòd diu dissimulare non poterat ,
 maluit mature palam profiteri : post inter-
 versam privatim pupilli hæreditatem, titu-
 los etiam in se publicè transtulit : quòd
 nec opum nec honorum cupiditati tem-
 perare , impotens sui animus, nosset. Faci-
 nus hoc principis , domi, nec probari per-
 mittebat tenerior ex pupilli injuria affe-
 ctus , nec omnino reprobari , surgentis ex
 injuria privata Reipublicæ species : *hanc,*
cùm incauti cives amare cuperunt, facinus Principis displicere desit. Apparebat enim tūm ma-
 tura atque virilis Principatus constitutio,
 gerendis rebus planè valida : posteaquam ex tot provinciis sub communi Principe,
 una Respublica coaluit. Magis proinde
 apud populum, quàm apud Senatum causa
 Principis odio laborabat : *ille justi magis anxius simplexque arbiter, omnia damnabat qua ini-qua ; huic jura privata ad publicum commodum nimium*

nimium inflectenti, fas frangere non omnino turpe
 videbatur. Res tota quemadmodum domi
 pro varia in virtutem vel rempublicam in-
 clinatione ancipites affectus laudesque aut
 vituperia reperit: ita foris certum hostem
 excivit. Residuae è præteritis simultatibus
 iræ, aversarumque à Russia provinciarum
 memoria & dolor, Russos Litvanorum for-
 tunæ infestos pridem habebat: plùs tamen
 hactenus valuerat metus, quàm odium:
 hinc tamdu ad professas inimicitias non
 descendebatur. Vsurpatorum tandem, à
 Ringoldo M. Ducis titulorum invidia
 apertum bellum accedit. Suentoslaus Ki-
 joviæ Dux (quòd è vetere Russicæ Reipu-
 blicæ formâ, is cum supra potestate
 universæ Russiæ præcesset, qui Kijoviæ re-
 rum potiretur) ad se in primis pertinere ra-
 tus Ringoldi ausibus ire obviam, & ipse
 summâ vi bellum moliri, & alios Duces in
 consiliorum factique societatem omni arte
 pertrahere. Indignum, ajebat, sub Russorum
 Principum conspectu, Ethnicâ Litvanorum ser-
 tute, nobilissimas Russia Provincias miserè premi:

Russi Ringoldo bel-
 lum movent
 Duce Suen-
 toslao Ki-
 joviensium
 Principe.

L 3

Et ta-

Et tamen nec barbarorum potentiam plus , quam
 invidiam , apud hostes reperire ; nec Christianorum
 calamitates , aliquid ultra querelas , apud socios &
 populares . Quod si usu ipso jam tolerabile fortasse
 redditum , (et si immerito) quispiam credere posset :
 illud vero quomodo ferendum ? Barbarum eò au-
 daciae progredi , ut universa Russiæ imperium vel
 cogitatione ipsa usurpet . Quid animo constitutum
 agrè celet , satis ab invito proditum esse fastuosi ti-
 tuli insolentia . Quid enim dubitarent eum tituli
 sui magnitudinem reliquis Russiæ ditionibus imple-
 re tentaturum , qui eundem , ab occupato patrimo-
 nio pupilli sua fidei commissi , nuper inchoasset ? Pro-
 pterea illum certè tam ambitiosè Magni Ducis no-
 men invasisse , ut occupanda de integro Russiæ , &
 sibi & posteris necessitatem faceret : nisi semel assum-
 ptos titulos , aut turpiter deserere , aut re vacuos
 stultè conservare mallent . Certè apud viros sua-
 rum rerum atque honesti non omnino incurios , om-
 nia ea satis momenti habere , & ad fædera (si tamen
 aliqua supersunt , longè ante à Litvano non viola-
 ta) infringenda , & ad bellum extremis etiam fortu-
 narum impendiis pertinacissimè urgendum . Quid
 quid vero alii , de ea re , apud se constituerint ; sibi
 obstina-

obstinatum jam esse ; arma palam huic Russæ hosti
 inferre. Prolatam à Suentoslao belli facem,
 absque cunctatione plures secuti : inter
 primos Leo Volodimiriensis, & Demetrius
 Drucensis, Duces. Kurdas quoque Scy-
 tharum Ultravolgenium regulus ex nupe-
 ræ cladis recordatione, suoptè ingenio in
 ultionem pronus, ut privata damna mino-
 ribus impendiis ulcisceretur, aliquot mili-
 tum millia in subsidium Russis misit : quòd
 tamen meminisset, ex aquo hostem esse, eum quem
 juvabat, atque eum quem aggrediebatur, destinato
 consilio tantum prædiarii militis dedit, quantum
 ad Litvanorum perniciem sufficeret, neque Russo-
 rum potentiam aleret. Russicis itaque Scythi-
 cisque copiis succinctus Suentoslaus, infe-
 sta signa provinciis Litvaniæ intulit; atque
 ut omne bellum ad ipsam Principatus re-
 giam redigeret, Novogrodecum versus
 tendebat. Ex itinere latissimè agros miles
 populatus, quâ Nemeno defluente non ar-
 cebatur, omnia cædibus ac ignibus reple-
 verat. Ad Mohilnam primùm Litvano
 exercitu objecto, agrorum vastationes
 stitit

*Funduntur
Russi à
Ringoldo.*

stitit Ringoldus. Atque ut temporis illius ratio (ubi non tam astu aut ingenio quā viribus de summa rei transfigebatur) non ferebat longas in bellis moras: vix castra coierant, miles ad pugnam utrinque in campum eodem die educitus est. Inde ingens Russorum acies; Scythico equite per alas firmata: hinc mediocres Litvanorum copiæ; in præsidio verò Russicarum legionum fides & arma, quia contra populares suos, non ex vano suspecta. Pugnatum est pertinacibus utrinque animis in vesperum: jam nox, inchoatum cum sole pænè prælium, dubio adhuc Marte, diremptura incumbebat; cùm veteranus Ringoldi miles extremâ indignatione actus, totis simul viribus ad victoriam adnititur, & hostem vestigio movet; motam semel loco aciem, facile deinde in fugam egit. Duces belli alii elapsos, alii promiscuâ cæde absumptos in campo mansisse tradunt. Exercitu fuso, castra victori militi in prædam permissa: nec amplius Ringoldus vel iram vel fortunam in victos extendere voluit, pace contem-

contentus. Videbat enim Russos , ex recenti strage quietis magis patientes , non facilè iterum arma invidiæ aut odio permisuros. Victoriam Russicam exceperunt motus Livonici : irrumpentes in Samogitiā Equites Ensiferi aliquoties repressi ; atque ut defuissent alii ex voto eventus ; satis erat nihil de Samogitia ad validum jam tum hostem perdidisse. Insuper Livenicis annalibus proditum reperio : exercitum ingentem Equitum cum auxiliis Germanicis fusum : Duces belli Volquinum Magistrum , Baronem à Dannenberch , Equitem Germanum Hasseldorf militari gloriâ celeberrimum , cum quadraginta octo Ordinis fratribus , cæsos. Post rempublicam inter arma fortiter administratam , non diu pace partâ domi frui potuit Ringoldus , Novogrodeci morbo extictus. Suintorogo hinc paterni principatus repetendi spes affulgere visa : neque deerant rebus novandis apta partium studia ; si Dux cæpisset. Sed juvenis ætatis vel ingenii molioris vitio , necdum audendo par , timidiora

M

diora

An. 1238.

diora consilia fecutus est : concessâ nuper in possessionem Samogitiâ , contentus ; li-
te, de Litvania, abstinuit.

*Mendogus
Primus &
ultimus
Litvano-
rum Rex.*

An. 1240.

Mendogus itaque , cui apud alios Men-
dolfo nomen, suffectus Ringoldo, ipsa ini-
tia principatus, quem parens pupilli nepo-
tis injuriâ pepererat , cædibus ac sanguine
cognatorum funestavit. Ita , *crescente poten-
tiâ Principum, succrescebat sensim & scelera* ; per
quæ dominandi cupiditas amplius se pro-
movere conabatur. Quoscumque è propin-
quis infestos suis rebus suspicio obtrusif-
set ; ferro aut veneno submovit. Nepotum
tamen cæde abstinuit : non quidem , quòd
minùs suspectos haberet ; sed quòd ad tan-
ti sceleris destinationem , mens nondum
tragicis facinoribus satis obfirmata , ipsâ
naturæ Verecundiâ , trepidaret. Tres erant
juvenes , belli pacisque artibus impigri , &
agendo maturi : Arduidus , Vikundus , &
Cieuciwilo aut Theophilus. Hos ut , ho-
noris specie longius à curia ablegatos , vel
suis fraudibus faciliores haberet , vel à re-
rum novandarum occasionibus amoveret ;
ad

ad exercitum proficisci jubet ; & finitimorum infestationibus juvenilia studia bellis assuefacere. *Incautus* (*ut solent, nimium suspicaces*) Princeps ; fortunam suam quâ præcipue firmare voluit, *hac prope prodidit*. Iuvenes enim re feliciter inter hostes confectâ, insignium in Russia civitatum potiti , cùm jus imperandi degustassent , patrui jugum non tulerunt. Druciam & Smolensciæ partem Arduuidus , Vitepsciam Vikundus , Polociam Theophilus obtinebant : ut subditos Christianos magis sibi conciliatos redderent , sacra Christiana publicè professi. Hæc Mendogo belli movendi causa : & primi inter Litvanos civilis dissidii , atque propè amissæ Reipublicæ semina. Nam juvenes , paucarum civitatum opibus , non satis contra validum hostem securi ; cùm finitimorum auxilia implorant , patruum oppugnando , vix patriam non perdiderunt. Vikundus Rigam missus , Livonien- sium ac Prussicorum Equitum animos , suo fratrūque nomine solicitabat. Auxiliū lati præmium spondebatur , Iatwiezyæ & Sa-

M₂ mogi-

*Mendogi
bellum cum
Nepotibus
& Russis.*

mogitiæ portio media , perpetuo jure E.
quitum ordini transscribenda. Quod si
eventus felix conatum promovisset , cæso
aut depulso Litvaniâ Mendogo , quidquid
in bellum impensum esset , ex Litvaniæ
ærario refundendum promittebatur. Pri-
mum belli impetum Mendogus in Theo-
philum verterat , quem in primis finium
propinquitas objiciebat. Oppugnata ali-
quoties Polocia : sed præsidium è Russis
ac Livoniensi milite , & urbi tuendæ , &
hosti , accisis viribus , repellendo , suffecit.
Neque poterat diutiùs obsidionem Men-
dogus urgere exercitum alio contra no-
vum hostem ducere coactus : diversâ enim
parte conflatum expectatione majus peri-
culum domum revocabat. Daniel Roma-
novicius Dux Kijoviæ , Basilius Haliciæ,
aliique Russi Duces , honesto ad famam ti-
tulo , exules Principes juvandi , re verâ Rus-
ficarum ditionum recuperandarum spe ,
grave Litvanis bellum intulerant. Ad gen-
tem Ethnicam Christianis regnis quibus
undique cincta esset , plurimūm infestam ,
com-

communi ope excidendam passim currebatur: causæ pietas Polonos etiam ad arma excivisset, nisi eos aliæ curæ domi quietos tenuissent. Scythicarum enim infestatum metu, si miles extra fines regni mitteretur, non è republica fore Boleslao Pudico visum. Ancipiti planè periculo, & vix unquam majore res Litvana conflictata, conspirantibus ab omni parte hostibus: quibus, si Polonus accessisset; nescio an Russi Litvaniam invadunt. non fatalis is Reipublicæ ictus fuisset. Iam viator Russus Slonimum, Volkoviscum, Msciboviam secundo cursu ceperat: & vastatis latè agris, trepidationem Novogrodecum versùs urgebat. Mendogus ad subitam vim, nec consilio, nec viribus, sati comparatus; ut *impetu primo quacunque arte retardato, spatium providendi daretur; legatos mittit:* pacem supplex petit; obsidem fæderum, Volstinicum seu Voysielcum filium, legatis adjungit. Ferox recentibus successibus Daniel, pacis nomen non ferebat. Repulsa itaque est legatio. *Non propter ea, ajebat, se cum milite Litvaniam ingressum,* Legatos Litvanorum reiciunt.

sum, ut armatus legatos audiret. Frustra legationibus tempus extrahi, cum copia sub signis ferorum transigerent. Pacem quam hostis peteret, non ex ipsis submissione, sed ex ulteriore belli progressu se pensaturum. Subsisterent igitur Volkovisci: cum victorem exercitum illac in hyberna reducturus eset: tum, si quid adhuc integrum de Russia Mendogo superfuerit; de eo, per otium à bello, commodiūs cum Legatis acturum. Remissis ergo Volkoviscum legatis, obside Woysielko Slonimum relegato, infesto exercitu Novogrodecum versùs progressus est. Regionem universam fædè populatus, pluribusque locis in potestatem redactis, ab urbis ipsis obsidione, quam spe longiorem futuram præviderat, hyeme imminente abstinuit. Tum primùm legati audit, & fædera icta conditionibus, quas maximè tolerare poterat Mendogus, magnâ Russiæ portione mulctatus. Compositis in eum modum Russiæ rebus, quas satis securas reddebat novi contra Danielem Kijoviæ Ducem à Scythis motus, angebat animum Litvaniæ cura. Theophilus Nepos, post defensam Polo-

*Mendogi
fædera cum
Russis.*

An. 1245.

Polociam, Archiepiscopi Rigensis & Magistri Livoniæ opibus, res suas validè firmaverat: quorum gratiâ, à ritu Græco nuper Polociæ suscepto, ad Romanam religionem transiit: ab eo facto, facillimam deinceps & fidem & benevolentiam apud Equites Livonicos habuit. Post mutuas inter Livoniæ Magistrum Theodorum, & Mendogum in Curonia clades, Theophilus Livonicis auxiliis Polocensibusque copiis instructus, bello patruum in ipsa Litvaniâ petiit: ubi, cùm nullus miles opponeretur, effuso liberè in prædas exercitu, per universam Litvaniam ferro ac igni bacchatus, ingentem prædam absque prælio aut periculo Polociam eduxit. Similes agrorum vastationes pari successu deinde repetiit. In Semigallia quoque Samogitas auxilia ei provinciæ feren-
 tes, à Magistro Equitum insignem cladem accepisse, è Livonicis commentariis habetur. Tandem cùm frequens fama esset, majore mole Litvanicam expeditionem Livonicis armis ab Theophilo instaurari,
 Mendo-

Bella ejusdem, cum Livonibus.

An. 1247.

An. 1250.

Mendogus amplissimis donis promissisque
 Magistrum Livoniæ , Andream de Stuk-
 land à proposito bello deducere conatus
 est. At Magister omnem pacis mentionem re-
 spuere : nefas ducere , amicitias cum Ethnicis ; ad
 quos bello petendos , Sacramento sui tenerentur. Si
 Princeps Litvaniae , Christianis sacris initiaretur,
 fæderum pacis cendorum rationem non omnino diffi-
 cilem fore. Susciperet quamprimum religionem Chri-
 stianam : donationem provinciarum à Nepotibus
 factam, ratam haberet, atque jus, si quod in easdem
 provincias haberet , Ordini Equitum consignaret.
 Se verò perfecturum , ut Mendogo inter Principes
 Christianos ritè annumerato, tituli regales à summo
 Pontifice tribuerentur. Ita pacem constantem inter
 Equites , & Litvaniam firmari posse. Duræ ni-
 mis Mendogo conditiones visæ. Post ali-
 quot agros latrocinii more direptos , ante tentatam
 Mendogus federa init cum Livonibus, baptizatur, & Rex Litvanie renuncia-
 tur. justi prælia aleam , ad avitas religiones ejurandas se cogi. Quid verò istos imperaturos , si bello vicif-
 sent ? Satis adhuc Litvano ad arma virium esse.
 Quid igitur tanquam perditis rebus tam audacter
 imperarent ei , quem necdum acie experti essent ?
 Nimis apertè sano sibi illudi , cùm tituli ampliare-
 tur,

tur, provinciae detraherentur. Sed quia vis ho-
sti in promptu erat, indignatus fortunæ,
cessit tempori: neque dolore amittenda-
rum provinciarum adduci potuit, ut de
summa rei prælio decerneret. Legatis igi-
An. 1252.
tur præsentibus Christiana sacra palam
fuscepit: Iatwiezyæ, Samogitiæ, Curoniæ,
& Veizensium agrorum donationem, tra-
ditis de more literis perpetuam esse voluit.
Missi deinde Romam, qui Principis sui no-
mine, supremo Christianorum Pontifici
solitam venerationem dependerent, & re-
gios titulos ac diadema peterent. Accepta
legatio perhonorificè ab Innocentio IV:
missum diadema per Heidericum (seu
Henricum) Armacanum, postea Culmen-
sem, Præsulem; qui simul cum Archiepi-
scopo Rigeni, sacro fonte cum sexcentis
primorum ablutum, in campis Novogro-
denibus, (neque enim Novogrodeci tam
amplæ ædes haberi poterant) solennibus
cærimoniiis novum Regem inauguavit. Sa-
crorum per Litvaniam Pontifex designa-
tus Vitus, religiosum institutum, ordinem-

N que

que D. Dominici, sub S. Hyacinthi magi,
 An. 1254. sterio secutus. Omnibus ex ordine procu-
 Primus in ratis, jam in tuto pax putabatur: subsecu-
 Litvania Episcopus, tæ enim quietis exterior species, pacis se-
 Vetus. curitate, plurimùm finitimis imponebat.
 At Mendogus sacra quidem metu nuper
 suscepta, palam præseferre: privatis verò
 ad Ethnicas aras sacrificiis impiè eadem
 violare. Vbi deinde periculo abeunte, ti-
 mor magis resedisset, dolore actorum
 acriùs urgeri. sub regio titulo principatus
 undique mancus, hinc Russiâ detracta, in-
 de Samogitiâ, Curoniâ, Iatwieziâ amissis,
 seipso minor, vehementius displicere. quid-
 quid nuper metu aut simulatione egisset,
 penitus odisse. Ceteris affectibus tandem
 in furorem degenerantibus, parùm ad in-
 faniam erat Christianam religionem palam
 ejurare: sanguine ac cædibus actorum me-
 moriam obliterare, vastitatem latè per fi-
 nitimos circumferre, ferro ac igne quaqua-
 versum in Christianos grassari, ardebat.
 Sed quò primùm repentinus sese exereret,
 nondum constituerat: visum tantisper iram
 Mendogus
 religionem
 Christia-
 nam deserit
 & Christia-
 nas provin-
 cias infe-
 stat.

in Russos & Livones dissimulare. Primas ^{An. 1255.} effudit furias in Poloniam : Lublinensem tractum populationibus peragravit: urbem ipsam arcemque captam diruit ac exussit, onustum prædâ militem domum reduxit. Exiguâ deinde quiete interjectâ , triginta millium exercitu Masoviam aggressus, universam crudeliter vastavit , & Plociam arcem exussit. Prædâ ingenti captivisque inde in Litvaniam cum exiguo equitum præsidio dimissis , infesta signa in propinquam Prussialem ex insperato intulit. Arcibus locisque munitioribus Equites Crucigeri se se continebant : ingentes enim copiæ Litvanæ , repente per agros effusæ , omnem cogendi in castra exercitus usum ademerant. Pagi ac oppida nuper exædificata flammis absumebantur : in templo potissimum, & sacrorum præsides barbarè sæviebatur , nullusque omnino è Christianis captivus ad vitam servabatur: quod Rex hoc genus prædæ execratus, palam edixisset, ne quis Christiano vitam relinqueret. His Prussorum stragibus irritatam non exsatu-

ratam Christiani sanguinis rabiem , sensim
 in Livones exacuebat : quorum armis ve-
 xatam nuper à Nepotibus Litvaniam me-
 minerat. Aliquot ergo pōst annis biparti-
^{An. 1260.}
^{An. 1261.} to agmine invadit Curoniam : ubi paulo
 ante Magistrum Livoniæ Borhardum, cum
 paucis iter visitandis proximis arcibus in-
 gressum , Samogitæ ex insidiis propè op-
 presserant , ni ferro viam fugæ per confer-
 tos aperuisset. Ad hostem ancipiti bello
 distinendum , quatuor expedita millia
 Mendogus vastationibus destinat : reliquas
 copias Karszovini arcis in confinio Prus-
 siæ oppugnationi admovet. Sustinuit diu
 & oppugnationes & obsidionem , imposi-
 tum loco præsidium : *spes subsidiorum tuebatur
constantiam.* Nam Magister Livoniæ Bur-
 gardus Horfnusen , cum exercitu è Prus-
 sia , Livonia , & Danicis auxiliis conflato,
 propediem affuturus erat. Festinanti inte-
 rim in hostem Magistro , Curones præda-
 tionibus vexati nunciant , Litvanam legio-
 nem haud procul inde abesse, prædâ & ca-
 ptivis impeditam. Opem supplices implor-
 ant:

rant : se etiam magno numero adfuturos
 in armis spondent , modò spes à Magistro
 fieret, fore ut conjuges liberique, Litvanæ
 captivitati erepti, suis ex fide redderentur.
 Responsum est à Crucigeris : aliis se legibus
 militiam ducere. Prædam omnem de hoste captam,
 victorum esse debere. Si quid inter ipsam hostilium
 castrorum direptionem de propriis rebus fortuna
 Curonibus obtulisset ; non gravatè se , id apud eos-
 dem relicturos. Cætera omnia, qua apud hostem es-
 sent , victori militi cedere debere , scirent . Aspera
 hæc responsio , ex afflictæ jam conditionis tole- Curones ,
 rantiâ affectuum impotentes barbaros , facile ad in- vulgo Cur-
 dignationem perpulit. Secessione itaque factâ landi , ad
 partes Christianas destituunt ; atque inhu- Litvanos à
 manitatis odio ; inimicitiarum ac injuria- Crucigeris
 rum acceptarum immemores , hosti sese
 conjungunt. Pugnatum deinde auctis hinc ,
 imminutis illinc viribus : atque ea pugna
 Livonicus exercitus fædè profligatus est.
 Magister ipse Livoniæ & Marschalcus Prus-
 siæ Henricus Botel cum centum quinqua-
 ginta Equitibus Ordinis , vulgo Fratribus ,
 occubuerunt : cæforum è promiscuo mili-

te capitum multitudo non est sub numero. Insignem ad memoriam eventum eo prælio contigisse traditur. Pulta loco Litvanicorum equitum cohors in fugam sese conjecterat : cum ultimum ex ea cohorte ordinem Gerebrardus Saxo Eques adeptus , caput unius gladio deiecisset ; truncum cadaver ad plura stadia in effuso cursu immotum , neque fugientium ordinem , neque equum deseruit. Exustis deinde in Curonia , Karszovino atque Heisburgo arcibus ; exercitus in Samogitiam , mox in Prussiam ductus. Ibi post Sambienses agros pervastatos , Regiomontum urbs à Bohemorum Rege Ottacaro non multò antè condita , obsidione cincta. Sed quod selecti militis præsidio teneretur ; infelicitter tentata oppugnatione , non levis clades accepta est : amissi fortissimi quique , qui per pontem Pregelo fluvio impositum , pertinacius se contra adversa tela , portæ urbanæ inferebant. Ne tamen recuperatâ per eam expeditionem Samogitiâ & Curoniâ vastatâ Sambiâ , frustra Prussiam tentasse

taffe Mendogus videretur , per universam provinciam popularium animos ad defectionem solicitavit ; submissisque auxiliis Samogiticis , conflavit post aliquot annos intra Prussiam bellum. Ita Crucigeris domestico bello implicatis ulciscendi ratio adempta. Electis enim inter se Ducibus, religionem Christianam Prussi ejurarunt , atque condicto , ante ferias D. Matthæi , die , per universam provinciam tempa diruerunt ; sacrorum præfides , quos nancisci poterant , tormentis confecerunt ; nihil omnino , quod ex sacris Christianis , furori repentino ad injuriam patere poterat , non profanatum reliquerunt. Digna proinde Christianis principibus res visa , ut collatâ in commune ope , ferocia barbarorum reprimeretur. Auxilia magnâ mole è Germaniâ potissimum contracta ; miles probè armatus , Duces bello experti : nihil ad excidium colonorum Prussiæ ac Samogitiæ , desiderari videbatur. Ergo ut per Nactenses agros hostilem terram ingressi sunt , sedem belli inter ipsa viscera fixuri , castris locum

*Prussi à
religione
Christianæ
& à Crucigeris deficiunt.*

locum media in Prussia capiunt vexando
undequaque hosti opportunum. Permuni-
tis ibi tumultuarii operis vallo & fossa ca-
stris , ad impedimentorum custodiam pau-
cas cohortes reliquerunt , totis ipsi copiis
contra hostem , quem castris quoque sese
continere rumor erat, profecti. Barbari de
viribus & consiliis hostium per speculato-
res moniti, verebantur primam armati mi-
litis audaciam , præsertim quod suis armo-
rum genus & pugnæ ratio levis in usu es-
set. Aliquâ ergo victoriâ prima gaudia ho-
stibus præripienda atque ita feroce spiri-
tus atterendos censem : remissiorem eorum

*Christiani
à Prussis
Ethnicis
profligati.*

Quare ne in venientem ferociter contra se
hostem fortuitò incurrerent , flexo ad par-
tem notis sibi per sylvas callibus itinere,
castra quibus exiguum in præsidio mili-
tem sciebant , magno impetu adoruntur.
Capta ea primo insultu, præsidiumque cæ-
sum. A præda jussus sibi temperare miles,
& quamdiu ab illo successu erectior ma-
nebat

nebat ad victoriam animus, cruentis adhuc
gladiis , ardenteque spiritu in hostem ire,
ubi & plus belli esset , & summa victoriæ.
Ut primùm signa imminentium à tergo
barbarorum , in quos à fronte Germani in-
tenti erant, in conspectum venerunt, ex in-
sperato illo eventu castrorum captorum
suspicio , atque hinc trepidatio : tum, col-
latis signis, atrox prælium. Pertinacia pu-
gnantium in aliquot horas dubiam utrin-
que victoriæ spem sustinuit: tandem Chri-
stiani profligati. Nobilissimus quisque aut
captus , aut cæsus. E præcipuis captivis
forte lectus Hirchasus nobilis Magdebur-
gensis , qui inter triumphos , barbaro ritu
ad Deorum venerationem equo insidens
armatus, vivus exustus est. Miserabili huic
fato clementiâ aliquorum , quos ante ami-
cè coluerat , bis exemptus fuerat: cùm
tertiò tandem eadem fors cecidisset , re-
spuit vitam quam barbaræ miserationi de-
beret. Alter exercitus Germanicus duce,
Comite Barboigiensi , Sambiam & Samo-
gitiæ confinia populabatur: hic queque à

O Prussis

Prussis oppressus est , ipsis D. Agnetis fe-
riis : Dux ipse in potestatem hostium amis-
so exercitu venit. Harum victiarum suc-
cessu Helzberga , Krutzburgum , Regio-
montum , Bartensteinum arces atque op-
pida Crucigeris sunt adempta. Nec Livo-
nia interim à bello immunis erat ; afflige-
batur assiduo per legatos Mendogi :

An. 1262. gnatum quoque ibi est ad Lenuardum ar-
cem Dunæ ripis imminentem quo eventu
proditum non reperio. Mendogus ipse ut
expeditior in alios esset , fædera cum Rus-
sis instauravit ; per quæ societas armorum
contra Polonos inter Russos & Litvanos
Mazovia
à Litvanis
vastatur. constituta. Eodem statim anno ad expe-
ditionem Mazoviticam Suarmirus Ducis
Kijoviæ nepos , Mendogo se comitem ad-
junxit. Mendogus auxiliis Russicis auctus,
occultis per ingentes sylvas itineribus , si-
lentique agmine in Mazoviam insperatus
penetrat : Semovitum Ducem filiumque
eius Conradum per æstivos calores securè
in Iazdovia villa cum universo comitatu
agentem opprimit. Cesserat ex forte capti-
vus

vus Semovitus Suarmiro, Conradus Mendogo : atque hic quidem à Litvano libera-
liter habitus, numerato à suis lytro, prin-
cipatui paterno restitutus est ; at Semovi-
tus miserè interiit, statim à Russo barbarè
trucidatus. Inde legiones ad prædam va-
stationemque agrorum dimissæ. Amisssis
Ducibus Mazovitæ, non tam unius alicu-
jus imperio aut consilio, quām tumultu
ipso, ut in subitis evenit, agrestes ac nobi-
les in unum collecti, vim hostium sistere
sunt conati : sed multitudini cesserunt, vi-
cti ac deleti. Fædior deinde vastatio, totâ
Mazoviâ & magna Cujaviæ parte subse-
cuta : præda atque exercitus, absque dam-
no, domum reductus. Anno subsecente
Mendogus per hyemem Livoniam infesta-
vit : ^{An. 1263.} Non. Februarii Parnaviam captam
diruit, & ad Dunamundam cum hoste con-
flictit. Æstate deinde proximâ rursus mili-
tem Mazoviæ immisit : hic cum nec ho-
stem ad pugnam elicere posset, neque ex
præteritis populationibus aliquid in ea
provincia superesset, Vistulam trajecit. In-

tacti fuerunt hactenus Lovicienses agri, ingens proinde ex illis præda abacta, reliquis igni aut ferro absumptis. Gravis omnino ea tempestas toties rediens non Mazovitis modo, sed & Polonis, esse cæperat. *Diviso in plures Principes Poloniæ regno, difficilis concordia erat*: hinc Litvanorum in propinquo potentia crescens, magis formidabilis. Neque facilè res Christianorum respirassent, nisi surgentem Ethnorum fortunam domesticæ factiones abruptissent. Obierat per idem tempus Mendogo conjunx: ad ordinandam muliebrem familiam, & procuranda defunctæ justa, evocata in curiam aderat Doumandi Zanalseni Ducis uxor, Reginæ soror. Rex jure hospitii ad flagitium per vim abusus, violatâ fæminæ pudicitiâ in conjugium eandem retinuit. Impatiens injuriæ Doumandus opum suarum imbecillitate, ultiionis cupiditatem ab aperta vi temperare, atque adeo dissimulare: interim Republicæ causa, procerum animos pertinare, atque à Principe avertere: ac potissimum

*Civilium
per Litva-
niam mo-
tuum occa-
sio, & cæ-
des Men-
dogi.*

mum cum Troynato Samogitiæ Duce Mendogi ex sorore nepote , secreta consilia agitare. Auderet tandem ipse , quod nemo non optaret. Liberata à gravi Tyranno Litvaniæ nomen, ille sibi affereret, ad quem maximè pertine- ret. Oblivisceretur in eo evertendo jura sanguini- nis : apud quem nullum jus esset in violatum. Fra- trum suorum exilio , litaret sanguine parricida Mendogi. Nunquam eum magis patere posse, quam cum prætorianis legionibus in Mazoviam expeditis , ipse se nudasset suis præsiis. Si vi opus foret : adesse Troynato Samogiticum exercitum sa- tis addictum : se quoque in tempore cum Novogro- densibus copiis non defuturum. Non diu solli- citationem tulit Troynati animus , suoptè ingenio in ambitionem pronus. Destina- tis consiliis , ipse eventus viam aperuit. Turbatum enim interea aliquid fuerat à Duce Natbrawscio ad Borysphenem: con- tra illum jussus à Mendogo cum exercitu ire Dowmandus ; Troynatum monet maturè , ne occasionem gerendi elabi patia- tur : nunc demum tempus agendo esse, cùm militem sub signis haberet. Condicto

O 3 itaque

itaque die , Troynatus è Samogitia , Dou-
mandus è Russia exercitum occultè dedu-
cunt , atque intempestâ nocte regiam in-
vadunt . Occupatis portarum custodibus ,
percussores in cubiculum immissti , Princi-
pem in lecto confecerunt . Cæsi cum pa-
rente duo jam maturi regno filii , Ruclius
ac Repicas .

*Troyna-
tus M. L.
Dux, &c.*

Nunc primùm , nova ad Principatum
via , tentata est . Hactenus enim Principi-
vitâ functo , eum in Rep. suffici mos erat ,
cui juris hæreditarii præjudicium , subdi-
torumque studium suffragarentur : at jam
quæsitus nuper est principatus per inju-
rias nepotis pupilli : nunc verò etiam prin-
cipis cæde . Ita per calcata , non honesti
modò , sed & sanguinis jura , ad Domina-
tionem properari cæptum est . Troynatus
certè scelere avi trucidati , & occupatæ ar-
mis reipublicæ , posteris notior , quām re-
bus gestis ; brevem Dominationem pro-
peratâ cæde non verso anno absolvit ; eo-
dem dejectus passu , quo ascenderat . Quā
crudelitate in Christianos futurus erat , si
superi

superi vitam commodassent, satis argumen-
 ti dedit, cum principatus inaugura-
 tionem à Mazoviæ vastitate orsus est. Exu-
 sti Czervinscum usque pagi : Orszymo-
 vium arx excisa : adulti ferro, igne pueri
 absumpti : færminæ ad servitutem servatæ,
 aliæque à feroce victore in victos calami-
 tates. Livonia in quoque ab eo vastatam,
 circa Parnaviam, Livones narrant. *Suspecta*
 tamen omnia domi erant Tyranno : nec ex vano
 timebat, scelera in alios patrata, in se redditura.
Quales enim in se eos speraret : quos exemplis suis
fidem dedocuisse? Ad stabiliendas itaque in
 omnem spem contra quosvis æmulos res,
 Polociâ Theophilum confobrinum evoca-
 vit. Hic ubi venit, post mutuam utrinque
 de sublato communi hoste gratulationem,
 in speciem quidem consilia de Republica
 cum Troynato communicare : clam verò
 nova in eundem cum suis moliri. Ambi-
 tione propriâ satis inquietus, Russorum
 adhortationibus validè agitabatur. *Illenè*
Litvaniam sacris Christianis nuper initiatam, im-
pio Ethnici Principis jugo premi pateretur ? Cur
Theophilus
contra
Troynatum
conspirat.
non

non cederet Russorum studiis ? cur sp̄erneret beneficium Volstinici legitimi Litvanorum Principis, ius omne Principatus integrè sibi transribentis ? Volstinicius enim parentis sui Mendogi à Religione Christiana defectionem detestatus, ad Russos (ubi obses olim aliquandiu egit) profugerat. Ibi multa rerum vicissitudine, animo ad humana hæc contemnda inclinato, rigidioris instituti vitam professus sub Gregorii Polonini disciplina, Haliciæ vixit. Inde seu aliâ causâ, seu parentis Regis, populariumque suorum ad Christiana sacra traducendorum spe, rufus in Litvaniā transiit ; atque haud procul Novogrodeco ad ripam Nemeni monasterio extructo, cum pluribus ejusdem vitæ sociis religiosè : atque inter multas procerum solicitationes, constanter agere cæperat. Ad nuncium, Patris fratrumque à Troynato cæsorum, ne eadem ipse clade involveretur, Pinscum evasit. Pulsabat vindictæ cupidio animum, brevi exercitio nondum ad humanos affectus satis obduratum. Sed omnibus præsidiis in eo vitæ genere destituto, nulla ferè

ferè ulciscendi per se ratio suppeditabat. Theophilum igitur solicitare: ei tanquam Christiano Principi, paternum in Litvaniam jus transcribere: orare ne tot Troynati scelera, inulta patetur: ut Mendogo parenti suo, occisoris sanguine inferias daret. Nondum omnino aut Theophilus consentiebat, aut consilia maturuerant: conspiratio vix inchoata Polocensis cuiusdam, qui Theophilo è domesticis erat, fraude, prodita & à Principe tempestivè oppressa. Theophilus hospitii securitate apud fratrem incautiùs agens, trucidatus est: Polocia immisso exercitu occupata, atque in provinciam Litvaniæ redacta. Firmatam jam tot suorum cædibus dominationem Troynatus putabat, atque potiore æmulo sublato, satis ad cæteros in officio continendos provisum. Verùm quid Tyrannis inter scelera securum? Quatuor prætoriani milites, Mendogo olim fidissimi, securè ad balneum euntem adorti, necdum expleto Principatus anno, confecerunt. Ipsi, seu ne cui patratæ cædis pænas luere cogerentur, seu ut ex seculo dispicerent,

Theophilo
sublato
Troynatus
etiam occi-
ditur.

P quomo-

*Pericula
Litvanie.*

quomodo id factum proceres haberet, indeque ulteriora rationum suarum consilia caperent: ad Volstinicum Pinsci agentem profugerunt. Præsens planè rei Litvanæ naufragium, inter subita mala deprehensæ, ab omnibus expectabatur. Inde velut decumano fluctu imminentibus extrinsecus hostibus jactabatur: inde per dissidia domestica laxatis compagibus vitium facere per se cæperat, ac propè solvi. Sollicitos hic metus tenebat proceres; neque modus, quo obviam discrimini iretur, erat in expedito. Factionum capita, quæ cæsorum Principum odia vel amores, velut abditum ignem in flamas mox erupturum, animo male tegebant; nullam pacis spem apud gnaros rerum præferebant. Provincias amplas tanquam truncum capite corpus, atque emortuum absque uno Principe, cadaver, diffluere necesse erat. Non pauci erant qui sanguinis conjunctione, aut veteris juris pretensione ad Principatum aspirabant: horum ambitioni si tota res permitteretur, brevi effet futurum, ut Republicā carerent: aut enim civilibus armis discepta misere interiret; aut ei in spolium cede-

cederet , qui plus potentia , quam virtutis aut dignitatis , in dimicationem attulisset . Crescebat malum : neque remedium à tempore sperari poterat . Vnica inter tot præcipitia , ad concordiam & salutem publicam via ostendebatur ; ambitiosa diversorum studiæ mature extinguere , eo Principe renunciato , quem communibus suffragiis Senatus jussisset . Kiernoviam itaque indicta comitia , & magnâ procerum frequentiâ celebrata . Litvani omnes in Volstnicum sententiis suis inclinabant . Id verò Samogitæ & Iatvingi ne audire quidem ; sub cujusvis potius imperium concessuri , quam Volstinici : causæ in speciem aliunde petebantur , in re erant , suspicio & metus : ne Volstinicus , Princeps renunciatus , non tam imperium administraret , quam ultionem Mendogi parentis : ad cujas cædem Samogitæ & Iatvingi , operam suam Troynato nuper commodaverant . Ingens totis comitiis utrinque tumultus , ac propè mutua vis . Novogrodenses , aliquique juris Litvani , sed Russicarum familiarum proceres , Reipublicæ causâ ,

Comitia ad
eligendum
novum
Principem
indicta.

neutrarum se partium esse testabantur ; illi Princi-
pi cum obsequio accessuros , quem utriusque gentis
concordia dedisset . Si tamen pacis ineunda ratio-
nem optimam , apud Senatum liberè proferre fraudi-
sibi futurum non esset : securè auctores fore , ut ex-
ternum aliquem Principem , qui liberum ab omni
factione animum ad imperium adferret , suis votis
quererent . Esse Regi Russiae Danieli filium , im-
perio maturum adolescentem : esse etiam in proxi-
mo , ejusdem ex sorore nepotem Ducem Luceorien-
sem ac Drohicensem Suarmirum , rei bellicæ gnarum
Et studiosum , expeditionum Litvanarum contra
Polonos , Mendogo comitem . Neque Samogi-
tæ aut Iatvingi consilium improbabant :
foli Litvani summâ contentione obnite-
bantur . Non dubitare se , ajebant , quod Russi
proceres , de Republica ex fide agerent : ab eo enim
tempore , quo Novogrodecum cum aliis Russia pro-
vinciis Lithuania adjectum est , non imperio tantum
sed voluntate etiam ac studiis ad Litvanos transuf-
fe , ac sibi permixtos sub iisdem legibus Et Princeps
pro unius gentis civibus se gerere : Etsi verò non
privatis rationibus ad id consilii descendissent ; con-
silium tamen illorum pro solis Russis Et contra Rem-
publi-

publicam communem, apertè esse. Quid enim Kijo-
vienses, Halicienses, aliique, illato toties contra fæ-
dera repente bello, magnis viribus in Litvaniâ ten-
tassent? quid aliud Litvani hacenus, omni ope
propulsare essent conati? quam hoc ipsum, quod
nunc per otium tam speciosè à Novogrodensibus
proceribus suaderetur; tam securè à Samogitis ad-
mitteretur? nempe Russi Principis in Litvaniâ &
Samogitiâ imperium. Certè ab eo tempore, quo
Ringoldus Dux Novogrodensis gente Litvanus ac
Palamoniades, titulos Magni Ducis Litvaniae in-
vasisset, & curiam Kiernoviâ Novogrodecum
transstulisset, Litvaniam non tam principatum,
quam Novogrodensis Ducis provinciam esse. Quid
verò futurum crederetur, si Russus Princeps impe-
raret? Quidquid proinde Samogita & Iatvingi
censerent, sibi certum omnino esse, non ferre Princi-
pem ex ea gente, quam majores sui armis quasitam
Litvania subjectam reliquissent. Servaturos se
omni studio majorum hereditatem, Litvanum Rus-
sia imperantem: Suarmirum Russum amicum &
socium habere se malle, quam Principem. Posse qui-
dem Russum aquâ conditione federa cum Litvanis
colere: at ubi jus & dominationem in eos obti-

nuisset, facile genium patriæ studiis innutritum,
rediturum. Nullum difficilius altiusque, quam pa-
triae amorem hærere. Perfregit ea res Samogi-
tarum atque Iatvingorum mentes, & in
Volstnicum vel invitas inclinavit: ex quo-
rum concordia Russorum deinceps consi-
lia suaptè conciderunt, præsertim quod
vehementius illa promovere, non omnino
securum esset, suspicionem novandarum
rerum vitantibus. Plenis itaque comitiis
Dux est resignatus Volstnicus. Missi Pin-
scum legati, qui Volstnico Monacho, pro-
cerum & populi studia, prolixè explica-
rènt, atque ad paterni principatus hæredi-
tatem capessendam invitarent. Volstnicus
preces legatorum, quod susceptæ semel
vitæ rationibus adversarentur, constanter
initio repulit. Sed cùm urgerent illi soli-
citè, & perituaræ discordiis patriæ commi-
servationem sæpius ob oculos producerent,
non suffecit proposito constantia, cessit-
que legatis. Cùm Novogrodecum Pinsco
pervenisset, comitatus aulicus è circumja-
cente nobilitate adlectus est: inde matu-
rato

Volstnicus
Monachus
M. Dux
Litvan.
Samogit.
Novogrod.
renuncia-
tur.

rato Kiernoviam itinere, antequam proce-
res abiissent, venit: exceptus multâ hono-
ris atque gaudii significatione, & solitis ri-
tibus Magnus Litvaniæ Dux inauguratus
est. Adduci deinceps nunquam potuit, ut
omnem vitæ privatim actæ memoriam ab-
jiceret, supra purpuram, monasticæ pro-
fessionis argumentum, vestem nigram de-
ferre solitus. Verùm quia ultra vestem, Philo-
sophia ipsius non processerat; atque adeo, ex ea vi-
ta Christiana parte, nihil omnino in mentem trans-
miserat: cum vili illa lacernâ, animum cruentum
atque vindictæ cupidum, ad Principatum attulit.
Vix rebus satis firmatis, impatiens moræ
ferocia in novæ potentiae fundamenta cæ-
dis paternæ ultionem jecit. Procerum plu-
rimi criminationibus variis, aut apertâ vi,
oppressi: cæteri ejusdem quidem causæ
conscientiâ Principis suspicionibus & odio
obnoxii; sed sociorum casu cautiores fa-
cti, maturo exilio iram ipsius præverte-
runt: bona profugorum ærario Principis
addicta. Cum Suarmiro, vetere parentis
amico, fædera Volstinicus impensè coluit,
quod

*Volstinico
mores, &
bella.*

quod Litvanis copiis ad Polonicas expeditiones transeuntibus, ditiones ejus per opportunæ essent. Auspicium amicitiae fuit, junctis viribus suscepta in Poloniā incurso, quā Sendomiria, Ilzam usque vastata est: ab alia etiam parte continuis Iatvingorum prædationibus Lublinenses agri & tota Mazovia infestabatur. Boleslaus Pudicus inter Polonos Cracoviæ & Sendomiriæ tunc rerum potiebatur, vir bello impiger neque infortunatus: sed nunquam hostem intra fines suos occupare poterat. Iatvingi enim prædatorum instituto, repentina irruerant, miraque celeritate agris pervastantis, antequam ab incolis ad arma concurreretur, cum præda in sylvas se recipiebant. Consilium ex necessitate natum, fugitivum hostem, domi suæ totâ vi adoriri. Bellum itaque omne in ipsam Iatwiezyam Polonus transferre statuit: & sanè opportuna tunc satis debellando Iatwiezya erat, cum Litvani domesticis motibus distracti, auxilio sociis in tempore adesse non possent. Vniversam nobilitatem Polonam

*Iatwiezyi
seu Iazyges
Litvano-
rum socii à
Polonis ex-
scinduntur.*

nam Boleslaus ad arma evocatam sub Zavichuosto recensuit : inde exercitum totum sub signis continuò duxit , neque permisit comeatus aut prædæ causâ ordinibus quenquam excedere. Sciebat enim hostem suo ingenio pugnacissimum , neque unquam aut referre pedem , aut pugnam quovis loco , etiam iniquo , detrectare , solitum ; Polono nunc primum intrare Iatwiezyæ fines auso , non diu ocium à prælio permissurum. Et certè , cùm vix sensisse adventum Polonorum Iatvingi putarentur , repente Boleslao sub ipsam auroram ab excubiis nunciatur , ingentes hostium copias citato agmine advolare , atque recta in castra Polona ferri. Ducebat eum exercitum præfectus militiæ Comatus : tanta verò erat ferocia militi , ut eodem impetu quo venerat , ab itinere in vallum Polonum , contemptim rueret. Eductæ à Boleslao properè in campum copiæ , atque quantum subita vis ferebat , vix explicandi ordines spatiū erat : & quia statim pro vallo ad manū planè res venerat , cæco

Q

omnino,

omnino , diuque dubio Marte , in multas horas , totâ vi prælium gladiis agebatur. Primus Polonis ad victoriam passus fuit, cædes Comati : is enim cum inter primos prælium voce & manu urgens, Ducis simul militisque officium fortiter exequeretur, facto à pluribus simul impetu , confossus interiit. Ita sæpè viri unius fato, bellorum fortuna agitur. Nox inde jam cæteri faciliùs vinci, & acies in cladem , non tamen in fugam, inclinare. Nemo enim loco cedere : sed tantùm cadentibus multis, ordines fatiscre-
Iatvingorum in bello singularis fortitudine.
re ; & viam ad victoriam aperire. Quare ut campum integrè obtineret Polonus , in-
ternecione omnes delendi erant Iatvingi: cùm quisque aut è vestigio quod semel ceperat , quoad concideret à vulneribus, depugnaret ; aut in locum jacentis com-
militonis, inter confertos Polonos gradum obstinatè promoveret. Itaque unico eo
prælio prorsus debellatum est. Proceribus atque omni equestri ordine , acie deletis,
universum Iatvingorum nomen excisum:
agrestes coloni , pars in proximam Litva-
niam

niam diffugerunt ; pars ad sacra Christiana à victore compulsi , ditioni Polonæ acceſſerunt. Subsylvania nunc ea regio dicitur : coloniis Polonicis , Russicis , Litvanisque frequens ; prout aliqua ſui parte propior illis gentibus eſt. Eodem anno Litvani & Samogitæ Sambiensibus Pruffis auxilia tu-
Litvani
Pruffis au-
xilia fe-
runt.
 lerunt. E Vellavia oppido , Pregeli ripis imminente , Equites Crucigeri proximos Sambiæ agros obtinebant : remotiores , frequenti excufione, infestos reddiderant. Ad ejus oppidi oppugnationem copiæ admotæ , pulsati muri arietibus. Sed vim omnem fortitudo præſidiariorum , & industria machinarum Magistri, Henrici Tupodel , eludebat : fruſtra proinde id incæptum Litvanis fuit : præcipuis belli ducibus amissis , re infecta ab oppugnazione deſitum eſt. Ductus deinde exercitus in Lubavienes agros , ubi hostem aperto campo , cum copiis confediffe , nunciabatur. Pugnatum ibi prælio acriter , victoremque Litvanum evafisse auctor eſt Dursbuch. Addit idem , magnam eā victoriā

Q 2 stragem

stragem editam : Helmericum Magistrum,
 Theodoricum magnum Prussiae Marschal-
 cum , cum quadraginta ejus ordinis fratri-
 bus cæfos : quorum animi , lampadum ar-
 dentium instar in sublime abeuntes , ab
 aliquibus de nocte sunt visi. Atque ut hic
 successus aliquantum recreaverat Volstini-
 cum , ita accepta nuper à Polonis plaga
 altè infederat. Provincia amissa ; gens cu-
 jus forti operâ tot bellis Litvani usi essent
 excisa ; ultionis cupiditate animi quietem
 stimulabant. Collata igitur cum Suarmiro
 ope ingentibus copiis expeditionem in
 Sandomirienses agros suscipit. Effusæ ad
 prædam legiones per universam Sandomi-
 riæ latissimè ferro ac igne grassabantur.
 In subita trepidatione authoritas Boleslai
 expectari non poterat : privato seu consi-
 lio seu tumultu , armata equitum Polono-
 rum & plebis promiscuæ multitudo con-
 fluxerat : hæc contra palantes hostium ma-
 nipulos progreditur ; atque ut Litvanas
 Russasque cohortes effusim per agros præ-
 dam agentes , priusquam in unum coirent ,
 separa-

*Sandomiriæ inva-
dunt & fu-
gantur.*
An. 1265.

separatim adepta est, cædit. Inde ad castra oppugnanda victor exercitus signa vertit: sed Volstinicus & Suarmirus amissis inter prædationem præcipuis legionibus , cum reliquo milite vim in castris expectare non ausi , mature in tutiora se receperant loca. Boleslaus ad nuncium rei benè gestæ animo erectior , justam in Suarmirum indignationem ulteriùs prosequi statuit. Favere videbatur suscipiendis consiliis præfens Russiæ status , mortuo Daniele Rege Ducum ambitione ac discordiis plenus turbarum. Habito itaque per eam partem Poloniæ , quæ fibi parebat , delectu : confectisque inde validis copiis , Petrum Paltinum Cracoviensem Ducem præficit , atque infestis signis Suarmiri ditiones invadere imperat. Petrus dierum aliquot itinere per hostiles agros progressus, obvia ferè tantum totis simul legionibus proterebat: nam quòd hostem in omnia intentum fraudibusque militaribus probatum haberet, non permittebat laxatis vastationibus cohortes à castris divelli, ne qua rei gerendæ

An. 1266.
Suarmirum
juvant con-
tra Polonos,
& cædun-
tur.

Q 3 occasio

occasio Russo daretur. Suarmirus ubi Polonum , neque contemptim palantem per agros, neque castris temerè locum capientem , ad insidias nancisci potuisset , castra aperto campo opposuit. Nihil primo die utrinque tentatum : postero (qui D. D. Gervasio & Protasio sacer erat) uterque exercitus ad pugnam eductus : cùm extrectæ acies intra teli jactum constitissent prælium missilibus inchoatum. Erat expeditus Suarmiro è Russis , Litvanis , ac Scythis miles , qui strenuè rem arcu & sagittis agebat : quare Petrus equites suos tota vi coortos, arcuum usum hosti adimere, atque ad hastas & gladios prælium deducere imperat. Tanto impetu in hostem itum est, ut impressionem factam repente senserint, neque tulerint Russi : mox inclinari acies, & turbari. Suarmirus , cùm semel iterumque pugnam restituere tentasset, re desperatâ , ipse quoque frenum fugæ permisit: Ducis exemplo toto campo effunditur exercitus , cædes deinde fugientium non pugna subsecuta. Victor Polonus castris direptis,

direptis , lectisque spoliis universam dein-
 de regionem securè igni ac ferro pervaga-
 tus est. Attrivit ea clades vehementer
 Suarmiri opes : imò totam exinde Russiam
 Boleslai fortunæ metus , in plures annos
 quietam tenuit. Litvani tamen nihil quie-
 tiores ex sociorum consternatione: eodem
 ipso anno subita excursione Mazoviam la-
 tè populantur: neque Conrado & Boleslao
 Ducibus ad resistendum animus, aut vires:
 arcium tantùm præsidio suam & reliquæ
 nobilitaris fortunam tuebantur. At Vol-
 stinicus quodd Polonicis Mazoviticisque
 expeditionibus nihil ultra prædam per
 tanta intervalla quæri videret ; eò potius
 curam advertit , unde ditiones augeri po-
 terant, & fines proferri. In Russiam itaque
 inter intestina odia & factiones , externo-
 rum injuriis opportunam , arma transtulit:
 & jam detractis aliquot arcibus , Volodi-
 miriæ totique Voliniæ imminebat. Leo
 Dux Volodimiriensis à morte parentis Re-
 gis Danielis , nec dum pacatis per Russiam
 rebus , non satis ad vim tanti hostis vali-
 dus ,

*Mazovia
vastatur à
Litvanis.*

*Volstinicus
in bello con-
tra Russos
amicitiae
specie cir-
cumventus;
occiditur.*

dus, dolo & scelere bellum omne à se aver-
tit. *Præferebat ille nihil negaturum sè Volstinico,*
jus quamquam dubium in Volyniam urgenti: sed
positis armis, negotium istud facilius posse transigi
contendebat. Permitteretur modò res, arbitrio pro-
cerum utrinque gentis; quidquid illi ratum habui-
sent; se in quascunque conditiones, pacis publica
studio, libenter concessurum. Successit persona
homini callido. Tantùm enim ea animi
promptitudine, Suarmiro præcipue adni-
tente, apud Litvanum profecit; ut is exer-
citum omnem dimiserit, atque ad condi-
ctum diem, cum exiguis copiis, ac propè
solo aulico comitatu, Vrouscum venerit.
Leo qui alia omnia, quàm quæ promiserat,
animo destinaverat; Volodimiriæ hæsit:
Suarmirum autem fratrem, & patruum
Haliciæ Ducem Basiliū, doli omnis igna-
ros Vrouscum dimisit, Volstnicum ut Vo-
lodimiriam invitarent. *Commodius, ajebat,*
posse tot Duces cum suo comitatu in ea
urbe convenire, & *ipso hospitii jure amicitiam*
constantius stabiliri. *Suspecta erat Volstinico*
condictæ diei extractio, & insolita in hoste
humani-

humanitas : sed quod in Basilio & Suarmiro , cum quibus ante semper amicissime egerat , nihil fraudis subesse certus esset , fidei eorum & precibus se permisit. Voldimiriæ , à Leone & Romano Principibus , humanissime acceptus , benevolentia ipsius aestimatione ; reliquum suspicionum , quæ præfigae menti identidem sese ingerebant , excusavit. Postero ab adventu die , princeps Senatus Russi , Markoltus Niemcin , convivium Ducibus & Proceribus magnificum dedit : læta omnia atque officiorum plena. Iam Volstinicus , sub noctem e convivio digressus , in monasterio D. Michaelis , qui locus hospitio erat , dimisso omni comitatu , cum paucis cubiculo præfectis , ad quietem securè componebatur. Supervenit interea Leo , Volstini-
cum familiariter inclamat ; ad ulteriora pocula amicè invitat. Litvanus officii caussa , ex interiore cubiculo inermis , ac penè discinctus , Russo occurrit : sed jam mutatam personatæ amicitiae scenam , reperit. Circumsistunt repente satellites. Dux

R ebrie-

ebrietate , & destinati sceleris conscientiâ, amens ; crudelitatem Mendogi parentis in Russiam, cupiditatem ipsius Volstinici, quâ in sui patrimonii arces nuper involasset, exprobrat : tum subitâ periculi imagine attonti , ac vix dum quid rerum ageretur credentis , caput valido gladii iictu medium discindit. Reliqui comites , quos è proximo tumultus auditus ad arma exciverat, trucidati , bona direpta , proceres Litvani ex hospitiis extracti , atque in carceres destrusi. Cognitum reliquis Ducibus, ac præfertim Basilio & Suarmiro scelus , magnam indignationem movit : jus hospitii scelere violatum , fidem suam proditam , Russici nominis indignam labem , quisque pro se, querebantur. Verùm tota ea indignatio, ultra querelas & verba progreffa non est: quanquam ut se ab ejus sceleris societate, quâm alienissimos palam testarentur : magnifico deinde apparatu, regiisque sumptibus occisi corpus ad funus extulerint.

LIBER

LIBER V,

De rebus Litvanorum obtinente rursus Principatum familiâ Iuliani Dorsprungi.

VNiversa Palæmoniâ gente per Litvaniam, continuis funeribus exhaustâ, solus ex ea superfuerat Volstinicus. Quare ab ejus morte, restitutus est Principatus Iuliani Dorsprungi posteris, ipsâ quādam Litvanæ fortunæ necessitate. Vivebat enim adhuc Suintorogus Vtenides, anno Suintorogus
Vtenides
M. Lit.
Dux. rum nonaginta sex vetulus. Puer ille olim de parentis testamento cesserat Ringoldi patrui curæ, ab eodem paterno principatu, per tutelæ speciem, exutus. Adultus deinde acceperat à Ringoldo præfecturam Samogitiæ. ex eo ille loco, alienam fortunam tantum spectare, neque suam vicem indignari. Inter varias Principum factiones & cædes, ipse solus ut jure principati proximus, ita quietiore ingenio ab omni ambitione remotissimus, extra invidiam & suspiciones agebat: cuius humilem fortunam,

R 2

non

non ambitioso animo junctam, prouius erat partibus, contemnere, quam subvereri. Augebat securitatem, quod nullam ferè Reip. partem attingeret: hinc vacuam curis & periculis vitam, diutiùs produxit. In hunc igitur, quanquam magno jam natu senem, Proceres animo inclinari; eum votis designare: præcipue quod familiam filio, nepotibus, & pronepote adulto, firmam haberet. Atque, ut inter adversa superstitiones hominibus mentes sunt, religioni jam ducere, si eum negligenter, cui ad imperium jus potissimum esset. Quis sciret, num intestina, quibus flagraret Respublica, odia, & frequentata Principum cades, non à Superis immitterentur, in vindictam erepti per injuriam Suintorogo Principatus. Consultum etiam Reip. fore, si post tot civiles motus, atrocesque jactationes, in ejus Principis humeros ad respirandum reclinaretur: cui affectus, & naturæ moderatio & annorum gravitas composuissent. Sensisse fatis jam Principes eos, quibus cupiditates per atatem necdum An. 1268. deserbuissent. Maturatum itaque est cum comitiis Kiernoviam: ne diuturnitate interregni, factiones & ambitio, vires cum tempore sumarent:

rent: sed neque inter ipsa comitia fententiis multum variatum est. Omnia consensu M. Lit. Dux renunciatus Suintorogus; nequicquam decrepitam senectutem obtendens, communibus studiis cessit. Exiguo illo, annorum aliquot, quo cum imperio praeftuit, tempore, domi quietas perpetuò habuit res. A Prussia initio non exiguum impendere discrimen nunciabatur. Ottocarus Bohemiæ Rex, cum ingentibus
Prusorum
populi à
Crucigeris
subiguntur.
 è Bohemiâ, Silesiâ & Germaniâ copiis, in Prussiam venerat; eo consilio, ut bellum omne, quod jam cum Prussis Equites Crucigeri propè confecerant, magnâ vi in Samogitiam transferret. Sed per tempestuosam hyemem, exundantes fluyii & lacus, itinera omnino präcluserant. Ita ea expeditio frustra Bohemo suscepta fuit. Prusorum tamen nomen univerfum, paucis exceptis populis, ad officium reductum. Nadrovitæ acie victi, non è pugnæ modò loco, sed ædibus etiam & agris natalibus profugerunt. exilium servituti prälatum est: *tanta vel in agresti populo libertatis aestimatio.*

quanquam vix exilium dici potuerit , in Litvaniam , ejusdem originis gentem, cum re familiari & liberis commigratio. Eandem fortunam experti Skalovitarum primores, Surbanta, Suisdeta, & Surdeta, desperatis rebus opes & populum , in ulte-

An. 1269. riorem Litvaniam transportarunt. Enatum interim erat turbarum aliquid per Poloniā. Inter equestrem Ordinem & Zemi-

*Cujavia à
Litvanis
vastata.* flauum Principem, qui Cujaviæ ac Lenciciæ imperitabat , simultates exortæ , pænè ad vim processerant. Cognita ea discordia

Litvanis , promptissimum quemque juvēnum ad prædam evocavit. Collectus expeditè exercitus , Cujaviam vastationi destinat: itum est ed per Mazoviæ & Prussiæ confinia : vastati impunè agri : ingens omnino pecorum atque captivorum copia prosperè abducta. Neque Samogitis ab alterâ parte ocium. Reliquiarum Prussicarum atrox fortuna , atque inde commisratio ; & si illæ funditus excinderentur, propinqui nimis futuri hostis metus , bellum accendebat. Poiezanos inprimis omni

*Samogitiæ
Prussorum
reliquias
bello tuen-
tur.*

ope

ope tuendos, Samogitæ suscipiunt. Neque deerat primis conatibus successus : cæsa aliquot locis Crucigerorum præsidia, Poiezaniæ Commendator, ut vocant, & Helvicus à Goltbach Contor Christburgenfis, capti. Crescenti malo majore irâ & totâ vi, Conradus à Triburg Prussiæ Magister obviam ire ; omnibus simul copiis, Poiezanorum agros vastare : incolas, igni ac ferro affligere. Debellatae opes populi ; non tamen animorum pertinacia fracta : ne victi hostile jugum in servitute ferrent, patriâ omnes excesserunt. Accepti benignè à Litvanis socii populi, & per Grodnenses agros descripti : primæ verò eorum sedes, tunc ex hostili populatione desertæ, nunc etiam inter profundas sylvas raros habent habitatores. Sola jam è Prussis supererat Sudovia, bello à Crucigeris necdum tentata : hæc, post subactos reliquos populares, in dies infesta Crucigerorum signa futura prospectabat : quare aversuri à finibus suis bellum, hostilium agrorum infestatione domi suæ hostem distinere statuit.

An. 1270.

In

In Culmenses agros prima excursio facta;
 & quia non tam prædæ cupiditas , quam
 metus in audaciam versus , militem arma-
 verat , magna strages , delectu nullo , latè
 edebatur. Missus à Magistro qui hostiles
 conatus reprimeret Hermanus Schonen-
 burgi vir per multa prælia fortitudine &
 prudentiâ probatus , exiguis copiis rem ex
 voto confecit : excursiones stitit ; & ho-
 stem in cumulo adeptus , cecidit. Sudovi-
 tæ , primo hoc eventu , de victoriâ , non de
 spe aut odiis deturbati , majore deinde irâ
 & vi , bellum aggrediuntur : auxilia à Lit-
 vanis & Samogitis conquerunt. Stumanus
 tum pro Principe , Samogitiæ præerat : hic
 (privatone erga Sudovitas studio , an prin-
 cipis nutu , non reperio) cum aliquot Lit-
 vanorum legionibus & quatuor Samogita-
 rum millibus , bellum pro sociis contra
 Crucigeros exeunte jam æstate suscepit.
 Repentinâ in primis vastatione , Culmige-
 riā igne , proximas provincias terrore im-
 plet. deinde cum distractus hostis , non sa-
 tis certus esset , unde potius ancipitem il-
 lam

*Stumanus
Samogitiæ
Gubernator
Prussiam
vastat.*

lam tempestatem propulsaret, Stumanus exercitum Plovisto arcis improviso applicuit, pertinax oppugnatio brevi ad dedicationem praesidiarios compulit. Litvanus enim veritus, ne si gravioribus propositis conditionibus supplices rejecisset, ex diuturniore circa eundem locum morâ, periculi aliquid, aut certe agendis rebus impedimenti enaseretur: omnia in integro reliquit; duos tantum obsidum vice pactus, qui viarum peritissimi forent. Horum deinde ductu, occultis per Christianorum agros itineribus, quâ minime timebatur, repentinus erumpebat: ita Lipanoviæ, Radini, & Veishausi suburbana ædificia exusta: Turnicia, Graudentum, Marienverderum, Satirinum, Christburgum, aliaque regionis ejus oppida, & arces funditus dirutæ: ex præda denique & captivorum multitudine clades æstimatione major illata. In Livonia quoque per proximam hyemem res prosperè gestæ: vastatis latè in continente agris, per insulas Livonici sinus prædationes tentatæ. Hyems vehementior

S

non

*Livonia à
Litvanis
vexata.*

non securos modò aditus , per adstrictas solidâ glacie aquas , sed etiam commodum pugnæ campum in tanta planicie, infraverrat. Inter Oziliam, quæ septem milliaribus à Livonicâ ripâ, avulsa est insula, in glacie exercitus concurrisse scriptores memorant. Hæc dissimulatione fortè magis & tacitis auspiciis, quàm mandato Suintorogi extra gerebantur : ad bella enim illi , & natura, solitò mitior , ingenium non dederat , & ætas jam deerat. Domi, ut quietas semper habuit res , ita relinquere voluit : mature itaque habito Senatusconsulto , filium Giermondum , jam ferè sexagenarium successorem sibi destinavit. Neque multum deinde superstes egit. Novogrodeci eodem ipso anno , morbonè an solis annis deficientem vitam, spiritus destituit.

*Giermon-
dus M. D.
Litvaniae.*

Giermondus Suintorogo solitis ritibus suffectus , primos sui principatus menses rebus domi componendis exegit. Ante omnia parenti defuncto ut præscripserat ipse , justa legitimè persolvit. Cum enim viveret Suintorogus , fortè inter venationes in-

nes inciderat in locum peramænum , quo
Vilna amnis planitiem altis montibus sub-
jectam , & pineto hinc inde consitam de-
currens , Viliae illabitur . Amænitas situs ,
cùm ad primum conspectum senis ani-
mum occupasset , petiit à Giermondo , ne
alibi pro defuncti exuviis , aut rogo , aut
sepulchro , aream quæreret ; utque is cam-
pus cremandis Principibus , humandisque
eorum cineribus , sacer perpetuò in poste-
rum esset . Executus est universa Giermun-
dus ex fide : campum latè excisis arboribus
perpurgatum , ipse ritè dedicavit : relictus
in proximo lucus , Fulminis vulgò Perku-
ni , tempestatum præsidis Numini ; ut reli-
gionibus ipsis locus deinceps frequentior
populo fieret : erecta præterea sacerdotia ,
copiosis redditibus attributis . Officium sa-
cerdotum erat , ad præscriptos ritus , ignem
perpetuum queru & pinu alere : qui si
aliquo casu fortè extingueretur , neglectæ
aut non ritè procuratæ religiones ipsius
sacerdotis exuſtione expiabantur . Locus is
Suintoroha (id est , Sancta area ,) dictus ,

& nomen & ritus illos profanos ad Iagelonis usque principatum retinuit. His ita ordine peractis, Principis defuncti corpus, militari habitu à proceribus ad rogum elatum est : editiore pyræ loco, haud longè à Principe, locata arma, quibus à tyrocinio usque militari usus fuerat, gladius, hasta, pharetra cum arcu & sagittis : inferiore loco falcones, paria bina canum venaticorum, servus & equus, qui viventi maximè in deliciis : hæc universa, cum subjectus ignis corripuisse, tum sublatâ simul comploratione, proceres ursorum & pantherarum resectos unguis, extremi obsequii vice in flamas jactare. Nam de altera vita, quam habituri à morte essent mortales, redituque animarum ad sua corpora, cum Deus quispiam, illis ignotus, ad jus dicendum in altissimum montem universum mortale genus, evocaturus è tumulis esset, apud veteres illos Litvanos, rerum Divinarum penitus rudes, quanquam barbarè & superstitione, tamen aliquid credebatur. Existimabant igitur mortuos olim unguibus

.

bus illis opus habituros , cùm præruptus,
altusque mons , per difficiles aditus, singu-
lis superandus esset. Curatis ita sacris ,
præscriptisque ceremoniis , quibus deinceps Principum vitâ functorum corpora
eodem loco cremarentur , ad rem civilem
curas advertit. Domi omnia erant secura :
sed neque ab hostibus multùm periculi ;
quanquam non parùm suspicionum : Li-
vones & Prussos Crucigeros , Polonos et-
iam, tot prædationibus nuper vexatos, non
putabatur quieturos. Hos , non tam pacis
studio , quàm ut totis viribus simul Rus-
sum aggrederetur , oblatis fæderibus ad
amicitiam Giermondus pertraxit. Leonem
enim solum sibi maximè ad bellum desti-
nabat , occisi ab eo inter hospitales mensas
ante aliquot annos Ducis Litvaniæ , me-
mor. Vix ferebat indignationem , quòd
tanta Litvani nominis injuria , ob parentis
sui ignaviam , hactenus inulta & secura ,
Russo stetisset. Proximo igitur anno, ma-
gnis copiis Volyniam invasit: vastata atro-
citer quaquaversus provincia est; & præda

*Fædus cum
Polono &
Crucigeris,
bellum con-
tra Russos.*

*Volynia va-
stata à Lit-
vanis.*

omnis, absque prælio, in Litvaniam abducta. Reversus ab ea expeditione, pacis artibus intendere cæperat, & Colonias per agros describere: quo tempore Giervatis oppido fundamenta jacta. Verum & domesticam quietem, & firmatas fædere cum Polonis amicitias, factiosam quorundam consilia interturbarunt. Paulus Cracoviensis Pontifex, ut privatas offensas de Boleslao Pudico ulcisceretur, arma Litvanorum occultè per intervalla, in agros Polonos, evocabat. Exortis fortè inter Boleslaum & ordinem equestre dissidiis, res ad secessionem & arma deducta erat: factioni princeps, Vladislaus Dux Opoliensium, absens lectus: fugatâ deinde, ac cæsa rebelli nobilitate, partes Boleslai insigniter creverant. Tum verò *Pauli animus pridem Principi iniquus, fortunam ejus magis non ferre: sed, et metuere, et odiisse; et quod ipse sibi, suoque odio, ad vim non sufficeret, alienis armis, suis fraudibus, eam vexare.* Litvanæ copiæ sedibus suis excitæ, Lublinenses agros infestis excursionibus securè populabantur: quod equestrī

stris ordo victoriâ Principis ad Bugicinum attritus , resistere aut non posset , aut non posse se fingeret , ut suis damnis , invidiam Principis augeret. Neque tamen omnino inultum Litvanis istud violatorum fæderum flagitium abiit. sub idem tempus , Sub-sylvana eorum ditio , à Mazoviis & Cuja-viis vastata est. Per Prussiam quoque præ-dæ actæ : sed Prussorum res , secundis aliquot contra Crucigeros expeditionibus rursus non leviter firmatæ , levia prædationum damna vix sentiebant: præsertim quod Litvana & Samogitica auxilia , in graviores impetus præsto essent. Vix igitur bellum illud à Crucigeris aliter confici posse videbatur , quam si & totæ simul vires ad-moverentur , & externa præsidia consilio aliquo , hosti detraherentur. Henricus , Prus-sicis Equitibus Magister erat : fædus ille in primis cum Giermundo renovat , ut ju-risjurandi religione , à bello Prussico Lit-vani & Samogitæ excluderentur. Et Prin-ceps quidem , hac ipsâ de causa , nihil publi-cè passus est Prussis adversus Crucigeros.

An. 1274.
Samogitæ
tuentur
Prussos &
cedunt
Crucigeros.

con-

conferri : efficere tamen non potuit , quin
privatorum opibus , clam per Samogitiam
lectus exercitus , detractis signis per tur-
mas in Prussiam abiret . Vastatâ Culmige-
riâ confederant Prussi Sudovienses , cum
Samogiticis præsidiis , ad Lubaviam : sed
venientibus totâ mole Crucigeris , aperta
vi concurrere non ausi , tumultuariâ ut vi-
debatur fugâ , castris impêdimentisque de-
sertis , in proximas sylvas fese abdiderunt.

*Stratagema
contra Cru-
cigeros.*

Equites Crucigeri incruentâ victoriâ læti,
mox solutis ordinibus ad prædam discur-
rere , castra diripere , contemptim ad vesti-
ganda extrema hostium agmina effundi,
atque prorsus tanquam omni periculo de-
functi agere . Prussi & Samogitæ , qui ad
captandam insidiis occasionem , inter late-
bras ex fuga non longè à castris hæserant ,
hostem & itinere fessum , & victoriâ secu-
rum , inter prædas cuncta negligenter age-
re , à speculatoribus edocti , repente instru-
ctâ acie è sylvis cooriuntur , atque præda-
bundos occupant , cædunt . Magna tum cla-
des Crucigeris illata : amissus exercitus ,

Duces

Duces belli Henricus Magister & Theodoricus Mareschalcus, in acie cæsi. Atrox hujus pugnæ eventus evocaverat Christianos Principes ad arma magno apparatu capienda. Rex Bohemiæ, Marchio Brandenburgicus, Lantgravius Turingiæ, Dux Brunsviciorum, cum ingentibus copiis in Prussiam venerant: sed quòd exeunte jam autumno is exercitus fuisse contractus, hyemis verò initia solitò magis tempestuosa, latè per agros pluviis exundassent, ne lacepsito quidem Litvano, ab armis discessit. Marchio tamen, ne frustra tantum iter suscepisse videretur, oppidum condidit, quod etiamnum Brandenburgum vocatur. Hoc ipso anno, Livones memorant à Samogitis & Litvanis ad Osiliam in glacie cum Magistro Livoniæ Ottone pugnatum: & Magistrum, cum quinquaginta Ordinis ejus fratribus cæsum. Pari eventu successor ejus Andreas Vestphalus cum bellum prosequitur à Litvanis profligatus occubuit. Neque multò post in Litvania Giermondus vivere desit. Habitis Kier-

T noviæ

*Expeditio
Christiano-
rum Prin-
cipum con-
tra Litva-
nos.*

noviæ comitiis , natu major Giermondi filius Giliginus , Princeps Litvaniæ renunciatus est : fratri ejus Trabo Samogitia attributa, eâ conditione ut Magno Litvaniæ Duci subesset. Magister curiæ , utrumque ad concordiam , & gloriæ quam à Majoribus suis accepissent bello & pace æmulationem , breviter è Reipublicæ voto hortatus , gladium & scipionem Giligino porrexit. Rudis hic inaugurandi tunc mos erat , quo Principi suprema domi forisque potestas à Republica fiebat. Triennium non superavit Giligini principatus : nullâ fermè re memorabilis , præter aliquot Poloniæ vastationes : quanquam neque hæ à singulis scriptoribus omnes memorantur.

An. 1277. Illa inter alias magis insignis , & ipsis Polonis authoribus comperta , quâ Litvanæ copiæ Mazoviam , Culmigeriam , Cujaviam populatæ , atque iterum in Lencicienses agros excursione instauratâ ad quadraginta captivorum millia abegisse dicuntur. Vix fidem numerus invenit: ingentis tamen cladis exaggeratum hoc argumentum est.

Annus

Annus sequens Giligino fatalis fuit : suffectus ei filius Romundus, eundem annum Princeps egressus non est. Apud scriptores frequentem famam reperio, quinque filios ex Romundo superstites relictos : propius tamen vero est, quod à paucis traditum ; eum absque liberis decepisse. Illi enim qui inter filios ejus censentur, ejus jam ætatis erant, ut Troidenus natu ultimus vivente adhuc Romundo Imperator, exercitus duceret. Ægrè certè persuaderi potest, intra tam breve à morte Suintorogi tempus, (quod vix decennium assequitur) ab nepotis ejus non adolescere tantùm, sed & rempublicam administrare potuisse. Troidenus, seu filius seu consobrinus Principis, privatis opibus triginta millium exercitum è Litvania & Prussia conscriptum, Giligino ipso vivente duxit : & tertiam copiarum parte Mazoviam depopulatus est, reliquis duabus Culmensem provinciam. Vbi pertinaci oppugnatione Bergeloviâ potitus, exciso Crucigerorum præfidio arcem penitus delevit. Excedente hostilibus agris

Romundus
Magnus
Lituanie
Dux;
intra an-
num mo-
ritur.

T 2 Troi-

Troideno, cum ingente præda; iisdem pænè vestigiis novus hostis ingressus, rursus igni & ferro omnia infesta reddidit. Scemandus Samogitico & Sudavitico milite easdem provincias invasit: Lubaviam & Culmigeriam civitates spoliatas, exussit: Cujaviam latè pervaftavit. Neque multò post, iterum exigua è levi Litvanico equitatu manus in Lencicienses agrós immissa, Lenciciam urbem ex inopinato adoritur, atque primo ferè impetu occupat. Sed quod ad prædam non ad pugnam venisset, antequam vicini incolæ ad arma concurrerent, eadem celeritate, spoliatâ urbe, horstico excessit. Eodem anno res strenuè in Dinemburgum cæsi. Livonia aperto campo acta. Septimo noAn. 1279. nas Martii magnis animis & pertinaciâ pugnatum est: hostes eo prælio non victoriā modò, sed & Duces amiserunt. Cæsi, Magister Livoniæ Ernestus, Gilardus Comes, atque ex ipso Crucigerorum ordine sexaginta septem equites.

Eodem prælio, cùm Henricus à Tyzenhauzen Signifer occubuisset, Prætorianum signum,

signum, cum imagine virginis Deiparæ Livo-
num Patronæ, in potestatem Litvano-
rum venit. Tentaverat quidem restituere
rem Elchardus Revaliensium Præfectus,
contractis è fuga reliquiis, hostem aggref-
sus: sed is quoque profligatus accepto vul-
nere amissaque equo, vix vitam è campo
extulit. Belli ejus occasionem dedit, arx
Dinemburgum: quam arcem ad Dunæ ri-
pam exstruere Livones molientes, omni
ope à suscepto opere dejicere contende-
bant Litvani.

Mortuo deinde Romundo, Trabus Sa-
mogitiæ Dux gubernandæ Litvaniæ ad-
motus est: Principisne electi, an solo Gu-
bernatoris in exiguum tempus titulo? non
conveniunt scriptores. Certè ego non vi-
deo, cur tutelæ nomine Trabum Litvaniæ
præficere opus fuerit, si annis & ingenio
maturi ad rem civilem Principes, ex super-
stitibus Romundi filiis præsto erant; nisi
fortè metu tubarum, quas ambitio inter
fratres excitare facile poterat, summa re-
rum avo delata sit: ut si fortè ejus arbitrio

*Trabus
Magnus
Litvaniæ
Dux.*

T 3 patri-

patrimonium partiri inter se nollent, consumates in dissensionem spiritus, supremæ potestatis reverentiâ opprimerentur. Sed enim nihil ejusmodi à Trabo legimus actum, quod tamen maximè fieri oportuisset, si hac solâ de causa, à proceribus ad imperium fuisset evocatus. Certè negligectum ab eo id officii, aut certè ob angustias temporis intermissum, credere non possum: res enim illa tota, non tempore, sed festinatione, indigebat. Trabum igitur omnino Magnum Ducem fuisse, illud etiam pro argumento est, quod majorum suorum more, media in Litvania coloniam excitarit, de nomine suo, Trabos: Neque plura in principatu egit: vel quod naturâ quietus esset, annisque gravis; vel quod antequam aliquid agere potuisset, nondum integrè exacto principatus anno, apparatus animo volventem, mors occupaverit.

*Litvani
auxilia
Russis fe-
rentes a Po-
lonis fun-
duntur.*

Leoni tantum Kijoviensium Duci, in Polonos bellum moventi, auxilia miserat: quanquam eventu infausto. Boleslao Pudico successerat nuper Lescus Niger. Russus

An. 1280.

sūs (ut *initia principatum, hostibus plerumque ad bella avidè arripiuntur, quia novandis rebus opportuna*) novi Polonorum Principis fortunam bello experiri voluit. Iam Lublinensibus agris pervastatis, Sandomirienses populabatur. Exiguæ interea valde Varsio Castellano Cracoviensi copiæ in expedito : aggredi tamen hostem , quâ posset ratione , à Lefco jussus , temerario fortassis consilio , sed ad vulgus (*apud quod ex eventu sententiis pondus accedit*) satis forti ; validæ hostium aciei , aperto campo sese objecit. Leo quòd paucitatem hostium contemneret , plenus omnino victoriæ fiduciâ , sive ut totam victi hostis laudem ad suos Russos pertraheret , sive alio quovis consilio , primam in acie stationem Russis attribuit , ubi & bellum & victoriam sperabat : Litvanis & Scythis , non tam ad subfidia , quâm ad spectaculum , ut rebatur retrò colloca-tis. Poloni magna vi anteriores ordines aggressi , primo ferè conflictu loco move-runt : hinc proximis Russorum labare ani-mi ; & fronte aciei retrocedente , non gra-dum

dum obfirmare proximi , sed consternari,
abjectisque gravioribus armis , in fugam
apertè verti. Litvanæ & Scythicæ cohori-
tes , quæ in ultimo agmine constiterant,
primùm sustinere cedentes, mox perruptis
cedentium impetu ordinibus , aliquantūm
turbari ac propè in communem fugam ra-
pi. Instaurant tamen , restitutâ utcunque
acie , pugnam : sed cùm inde à victore Po-
lono fortiter urgeri , hinc à sociis quorum
maximè causa ageretur, destitui cæperunt;
ipſi quoque in fugam sunt effusi, Russorum
fortunam secuti , quorum auspiciis pugna-
verant. Litvani proceres , domi principe,
foris exercitu amisso , solliciti : ad curan-
dam maturè Rempublicam , comitia Kier-
noviam indixerunt. Aderant inter alios fi-
ve nepotes , five (quod , ut vero propius,
malim afferere) filii Trabi , Narimundus,
Holsza , Daumondus , Giedrus & Troide-
nus. Postremi hujus apud omnes amor,
ancipiti expectatione fatigabat Magni Du-
cis electionem. Vir indole regiâ , ætate
validâ , partis etiam sæpiùs de hoste victo-
riis,

*Comitia in
Lituania
ad elec-
tendum no-
vum Prin-
cipem.*

riis , ut ante non mediocres de se spes , ita
hic studia motusque animorum magnos
concitaverat. Quisque pro se eum Princi-
pem designare ; eum privato voto dicere.
Et quanquam pro Narimundo , ultra alia,
ætatis ipsius judicium inclinaret, in ea præ-
sertim republica , in qua studiosè servatus
hactenus erat mos, primos è liberis, in im-
peria parentum sufficere : sed virtutis æsti-
matione , cuncta Troideni gratiæ cessura
videbantur. Illud tamen ab ea sententia
universos dejecit : quòd Republicā per crebram
Principum intra paucos annos mutationem non le-
viter labefactata , si quid dissidiorum exoriretur, ni-
hil mediocre timendum restaret : sed quodcunque
tandem futurum esset, discriminē ; extremum foret.
Iam verò , et si Narimundus , ceterique Principes ,
repulsa dolore Reipublica utilitatibus commoda-
rent : ferox & ambitiosum Daumondo ingenium
nequaquam quieturum. Retenturum illum ex of-
fensa odiorum igniculos : futurum facile ut tempore
non sōpirentur sed gliserent ; ambitione fōmitē
ministrante : denique per utrosque affectus mente
agitata , aut ipsum per se quæstā occasione immane

aliquid ausurum , aut si successus & vires odiis defuerint, Narimundum & alios fratres contra Principem & Remp. concitaturum. Quare remotis omnibus studiis, Narimundum natu maximum plenis comitiis Magnum Litvaniæ Ducem renunciarunt : & mox Magister curiæ , quo tunc magistratu Monividus fungebatur , ex senatus equitumque sententia, porrecto de more stricto ense, titulos & jus eidem detulit.

Narimundus Magnus Litvaniæ Dux.

Narimundus , quamprimum Rempublicam attigit , antequam ad externa curas protenderet ; ad propiora, nimirum domestica, sese convertit. Post persoluta parenti justa , præcipuum ei opus erat, ita patrimonium inter fratres partiri , ne odiorum semina jaceret. Nec poterat opportunè differri. Ea enim quæ alicui debita sunt , perinde ferè dilata , ac negata ladunt : nisi quòd negata repente animum dolore invadant ; dilata sensim suspicionibus sese accumulantibus exulcerent : illa ad vim præcipitent , hac ad fraudes & odia, in occasiones ex arte intendenda , deducant . Metuebat etiam illud Narimundus , ne si quid è Republica

publica decrevisset, quod asperius fortasse fratribus videretur, unicus ipse cum sua sententia sub totâ invidiâ laboraret. Nihil itaque Senatu inconsulto propriâ autoritate egit, certus, consilia sua, auctorum numero, emollire. Nam quæ solus pro supremo jure jussisset, ea querendi materiam & fratribus & subditis præbere potuissent. Plerumque enim Principum acta, ad privatos tantum affectus referendo, criminamur; neque difficilis est ad istiusmodi querelas auditor: at quorum senatus ipse auctor est, ea tanquam publicis utilitatibus dedicata, ac sacrosancta, privatis sermonibus suspicionibusque, non adeò prompti temeramus.

Erant equidem amplæ provinciæ, quæ reliquis Principibus attribui in patrimonium poterant: sed nolebat Narimundus potentiam eorum ad ambitionem & defectiones, hostium propinquitate solicitari. Non erat fortè, quod in fratribus ut suspectum metueretur; *cavebat tamen Princeps etiam ea;* quæ periculosa futura erant, si illi suspecti aliquando esse inciperent. Nihil enim periculosius à Principe per alios, praesertim ambitioni obnoxios, admini-

stratur, quām quod hosti magis propinquum: ad latus atque sub oculis Principis, factiones facile evanescunt: à curia verò ablegata, satis ad incrementa sua habent, quòd facilius lateant; in immensum verò surgunt, cùm à propinquo hoste subsidia sperare possunt. Advertebat præterea Magni Ducis potentiam exhaustiri, cùm inter liberos Principis defuncti, patrimonii nomine, provinciæ distraherentur: ita enim fore necesse erat, ut ad multos derivatis reipublicæ opibus, ipsoque fonte absumpto, penes Magnum Duce nihil ultra vacuos titulos relinqueretur. Quare publico senatus edicto, in ipsa interiore Litvania possessiones fratribus assignavit; non alio jure, quām quod ceteris proceribus ac equitibus in sua patrimonia esset, obtainendas: atque ut omnino privatam rem familiarum è Magnis Ducibus propagatarum, à publica secerneret; novum insigne pro Duce & republica assumpsit, diversum ab eo quo ceteri ejusdem gentis Duces uterentur. Ab eo itaque primū tempore, Centauri loco, Eques armatus stricto ense hostem persequens

sequens vulgò Pogonia in ceris Magni Du-
cis usurpari cœpit : quanquam alii memo-
rent, à Mendogo Rege idem stemma usur-
pari solitum ; adjectis binis in clypeo cru-
cibus, ad indicium susceptæ Christianæ re-
ligionis. Obtigit in ea patrimonii sortitio-
ne Holsæ tractus orientem versùs, à Vilna
circa Korablam ad multa paſſuum millia
excurrens , deinceps Ducatus Olsanensis
dictus : propagati ab eo Holsanenses Du-
ces , superiore ſeculo , in Paulo Epifcopo
Vilnenſi defecerunt. Giedro ampla item
ditio Septentrionem versus attributa : no-
bilissima ab eo Giedroiciorum Ducum fa-
milia ortum ducit; in quâ hæredum copio-
ſo numero , veterem illam potentiam &
Ducalem titulum , ad equeſtrem frugalita-
tem deducta, noſtrâ ætate videmus. Dau-
mondo Vcianensis Ducatus datus : arcem
Suir ab eo conditam, Ducibusque Suirsciis
nomen & ſanguinem derivatum, aliqui me-
morant. Troidenum ſolum, pacis bellique
ſocium, apud ſe detinuit Princeps : eo for-
taſſe conſilio , ut cum ipſe liberis careret ,

*Stemma
M. Ducis
Litvanie.*

eum reipublicæ maturè admoveret , quem sibi successorem à Senatu & populo tacitè designari, non ex vano, prudens alienorum votorum æstimator , suspicabatur. Non ignorabat quidem Daumondum quidvis acturum , ne successione excidat : sed malebat fratris ambitionem , quām vota publica ab eventu destitui. Quare illa ipsa negotiorum cum Troideno communicatione , ejusdem potentiam ad futuras Reipublica spes , contra fraternalis factiones , firmabat. Ita rebus domi compositis , & curiæ Ducalis sede, Kiernoviam Novogrodeco translata , ad rem bellicam cogitationes intendit. Iam frequenti Principum vicissitudine Principatus propè in annum magistratum abierat : hinc res bellica plurimum labare ; cùm inter ipsos apparatus aut initia belli, capita & Senatui & castris, morte subtraherentur : atque ea fortè de causa , nihil majore mole contra Polonos pro recuperanda Iatviezya totis sedecim annis actum. Nunc primùm Narimundus cum Troideno eam provinciam sedulò suscepereunt ; non excursionibus hostem vexaturi;

Iatviezyam
à Polono
olim ere-
ptam recu-
perant Lit-
vani.

xaturi ; verùm Polonis exactis , antiquum
in eam jus Litvaniæ asserturi. Ductus in ^{An. 1281.}
provinciam exercitus , nihil ferè negotii
reperit. Reliquiæ Iatvingorum vetere odio
à Polonis suapte averfæ, cùm primum exer-
citum conspexerunt , à sacris Christianis
& Polono desciverunt , atque Litvano ac-
cesserunt. Coloniis deinde Polonicis &
Mazoviticis insperato impetu captis , uni-
versa regio brevi in potestatem redacta
est : præfidia opportunis locis posita , quâ
hostis propior : ad ripam præcipuè Bubræ ^{Raigrodum}
Raigrodum à Troideno colonia ducta , ^{in Subsyl-}
quæ arx , contra Mazovitas & Prussos vi- ^{vania , à}
cinos , incolis effet. Gratus navatæ operæ ^{Litvanis}
^{adifica-}
Narimundus , omnem deinde eam regio-
nem Troideno attribuit. Facere beneficium
videbatur Princeps , cùm tamen ferè acciperet. In-
tererat enim vehementer Reipublicæ , in tanta ho-
stium propinquitate , Ducem armis impigrum atque
ad omnia intentum præsentem esse , & qui privatis
opibus sese tueri posset ; ne semper tantillo bello uni-
versa Litvania implicaretur. Casus præterea
ita tulit , ut ea res Narimundo ipsi effet per-
oppor-

opportuna , cùm à belli Podlachici curâ flagitium domesticum averteret. Daumondo fortè Vcianæ Duci obierat conjunx: ad funebrem pompam frequentes pro more convenerant proceres ; inter ceteros Narimundi uxor , defunctæ soror , & pro se sorori parentatura , & pro marito (qui domi morbo detinebatur) mærentem domestico luctu , Doumandum fratrem salutatura. Persolutis ritè justis , hospitibus honorifice dimissis , Principis solius conjugem violentè detinuit , in defunctæ torum substiturus. Et sua & conjugis injuriâ Narimundus dolere , indignari , minari : at alteri insana libidine mens , sceleri contumaciam jungere ; atque post proculcatum fas ; pericula , vel non videre , vel contemnere. Hinc Principi necessitas armorum & fraterni belli. Vciana obsidione cincta ; eò enim sese , aperto campo diffisus , uxorius imperator , ad scelera quam ad bella audacior , abdiderat. At verò quia à muris etiam , non diuturnum præsidium sperari poterat ; & aut oppugnationi , aut ob angustos

*Daumondi
scelus in
Narimun-
dum, bello
vindicatur.*

ftos commeatus , fami cedendum videbat ;
 animos suorum ad constantiam obfirmare
 nititur proximorum auxiliorum spe : ipse
 rebus desperatis , tanquam mox ad solven-
 dam obsidionem cum milite adfuturus ,
 noctis beneficio ex arce dimissus , per ob-
 fidentium castra evasit . Plescoviam dein-
 de delatus , non infeliciter contra Livones
 Plescoviensium arma tractasse memoratur :
 exilii ejus memoriam Plescovia etiam nunc
 obtinet , eâ munitionis parte , quæ ab au-
 ctore paries Doumandi dicitur . Oppida-
 ni cum aliquot dies oppugnationem , Du-
 cis & præfidiorum expectatione , fortiter
 sustinuissent ; suspicati ex morâ , quod in
 re erat , Narimundo se dediderunt . Eo-
 dem anno è Samogitia miles Prussis Su-
 doviensibus auxilio missus : ubi junctis
 Prussorum & Samogitarum viribus , ma-
 gna clades Crucigerorum agris illata est :
 neque solum quæ in aperto ad prædam
 vel iram erant , igni aut ferro absumpta ;
 sed arces & oppida , pleraque capta at-
 que eversa , Christiburgum , Marienver-

derum , Santirum , Plemencia , Graudentum.

*Troidenus
Magnus
Litvanie
Dux, à
Daumondo
bello peti-
tur.*

Idem annus mortuo Narimundo Troidenū denum Principem Litvaniæ dedit, pridem jam communibus studiis expetitum, quod bellica laude, fratribus, quos ætate sequebatur, longè præstaret. A puero enim castris addictus, cum annis armorum studium promovit; adultus, multis expeditionibus non militares modò, sed & imperatorias artes probaverat, & parando & gerendo bello. Animi quidem impotenter, ac præsertim cum irâ agebatur; hinc & in victos & in fontes, potestate ad crudelitatem abuti solitus: ingens profecto in principe vitium: sed apud feroce populos, sub virtutis nomine, si non amorem, admirationem saltem habebat & reverentiam. Daumondus apud Plešcovienſes exul, ex Narimundanæ mortis nuncio, inimici- tias cum principe extintas credere, & jam redditum in patriam adeoque ipsius Princi- patus occupandi spes animo volvere: at cum Troidenum Magnum Ducem comitiis creatum intellexisset; tūm verò, quam- jucun-

X

jucundè nuper spei suæ, cogitatione collusserat ; ita nunc invidiâ & indignatione furere , vim & bellum parare. Collecto è Plescoviensibus exercitu , Polociam in primis invasit , propinquitate suis conatibus opportunam : urbe per Russorum proditionem potitus , facile universam provinciam subegit. Iam ultra Plescovenses copias, Polocensi milite & opibus auctus, validior ad urgendum bellum, Litvaniamque tentandam erat : sed *primis perturbationibus ipsa morâ confidentibus, animus non aquè ut ante ad arma expeditus. ut ferè difficilis est illis constanza, quibus ardua, impetu non consilio aggredi mos est.*

Daumondi
contra Troi-
denum con-
silia.

Tum primùm periculi speciem since-
riùs circumspicere & æstimare : belli im-
paribus viribus suscepti exitum pertime-
scere : cogitare secum , Polociam facile sibi ces-
sisse , quòd securis rebus , aut nullis præsidis teneba-
tur , aut Russo obnoxiiis : Ulterius si progrederetur,
nihil non bene munitum , nihil non bello paratum ,
inventurum : omnia sibi & Russis infesta, Troideno
addicta. Quid verò si interim Polocenses , quâ le-
vitate scelus admiserunt,eâdem sceleri veniam apud

legitimum Principem quererent, atque à se desciscerent? Plescovienses nondum quidem opera sua panitere: sed quis eosdem illis animos certo audeat polliceri, cum (ut incerta belli alea est) aliquid clavis acceperint, cum arma, cum exercitus validos ab adverso conflexerint? Illosne pertinaciūs pro exultis fortuna pugnatores crederet, quam Litvanos pro Principe & Patria? multū ad audaciam, nec minus ad victoriam momenti sapere habere, causam pugnae. Abstinere itaque armis, non tamen odiis constituit: & vi in fraudes versa, ambitionem & iras securius ex occulto urgeare. Neque difficile fuit, pacis specie & modestā culpæ confessione, fratri imponeare: ut speraverat; non veniam modo, sed & Polocensis ditionis possessionem, haud ægrè obtinuit. Inde Daumondus in momenta agendi intentus, rebus suis, quietus prospiciebat: quā posset arte, Troidenum evertere, & Principatum paterno fraterno-

An. 1282. que jure, sibi afferere. Troidenus verò ut rebatur, pace domi constituta, militem in Poloniā misit. Quatuordecem millium exercitus erat, ē Litvanis & Iatvingorum reli-

reliquiis lectus : hic divisis trifariam copiis, totam omnino Lublinensem oram per vastavit. Lescus Niger Poloniæ Princeps Cracoviæ interim jus subditis dicebat : ad subitam trepidationem, forensibus illis negotiis relictis, tumultuorio delectu sex milium manum contra Litvanos rapit. Sed hi, aliquot ante diebus prædam & exercitum per Narviam transportatum in profundiores sylvas jam subduxerant. Re cognitâ Lescus planè desperare. *Quo enim duceret exercitum? in sylvas? nimirum ubi hosti omnia opportuna, quia perspecta; sibi vero ignota et periculosa. Qua deinde parte hostem perplexis calibus vestigaret? Atque ut assequeretur fugientem, qua ratione militem aperto campo assuetum, inter sylvas in aciem explicaret? imò quomodo tam exiguae copias molesto ac festinato itinere propè confetas, tam iniquo loco, tanta multitudini objiceret?*

Istiusmodi curis fesso cum fortè somnus obrepssisset, visus est sibi videre Divum Michaelem serìd imperantem : cunctari desineret, & hostem audacter insequeretur. Paret Lescus, exercitum somnii divinitus

*Litvani à
Lescu Polo-
nie Rege
funduntur.*

immisſi enarratione ad ſpem victoriæ ere-
ctum , arma expedire jubet ; & paucorum
dierum commeatu ſumpto, signa in hostem
ferre. Neque procul aberant Litvani , Po-
lonum ſibi instare omnino ignari : ex ſecu-
ritatis opinione non excubiæ illis ſolitæ ;
non cohortes , firmandæ à tergo in itinere
aciei deſtinatæ ; nihil denique ex discipli-
na militari ; atque adeò vix caſtorum ſpe-
cies. Hinc ut comparuerunt imminentium
Polonorum inter ſylvas signa , trepidare :
credere , non abſque valido exercitu ho-
stem eousque profequi auſum : tum colle-
cto à repentinis affectibus ſpiritu , Iatvin-
gis præcipue adhortantibus , antequam è
ſylvis in campum , quem Litvani inſede-
rant , Polonus plena acie intraret , totis fi-
mul copiis in venientem effunduntur. Non
poterant Poloni omnes cohortes explicare ,
quod angusti inter ſylvas transitus , non
permitterent totum militem ſimul campo
immittere : coacti igitur ſimplici quâ ve-
nerant acie decernere ; quam maximo im-
petu in cornua invehuntur , ut iis qui fe-
queban-

quebantur spatium in frontem erumpendi
relinqueretur. Cum atrox utrinque pugna
ad primos congressus arderet , effusis om-
nibus ad prælium , captivi inter impedi-
menta absque præsidio relicti , ut suorum
signa agnoverunt , insolito quodam motu
agi ; se invicem adhortari. *Pueris & fæminis*
lachrymas ac vota relinquerent. Si viri essent ,
non expectarent otiosi suorum incertam victoriam ;
quam certam reddere possent , audendo. Si vincere
fortè hostem non possent ; hoc præmii loco ducerent ,
eum ad sui cædem irritare. Cui enim servarent
turpem hanc vitam , barbaro obnoxiam , & servi-
tuti destinatam ? an ad suorum cladem , novos ca-
ptivos , novam dolorum materiam spectandam ?
Irent potius & aut morerentur , aut vincerent cum
suis. Eximerent se tot malis aut vincendo , aut oc-
cumbendo. Mox promptiores quique juve-
num , se aliosque vinculis expediunt , fæmi-
nis inter spem & timorem vota ad superos
cumulantibus : tum correptis quæcunque
casus & desperatio obtulerant telis , ar-
mantur : multis canes sponte dominos nu-
per in servitutem secuti , vel inter ceteram
prædam

*Captivi
Poloni à
tergo Lit-
vanos ado-
riuntur.*

prædam abducti , pro armis , atque satelli-
tio fuere. *Vbi in subitâ illâ inchoata libertatis*
specie se circumspexerunt , horrorque ex futurorum
cogitatione frigidus per artus decurisset , tum subla-
to ab omnibus simul ingenti clamore , in audaciam
accensi , magno impetu , tanquam furibundi , Litva-
norum aversam aciem adoriuntur. Turbati in-
sperato eventu Litvani atque quis novus
hostis esset ignari , non diu , inter anceps à
fronte & tergo malum , vim sustinuerunt:
Superum irâ portenta non hostes sibi im-
missos multi credidere , quando tantâ rabie
canes ipsos (insolitum hactenus pugnæ
genus) in se ferri videbant. Iatvingorum
paucæ cohortes erant ; sed quibus , ab ani-
mo , non à numero fortitudo : hæ pertina-
cissimè locum tenuerunt , donec penitus
delerentur. Litvani magnâ parte inter
primam pugnam amissâ , cum reliquo exer-
citu cædi se victorum eripuerunt : multi
fame deinde inter sylvas enecti ; atque ad-
eo etiam qui supererant tot malis , vix ali-
qui in Litvaniam regredi ausi , pœnarum
scilicet metu , quas gravissimas ex Troi-
deni

*Litvanifugi-
entes ex
acie , domi
à Principe
punieban-
tur.*

deni edicto magistratus in fugitivos sta-
tuebant.

Domi etiam res haud nihilo funestiores.
 Olsa & Giedrus fratres Principis, vitâ fun-
 eti. Additum his , scelere Daumandi, ter-
 tium funus longè acerbius. Sex percusso-
 res, rusticorum supplicantium habitu, sub-
 missi ; cùm Principem è balneo redeuntem
 paucisque comitatum, medium intercep-
 sent ; inclinantem se atque humaniter, quid
 injuriarum à quopiam accepissent , & an se
 vindice opus haberent , inquirentem ; im-
 pactis capiti baculis interfecerunt. Orba-
 tus Principe Reipublicæ status, amisso nu-
 pera expeditione veterano milite, patentes
 planè aditus ad vim & Principatum Dau-
 mando aperuerant. Promovebat ejus con-
 filia , quòd Laurus Troideni filius jam ante
 post rerum civilium tractationem abdica-
 tam claustro se inclusisset : supererant qui-
 dem defuncto Princi nepotes ; Ginvilus
 ex Giedro , Algimundus & Mindovus ex
 Olsa ; quibus imperium deferri poterat :
 sed ab eo consilio, & ipsos juvenes & sena-

Y tum,

*Troidenus
 Princeps
 trucidatur
 à Dau-
 mando.*

tum, facilè ostendo bello deterri possè si-
bi persuadebat. Lecto igitur quantocys
è Russis valido exercitu , movit in Litva-
niam, aut solo belli terrore voluntates Pro-
cerum in se inclinaturus : aut si aliud illi
comitiis habitis statuissent , armis Princi-
patum occupaturus. Graviter Laurum (Ri-
mundus à popularibus dicebatur) affe-
rat audita cædes parentis : ubi deinde in-
tellexit etiam Principatum in sceleris præ-
mium à scelesto fratricida repeti, tum verò
dolor in iram exardescere : tantaque ea in-
dignatio fuit , ut mox ab accepto nuncio,
deserto clauistro , Reipublicæ se redderet,
& Duxem bello , contra perduellem pa-
trium, offerret. Proceres & suaptè ex de-
functi Principis reverentia Lauro addicti ;
& à Daumando tot sceleribus infami aver-
si : sed de belli eventu anxii ; inter utraque
confilia quem sequerentur incerti , animo
pendebant. Causæ inde æquitas ; sed Dux
juvenis , animo quām rerum experientia
promptior , ab aris & facellis repente mi-
les & Dux : illinc flagitium & perduellio ;
sed

*Laurus
Dauman-
dum profi-
gat & occi-
dit.*

sed imperator , qui inter arma & pericula
 ætatem exegisset. Attamen ut cuique ma-
 jora in Daumandum odia , & Troidenum
 Laurumque studia , ex Litvania , Samogi-
 tia & Novogrodensi terra , armati libentes
 confluxerunt. Recensas copias Laurus sta-
 tim contra hostem duxit ; quamdiu prima
 ferverent studia , de summa rei aperto prælio decer-
 taturus : ne vel factiosorum sermonibus ardor suo-
 rum restinguatur , vel dilatâ pugnâ spaciū arcu-
 bus oppugnandis daretur , quarum deinde oppugna-
 tione bellum diutius trahi necesse foret. Commis-
 so prælio Laurus campum obtinuit , ipse
 hac parte victoriæ maximè latus , quod
 cum Daumando fortuitò (uterque suis ad-
 erat) congressus , eum parenti inferias , &
 suo dolori victimam mactasset. Reliqui
 exercitus in fuga cædem , nox abrupit : po-
 stero die lectis spoliis , victor miles in Po-
 locenses agros ductus , atque eodem victo-
 riæ cursu , facile quæ superiore anno Dau-
 mandus occupaverat , recepta. Dimisso tan-
 dem exercitu , Kiernoviam , quo ad comi-
 tia habenda conventus indictus fuerat ,

Y 2

Laurus

*Laurus ab
ordinibus
Princeps
electus sui
loco Vite-
nem substi-
tuit.*

Laurus maturavit. Acceptus magnâ omniū ordinum gratulatione: ubi in Senatum venit, ne sententiæ quidem ex ordine dici, aut ab uno quopiam nomine Reipublicæ gratiæ Principi agi poterant. Cum enim in communi omnium voto nemo postremus esse vellet, omnes simul inclamauit. Silerent mortalium sententiæ, quandoquidem superum dono Principem haberent. Occuparet fortunatus Principatum, quem fortiter defendisset, gemino jam titulo suum, paternâ hæreditate & proprio merito. Se non eo consilio ad comitia convenisse; ut Magnum Ducem legerent; sed ut illi qui jam Dux suis esset, fidem debitam, solenni sacramento, pro solito more obstringerent. Ad hæc Laurus: *Quidquid hactenus egisset, non plausu sed excusatione opus habere: quod nimirum mancipatam supremi Numinis obsequio mentem, ad ejuratas pridem curas, rursus applicare ausus fuisset. Quia tamen non suscepit vitæ tædio, aut studio novarum rerum, id attentasset, non omnino severos facti sui judices apud posteritatem sperare.* Donatueros, qui hac olim audirent, multum filio: quem justus dolor in paternæ cädis auctorem, eo usque, etiam extra orbitam,

orbitam, egisset. At si ulterius progressus, principatum occuparet: enim verò neque apud superos violati sacramenti flagitium, neque inter homines inconstantia ac levitatis probra evitaturum. Quare si vel recentis beneficij memoria, vel hereditarii juris prejudicio, apud Rempublicam sibi agere permitteretur, illud unicum orare, ut eum Principem vellent, in quem ipse jus suum, si quod esset, transferret: simulque Vitenem, Curiæ olim apud Troidenum, Magistrum, designat; palam sanctè testatus, obstinatum sibi omnino esse, ad inchoatam disciplina religiosa philosophiam rursus regredi. Perculit inopinata oratio plerosque: omnes simul per omnia sacra obtestari, ne patriæ, quam servasset, curas projiceret. Perstitit Laurus constanter in sententia; addens. Curas patriæ à se non abjici, sed in humeros tanto oneri non impares transferri: atque ea ipsa de causa nolle se auctorem esse, ut ex consobrinis suis aliquis per statem ei honori invalidis, ad Principatum assumeretur. Rogare verò iterum, ut si gratiam natae bello opera erga se testari vellent, ne amplius animum alio destinatum non profuturis conatibus fatigarent: si Reipublica curā tangerentur; ne alteri

quām Viteni Principatum traderent. Post longam studiorum concertationem, cūm tandem, cautè immobilior Laurus, de sententiâ dejici nullatenus potuisset : Vitenes, Lauro auctore, omnium consensu, Magnus Dux renunciatus, atque inauguratus est. Nullam deinceps unquam Laurus Republicæ partem attigit : haud procul Novogrodeco ad ripas Nemeni fluvii inter Monachos constanter in ultimum diem suscepit vitæ rationem tenuit: soror ejus vel à parente vel certe à fratre elocata, nupsit Boleslao Mazoviæ Duci. Cum enim nulla fædera sufficerent, ad constantem cum Litvanis pacem : affinitatum inter Principes contractarum respectu, quietem aliquam ab assiduis Litvanorum infestationibus sperabat.

LIBER

L I B E R V I,

*De rebus Litvanorum, Principatu ad Cæsarini
Columnæ posteros translato.*

VItenes , inter Eiragolios (qui Samo-
gitiæ populus est) à Cæsarino Co-
lumnâ genus , quemadmodum pleri-
que ejus regionis procerum , ducebat . Iam
inde à puerō , ita vitam ejus fata tempera-
bant , ut non alibi , quām sub Reipublicæ
oculis , id est omnium judiciis , adolesceret :
quòd à superis ad Principatum , per qua-
tuor jam sæcula in suā familia conserva-
tum , destinaretur . Ex illa enim domo , cùm
perpetuò duodecim Magni Duces in Lit-
vaniâ imperassent ; ne deficientibus tan-
dem viris , Principatus aliò averteretur , fæ-
minæ etiam ratio habita est . Trineptis hæc
Vitenis erat , Anna Stephani I Polonorum
Regis conjunx , priùs Poloniæ Regina re-
nunciata , quām sponsa , Principatum viro
dedit . Interruperat deinde hunc veluti sa-
crum quendam Litvaniæ Principum ordi-
nem ,

nem, Henricus Valesius : sed rediit mox
Respublica, ad probatas jam sibi tot sœcu-
lis manus, summo omnium bono. Resti-
tuerunt rursus Litvaniæ suos Principes,
Sigismundus III Poloniæ Rex, IV Litvaniæ
Dux, ex Catharina Vitenis trinepte, Annæ
forore, Ioannis I Suecorum Regis filius;
& *Vladislauſ Polonorū Rex ejus nominis*
Quartus, Litvanorum Dux Magnus, verè
Secundus: in ipso felicitatis, ac pacis publi-
cæ cursu, magno Reipublicæ dolore, ne-
que minore damno, nuper Merecii in Lit-
vania mortuus. *Casimirus Polonorū Rex*
ejus nominis IV, Litvanorum Dux Ma-
gnus Tertius: cui Respubl. ingentibus pe-
riculis pœnè oppressa, ita regnum detulit,
ut ad virtutem Vitenio, Iagelonioque san-
guine propagatam, velut ad solitum in af-
flictis rebus asylum, superis impellantibus
properasse videatur: in uno & Vladislai
fratris & Sigismundi parentis trophæa,
imo compendium Veterum Heroum, in-
ventura. Verùm à tantæ spei felicitatisque
spectaculo, ad ipsa ejus initia oculus avo-
candus

candus est. Redibat fortè aliquando à bello Prussico Troidenus, & Vitenem puerum inter pares conspicatus ; indolem decoro ore non vulgare quidpiam (*ut fermè magna fortuna, sola etiam rudimenta augusta esse solent*) spirantem , curiosius demirari : tum occulta quadam vi agente , spes futuras , quas ipse ignoraret , arctius animo complecti. Bonâ deinde parentum veniâ , in familiam Troideni , puer Vitenes translatus est : ubi cum interna animi vis , in dies majoribus se indicis exereret , adolescens cubiculo præfектus , vir tandem Magister Curiæ , vulgo Mareschalcus creatus est. Troideno & Principi , & multò ante , percarus ; consiliorum pœnè arbiter , expeditionum socius : denique Lauro auctore , successor. Initia principatus à bello sumpfit : fortasse quod gloriæ militaris opinionem ad vulgus confirmare vellet. Nam *subita illa fortuna multo favore populi , contra aliorum procerum factiones , indigebat : neque erat ad favorem expeditior via , quam per bellicos plausus.* Ferax præterea seditionum , otium est : jam verò cum externi belli specie,

An. 1283.

Z

ſtu-

Et studia partium aliò distrahabuntur, & Principi
 illo prætextu militem alenti potentia, absque suspi-
 cione, est in promptu: tum certè non multùm ad
 factiones, seditiosis vacat. Suspecta erat meritò Vi-
 teni Fortuna sua; quia repente summa & tamen
 quieta: sciebat illam invidiâ carere non posse, nec
 invidiam turbarum occasione, præsertim quòd ne-
 que incensor seditioni aut prætensio, neque Dux
 bello defuturus esset; quamdiu, ipso imperante,
Vitenis ex-
peditio in
Poloniam. Troideni nepotes privati agerent. Sed hæc Vi-
 tenes secum tantùm agitare, longè verò
 alias ab iis, belli suscipiendi causas, in pu-
 blicum spargere: illam præcipue, quâ nul-
 la alia popularior, ut accepta anno supe-
 riore, in Iatviezya clades Polono repone-
 retur. Majoribus solito copiis bellum ag-
 gressus Polonorum agros invasit; & per
 Lukoviam populabundo exercitu in Sen-
 domiriam transiit. In utraque provincia,
 Polonis in oppida se recipientibus utique
 sua & vastari passis, impunè igne ac ferro
 ingentem vastitatem per agros & villas
 circumtulit: & jam cæsis plurimis, quibus
 senio vel pueritiâ invalida ætas erat, sex
 millia

millia mortalium præter aliam prædam abigebat. Perlatus ingentis cladis rumor Cracoviam, ubi tunc comitia habebantur, Lescum ad arma ocyùs corripienda excivit : dimissis in Sendomiriam mandatis, uti equites oppidani & rusticani, bello habiles , proximis itineribus fibi occurrent ; ipse rectà cum eis quos præsentes è proceribus aut equestri ordine Cracoviæ habebat , aut ex vicinia opportunè rapere poterat , citato agmine hostem insequitur.

Vbi non longè ab eo se abesse intellexit , armatos qui tumultuariè confluxerant recenset, signa, Duces assignat : atque ad pugnam & victoriæ spem, erigit. *Eundem esse hostem , quem superiore anno , ne uno quidem de suis desiderato, vicissent : nomina alia , hunc diversum militem , non vero aut vires novas , aut plus animi , in bellum attulisse. En quomodo latebras sylvarum beneficio quererent ; priusquam Polonum in armis ab adverso confexissent: omnino non pugnâ , sed cæde tantum opus futurum, cum iis qui tam mature fugerent. Ad populationes & repentinæ incursiones comparatos , prædari tantum, non*

*Lesci in
Litvanos
expeditio.*

acie decernere gnaros ; impedimentis insuper implicatos , ex præterita fortuna memoria timidos , expediti ac victoris exercitus molem nequaquam laturos. Irent itaque animosè , eriperent barbarorum servituti subditos suos , amicos , conjuges , liberos , quorum jam miserabiles voces pœnè exaudirent . Non desore superos tam justa causa : eandem illis pugnandi causam , qua superiore anno ; eosdem proinde superos adjutores habituram , eosdem even-tus . Ut verò majorem divinæ opis fiduciam (cui

Poloni ad invadendos Litvanos se comparant. maxima audendi vis) excitaret , singulos ante pugnam , suscepit Poenitentiæ & Eucha-ristiæ mysteriis Christiano ritu muniri juf-fit : ipseque Princeps exemplo suo invita-vit . Litvanis , ne illa etiam populatio fu-nesta , ut ante accideret , universa cautiùs administrabantur : præsertim , quòd nec-dum Lukoviensibus agris excessissent , un-de paucarum horarum itinere hostem à ca-stris abesse , non ignorabant . Ad proximas ergò sylvas , cohortes & impedimenta , sub-ducunt , aut præfidii alicujus specie , aut consilii securiùs capiendi causâ . Non po-terant certè ibi diu , aut vestigantem omnia hostem

hostem effugere ; aut sustinere obsidentem pertinaciter. Sed neque castra , prædâ captivis & debilibus gravia, fugam ita maturre, ut magnis itineribus instanti hosti horarum aliquot intervallo subtraherentur. Si projectis impedimentis, expedito agmine in patriam se contulissent , potuissent omni periculo defungi : tum quod ipsi longè levior equitatus , & celeritate melior ; tum quod Polono castris occupatis, ac prædâ omni receptâ fugacem hostem per sylvas sequi, non omnino securum fuisset. At verò stabat ante oculos ingens probrum , nec tam dolor amittendæ prædæ, quam timor ac verecundia popularium. Quantum enim ignominiæ , non prædam modo omnem, sed commilitones, qui cursum in morbo ferre non possent, turpi ante pugnam fugâ, in hostium manibus deserre ? Signa igitur in hostem convertere obstinatè decernunt : instanti obviam ire , & maculam superioris anni , si non victoriâ saltem insigni audacia eluere prædam omnem in unum comportant , captivos soli-

citè vinciunt, præsidium castris relinquunt,
 aciem ut fieri poterat, intra sylvas in-
 struunt. Iam Poloni ad pugnam compara-
 ti, in campo capacissimâ planicie ante syl-
 vas exorrecto, aderant: neque Litvani
 desperatione animos accedente, moram
 tulere; mox instructis legionibus, citato
 cursu, è sylvis erumpunt; atque rectâ in
 hostem, cæco impetu feruntur Poloni,
Polonorum
cum Litva-
nis pugna,
& victoria. præsertim oppidani agrestesque & qui *bel-*
landi (*ut accidit, cum miles tumultu legitur*) rudes,
 admirari audaciam: tum & trepidare, quod
 quibus fugientibus se instare hactenus exi-
 stimassent, eos repente tantis animis in ar-
 ma ruentes, conspicerent. Lescus, veritus
 ne subita illa ex desperatione vis, conster-
 natos suos vestigio dejiceret, ac vixdum
 inchoatâ pugnâ aciem totam loco move-
 ret, Zegotam Palatinum Cracoviensem,
 cum unâ legione veteranorum, & aulico
 suo equite, incurrentibus Litvanis objecit.
 Sustinuit Zegota fortiter impetum: ita
 spatiū cæteris (Lesco ubique annitente)
 recipiendi animos, & pudore metum excu-
 tiendi,

tiendi , datum est. Sensim interea Litvanis , qui initio pugnam orsi erant , primus ardor remittere. Id verò ubi Lescus sensit , ultima signa progredi jubet , & primam legionem instaurato impetu in hostem se erigere : moti eo pacto , qui in anterioribus ordinibus pugnabant Litvani , aliquantum cessere ; planè tum integris , qui ad præsidia constiterant , tempus erat ut succederent fessis , & prælium restituerent : sed hi ut primos inclinari viderunt , statim & ipsi in fugam effusi sunt. Cæsa eo prælio in campo aliquot Litvanorum millia , neque pauci in fuga perierunt : præda omnis recepta , multi deinde inter sylvas palantes ab agrestibus trucidati. Vtriusque tamen anni victoriâ damnum compensari non potuisse scribitur , quod iisdem annis à Litvano acceperat Polonia : Lukoviensi territrio , & Sendomiriensi atque Lublinensi Provinciis , planè vastatis ac exustis. Interea verò dum Litvani hostem extra inauspicatò laceffunt , Crucigeri Equites debellatis integrè Prussi nominis populis Litvaniam

*Pelussa
Litvanus,
Prussos con-
tra Litva-
niam con-
citat.*

niam infestare cæperunt : vel commoditate belli in hostico gerendi ; vel , nisi me conjectura fallit , Pelussa instigante . Hic enim è Magnis Litvaniæ Ducibus ortus , Stroinati Daumandive filius , aut ob factio- nes proscriptus aut alia de causâ inter Cru- cigeros circa ea ferè tempora exulabat : & Principatu in alienam domum derivato ; ipse M. Ducis titulos , privata authoritate extra patriam usurpabat . Habebat alios quoque ex proceribus suæ fortunæ socios , Stumandum & Girdilonem viros & gestis in Litvania magistratibus , & splendore fa- miliæ claros : qui eodem religionis Chri- stianæ causâ transferant . Cum igitur Lit- vani medio Autumno in Sandomiriensem illam expeditionem intenti essent ; Crucigeri primâ hyeme Nemeno gelu adstricto , per glaciem faciles transitus præbente , Duce Magistro Conrado de Tierburg in Litvaniam irruperunt . Bifariam agmen di- visum est . Pars Bissenam arcem , extractâ in meridiem ab aurora oppugnatione , ca- ptam exussit : altera viciniam circumjacen- tem

*Litvania à
Crucigeris
vastatur.*

tem depopulata est: in reditu tamen insignem jacturam passi sunt; nam glacie Nemeni, neandum satis solidâ, sub onere fastigente, magna pars exercitus & prædæ, vorticibus est hausta. Transmisso quietè vere, cum æstate rursus novi motus. Stumandus qui nuper in Prussiam profugerat, cum Prussico milite Grodnensem insperatò tractum invasit. Capta est arx Grodna cruentâ expugnatione: & præsidio exciso, munitio omnis diruta, aut exusta: equitatus duorum ferè millium ad populationes inde dimissus, ingentem omnis generis prædam ex agris abegit. Litvanæ etiam aliquot cohortes interea per confinia Poloniæ prædabantur: cùm redirent in locum hoste infessum deductæ, pænè jam domi internecione perierunt. Auctores cladi fuerunt Numo & Dersco Bartensii, Prussi nominis magnates, qui è Prussia profugi tūm apud Litvanos exulabant, & novâ illa Litvanorum proditione, veniam apud Crucigeros, præteriti flagitii sperabant. Circa sequentis anni initia, fortuna

A a

Litva-

Litvanis nihilo quietior : non tamen ita
^{An. 1285.} immitis , ut nuper : Æmulatione fortasse
 rei à Stumando ex voto Crucigerorum
 confectæ , Girdilo (hic quoque è Litvania
 nuper profugus) à Magistro exercitum ob-
 tinuerat , operam suam contra Litvanos
 pollicitus : ducebat tacitum agmen angu-
 stis per sylvam callibus , ut insperatus On-
 caimo arcii superveniret . Sed monitum de
 hostium adventu Grodnensis arcis præsi-
 dium , in ipso itinere interceptum hostem ,
 vix clades nuncio superstite , cecidit . Sa-
 mogitia ab hoste libera fuit : domestico
 autem malo vehementer afflita . Insolitum
 vermium genus , per agros ingenti copiâ
 exortum , cancris aut scorpiis simile , ma-
 gnam in populo stragem fecit : quicunque
 à bestiola iictum accepisset , ultra triduum
 non vixit , neque medicamentum ullum
 præsentissimæ morti obviare poterat . Idem
 malum per Prussiam & Curlandiam grassa-
 tum est . Maturâ jam æstate Litvanis dein-
 ceps tantum ocii fuit ut etiam alienis ex-
 peditionibus sufficerent . Evocati à Con-
 rado

Samogitia
 clades , à
 venenatis
 vermis .

rado Cirnensis Mazoviæ Duce , Gostini-
num Ladislao Cujaviensi intercepterunt ;
atque præsidio partim cæso , partim cum
cætera prædâ abacto , arcem exsoliatam
Conrado tradiderunt. At verò, ut nunquam
*Litvani
suppetias
Duci Ma-
zovia fe-
runt: &
mox Ma-
zoviam in-
vadunt.*
periculo vacat , hoste in auxilia uti , quòd brevem
illam armorum societatem in rem suam occultè or-
dinare soleat , & rebus per amicitia occasionem per-
spectis , securius deinde inimicitias exercere : ita
Conrado evenit. Litvani qui Mazoviæ ul-
terioris populationibus aliquot annos ab-
stinuerant , cum liberè nuper per eam Pro-
vinciam sub socrorum titulo Gostinimum
transmitterentur , opulentia regionis , quam
pax alta restituerat , ad prædam ; prædæ
amore ad bellum illecti ; vix deductis do-
mum Gostinenibus spoliis , auctis viribus
in Conradi ipsius ditiones redierunt , re-
pentè è sociis hostes. Sochaczovia & Plo-
cia eo impetu occupatae : prædia & quid-
quid per agros ad prædam abduci non po-
tuit , igni vel ferro , penitus absumpta. Te-
nuit deinde quietos domi , accepta , quæ
sequitur , clades ingens. E tota Litvania

A a 2

præci-

An. 1286.

*Präcipui
Litvan-
rum Ma-
gnates , à
Pelussa in
convivio op-
pressi.*

præcipui Procerum aderant , ad solennes nuptialis convivii epulas , à quopiam Principum invitati : nunciatur interea à suis exuli Pelussæ , quæ res erat : posse nimis rum ab eo , totam penè Litvaniam in uno prædio aut capi , aut si malit exscindi . Modò cum milite , insperatus superveniret : certè non defore inter ipsos Litvanos , qui partes ejus strenuè acturi essent . Non difficile ad fidem consilium visum , & Alberto de Misnia Präfecto Regiomontano , à Pelussa communicatum , auctoritatem reperit . Non indigebat res magno exercitu : exiguus miles sed promptus , expeditus & audax , neque in consilium Ducis nimium curiosus , suffecturus erat . Nesciri enim omnino , quid ageretur , à vulgari milite oportebat : ne ad comitatum Pelussæ res sermone vulgata , incideret in aliquem , qui futuræ cladis commiseratione , aut horrore motus , populares suos præmoneret . Duccendus deinde miles ita erat , ut ne quisquam hostem fines transiisse , priùs sentiret , quam negotio confecto : cujus tota moles ,

moles, non tam in illorum copiis, quām in
Litvanorum securitate augendā, consiste-
bat. Paucos itaque omnino expeditionis
comites diligere visum; cum quibus &
sylvas angustis tramitibus penetrare, &
hostem fallere, promptius esset futurum:
præsertim quod in ebrios ac semisopitos
vim parantibus multitudine nequaquam
opus esset. Viginti tantum Equites à Cru-
cigeris accepti, animo & manu promptissimi,
Ducibus Martino Golin, & Conrado
Tuwil, reliqui è comitibus Pelussæ expe-
ditiores, numerum expleverunt. Ducebat
exiguam cohortem notis callibus Pelussa;
nequaquam pro tantillo suorum numero,
cladem hosti animo ferens. Intempestā
planè nocte, ebrietate & somno oppressos
convivatores, intempestivus hospes ag-
gressus est. Excitavit quidem tumultus
plerisque, ne in lectis conficerentur; mul-
tique arma corripuerant: sed neque armis
aut repellendo vulneri, semisopiti ac ebrii
sufficiebant; neque consilio, ex periculi,
quodnam & unde esset, ignoratione. Præ-

ter ingentem familiæ numerum , variaque diversæ conditionis ignota capita, soli Duces ac proceres præcipui septuaginta cæsi: sponsus ipse cum sponsa omnesque Senatoriæ fæminæ , cum ingenti prædâ Regionatum asportatae . Ita unum illud ferale convivium, omnes pene Litvaniæ familias, morte aut captivitate suorum funestavit: & uno in loco universa Litvania expilata ; cum opulentissimus quisque , ut tum res erat , cùm conjugibus & liberis , totas in ostentationem opes secum edò convexisset. Ut tamen respiravit aliquantum ab ea clade Litvania ; Vitenes habitis per omnes ditiones delectibus , exercitum alterum in Dobrynius , alterum in Crucigeros desti-

An. 1287. navit. Utroque Resp. ex voto gesta. In Dobryniâ cùm populus die festo universus ad sacras ædes ex agris confluxisset ; urbs repentina incursione capta est. cædi & prædationi quod supererat, flammis delatum : tum per viciniam populationibus latè grassatus miles, novem millia captivorum eduxit. Cum Crucigeris verò aperto campo

*Dobrynia à
Litvanis
vastatur,
Crucigeri
cæduntur.*

campo collatæ acies : ubi Magister ordinis Bulhardus Harem cum triginta ejusdem ordinis equitibus occubuit ; Litvanus victor abiit. Expectatione deinde belli , quod à Polono in Litvanos magna vi parari nunciabatur , excursionibus ad finitimos temperatum est : ne vel aliò inten-
tos , aliunde tempestas involveret ; vel sparsis fatigatisve viribus , sustinendæ tan-
tæ moli non essent. Lescus enim Cra-
coviensium Princeps , finitimus Principi-
bus , atque adeò fratribus auxilia se ferre
velle ; & Cujaviæ , Dobryniæ , Mazoviæ
injurias ulcisci , palam ferebat : indictum
erat , in eam rem sacrum autoritate sum-
mi Pontificis contra Litvanos bellum : ne-
que è Polonia modò , sed è Silesia atque
Bohemiam , vicinisque Provinciis ingens ar-
matorum confluxerat multitudo . Verùm
tota tandem tempestas , cùm Litvanos ali-
quamdiu sollicitos tenuisset , dolo Lesci in
Mazoviam nihil tale suspicantem deto-
nuit . Defunctus jam (ut videbatur) eo pe-
riculo Vitenes , verebatur adhuc ne fortè
frater-

*Lesci Cra-
coviensis
apparatus
in Litva-
niam.*

fraterno calentia sanguine arma , in se improviso converterentur , quare quieto sub signis milite , intra fines substituit. At verò cùm D E I vindicis irâ Sendomiriam , Sieradiam & Cracoviam miserè à Tartaris vastari , & Lescum cum conjugé in Hungariam ægrè evasisse à speculatoribus renunciaretur , tum primum securitatem ab ea parte plenam credere. Dimisso reliquo exercitu , ne in cassum omnino illi tanti delectus abirent , octo millium expeditissimo

*Sambiam
in Prussia
Litvani po-
pulantur.*

equite Sambiam , Crucigerorum Provinciam , invasit : neque Crucigeri aut castris

aut acie congregati ausi ; ex arcibus duntaxat intenti , si quos prædandi immoderatus ardor , aut commeatus necessitas , longius ab exercitu temerè extulisset. Vastati sunt latè agri , cæsi agrestes , præda abacta , non pluribus quam octuaginta octo suis desideratis , qui audaciùs paulò palati , Henrici à Dobin insidias incurserunt. Damnum

An. 1290. eâ vice Sambiae illatum , & proximum , & alios deinceps annos , infestos Litvanis reddidit ; Crucigeris omni ope Litvaniam vexare

vexare contendentibus. Rarò justi belli, frequentius extemporaneâ prædandi quādam ratione, res per multum tempus utrinque administrata est ; neque paucæ aut modicæ, ultrò citroque, eo bellandi modo illatæ clades. Meneho imprimis Magister Prussiæ circa medium Aprilem, ab obsidione Colaini , quæ prima in Lityania arx Prussiam versùs ad Nemenum erat , bello initium dedit. Quingenti equites è castris ad vicinorum agrorum populationem dimissi , duorum verò millium pedites oppugnationem arcis pertinaciter urgebant. Centum viginti equitum in arce præfidium erat Duce Surmino viro impigro , & periculorum paciente : fortiter illi quidem insultus hostiles satis diu tulerunt, neque in-cruentam oppugnationem hosti fecerant ; cùm ille aperto campo magis ad vulnera pateret : sed quia pauci in præfido erant , carpentibus hostibus multifariam exigwas, atque ægrè in totam simul muri coronam suffecturas vires , magis ipsi sentiebant damnum : & jam , cùm duodecim soli ex

*Lityania
infestatur à
Crucigeris.*

B b

propu-

propugnatoribus absque vulnere essent, summa rei ad periculum venerat, nisi error hostium desperatae fortunæ vices permittasset. Sub noctem forte redibat ex agris hostilis eques, successu, & prædâ latus, neque sine tumultu; auditæ à longè equorum, hominumque confusæ voces, & sonitus venientium, speciem exercitus adventantis, ut erat, fecerunt: pedestres copiæ, quæ tunc extremis planè viribus in muros assultum apparabant, fato quodam sui equitis oblitæ, Litvanum ad solvendam obsidionem magno exercitu properare ratæ, hostem adesse in clamant, & per tumultuariam fugam desertâ oppugnatione in naves diffugiunt. Agnito deinde errore ad obsidionem redeunt: at Surminus spatio oblatio in rem suam usus, jam præsidium cum præcipua suppellectile ex arce deduxerat: hostis arce vacuâ potitus, & munitione omni dirutâ, ulterius progredi ausus non est. Paulò post Ernelio Ragnetanus Præfectus, cum delectis Crucigeri Ordinis viris, adverso Nemeno in Litvaniam navigabat,

gabat, & jam Colainum arcem rursus ab Surmino instauratam, prætervectus fuerat: seu occasionem gerendi captaturus, seu quod veteres scriptores addunt, Viennensis cujuspiam Crucigeri gratiâ hostiles terras videre cupientis. Surminus & odio communi, & dolore nuperi damni, indignissimè ferre, sub oculis inultum hostem tam securè vagari: sed nihil ipse aperta vi tentare potuit, cùm & ille extra teli jactum cursum teneret, & nulla sibi in littore majora navigia essent. Convocat tamen præsidium, & multis hortatur, ut si quâ arte hosti nocumentum adferre quis posset, auderet ingenio, cùm copia utendi viribus deesset. Erat inter reliquos Nodam, ætate juvenis, animo audax, corpore robustissimus, miles: ille Duci operam spondet, modò cæteri se impigrè sequerentur, effeturum certò, ut non pugnæ modò, sed & victoriæ copiam haberent. Rectâ itaque per agros & sylvas hostem adversa aquâ & tortuoso amne lente navigantem antegressus, quâ valles, & arbusta densiora littori

*Navis
Crucigero-
rum insigni
stratage-
mate capta.*

B b 2 immi-

imminebant, militem armatum in insidiis locat, ipse habitu toto fæminam Polonam mentitus, ubi navis in conspectum venit, ad lachrymas composita voce Polonico sermone ploratum sustulit. Si Christiani es-
sent, si Polonorum socii, misererentur Christianæ, Polona mulieris. Esse sibi in Polonia multas opes & clientelas: superos proinde omnes testari, futu-
rum ut non paniteret eos auxiliū, si quod misera tu-
lissent. Sed ut hac quoque deessent, per communia sacra & religiones obtestari, ne se Christianam eò loci unde nullo negotio ab iis eripi posset, desererent;
vel fame miserandum in modum perituram, vel si in barbarorum manus rursus incidisset, extrema
quaæque in pudicitia, & vita passuram. Addit vo-
ci lachrymas & gestus, qui & fortunam aptè fingerent, & commiserationem vehe-
mentius urgerent. Nihil doli, aut periculi
suspiciabantur Crucigeri, littora latè arbo-
ribus obsita, regionem incolis desertam
suadebant: sed nec mulier clamatura tanta
voce videbatur, nisi in propinquo hostes
nulos agere, certa esset. Appellunt igitur
ad littus, & cum personatam illam mulie-
rem

rem ad navim admittere parant , Nodam saltu repente in aquas delatus , socios inclamat , navimque apprehensam obfirmato contra omnium remorum vim vestigio , tamdiu detinet donec milites ab infidiis concurrerent , & navi potiti universos conficerent . Eodem anno ex Oncaimi præfido , cùm in hostiles agros incautiūs excurreret , à Ludovico Lubentelle viginti quinque cæsi . Ab alia verò parte Iézbuto vir præcipuaè inter Litvanos nobilitatis , post vastata quædam Poloniæ confinia , ab Henrico Sutswert Præfecto Balgensi , qui inter Eleam & Narviam fluvios cum mille ducentis equitibus vias insederat , fufus , prædam omnem & magnam partem è quingentis equitibus , quos solos habebat , amisit . Quies deinde utrinque ab armis subsecuta , non pactis mutuò induciis , sed ob autumnales tempestates : quare vix diuturnior ipso autumno . Ineunte deinde Februario Bertoldus Brunhaim Regiomontanus Præfектus , quingentos super mille equites , in Iunigediæ agros duxit .

B b 3

Colai-

An. 1297.
Lituania à
Crucigeris
infestatur.

Colainum arx diffugientibus metu præsidariis capta est, atque exusta ; vastatis deinde agris , præter aliam prædam septies centena capita in servitutem abacta. Erat ille locus excursionibus Crucigerorum valde obnoxius : ad subitos igitur incursantium impetus arcendos , præsidium ibi Vitenes communire, primo vere, jubet. Ægrè patiebatur Bertoldus tam opportunum passum sibi eripi : in vectus ergò cum exercitu in operas , opus omnino disturbare conabatur, sed quod hoc ipsum ante suspiciati Litvani expeditum ad occasionem militem in proximo posuissent , facilè rejectus est. Aliò itaque inde vim convertit: Mederabum undè sæpiùs erumpentes præfidiarii infesta omnia in propinquis Prussiæ agris reddere, nec pauca damna inferre soliti erant, insperato impetu occupavit, pluresque Christianos ibidem carceri additos , libertati asseruit. Majoribus deinde copiis inter quas, è solo Crucigerorum ordine mille equites erant, ipse Magister Meneho Litvaniam ingressus, Pastonoviorum & Ger-

& Gersoviorum agros funesta populatio-
ne in cineres planè redegit. Eum ingenti
cum præda abeuntem affecutus Iezbuto,
extremum agmen premebat, cui fortè præ-
erat Henricus Sutswert. Hunc conspica-
tus Iezbuto, simulque superioris ignomi-
niæ memoriâ accensus, tota vi ipse in ho-
stem invehitur, & gladium humero adigit:
à vulnerato jam Henrico, hastili medius
confossus, cum primus in terram rueret
averso gladii ictu instantis victoris digi-
tum abscidit. Iam concurrentibus Duci-
bus ardere prælium cæperat: jam fortissi-
mus quisque ad tutandum extremum ag-
men à fronte decurrere; sed cum & Litva-
ni amisso Duce cederent, & Crucigeri
(quod insidiarum metu à castris avelli me-
tuerent) non instarent; pugna utrinque
absque clade & victoriâ dirempta est: præ-
da verò omnis, spectante, & fremente Lit-
vano, abducta in Prussiam. Exeunte dein-
de Iunio, idem Henricus mille quingento-
rum equitum legione per Iunigediæ agros
prædas egit, ipsaque arce ita potitus est.

Iezbuto
Litvanus
Dux cæsus.

Iunigediæ à
Ragnetonis
capitur,
stragema-
te.

Cæte-

Cæteris circa iter ad insidias dispositis, unam tantum Ragnetanam cohortem ad ipsam præsidii portam rectâ contendere jubet. Præfidiarii indignam rem æstimantes, contra exiguum illam manum muris se tueri, mature in venientem hostem decurrunt: atque jam effuso cursu impavidi insidias prætervecti erant. Tum primum hostis magno impetu consurgit: voces & tela undique erant. Pauci quos primùm sublatus clamor retrò statim egit, evaserunt: reliqui, quos audacia longius proverat, coëuntibus utrinque cohortibus intercepti, & cæsi. Inde populabundus miles Oncaium ductus arcem oppugnavit, & viciniam exussit. Cum hæc ad Prussiae limites gererentur, Vitenes, vel auctore, vel conscio ipso Boleslao Mazoviæ Duke, per subiectas ei ditiones exercitum, absque cujusque injuria, in Polonos duxit: totamque Cujaviam incredibili celeritate, antequam Poloni ad arma concurrerent, planè populatus, opulentam prædam abegit. Apud solum Dursbuchium reperio,

hac

Vitenes va-
stat Cuja-
viam.

hac etiam expeditione , magna vi pugnatum esse , cum Ladislaus & Casimirus Polonorum Duces , Magisterque Prussiæ Meneho , abeuntem Litvanum secuti essent : sed multitudini hostium tumultuariam Polonorum paucitatem cessisse , Crucigerorumque auxiliares copias multis in prælio Germanorum amissis , fusas , fugatasque. Intentus proinde in ulciscendi opportunitates Meneho , refecto , auctoque exercitu , totis omnino simul viribus , Litvaniam intrare constituerat , igne & ferro quām profundissimè grassaturus : & jam fines inter sylvas transgressus , propediem erat legiones infestas ad agrorum vastationem dimissurus. Vitenes quod in arcendum aper-
An. 1292.
 to campo hostem non satis vires collectas haberet , arte rem suam cæpit agere : dispositis per opportuna sylvæ loca armatis , cùm Prussorum reliquiis (quos suapte Crucigerorum dominationi infensos , auctis criminazione variâ odiis , faciles ad proditionem repererat) condicit , ut inchoata per suos à fronte pugna , ipsi à lateribus in

C c hostem

*Crucigeros
ab infesta-
tione Lit-
vaniae re-
jicit.*

hostem invehementur. Monitus de proditione Meneho , ante destinatum pugnæ diem , vix se periculo eripuit , exercitu in Prussiam ægrè recepto. Neque ferè amplius quidquam eo anno utrinque actum: nam & Crucigeris erat metus ex suspicione , ne quid à Prussis capto per absentiam militis tempore domi novaretur : & Litvanis commodius visum ; expectare donec in Prussiâ aliquid turbarum erumperet : nam injecta nuper à Vitene libertatis mentio , & cupiditatem ejus facile inter Prussos moverat , & sacrorum Christianorum odium : quod deinde sermonibus popularium fovebatur, atque inde rebellandi studia gliscebant. Quare Conradus Stange Ragnetanus Praefectus , cum intellexisset Litvanum in vicinia sub Ingredino armari , ne qua daretur Prussis occasio ad propinqua castra transfugiendi , sub initium rebellionis collectum militem subito est aggressus , & non paucis cæsis universos dissipavit. Tempore deinde ipso (*ferè enim populo breves affectus sunt*) evanescentiibus in-

bus inter Prussos rebellandi studiis , soluti
eâ curâ Crucigeri , ad externa bella rursus
redierunt. Cum bis Meneho ipse in Lit- *An. 1293.*
vanos duxisset , à Iunigedo , & Vista arcibus
rejectus , in urbana duntaxat ædificia
flammis desæviit. Missi à Vitene , qui ab-
euntem hostem ita sequerentur , ut vitatâ
quâ exercitus redibat viâ , flexoque ad par-
tem agmine , improvisi præsidium aliquod
occuparent. Consilium id erat Prussi cu-
juspiam , qui nuper ad Vitenem transfierat :
hic , ne auctor suspectam rem faceret , ipse
aut socium , aut Ducem se ei facinori offer-
re ; miles daretur , instare. Absolvebat præ-
terea omni metu spem , quod ex redeuntis
exercitus sui , post vastatos hostium fines ,
famâ , præsidia Crucigerorum finitima , so-
lutiore curâ agere putarentur. Longè ta-
men ultra votum eventus hæsit. Skaloviti-
cum oppidum , & arx ad subitam illam vim
destinata fuerant. Et quidem facilè primo
impetu cæsi sunt , quos ignaros omnium ,
armatis venientibus casus objecit ; cecidit-
que ibi Ludovicus Osse , primæ apud suum

C c 2

ordi-

*Skaloviam
in Prussia
Livanian
vano even-
tu tentant.*

ordinem nobilitatis : cæterūm non potuit negotium tantâ celeritate expediri , ut in-
vectus toto cursu miles, portis non exclu-
deretur. Instabant tamen Litvani , & eo
quo venerant impetu, de viâ in muros sub-
ire nitebantur ; atque jam pænè munitio-
nes capiebantur , quamdiu *ex primâ periculi
specie , turbati præsidiariis animi , non satis (ut in
subitis solet) quid agendum viderent.* Sed sen-
sim tandem ad audaciam redeunte consi-
lio , Conrado maximè & Alberto de Inda-
gin allaborantibus , Litvani qui primo im-
petu in muros evaserant , loco ægrè sub-
moti , & arx quamquam cruentâ satis di-
micatione , retenta. Litvanus , potiundæ
arcis spe dejectus, ad prædam militem ver-
tit : oppidum exustum, & agri vastati. Me-
liore deinde longè successu reposuit vicem
Litvanis, Conradus Strange : nam ad Octa-
vum Calend. Auguſti, ſimili arte Mingedi-
num in Litvania arcem occupavit : cæſo
præſidio omni , imbellem ſexum atque è
vicinia agrestem turbam, cum reliqua præ-
da captivam eduxit. Ad eum nuncium Vi-
tenes

*Prussiam
Vitenes per
tres menses
vastat &
tandem fu-
gatur.*

tenes copias quas ingentes in aliam expeditio-
nem fortè comparatas habebat, citato
agmine rapit. Sed jam Crucigeri confecto
negotio mature excederant: sequi tamen
ille abeuntem, domi suæ hostem vestigare;
& cum nusquam exercitum aut castra re-
periret, quaquaversum populabundis le-
gionibus vagari. Trium ferè mensium spa-
tio per universam Prussiam cædes ac flam-
mas circumtulit. Crucigeri interea libero
campo congregati ferocienti multitudini
non ausi, occasionem gerendi observare:
in reditu tandem, cum inter angustias,
quas ingens turba & præda impeditiores
redderent, deprehendissent, internecione
pænè Litvanos delerunt, paucos cum Vi-
tene ipso, amissso reliquo exercitu, sylvæ
& fuga servarunt. Toto deinceps anno ve-
hementer Litvania Crucigerorum armis,
maximè Ludovico Libentelle, per inter-
valla excusiones instaurante, divexata est.
E Pistoensi tractu pecora omnia abacta,
multisque mortalium cæsis, septuaginta
tantum capita in servitutem abducta.

Cc 3

Rom.

An. 1294.
Crucigeri
sapientis Lit-
vaniam af-
fligunt.

Romnove oppidum , sacrorum & summi eorum Præsidis inter Litvanos sedes , captum & penitus excisum . Vaykense , & Pogradiense , apud Samogitas territorium , cædibus & prædis exhaustum , in plures annos vix incolas habuit . Denique qui inter Narwiam , & Nemenum fluvios Litvani nominis populi consederant , sub molesto hoste , perpetuoque bello , nunc primum laborare cæperunt : eo demum sequentibus sexennalis belli malis compulsi sunt , ut & tributum Crucigeris penderent , & solicitati deinceps ad societatem belli à popularibus , neque arma contra hostes resumere auderent , neque excursuris Litvanis liberum permettere transitum . Mirari proindè satis nequeo , quid consilii fuerit Viteni , quod is (quasi sensus tanti vulneris ad eum non pervenisset) visus sit eam Republicæ partem , aut omnino negligere , aut vix curare ; studio universo in alia consumpto . Nam per idem ferè tempus , tanquam si omnia domi in seculo ab hoste haberet , cum expeditis mille octingentis equiti-

Vitenes Polonię invadit, Leneciam occupat.

equitibus per confinia Mazoviæ in Lenci-
ciensem provinciam penetravit. Dies for-
tè solennibus feriis celebris agebatur, qua-
re ingens eo agrestium, nobiliumque mul-
titudo , è vicinis pagis ad sacra confluxe-
rat. Improvisò, & statim ab itinere, Vite-
nes oppido potitus, ad templum negotium
& pænè periculum repert : nam ruentem
temerè militem inclusa templo multitudo
consternatione in audaciam versa, pertina-
cissimè rejiciebat ; conjectis in subeuntes,
quæ casus iraque dabant telis : sed succen-
sis in coronam vicinis ædibus , & fumo ac
flamma plerisque exanimatis, tandem tem-
plum crudelitati diripientium cessit. Du-
ctus inde ad vicinorum agrorum prædas
miles, ingentem cladem, quamquam brevi
spatio intulit. Casimirus interea Lenci-
ciensium Dux tumultuariam contra subi-
tum hostem armat manum, asscutus haud
procul Sohaczovia Litvanos , fortiter ma-
gis quam feliciter signa confert. Illud, non
dubito , totam rem præcipitasse ; quod
contemptâ hostium paucitate , non satis
omnia

*Casimirum
Ducem
Lencicien-
sum cedit.*

omnia ante ex ordine ad pugnam prospexit : ratus solo tumultuarii militis impetu , paucos prædatores opprimi posse. Itaque & ipse, magis jam miles, quām Dux, in confertum hostem ruere , & cum semel impetus ad votum cessisset , iterū hostilem aciem conari perrumpere ; sed inconsultum sāpe est, nimiā audaciā diu fortunam irritare ; cæsus tandem ab hostibus exercitum quoque perdidit. Nam amissio Duce, facile miles fusus. Paucos fuga cladi extulit ; quod qui hostem evasissent , in Bzuram illati , plerique aquis non ubique vadosis haurientur. Sub pugnæ tempus non pauci captivorum diffugerunt ; tantam tamen multitudinem, eâ vice eductam constans apud scriptores fama est , ut ad triginta sex milium numerum ascenderit , cedentibus in singulos militum viginti capitibus. Hyems successit , & cùm aliquandiu temperatum esset utrinque ab armis , Crucigeri instauratis excursionibus aliquot præsidia in Lithuania occuparunt. Magister ipse exeunte jam hyeme Gerszoviam & Pastoviam latè popu-

*Triginta
sex captivo-
rum millia
abducit.*

An. 1295.

SIGNO

populatus , arcibus binis exustis , cùm ad
 tertiam plùs negotii , quàm tempus ferret ,
 reperisset ; ne ad volante cum suis Vitene ;
 rem periculo permitteret ; oppugnatione
 relictâ , prædam in Prussiam dimisit : ipse ^{Præsidium}
 militem in Mazoviam duxit , ubi Viznam ^{Litvanum}
 cùm expugnasset , funditus excidit . Nam ^{Vizna in}
 quamquam tunc Mazoviis & Crucigeris ^{Mazovia à}
 fædera publicè essent , Boleslaus tamen ^{Prussis de-}
 Dux , Polonis Crucigerisque privatim in-
 fensus , præfidium Litvanum eo loco ale-
 bat . Polonorum inde Prussorumque agris
 ingentia sæpè capto tempore damna , è
 propinquo inferebantur . Latuerat diu fraus :
 quòd enim neminem , inter prædatorium
 agmen , nisi Litvanum agrestes unquam
 conspicerent , opinio erat ex Litvaniâ ipsâ ,
 toties excursiones repentinæ instaurari .
 Re deinde vulgatâ ; Boleslaus de injuriâ
 querentibus respondit . *Se Litvanorum ali-*
quot cohortibus ad suorum præsidia , non ad socio-
rum injurias uti . Si quid forte illi attentassent , id
quia se in vito omnino atque inscio contigisset , fæde-
ribus quæ sibi cum Crucigeris intercederent , fraudi

D d

esse

*esse non debere. Curaturum porrò, ut ne quid dein-
ceps simile ab suo stipendiario milite socii paterentur.*
 At cum nihil ultra verba præstaret, & ne-
 que præsidium de arce deduceret, neque
 injurias prohiberet, vi admotâ à Crucige-
 ris negotium transactum est. Boleslaus ne-
 quicquam interea violata fædera criminari.
 Per Æstatem nihil fermè majore mole ge-
 stum: paucissimo tantum milite excursio-
 nes utrinque tentatæ, & quòd facilè mire-
*Mutua
Præsorum
& Litva-
norum ex-
cursiones.*
 ris, simul, ac velut è condicto. Crucigeri
 ultimis Iulii diebus in Grodnenses agros
 intenderant, tentaturi quod occasio com-
 modasset: centum quinquaginta militum
 manus erat, ductu quinque ejus ordinis
 equitum. Destinaverant illi missis equis,
 naves conscendere; & tacitè sub ipsa mæ-
 nia exposito milite præsidium insperato
 adoriri. Fortasse profecissent aliquid, nisi
 cùm è via oblatum in ripa pagum spoliant:
 intempestivâ prædatione, consilia proden-
 do; eventum corrupissent. Elapsis enim
 inter eum tumultum aliquot agrestibus, &
 in arcem delatis, præsidiarii hostem eum-
 que

que exiguum in fluvio esse moniti , armati
naves descendunt , & in venientes magnâ
vi incurruunt ; editâ inde strage , accepta-
que , (desideratis nimirum septuaginta) vi-
ctoriâ tandem potiuntur. Rejecti ita inde
Crucigeri , Iunigerdam versùs cursum di-
rexerunt : sed cùm fortè naves inter bre-
via hæfissent ; Litvani è propinquo convo-
lant ; & pars navibus , pars vadando impe-
ditum hostem adoriuntur : captæ naves ,
& fortissimis virorum cæsis , reliqui ægrè
se fugâ salvarunt ; ducibus omnibus , uno
excepto , amissis . Feliciùs Ludovico Liben-
tele expeditio cessit : nam & Kimelos ar-
cem sæpiùs antè magnâ mole , sed irrito
conatu oppugnatam in Litvania cepit , &
Grodnenses signa secum conferre ausos
cecidit . Non ex integro tamen ejus suc-
cessus voluptate , fruitus est . Domum re-
versus Skaloviæ suburbana ædificia à Lit-
vanis vicissim exusta ; Ragnetam etiam
(cuius præfecturam administrabat) adhuc
fumantem & per universam eam insulam
pecora omnia prorsus abacta , reperit . Præ-

D d 2

lufsum

An. 1296.
Vitenis in
Prussiam
& Livoniam expe-
ditio.

Iusum est his tanquam velitationibus fu-
turo anno , quo Vitenes totius exercitus
robore bellum geflit . Culmensem impri-
mis Provinciam in Prussia & Golubrenses
agros , latissimè populatus , ingentem inde
prædam eduxit . Livoniam deindè invasit :
sed nihil ferè ibi memorabile gestum , quod
mox exercitum reducere coactus esset in
Litvaniam . Hostem enim domi magnis
viribus graffari fama erat ; atque hinc in
exercitu de suis timor , cumque unum ab
altero in dies magis cresceret (nam *ut fama
timorem , ita timor famam auget*) signum rece-
ptui datum est . Cæterùm & Balgenfis Prä-
fectus Sigfridus per Grodnenses agros præ-
dis tumultuariè actis , cum ducentis capti-
vis jam è Litvaniâ abierat , & Henricus
Sutsfert , à Bertoldo Regiomontano præ-
fecto ad ipsam arcem obsidendam missus ,
gravi clade accepta priùs victoriæ despe-
ratione , quàm Vitenis redeuntis timore ,
ad excedendum finibus coactus est : tamen
ut fugientis specie iter maturaret , neque
permitteret de via militem prædis immo-
rari ,

rari, non parum contulerat fama propè diem è Livonia exercitus affuturi. Reverso è Livonia Vitene, domesticæ inter Rigenes & Magistrum Crucigerorum turbæ extortæ, initia prima biennali bello dederunt.

Expugnatis Ethnicis jam Equestris illius ordinis opes, & cum opibus cupiditas magis creverant, quām ut quenquam in Livonia parifecum jure ferrè possent. Fodicabat impri-
mis cupidos dominandi animos, Reipubli-
cæ Rigenis status, liber & opulentus: quæ urbs ejus regionis & prima & præcipua est; populo commercisque frequens. Qui eam olim condiderunt, Lubecenses erant: primi in illa littora è Lubecensi portu, vel errore delati, vel vi fluctuum projecti commercia & sacra Christiana intulerunt. Cùm deinde ab indigenis Lotavis bello premerentur, ne armorum solitudine à commerciis impedirentur, Archiepiscopi sui curâ evocatos è Germania equites, vulgo Fratres Ensiseros, postea Crucigeros dictos, barbaris objecerunt. Devictis ac penitus subiectis per eos incolis, ipsi libertatem suam

D d 3

ut opti-

An. 1297.
Diffidia in-
ter Crucic-
geros &
Rigam in
Livonia.

ut optimo jure sibi debitam , ita toto co-
natū retinebant. Contra , Crucigeri niti:
vi atque artibus dominationem urbis am-
bire. Obsistebat quidem conatibus eorum,
Ioannes Quirinus Præfus Rigensis, sed illo
demum capto , atque in carcerem conje-
cto , proculcata omnis æquitas , rem ad
apertum bellum deduxit. Rigensibus qui-
dem nec spes , nec vires pares : quia tamen
suum cuique jus , pacem & modum facere
non posse videbant ; necessitate ipsâ , arma
& illi corripuerunt. Hinc in Litvania in-
spem apud plerosque ventum erat , Livo-
niæ statum intestina discordiâ graviter la-
borantem dissolvi posse , si vis externa ad-
moveretur. Agere ergo aliqui Primorum
cum Vitene, ne maturam occasionem elabi
fineret ; sed bellum totis simul opibus Cru-
cigeris inferret. Plebs etiam, milesque mi-
rari ; cur Princeps inter civilia negotia solidum
annum jam traheret : cum ad proferendæ domina-
tionis cogitationem , tanta opportunitas invitaret ?
An nesciret , Patrum memorâ magnam Russiæ
partem tum occupatam , cùm Russi Duces dome-
sticis

sticis discordiis distracti, singuli impares hosti essent?
 At verò cautus Princeps, ut non ignorabat discordias hostium peropportunas fibi esse; ita satis perspiciebat opportuniores eo anno in rem suam fore quiescenti, quàm bellanti. *Recentes enim in quavis Republica discordia, tanquam vulnus corporis, facile curam admittunt, nec nisi cum tempore virus ac vires sumunt.*
 Itaque inter quietem intentus in eventum bello Livonico abstinuit, ut discordias hostium promoveret: nam *quemadmodum externus timor concordiae vinculum est; ita quies ac securitas, dissensionum fomes.* Sed neque in Polonos aut Prussiam, quidquam interea movit: seu quodd nesciret, quàm diuturnum Rigense illud bellum futurum esset; timeretque, ne (ut *sapè repente inter suos convenit*) pace rursus inter se factâ, militem quem in castris expeditum haberent, contra communem hostem in Litvaniam, se absente, immitterent: seu quodd (atque id magis crediderim) in futuri belli casus vires in integro conservatas vellet. Nam quanquam suâ sponte Vitenes in Livoniam non mouisset;

visset ; spes tamen erat , fore ut à Rigenſibus , qui tanto bello per ſe impares eſſent , grandibus ſtipendiis ad ſocietatem armo-

An. 1298. rum ſolicitaretur. Factum ut ſperabat ſe-
Litvani à Rigenſibus contra Cru- cigeros evo- cantur : eo- rumque ibi- dem geſta. quente anno : oblatâ ſtipendiorum polli- citatione exercitus justus conſcribitur , qui bifariam dividendis viribus ſufficeret . Le- gio una ad Novomlini oppugnationem , & vicinorum , circum circa agrorum direptio- nem , Rigenſibus attributa . Robur autem exercitus , ipſe Vitenes ſub Carcum admo- vit , acta oppugnatio ſtrenue , ſuperatæ tan- dem vi munitiones , capta arx : reliquâ tur- ba cæſā , quatuor ſoli equites præſidio Præ- fecti , cum delectis captivis , ſervati . Inde ad prædationem victores dimiſſi , latiſſimè vaſtitatem circumtulerunt ; agris pagiſque igni ac ferro fædatis . Haud procul Livo- nico ſinu populabundos Bruno Magiſter aſſecutus , magno impetu ad Treidenum amnem prædâ jam plenos invadit . In arcto ab initio fortuna Viteni erat : fortaffe quod (ut inter prædas contingit) exercitu uti ad manum non poſſet , ſparsis per agros cohortibus .

Cæſis

Cæsis octingentis Litvanis , & tribus captivorum millibus ereptis jam victoria & spes non dubiè videbantur ad Crucigeros inclinari , & Litvanus in fugam. Sed *desperatis rebus sàpè pro remedio fuerit* , locum fuga defuisse. Cùm à tergo mare , à latere Treidenus amnis arcerent ; ab alio latere & fronte premerent hostes : effugiendi desperatio , pugnandi necessitatem fecit. Surgit nova animis audacia , instauratur magnâ contentione prælium : tantusque repentinus ille ardor fuit , ut vincentis propè hostis impetum , simul & stiterit & fregerit , atque eodem deinde conatu in fugam impulerit. Fusæ Crucigerorum copiæ ; milia aliquot cæde absumpta : Magister ipse cum viginti ferè sui ordinis equitibus , in prælio cæsus. Iunius mensis tunc decurrebat & planè bello tempus : sed *onustus prædā miles* , *vix via sufficiens* , nedum bello gerendo , domum reducendus erat. Reductus igitur quacunque transiret , ignem ac ferrum trahens. Iussi nihilominus , qui Novomlyni oppugnationem inchoaverant , opus perti-

E e naciter

naciter urgere. Quatuor millia simul cum Rigenſi milite in iis caſtris erant, neque ſegniter obſeffis instabant. Sed pænè peractam rem Bertoldus Brunhaim Præfectus Regiomontanus cum auxiliis Pruſſicis in Livoniam missus reſtituit in integrum: recente exercitu exhaustos moleſtā oppugnatione Litvanos aggressus, vicit fugavitque: cæſi plures; plerique fluvio in quem fugientibus incurrere necesse erat, haufi. Paulò post Vitenes, ſeu quod vereretur ne afflictæ ſuā victoriā Livonum res, auxiliis Pruſſicis contra Rigam reficerentur, & propterea domesti ci tumultus famā, à Livonici belli cogitatione Pruſſos abſtrahere vellet: ſeu ut acceptam legionis ad Novomlynum cæſæ cladem redderet, leves aliquot prædatorias cohortes in Pruſſiam immisit. Et quidem initiis ejus excuſionis, non infauſti progressus erant. Ulta cætera damna hoſti illata, Strasburgum oppidum ipſis D. Michaelis feriis exeunte Septembri direptum eſt, magnā inter populum, qui frequens ad templa confluxerat,

*Prussia à
Litvanis
infestatur.*

rat, editâ cæde. Multa ibi insolenter atque
sacrilegè in Christianas religiones tentata,
fædâ sacrorum vasorum violatione : sed ut
rarò post ejusmodi scelera tardat pana : in ipso
reditu vindicem contempti Numinis iram
Sacrilegi prædatores experti sunt : à Præ-
fecto Culmensis Provinciæ, Conrado Sak
universi prorsus cæsi. Prosperiore longè An. 1299.
fortuna usi sunt sequente anno sexcenti
equites. Cunno Brandenburgensis Præfe-
ctus justis copiis Litvaniam ingressus, fini-
timorum præsidiorum Iunigerdæ & Pistæ
ædes extra vallum sitas exusserat : inde,
auctum validâ Ragnetonorum manu exer-
citum, in interiora navibus deportabat.
Occurrere secundo & flumine & impetu
Litvani ; atque uno è suis duntaxat deside-
rato, hostem ab eo cursu averterunt. Cùm
hæc navalis concertatio in Nemo insti-
tueretur, sexcenti equites in Prussiam irrū-
perunt, & vastatis de viâ agris, trepidatio-
ne viciniam impleverunt ; ignaris agresti-
bus quod & quantis viribus, impetum ho-
stis daturus esset. Monitus de hoste Cun-
no, &

no, & suspicatus Natangiam (hæc enim in proximo erat) ab eo peti , rapit ab itinere citatum agmen , captoque ad insidias struendas oportunè loco , transiturum illac , operitur. Oppressi fuissent proculdubio Litvani ; si incautiùs rem agentes, insidiis se iis induissent : sed fraudem mature per vigiles subodorati, tamdiu profundioribus sylvis arma occultarunt; donec Cunnō ratus eos jam excessisse, atque adeo omnia ab hoste tuta , exercitum dimisisset. Tum primūm Litvani è latibulis coorti, securè per agros effundi : atque universam provinciam miserè vastare. Cæsis plurimis , prædaque aliâ pleni , ducenta tantum & viginti capita in servitutem eduxerunt. Continuatæ etiam sequente anno in Livoniā Prussiamque expeditiones : & instauratis identidem levibus excursionibus , utriusque provinciæ equites magis exagitatæ , quām attriti. Aliquot cohortes expediti militis iis occasionibus Litvani amiserunt , quas Præfectus Brandenburgicus inter angustias deprehensas ita cecidit , ut

An. 1300.

33 . op

e E

tres

tres soli ad nuncium cladis , cladem vix evaserint. Secutis deinceps inter Rigam & Livonicos equites induciis, à Livoniâ temperatum : quòd novi per id tempus in Poloniâ , post exactum nuper regno Ladi flaum Lokietek , exorti tumultus , faciliorem ibi prædationem pollicerentur. Sex millia igitur in Dobryniā insperato impetu immissa, universam Provinciam planè vastarunt. Communis sociorum clades , involvisset etiam Culmenses agros , nisi Drweca solito magis aucto alveo difficiles transitus , onusto jam prædâ militi , reddidisset. Tumultuaria Polonorum manus , abeuntem Litvanum assacula quidem fuerat , & spe recuperandæ prædæ , ab itinere in ultima agmina animosiùs invecta : sed cùm robur ibi ipsum exercitūs reperisset , & impedimenta omnia in frontem aciei subducta ; non ausa collatis signis ad justum prælium fortunam deducere , receptui cecinit. Accendit levis hic successus , majoris præda cupiditatem : quam , ut semper militi , ita maximè in secundis eventibus moderari , per-

*E Livoniâ
in Polo-
niā arma
Litvani
vertunt ,
Dobryniā
vastant.*

An. 1301.

*Culmenses
agros infe-
stant, &
profligan-
tur.*

difficile est. Quia verò integer exercitus in Culmensem agrum transportari opportu-
nè non poterat, Ducum hortatu promptif-
simi quique ac fortissimi equites , operam
pro exercitu suscipiunt. Delecti è toto
numero centum , qui fluvium transierunt ;
atque tantillo numero , medios in hostes
se immittere ausi : vastaverunt aliquantum
agros , priùs quām è vicinis præfidiis mili-
tem Crucigeri in campum rapuissent : his
deinde confluentibus fædè profligati, cùm
septuaginta amissis reliqui ægrè evasissent,
ad suos delati , magnâ trepidatione castra
impleverunt. Certè , tantum in urgendo
itinere properatum , tumultuatumque est
per castra : ut res , ab effusâ fugâ , nihilo
differret. Hinc deinde accidit, ut cùm per
Narviam tumultuariè trajicitur magna mi-
litis & prædæ pars vorticibus hausta pe-
rierit. Neque meliorem eventum alteri Lit-
vanorum manipulo Lubaviæ expoliatio
attulit. Quinquaginta equites (post vasta-
tos agros , agrestiumque plurimos , quos
inermes subita vis occupaverat , cæfos)
prædam

prædam & captivos securi domum ducebant ; hi à Crucigeris ex itinere circumventi , pænas temerariæ seu audaciæ seu cupiditatis luerunt , commilitonibus quindecim & non exigua parte prædæ , amissa.

Litvanis Crucigerorum agros infestantibus , neque ipsi quieverunt. Conradus Ma-

*Crucigeri
vicissim
Litvaniam
infestant.*

gister ingenti exercitu Samogitiam aggrefsus , Karszovianum agrum latè depopulatus est. Exigua tamen in homines edita strages ; quòd incolæ , ædibus ad hostiles injurias relictis , se & quidquid carius amarent , silvis profundioribus abdidissent. Eodem anno Onkaimum arx proditione perdita. Draico erat arci Præfectus , Christianis sacris suaptè pridem antè addictus . Hic , quòd hac religione superos colere , inter suos fas non esset , ad hostem transfire destinat : sed priùs insigni proditione eundem demererit. Internuncio itaque Pinnone filio , communicata cum Volrado Ragnetano Præfecto consilia ; condictus dies : Draico tūm ipse nocturnis excubiis præerat , cùm Volradus per tenebras exercitum

citum arcis admovet: apertis portis, acceptus intra arcem; militem, omnemque ætatem bello habilem, penitus excidit; pueris ac fæminis in servitutem redactis. Vnicus Sudagonis filius, ingentis ut fortunæ, ita & animi juvenis, cùm accepto gravi vulnere, neque amplius se tueri, neque pertinaciùs pugnando, hostem ad cædem sui irritare, potuisset, captus & servatus. Proditor cum universa familia Ragnetam translatus; Christiana, ut spoponderat, sa-

An. 1302. cra suscepit. Belli deinde Polonici cum *Bellum in-*
ter Polonos *& Russos,* *quibus Lit-*
vani suppe-
tias ferunt, *atque fun-*
duntur. Russis societas, à Prussicis Livonicisque expeditionibus Litvanum avertit. Lublinum quod septem & quinquaginta ante annis Poloni amiserant, armis apud Russos repetebant. Magnis utrinque viribus id bellum procuratum gestumque: præser-
tim à Russis, qui Scythes & Litvanos inter auxilia adsciverant. Commisso prælio Po-
lonus superior fuit. Nam cùm Lunæ instar diductis in cornua latè utrinque alis, me-
diam aciem Russi extenuassent, Polonus totâ vi in unum cuneum collectâ, facillimè gravio-

graviore equite medios ordines perrupit, viamque ad victoriam aperuit. Neque amplius Russi aut prælium restituere; aut resistendo, victoriam morari: effusi in fugam, cæduntur à victore Polono. Plurimis tunc saluti fuit Lublinum in proximo fuisse: quanquam & hoc cladi, quam tantisper distulit, avertendæ non suffecerit. Aucto enim intra vallum milite, cùm comedatus pro numero non esset, neque inferri, intento in omnia hoste, posset: tamdiu obsidione victor urbem fatigavit, donec fames deditioñem extorfit. Non exi- An. 1303. guam ejus cladi partem, ad Litvanos pertinuisse, non vana suspicio est; quod annum deinde integrum reparandis quiete viribus, impenderint. Sed abrupere breve otium novi è Prussia motus. Vernerus Co- An. 1304. mes de Honemberg, & Adolphus de Wen- timel, aliquique Rhenanæ militiæ Proceres, in Prussiam fortè venerant. Accessione ho- rum auxiliorum Conradus Magister er- ectus, dupli exercitu Litvanię aggredi- tur, & Grodnenses agros quām latè pate- Bellum
Prissorum
contra Lit-
vanos.

F f

bant

sup

bant vastissimè populatur. Regiomontanus quoque Præfectus Everardus de Wenneberg Onkaimo arce , quam à Prussis nuper eversam Litvani instauraverant , rursus Suirtilonis proditione potitus , præsidium excidit & munitionem solo æquavit. Inde in circumiacentes agros debacchatus , ingentem cladem edidit , cum ipse vix tri-

An. 1305.

*Vitenes
Crucigeros
predatores
insequitur.*

ginta è suorum numero desiderasset. Se- quente anno cum ad comitia utrumque ordinem Vitenes evocasset , Sambiensis Præfulis Præfectus Philippus de Hollan- dia , per ducum nobilitatisque absentiam gerendi occasione captatâ , finitimis agre- stibus vastitatem intulit. Vbi hostem ad- esse , & flammis in agros vicosque sævire nunciatum est : Princeps ipse , levem mille quingentorum militum equitatum ad re- primendos ulteriores progressus citato ag- mine rapit. Iam Prussi finibus excesserant , cum insperatus Vitenes à tergo securos adoritur : prælium tunc totum intra extre- mos coëuntium ordines stetit : nam seu aliâ quavis de causâ , seu quòd ignota utrin- que

que exercitūs multitudo , suspectum pugnæ eventum ducibus redderet, cæsis hinc & inde aliquot , à graviore conflictu cessatum est. Circa idem tempus in Livonia ad Dubnam pugnatum traditur : sed neque causæ , neque eventus pugnæ , memorantur. Reverso è Prussia Principi , acceptus de domesticis per Poloniam tumultibus nuncius , Polonicæ expeditionis animum ingessit. Collectis ad Grodnam copiis iustus conficitur exercitus : & Mazoviis, vel suaptè conniventibus ; vel , quod etiam simile vero est, ignorantibus (occultis enim ac propè inviis itineribus per Mazoviæ ditionis sylvas ducebatur) in Poloniæ majoris agros erumpit. Subito impetu Califium & Stavisignum civitates occupatæ, non senserunt hostem, nisi cum flammis, & ferro, intra mænia sæviretur. Agri circumiacentes latissimè vastantur , ingens pecorum hominumque præda abigitur. Cùm hæc in Polonia à Litvanis geruntur, nemine aut vim repellente aut abeunte infestare auso : Conradus Magister ex Polonæ

F f 2

cladis

*Reversus ex
Prussia in
Poloniam
movit.*

An. 1306.

cladis nuncio suspicatus , quod res erat ,
 Grodnense præsidium cum reliquis copiis
 in Poloniam eductum , Alberto Indagini
 commendat, ut arcem Grodnam oppidum-
 que defensoribus vacuum insperatè ador-
 tus, in potestatem redigat. Iam è proximo
Prussi ab-
sente Vitene
Grodnam
adoriuntur.
 arci imminebant hostes , infidarum non
 malè cessurarum spe , læti : cùm coorta in-
 solita tempestas consilia disturbavit. Ve-
 hemens pluvia , nebula crassior , & tetricis
 nubibus propè in noctem versa lux , non
 armorum modò usum , sed & conspectum
 mutuum , eripuerant : deinde inter conti-
 nua tonitrua , turbinem , & effusæ pluviæ
 sonitum, nec duces jussa dare, neque miles
 exaudire poterat. Desperatâ itaque arcis
 oppugnatione , quam neque inchoare per-
 mittebat tempestas , neque differre timor
 periculi , quod creari poterat , si paucitas
 suorum hosti patuisset : oppidum tumul-
 tuariè aggrediuntur. Cives aut cæsi aut
 capti , quibus primus irruentium impetus
 fugam antevertit : reliquis in arcem fugâ
 elapsis ; ædibus spoliatis flammæ injectæ .

Major

Major ea strages fuit , quām pro numero hostium : nam ultra trecentos stipendiarios & aliquot Crucigeri Ordinis equites non ascendebat : præda verò tanta quantum pauci avehere poterant. Sed Præfectus Regiomontanus Everardus , his nequaquam contentus , illud imprimis dolebat , eodem impetu arcem non fuisse occupatam : ratuſque prouum futurum ex ipsis exusti oppidi sedibus eam expugnare , si majores copiæ admoverentur ; cum sex millium legione , & centum ordinis equitibus , ipse illam expeditionem suscepit . At jam ante Vitenes præsidium arci submiserat , fortissimos quoſque & similibus casibus exercitatos : qui hostiles conatus , si quid forte moliri pergerent , fortiter reprimerent . Primum insultum in muros Crucigeri folicitè apparabant , rati exiguo præfido totas defensionis vires intra mænia tantum collectas esse : sed præfidiarii eruptione factâ , ab oppugnatione ad apertam pugnam hostem averterunt . Acta res utrinque diu & pertinaciter , gladiis , collatoque pede :

F f 3

donec

*Prussi ab
oppugnatio-
ne Grodnæ
rejiciuntur.*

donec Litvani in portas rejicerentur. Receptis deinde aliquantum viribus , novo ardore in pugnam itum , repulsique Prussi in castra. Tenuit ea vincendi vicissitudo utrique parti satis cruenta , ab ortu solis in meridiem ipsam. Tandem cæsis hinc & inde audacioribus , non sine suâ clade arcis oppugnationem Prussi deseruerunt. Per idem tempus rem ut factu admirabilem , ita memoratu non indignam in aulâ ipsius Principis contigisse , traditur. In communem carcerem disparibus ex causis detrusi

Voto Christianæ religionis concepto, divinitus è carcere liberatus.

fortè fuerant , Litvanus & Russus : Christianus hic , ille Ethnicus. E fortuito colloquio in controversum de religionibus sermonem utroque dilapso ; suadet Russus Litvano , Christiana ut sacra suscipiat : id si superis ritè voveret , & voto damnatus cereum se ingentem in Ecclesia locaturum , anathematis vice sponderet , futurum omnino contestatur , ut divinâ ope è carcere liberaretur. Sequitur consilium Russi Litvanus , & vix jusjurandum absolverat, cum & catenis suaptè confractis pedes in

des in fugam cæperunt expediri , & carceris januæ sponte fugitivo patuere. Initium proximi anni , si validius gelu habuisset ^{An. 1307.} magnæ per Litvaniæ stragi opportunam viam aperuisset. Recens exercitus , Duce Ioanne Comite à Spanheim , è nobilissimis Germaniæ equitibus confectus , in Prussiam venerat : huic mille quadringenti Ordinis equites vires suas conjunxerant ; socii ducesque , hospitibus Germanis in Litvaniæ futuri. Consilium utrisque erat munitionum oppugnatione vires non terere : sed integro milite ad profundiora Provinciæ penetrare , & latissimè per ea quorum oppugnatio non esset in diffcili , ferro flammisque grassari. Destituit hoc consilium eventus. Infirma enim glacies ne cum ferendo transeuntis exercitus oneri sufficere poterat : itaque quod transitus diffcillimos reperissent , infectis rebus ab inchoata expeditione rediere. Primis postea mensibus æstivis , iterumque exeunte jam æstate , Puteba oppidum Iuriæ amni imminens , à Ragnetanis exustum est ; civibus

*Expeditiones
Prusso-
rum contra
Litvanos.*

vibus aut captis aut cæfis ; paucis, qui spatiū evadendi in arcem habuere , servatis. Nec multò post Bissenense præsidium, cùm exacto stipendio ab arce deduceretur , in
Vetus Litvanorum mos impo-
nendi præ-
sidia arcibus.
 via cæsum est. Mos erat Principi ex universo equestri ordine certos per vices diligere, & in finitimas hostibus arces præsidio destinare. Qui deinde submissis à Principe post paucos menses aliis, domum abi- rent , evocandi rursus in eandem statio- nem , cum vertente ordine ad eorum no- mina idem munus rediisset. Ea tunc erat legitima præsidiorum inter Litvanos ratio, exercendæ ad res bellicas *juventuti*, quæ otio facile animos audaciamque militarem solvit , ac- commodata. Observatum itaque tempus quo octuaginta sex equites è Biffena arce deducerentur, Ragnetanis rei gerendæ oc- casionem dedit. Nam in securos ex insidiis composito agmine coorti , universos ferè cecidere. Carszoviensem deinde Samogi- tiæ agrum, tūm eo ipso anno, tum sequen- tibus , ita Prussica arma infestum reddide- runt : ut paucis pōst annis incolæ despera- tas res

tas res in Litvaniā transferre sint compulsi. Ita desertæ propugnationibus arces Stroveita & Biverunita hosti & flammis cessere : & paulò ante Puteba arx à Spudone Præfecto prodita est. Vir hic nobilitate inter Litvanos celebris, solo Christianæ religionis desiderio cum parente ac prole universaque familia , in Crucigero- rum jus suaptè concessit. Prussis finitimos Samogitiæ agros infestantibus , Litvani cum assiduo ac ferè doméstico hoste , ita rem bellicam administrabant , ut domi vexati,nihilo segniùs ad externa intenderent. In Polonia Califiam & Siradiam per Octobrem populati cum vindex nullibi occurreret , præda pleni , integroque exercitu , absque pugna reversi sunt. Eodem anno in Russia Polociam expugnatam Russis authoribus accepimus : nihil illi memorant à quonam semina hujus belli jacta , cùm jam longè ante , eam civitatem cum univerfa provincia Litvani juris factam , apud scriptores in plano sit. Samogitiæ sive ut bellum à se Prussicum in Prussiam averte-

G g rent,

An. 1308.
Samogita-
rum expe-
ditio in
Prussiam.

rent , sive ad hostem mutuis populationibus vexandum Sambienses agros latissimè vastrarunt. Quinque millium exercitus erat, Ducibus Monstone & Sudargo : satis certè etiam aperto campo , cum hostem adventare nunciaretur. Sed miles prædæ servandæ , quām hostis delendi cupidior, nollebat certam fortunam in dubios eventus

An. 1309. conjicere : itaque antequam hostis castra castris conferret ; citato agmine , præda omnis evecta. Novi deinde per Crucigeros concitati motus , Litvanis primùm otii, tandem etiam belli opportunitatem præbuerunt.

*Livonice
& Prussicae
urbæ.* In Livonia sedatæ nuper cum Ringersibus lites , rursus Equitum Livonicorum injuriis recruduerant. Prussi verò subactâ jam planè universâ Prussiâ , captisque latè de Samogitia agris , ad Pomeraniam, Cujaviam , Michaloviam aliasque provincias Polono detrahendas animum adjece-
rant. quo ipso tempore Magni in eo ordine Magistri sedes , Venetiis Mariæburgum translata est. Ita semper ab externis præsi-
diis plus periculorum , quām commodi ! Socios se memine-
runt,

runt, quamdiu, nondum firmatis viribus, justus timor gliscentem sub pectore cupiditatem premit, & ad reverentiam componit. At ubi per communis hostis damna, sub titulo sociorum res suas stabiliverunt: mox ex confidentia virium, societatem aspernari; & cupiditate retro acti in hostibus illos numerare, quibus grati esse nolunt. Neque difficilis deinde est armorum pretensio; ubi belli causa, semper in promptu est, cupiditas. His itaque ex causis Crucigeros in Polonica & Rigensia bella intentis, Litvani annuo otio utcunque ab armis respirarunt. Ab ea quiete An. 1310. Gualezute Principis filius in Livoniam duxit, totamque latè populatus, ingentes prædas abegit. Ipse deinde Princeps Vitenes exeunte hyeme Prussiam adortus, per Sambiam & Natangiam ferro & flammis An. 1311. vastissimè sæviit: exustis agris, cæsis agrestibus quingenti tantùm è præcipuis in servitutem abducti. Non ausi Crucigeri, aut prædas agenti occurrere, aut abeuntem sequi, datâ operâ tamdiu quieverant, quamdiu Viteni miles in armis erat. Cæterum ut primùm ille exercitum dimisit, bifariam Mutua inter Lituanos & Prussos agrorum vastationes.

*Vitenes
Prussiam
vastat : de-
inde ob
blasphemias
voceſ &
facta à Deo
punitur.*

ditiones Litvanas invaserunt : pars cum Regiomontano Præfecto , Friderico de Vildemburg , per Pograndienses Samogitiæ agros ; pars cum Ottone à Bergen, circa Grodnam , in Litvania graffati ; plurimam prædam eduxerunt. Vitenes tum ex nupero successu, tum ex novis damnis, audaciâ simul & irâ ferocior , neque spem , neque dolorem temperare : sed furere & arma rursus bellumque apparare. E selecto milite quatuor millium copiæ recensæ : his ita per Aprilem Varmienses agros affixit ut post immanem editam vastitatem tota omnino provinciâ nihil supereſſet , præter semiustulatas Elsbergæ & Varmiæ arces : vici , oppida , templa , exusta universa , & solo æquata. Iam Litvanus onustum præda militem in Bartenses agros eduxerat ; ubi patente campo curandis corporibus confedit. Hic dum per ocium reliqua præda recenseretur , fortè ſpectantibus capti- vis , prolatum est argenteum vas sacroſan- cto Dei Incarnati Corpori affervando , Christiano ritu sacrum. Exhorruere Chri- ftiana

stiana pectora profanatorum sacrorum , & reverentia & dolore. At Ethnicus ipsa sacra mysteria , in terram cum indignatione effundere , conspuere , pedibus proterere , torque ac tantas contumelias , sacrilegis insuper jocis onerare. Vrgere acriter captivos , *Qualem Deum colerent ? eum scilicet , qui neque sibi , neque suis ab injuria vindicandis satis virium haberet.* Non diu violatum impie Numen , tanta sacrilegia inulta tulit. Sub vesperum hæc agebantur : posteræ verò diei aurora , meritas exegit pænas. Ad primam lucem cincti undique Litvani à Crucigeris , Duce Henrico de Plock , post consumptam in primos impetus ferociam , cæsis fortissimis Germanorum sexaginta , cum in ancipitem ab omni parte pugnam non se satis expedire possent , solutis ordinibus in fugam effunduntur. Edita ingens strages in tumultuariè fugientes : qui cædi superfuerunt , aut aquis aut fame inter nemora consumpti. Vitenes ipse graviter capite saucius , amissis castris & exercitu , solis duobus comitibus ægrè hostem , & fugæ

G g 3

pericu-

*Litvania
& Samogi-
tia vasta-
tur.*

pericula evasit. Vexata deinceps audaciūs excursionibus Crucigerorum Litvania, pariter & Samogitia. Pograndienses agri à Mansfeldio Brandenburgensi præfecto impunè vastati, spectantibus suorum cladem è propinquo, Manstone, Sudargo & Maf-
fio: nam neque sola castrorum ostentatio-
ne hostem arcere poterant, neque exiguae copias aperto campo credere. Abeuntum ultima agmina per intervalla carpebant: eo fortassis consilio, ut cum levibus præliis hostem in itinere implicant, confluentibus interea Litvanis & Samogitis vires ad ju-
*Grodna &
Biffena de-
fensæ.* stam pugnam exæquarentur. Sed Crucigeri nihil cunctati, citato agmine prædam præ se agentes mature excesserunt. Tentatæ postea Grodna & Biffena; hæc vi, illa proditione. Et proditio quidem ipsius au-
toris indicio elusa, vix in caput Crucige-
rorum, malum non vertit: nam nisi agre-
stis captus, Vitenem cum armato milite in proximo latere edocuisset, Prussi trajecto Nemo ipse insidiis induissent, quas Grodnæ moliebantur. Oppugnatio Bis-
næ for-

næ fortiter ab Oppidanis rejecta , hostem magna militis parte malè mulctatum, re infectâ, abire compulit. Quoniam verò præcipuæ Litvanorum arces Nemo, aliisque flaviis imminebant , autor Crucigeris fuit Vernerus Ragnetus , uti deinceps navelibus potius operis oppugnarentur : aperi-
tiores enim accessus inde promittebat, undè latera aquis obversa plerumque incu-
riosius munita observarat. Ædificatae ita-
que naves , atque inter eas una magnitudi-
ne & forma propugnaculo similis , pinnis
loricaque instructa : undè & succedentem
ripis aggerique militem à missilium injuriis
tueri, & tela in hostem ab adverso stantem
retorquere ex alto pronius esset. Itum im-
primis cum eâ machinâ , atque universo
classis apparatu , sub Iunigedam ; ubi grandior illa navis vi tempestatis ripæ arcis im-
pacta , penè sponte in potestatem præsi-
diariorum venisset, nisi aliarum navium ac-
cursu pronique fluminis auxilio erepta pericolo servataque fuisset. Vitenes de toto
negotio monitus instare omnino suos ju-
bet,

*Navali ap-
paratu Cru-
cigeri Lit-
vanos op-
pugnant.*

*A Surmi-
no profli-
gantur.*

bet, neque abstere nisi confecta re, & universo navalí apparatu exusto. Surminus vir apud suos primæ autoritatis, bellicarumque artium peritus inter paucos, toti operi præficitur. Ille centum minoribus navibus hostem secundo flumine navigantem assequitur: pugnatur utrinque obstinatè: plurimum pugnæ, & laboris erat, ad illam grandiorem machinam, jaculatorum peritissimis instructam: sed ipsa quoque, cùm præcisis anchoris in vada prono flumine impulsa, fatiscere cœpisset; capta atque exusta est. Surminus victor ad Principem rediit, publicè lætitiam, mærorem privatim ferens: quòd in ea victoria Gastoldum fratrem, cum præcipuis quibusque amisisset. Per æstatem hæc contige-

An. 1314. *rant:* hyeme proxima Henricus Prussiæ Mareschalcus Mednicense territorium, iteratis excursionibus depopulatus est: ubi si Litvano ad audaciam numerus, & vires, in proximo fuissent, castra certò Prussi perdidissent. *Quinque enim soli milites, virtatis inter nocturnas tenebras excubiis, ad ipsos*

*Quinque
Litvano-
rum auda-
cia insignis.*

104

ipsos pæne Duces penetrarant : hi, paucorum edita clade, raptaque, quam ferre pauci possent, prædâ ; incolumes ad suos delati, ingenti Crucigeros terrore replerunt : quamdiu lux, plus terroris fuisse, quam periculi, non ostendit. Non multò post Henricus, rursus populabundo exercitu Novogrodecum usque ferro & igne penetravit : spoliatâ , exustaque civitate , ad arcis oppugnationem , universum exercitus robur convertit : sed amissis , inter primos assultus , præcipuis , deserere opus institutum cogitur. Cùm verò ille Novogrodeco intercipiendo intendit , Davides Grodnensis gubernator , castra Henrici haud longè inde posita , commeatu prædaque omni abunde instructa , diripuit. Exinde Prussi commeatus inopia extremè laborare : nihil enim per agros nupera vastatione desolatos levandæ necessitati reperiri poterat : undecim dierum itinere , cum fame conflati , aperta itinera ne in hostem incident devitando , plerique inter sylvas miferrimè perierunt. Porro ut hic annus ,

*Clades
Prussorum
Novogrode-
cum oppu-
gnantium.*

H h domi

2018

An. 1315.
Vitenis ultime in
Prussiam expeditio-
nes.

domi utcunque hostem reprimendo transmissus : ita sequens in hosticum belli sedem transtulit. Medio Augusto à Samogitiis Ragnetanum & Scaloviticum , territoria vastata : miles Prussicus qui è præsidiis fistendæ prædationi decurrerat , in arcis compulsus : fruges messi propè maturæ , ab equitibus prostritæ : præda ingens , abacta. Ex cedentibus istis è Prussia copiis ; recentem exercitum , ad Christimemeli oppugnationem , Vitenes duxit : quassati arietibus muri ; defensores incredibili telorum immissorum copiâ aut confecti , aut fauciati ; præsidium quod è Sambia adventabat interceptum , ac deletum ; planè jam desperatam obfessorum rem fecerant. Ergò Vitenes acriùs instare , & quia deditiō nem extorquere non poterat , congestis in fossas fomentis , concipiendæ , alendæque flammæ aptis , arcem conari succendere. At vulgatâ interea famâ , adventantis cum magno exercitu Magistri Prussiæ , spem occupandæ arcis abrupit. Abeuntem Magister non asscutus , in finitos Litvaniæ

littob

d H

agros

agros desæviit : Vitenes etiam configere non ausus , ne impunè omnino hostis græfaretur , diversis itineribus in Prussiam regressus , similem vastitatem Crucigeris refudit. Neque multò post ab ea expeditione reversus , ætate , bellorum curâ , variisque eventibus confectus , cum annos duos & viginti imperasset , occubuit. Funestus hic satis annus Litvanis , morte Principis ; fame insuper ac peste , populum graviter affixit.

LIBER VII,

*De rebus Litvanorum sub Gedimino &
Iavvnuta Principibus.*

GEdiminum stabulo Præfectum Viteni fuisse , & per cædem sui Principis ad summos fasces evasisse illi memorant ; quibus rem minus perspectam fecit , tam locorum quam temporis majus interval- lum. Nam , ut rivus fonti propior , aquam fert principio non degenerem ; at ulterius progressus , hinc indè attractis sordibus sensim à puritate desci-

H h 2 scit :

Gediminus
Vitenis filius paren-
ti in Principatu suc-
cederit.

scit : ita ferè fama , quo magis à loco , ac tempore
rerum gestarum recedit , plus de falso secum trahit.
Certè vetustissimi annales , Gediminum vi-
vo adhuc parente Reipublicæ curam , at-
que administrationem suscepisse , habent.
Quare fabulæ illi de Gedimino , apud ex-
teros inde opinor occasionem datam: quòd
Pelussiam primorum Principum hæredem ,
quanquam è Litvania jam ejectum , Magni
tamen Ducis titulos pertinaciter usurpan-
tem , Crucigerorumque armis Patriæ suæ
perquam infestum , atque ut rebus suis
commiserationem facile inveniret Gedi-
minum Vitenis stabularii filium per con-
temptum vocantem , Gediminus ipse , vel
Vitenes ejus parens , olim Stabulo apud
suos Principes Praefectus , prælio victum ,
confecisset. Russis certè scriptoribus , qui
& Litvani nominis hanc maculam non fa-
cile in hoste dissimulassent , & ætatis suæ
res pænè sub oculis actas , è vicino specta-
runt , atque ex fide posteris memoratas re-
liquerunt , constans narratio est. Gedimi-
num filium parenti suo Viteni omnium or-
dinum

dinum voluntate , suffragiisque suffectum esse. Initia ille Principatus illato à Prussis Livonibusque bello , non turbulenta modo , sed & funesta habuit. Nam sive quod rebus domi componendis implicitus , in externos se motus nondum expedire posset ; sive quod majori mole bellum in animo designasset ; hosti militem aperto campo non opposuit : quamvis eodem tempore , inde Prussi Iurburgo & Caunâ arcibus potiti , præfidiis cæsis , ingentes undique prædas abigerent ; inde Livones , totam eam Samogitiæ oram , quæ nunc Curlandia vocatur Litvanis detraxissent. Obtinebat tum Caunam modico præsidio , nobilitate & militari gloriâ celebris Gastoldus , jussus à Principe hostem inde quâ possit arte morari ac sustinere. Verùm neque mænia neque præsidium vim oppugnationis pertulit : ipse etiam Gastoldus in potestatem hostium venit , ingenti per Gedimini num annumerato lytro , suis deinde redditus. Vrsit in sequentem annum Prussus vi- An. 1316.
ctoriam , immisso per varias vias , diversis

Danica à
Crucigeris
Litvanie
illata.

H h 3 que

que vicibus , populabundo milite. Tum Christimemelatum præsidium in insidias pertractum, deletumque est : Pastovienses, Mednicenses , Pograndenses agri vastati . Plurima pars ejus cladis non possessiones modò , sed ipsam etiam familiam Sudargi confecit: cum insperatus hostis, conjugem, filios , totamque domesticæ familiæ turbam in prædio occupasset. Ipsam verò mollem belli contra Gediminum arcem Magister verterat : ratus admota repente vi , facile paucorum præsidiariorum pertinaciam perfringi posse : verùm ad excitati ignis ab arce signum, cum admoniti de periculo vicini ad arma concurrerent , arcis oppugnationem deferere coactus est. Iam non longè cum exercitu aberat Gediminus , Iurborgum inter & Caunam castris collocatis. Ardentibus hinc inde hostili flammâ viciis conspectus fumus , fodicabat dolorem , & dolor audaciam ministrabat : sed plus valuit apud providum ducem , virium conscientia. Leves enim tantum ferè copiae ad manum erant : robur autem exercitus, cum Novogrodensibus Polocensibusque auxiliis, in dies

*Gediminus
Crucigeros
profligat, &
Samogitiā eis
eripit.*

in dies expectabatur. Itaque cunctatione, exspectata clavis sensu surgens furor, temperandus erat; neque omnia temere, neque nihil otiosè audendum. Carpebat per intervalla ab insidiis hostem, ita cuncte ne quis casus in prælium, summam rei protrudere. At ubi universæ coiverunt copiæ, tum aperto campo per Samogitiam progressus, castra hosti ad Zeymilam amnem objecit. Quatuor Samogitarum millia hosti sub signis erant: ab his Prussus plus interea periculi metuere, quam antè præsidii sperasset: nam nuper subactis, animus semper plus de vetere odio, quam de recente amicitia habet: quare nunquam sine periculo illis creditur, præsertim si soli partem copiarum expleant. Neque deerant non levia suspectæ fidei indicia; ex agris palam, clam è castris magno numero transbatur ad Litvanum: confilia per transfugas indicabantur. Incertus itaque rei Henricus de Plock Mareschalcus Prussorum, neque in partem prælii adsciscere Samogitas audebat, meritò suspectos; neque ex-auctorare aperte, certò hostiles vires austuros; si læsis ea exauctoratione, plana trans-

transeundi ad Litvanos prætensio daretur. Defunctum se omni periculo rebatur, si dissimulata suspicione, productos in aciem ita inter suos collocaret, ut extra pugnandi necessitatem consisterent, certus omnino cum solis Prussis prælii aleam subire: brevi tamen cohortatione omnes ad rem animosè gerendam incitat. Fortitudinem videbatur à Samogitis exigere, donis militaribus, & libertate promissâ: ceterùm contentus omnino futurus, si ociosi even-
tum spectassent. Gediminus verò ita aciem instruxit, ut Russorum cohortes parte la-
tera, parte extremam aciem firmarent: Lit-
vani in medio consisterent: Tartari fron-
tem occuparent. Incurrentibus magno im-
petu in primos ordines Crucigeris, Tarta-
ri, quibus stataria atque obfirmata in vesti-
gio pugna in usu non est, in choros gyros-
que more gentis effusi vim hastatorum
eluserunt. Ita equitatus hostilis repentina
eventu turbatus, ac pæne solutis ordinibus,
in medium Litvanorum aciem, cui Gediminus
cum Gastoldo aderant, illatus,
anceps

anceps periculum subiit : præfertim quod ab utraque parte interim continuis gyris, tūm incursantes in latera Tartari, tūm eminūs jaculis , ingentem equorum stragem ederent. Pugnatum ab utrisque acriter: incerta victoria , quam animi viresque exæquatæ dubiam faciebant , diutiūs pugnam tenuisset ; ni Samogitiæ qui inter hostilia signa quieti hactenus constiterant, in averfam fessorum aciem integri irruissent. Hoc eventu confusos Prussos , primum erat in fugam impellere : verùm in fuga etiam nihil opis repertum : cum instante victore exercitu, Tartari celeritate equorum itinera fugientibus præcluderent : plurimos ferrum in fuga confecit , multi aquis assumpti : reliquiae , quæ sylvarum beneficio vitam servaverant , ab agrestibus canum indicio conquisitæ , cædem non evaferunt. Victoriam hanc secuta Samogitiæ pars illa, quæ nuper Litvano decesserat; à Prussis An. 1319. defecit. Paucorum annorum quiete interjectâ , recrudescens rursus bellum, diverso prælii genere , sed non minore Prussorum

Crucigeri è
Litvania
prædas a-
gentes de-
tentur.

clade terminatum est. Circa ipsas Augusti Calendas, Mednicenses agros ingentibus copiis ingressi, dimissis effusè in populacionem maturæ messis cohortibus Litvanum ad tentandam aperti prælia aleam deducere conabantur: atque ea de causâ à populatoribus res audaciùs multò administrabatur. Sed (qui tandem plerumque audaciæ exitus esse solet) incautiùs agentes, in insidias pertracti, atque omnino oppressi sunt. Imminutis ea clade viribus totis castris secuta trepidatio, excedere mature hostico Prussum coegit. At victores Litvani id ipsum futurum, suspiciati, jam angustias sylvarum insederant, succisis ab utroque latere arboribus, aggestisque truncis, ne qua evadendi via hosti pateret. Inter has angustias universi, cum ipso copiarum Duce Henrico de Plock Prussiæ Mareschalco deleti, aut capti sunt. Gediminius vicit, & attritum incommodis Prufisci belli exercitum novâ præda recrearet; rectâ inde in Mazoviam Dobryniamque movit, circa medium Septembrem: ubi utram-

*Mazoviam
& Dobry-
niam Lit-
vani va-
stant.*

utramque hanc Provinciam effusis populationibus pervagatus , cùm nuspia arma ulla comparerent, onustum spoliis militem sine prælio in patriam reduxit. Subsecutæ deinceps biennales induciæ Magistro ordinis Carolo à Trevir procurante : five quòd auctam continuatis successibus Litvanorum audaciam ocio interjecto remittere vellet ; (*efficacissima enim aliàs est conficiendis rebus ratio , felicium eventuum continuatio :*) five quòd interea totis viribus Pomerniam Polono ereptum iret. Hinc Gediminus in toto cum Crucigeris federe ad dominandam Russiam arma convertit.

Gediminus
in toto cum
Crucigeris
federe ad
dominandam
Russiam
arma con-
vertit.

intento , plerique Russorum Duces obse-
quia detrectare , & Ducis supremi reveren-
tiam excutere ; alii etiam fædera violare &
Novogrodensium agros armis infestare au-
si. Primus belli impetus in Volyniæ confi-
nia effusus : Volodimiria , Volodimiri Du-
cis sedes, obsidione cincta. Oppugnabatur
arx , civitasque simul , pertinaci satis cona-
tu : sustinuere nihilominus vim oppidani,

spe adfuturorum auxiliorum. Adfuit opportunè cum exercitu popularium, Scythicisque subsidiis, hostem à muris rejecturus Volodimirus. Dimissâ urbis oppugnatione miles in venientem hostem ire jussus: collata sub ipsis muris signa: inter solos equites qui primi congressi fuerant vertebatur pugna; & jam Litvanus inferior esse cæperat, quòd Scythæ solitis in latera incurfantes gyris, ordines continuò interturbarent, neque constare sibi aciem permetterent. Iussus igitur quantocius Samogitarum peditatus inter pugnantium equitum ordines se se insinuare: sic firmata acies atque in vestigium connixa, ut se se totonatu promovit, hostiles ordines quibus nulli in promptu pedites erant, perrupit atque in primis Scythaum legionem loco submovit. Effusis in fugam Scythis neque Volynii diu campum retinuerunt. Eos, cum Volodimirus obsecratione à fuga arcere non posset, extremâ audaciâ prælium restituere conatus, contra ipsam vincentis exercitus molem cum paucis se se objecit:

ubi

Volodimiriæ Dux profligatur atque occiditur.

ubi inter Ducis militisque officia pertinaciū rebus desperatis succurrens , promiscuā cāde involutus, occubuit. Victoriam non urbis modō , sed universae provinciae deditio subsecuta est. Deditis Litvani Magistratus, ac præsidia imposita: capita gentis jurejurando adacta, cum populo ac provincia in Litvaniæ jus transiverunt. Inde legiones contra Leonem Luceorienſium
 Ducem ductæ : verūm ille ut nuper ad injurias pronior , cum per absentiam Gedimini Drohicinum & Brestiam de Litvanis caperet : ita nunc bello segnior , militi quem sub signis habebat non fidere : Volodymīri nuperā fortuna territus , de sua dubitare : vereri ne pares faceret idem exitus ; quibus belli occasio eadem fuisset. Itaque ante tentatam belli aleam , mature aufugit in Severiam. Gediminus absque prælio Luceoriā & proximis munitionibus potitus , receptisque Drohicino & Brestia, provinciam recenter hosti detractam atque Litvaniæ ditioni additam sub præsidiis præfectisque Litvanis reliquit. Ipse dimisso

*Luceoria
civitas &
provincia
capitur.*

exercitu in hyberna , sive ut partæ provin-
ciæ res , uti in speciem præferebat, rectius
componeret , sive quod re verâ agebatur,
ut è propinquo in novi belli apparatus
præsens incumberet , Brestiæ hyemavit.

An. 1320. Abiit hyems inter armorum , commeatus-
que omnis , præparations : primo vere
Brestiam universus miles convenire jussus:
tandem suspensis expectatione Russis , quod
se nova belli vis effunderet , contractæ co-
piæ & Volodymirenses , Luceorienſesque
agros , tanquam sociorum possessionem ,
absque cuiusquam injuria transgressæ ad
Owniczam applicuerunt. Arx ea fuit Sta-
nislai Kijoviensium Ducis , qui è vetere
Russorum instituto supremus Russiæ Prin-
ceps , & vocabulo genti usitato Monarcha
dicebatur. Non diu oppugnationi susti-
nendæ suffecit Ownicza ; assultu in coro-
nam facto , capta. Plus deinde negotii ad
Zitomirum repertum : quod non exiguam
Russæ nobilitatis partem repentini belli
rumor metusque contraxerat : sed is quo-
que locus cessit sponte ditionem offe-
renti-

*Kijovien-
sium Ducis
arces expu-
gnantur.*

rentibus : admissa deditio , à cæde temperatum , præsidia Russorum deducta , Litvana imposita. Inde Kijoviam versùs in interiora Russiæ castra promota : legionibus latè terrorem sensumque belli , ferro ac igni circumferentibus. Tum primùm agnoverunt Russi , non prædam ex agris , sed imperium Litvanis eo bello quæri : cùm à viatore hoste ipsum gentis atque imperii caput , Kijoviam peti viderunt. Iam plerisque Ducum , ac præsertim è Severia , ingentis periculi facies ad arma exciverat ; occurrerant Olha Perefslaviensium , Romanus Branscenfium , & exul Luceorienfium Leo , Duces ; ultra domesticas popularium copias , Scythicis auxiliis instructi . Quia verò hostem Kijoviam versùs , expeditiō nem maturare , fama vulgaverat ; ad sextum ab ea urbe milliare , Piernæ ripam plenis castris infederunt ; eo consilio , ut si vel à via fessum , vel prædæ aviditate distractum Litvanum nancisci possent , obruerent . At Gediminus de viribus , consiliis , castrisque Russorum per exploratores monitus copias

*Russorum
communis
expeditio
contra Ge-
diminum.*

pias universas à prædando mature retraxerat, atque instructa acie progrediebatur; nimirum, ne inter hostiles terras repentina pugnandi necessitas, imparatos occuparet.

Duces Russicæ cum Litvano configunt & proflicantur.

Pænè simul & castra & signa collata: simul in conspectum & pugnam utrinque legiones coivere. Accendebat Russis animos indignatio, quod cum ea gente, quam olim vectigalem habuissent de imperio decernere cogerentur. Stanislaus ante omnes, suam maximè rem eo prælio verti præfatus, ceteris ad subsidia relictis, ipse sibi, suisque primas configendi partes arripuit. Gediminus antequam in conspectum hostium venisset, jam suos in prælium animaverat. Satis erat memorasse sua auspicia, militumque virtutem tot victoriis probatam. Circumspicerent modò arma manusque quibus se Duce tot hostium sanguinem fortunatè hausissent: & abunde ominum habituros ad certam victoria spem. Non Prussorum legiones ferro & armis graves, ac pænè infractas, ab adverso stare; quas tamen toties protrivissent: sed Russos; superiorum victoriarum male consistentes reliquias, emorientis imperii ultimos

mos

mos at enerves conatus. Impelli tantum parum debere , ut suaptè corruantur. Primi pugnantium affectus , sine ingenti utrinque damno , inter missilia tela desævierunt. Consertis vero signis , atque ad manum gladiosque redeductâ , pertinax cruentaque pugna & damnis & animis partes exæquatas diu tenuit : prima Litvanorum equitum legio sub fatigatione deficere cæperat , & jam propè fugam circumspectare ; ni in tempore cum subsidiariis cohortibus Gediminus accurrisset. Cùm fessis , integri substituti , ab sua parte atrox prælium instaurant : Gediminus priorem legionem prælio sensim subductam , in transversum Russorum latus summo impetu ire jubet ; & certè siue quod exiguum illud respirium vires confirmasset , siue quod prioris culpæ conscientia , cum verecundiâ animos auxisset , tantâ vi , quod jussi erant , præstiterunt ; ut à quibus fugæ initium pæne factum erat , ab iis victoria sit inchoata. Perrupti ordines ; moti vestigio Kijovienses ; & jam cum loco animorum etiam multum

K k

Russis

Russis decefferat. Accenditur itaque rurus prælium , à subsidiariis Russorum cohortibus ; Ducibus , Olha Pereſlavensi , & Leone Luceorienſi ; at dum Duces inconsultiūs in confertos invehuntur ; obruti multitudine , non dubiam Litvanis victoriā fecerunt. Iam auxiliares copiæ amifſis Ducibus rem ſegniūs ac confusè agere ; jam media acies , ante loco mota , multūm inclinare : Stanislaus denique ipſe & Romanus Duces , exemplo ſuo reliquum militem in fugam apertam pertraxerunt. Fugientium cædem nox abrupit. Curatis per noctem corporibus , lectisque cum aurora ſequentis diei incuriosè ſpoliis , ne morā ipſā rei gerendæ occasio intercideret , eodem die ad Kijoviæ oppugnationem legiones ductæ . Quanquam verò recenti conſternatione , nondum ſibi Russorum ani- mi eſſent reſtituti , haud diſſicile tamen fuit , primos conatus Litvanorum retundere ; tum quod ipſa urbs populosiſſima habilibus ad arma viris abundaret , tum quod reliquus ē clade miles , eò delatus , præſidiario-

*Kijovia ob-
ſidetur &
capitur.*

diariorum numerum auxisset. Stitisset proculdubio urbs illa cursum victoriæ Litvanæ, si Stanislaus contracto undique milite, supplementisque sociorum, speciem aliquam, si non instaurandi belli, saltem aliquarum suppetiarum ostentasset. At cum Kijovienses contra terrores atque deditio-
nis solicitationem animo obfirmati, Litvanum armis manuque pertinaciter à muris rejiciunt, atque victoriam Gedimini quā possunt, morantur : Stanislaus in Rezaniam usque, turpi fugâ delatus, amissso exercitu & regno, spem quoque jam abje-
cerat. Desperatio Principis, animos ob-
fessorum perfregit. *Cui enim tandem pugna-
rent? Principine desertori? an Reipublicæ despe-
rata?* Sed & odio desertoris Principis, victor ho-
stis placere cuperat : & Rempublicam aliquam sub
victore malebant, ditione servare ; quam perti-
naci pugna totam perdere. Itaque communi
confilio arcis atque urbis deditio sponte
facta est. Ordines universi è civitate pro-
gressi victorem Gediminum, Kijoviæ at-
que Russiæ Magnum Ducem salutant : &

*Gediminus
Magnus
Russiæ
Dux à vi-
ctis Russiæ
salutatur.*

K k 2 provin-

provinciam ditioni ejus, jurejurando dato, addicunt. Gediminus post paucorum die-
rum quietem quibus interea arces proxi-
mæ Bialogrodecum, Slepovrotum, Kan-
jovia, Czerkasii in jura victoris concesse-
runt, in Severiam movit. Ibi Bransko &
Pereflavia (duarum Provinciarum hæc ca-
pita sunt) potitus: occupatâ eo bello, Kij-
oviâ, Volyniâ, & magna Severiæ parte, di-
tionis Litvanæ terminos Putivilum usque
protulit. Atque is demum Kijoviensis per
Ruffiam Monarchiæ, quæ triginta annis
supra quadringentos, inter varios successus
eventusque stetit, exitus fuit, cùm Kijovia
in jus Litvani Ducis transivisset. Magna in-
de diuturnis controversiis sumpta deinceps
inter Polonos & Litvanos materia:
Polonis veterum sub Boleslao Audace vi-
ctoriarum; novarumque affinitatum præ-
judicio, Kijoviam & Volyniam vendican-
tibus. At quanquam Boleslaus devictis
olim Russis Kijoviam subegerit, vectigal-
lemque eam gentem fecerit: nemo tamen
haec tenus Poloniæ Regum, aut titulos Du-
cis.

cis Kijoviæ assumpferat , aut legitimos
Principes ea ditione exegerat, aut devictos
populos in formam provinciæ redegerat:
Russi etiam subsecutis bellis omne obse-
quium erga Polonos jam pridem excusse-
rant. Primus exterorum Kijoviæ Gedimi-
nus imperavit: ejusque præfecturam pro
se Mindopho Holsano Duci demandavit:
eo consilio , quod nuper Christiana sacra
Russorum ritu suscepisset. Metuebat , ne
in novis Magistratibus ab hoste victore datis, odio-
sum imperium , odiosus redderetur religionum di-
versitate. Nam quamdiu inter victos victoresque,
juncta sub uno Principe fædera ; ipsa horum nomi-
nun oblivio commerciorum diuturnitate non fir-
maverit : tamdiu etiam levissimæ occasiones pro
magnis motibus sufficiunt. Devictâ pacataque

Mindophus Kijoviæ pro Gedimino Praefectus.

An. 1321.

Russiâ , Kiernoviæ Gediminus triumphum
egit: post habitum Diis , more patrio, ho-
norem , exercitum stipendiis donisque mi-
litaribus auctum, dimisit. Inde ad pacis ar-
tes versus, quod de Prussico fædere super-
erat temporis , ita inter venandi studia ad
recreandas præteriti belli curas dispensa-
bat:

K k 3

bat : ut ordinandæ interea Reipublicæ , & civitatibus condendis, intenderet. Trokos imprimis haud procul Kiernoviâ è singulare venationum successu sumpto omine, condidit : atque ut ipsâ curiæ præsentia civitas faciliùs incrementa sumeret, eodem Principatus Litvaniæ sedem , Kiernoviâ transtulit. Melioribus deinde auspiciis ad confluentis Viliæ Vilnæque ripas alterius urbis fundamenta jecit. Haud procul à Suintoroha(ubi Principum funeribus aream lucosque Diis dicaverat olim Germundus) exactum è profundioribus sylvis & abruptis montium , sylvestrem bovem , (Vrum vocamus) proprio telo ipse Princeps in edito monte confecerat. Iessum diurnæ venationis labore , & confectæ bestiæ eventu recreatum, cùm proxima nocte in Suintoroha campo pernoctantem arctior somnus oppressisset , videre sibi visus est in eo ipso montis vertice, in quo feram illam occiderat, grandem stare lupum , aut ferro solido ductum , aut ferrata lamina undique munitum : in quo centum alii inclusi lupi , ingenti

*Gediminus
Trokos con-
dit.*

*Vilna, Me-
tropolis
Litvaniæ,
fundanda
occasio.*

genti ululatu circumjacentes latè campos
sylvasque implerent. Experrectus non vul-
gare aliquid in eo viso suspicari. Sive quòd
genius aliquis altior , eam cogitationem
objectaret ; sive quòd , ubi fata destinatam à
Supremo Numine telam ordiri incipiunt , suus cui-
que animus sibi genius est : sive etiam ex more
gentis , cui (ut ceteris *Ethnicis*) omnia , reli-
gionum plena habebantur. Insolentia somnii,
& quòd loco sacro dormienti obvenisset ;
maximè religioni erat. Consulti mox , qui
in proximo agebant pontifices , uti arcana
panderent. Lizdeyco tum inter illos , sum-
mus Pontifex , seu voce patria Krive Kri-
veyto , sacris prærerat. Hic olim infans in-
ter sylvas in aquilæ nido vel ut alii tra-
dunt , de arbore cum cunis pendens , à Vi-
tene ipso inter venandum repertus , ejus-
que mandato ad Deorum altaria educatus ,
& à puero patriarchum sacrorum scientiâ
imbutus , optimus arcanorum interpres
tunc censebatur. *Ille Principem bono animo*
esse jubet. Quod ipsi Principi , quod Reipublicæ
Lituanæ auspiciatò eveniret , sequeretur feliciter

Deos

Deos monentes : lupum ferreum portendere arcem
 & urbem , quam in eo loco esset conditurus . Eam
 urbem gentis atque universarum Litvanæ subje-
 etarum provinciarum caput futuram ; sedem Prin-
 cipum , qui rerum à se gestarum famâ , varias orbis
 regiones impleturi essent . Paruit Princeps Pon-
 tifici , è superum , ut putabat , mente , legi-
 timè consilium expedienti . Cæremoniis
 omnibus ritè persolutis , arci locum desi-
 gnat , montis editi caput ; in quo Vrum
 Vilna urbs , nuper occiderat . Aream Suintoroha nun-
 & arces , à Gedimino conduntur . cupatam , quam ad radicem ejusdem mon-
 tis Vilna fluvis flexuoso sinu ambit , agge-
 ribus palis ac loricâ permuniri jubet , reli-
 quum spatum urbanis ædificiis relinqu-
 tur . Opinione citius res peracta . Operis
 undique jussu Principis contractis , supe-
 rior inferiorque arces , ut mos muniendi
 eâ ætate ferebat , excitatæ . Civitas publi-
 cis sacris ac profanis , privatisque Princi-
 pum & promiscuæ plebis ædibus , ita citò
 excrevit : ut vel ipsa initia urbis , non va-
 num Pontificis fuisse augurium confirma-
 rent . In prima jam herbâ , surgentis fortunæ
 spes ,

spes , non obscurè cernebantur. Certè ad ætatem nostram , ita omni ornamentorum genere cumulata pervenit ; ut cum amplissimis urbibus , in certamen deduci meritò possit. Amplitudine , opibus , incolarum multitudine , peregrinorum varietate ac frequentiâ , templorum majestate , Vniversitate literariâ , commerciorum copiâ , ceterisque urbium ornamentis , inter Sarmaticas nobilissima , Sedes Principum , Iudiciorum , Literarum & Commerciorum , rei sacræ ac civilis caput. Nulla laus illi deest , nisi sola quam deesse omnino necesse erat , apud eam gentem , cui Libertas & Pax non muris & vallo , sed civium virtute , securitatem suam integrum tuetur. Ipsa incuriosa munitio contemptum hostium spirat.

His erat intentus Gediminus , cùm novorū motuum curæ subiverunt. Exeunte biennali fædere , Prussi Equites ingentem Litvaniæ cladem moliebantur. Ultra Livenici Prussique exercitus robur , cui pro Magistro Prussiæ præerat Fridericus à Widenburg : aderant auxilia Silesia , Bohemica ,

*An. 1322.
Bellum sa-
crum Ger-
manorum
& Crucige-
rorum con-
tra Litva-
nos.*

mica, Austriaca, Germanica cum Duce Vratislavensi Bernardo, Duce Suevorum, duobus Rheni Palatinis, Comitis Iuliacensis & aliorum filiis, aliisque Germaniae Principibus. Vulgato enim per Christianas Provincias Summi Pontificis edicto, quo pænarum noxis debitaram venia proposita, in sacrum contra Ethnicos bellum Christiani evocabantur, ingentes undique militum concursus in Prussiam fiebant. His igitur copiis fines Prussiae egressus hostis, Samogitiam miserrime divexavit. Quam late excurrunt territoria Vaikense, Rossianum, Eyragolanum & Clogense, universa solo æquata. Post exsatiatos cædibus animos cum residente irâ, pudor subiret armatos, prædatorum more, in imbelle vulgus aggressusque casas sævire, & nihil justo bello

Bistena arx tentare: ad Bistenæ arcis oppugnationem *irrito even-* *tu oppugna-* legiones à populationibus contractæ. Magno ardore inter primos insultus, utrinque res administrata. Exhaustis fortè missilibus, aut quod è propinquuo nulli usui essent: cum ferocissimi quique viribus, atque armo-

armorum arte hostes , pertinaciter conti-
nuisque ordinibus , muro succederent, vix
tandem rudibus contis detrudi potuerunt.
Nox atrocissimum certamen diremit. Ser-
vata quidem adhuc ea die arx fuit, sed ani-
mi præsidiariorum omnino jam expugnati:
nam si eadem vi oppugnatio, proximâ luce
instauraretur , sustinendo se non sufficien-
tis haud dubiè videbant. Missis itaque in
castra hostium tribus ex Equestri ordine
obsidibus, spem ditionis ostendunt. Non
esse opus tantâ contentione , in qua fortissimis qui-
busque pereundum foret : transfigi rem posse absque
tot dispendiis. Si pergeretur in oppugnatione conti-
nuandâ , per extrema etiam pericula se arcem pro-
pugnaturos : si paucorum dierum spatio ab armis
quiesceretur , aquis conditionibus ditionem sponte
facturos. Paucos porrò illos dies , non alio consilio
petere , quam ne destinatâ ditione , periculum vi-
ta ac fortunarum , quod ab hoste vitarent , domi
apud Principem reperirent. Constare sibi Principi
suo , non esse tantum aut virium in expedito , aut
animi ; ut de suppetiis arci ferendis cogitet : proin-
de nihilo pejorem statum oppugnantium futurum

interea, si spatum daretur, Principi de suo periculo significandi. Non dubitare autem dedendæ arcis ab eo veniam se impetraturos; cuius defensio tam desperata haberetur. Creditum est à Prussis; at Samogitæ exactis illis diebus, seu verecundiâ suscepti consilii, seu timore Principis, nihil minus cogitare, quàm ditionem. Instaurata ab hoste oppugnatio: Præsidariis verò tuendæ & dedendæ arcis desperatio, in mortem obfirmaverat animos. Hinc cùm nemo pericula declinat, sed quisque, ubi atrocissimus Mars audacissimè rem gerit: post depulsos sæpiùs feliciter oppugnantium conatus, Prussum spe potiundæ arcis emovit. Ita dilationibus, agendi

*Gediminus
Livoniam
invadit.* tempus momentaque intercidunt. Fama quoque jam vulgaverat Gediminum magnis copiis in suppetias arci adventare. At Gediminus tutiore consilio usus, ut hostem à Samogitia averteret, rectà in Livoniam duxit, majoribusque longè damnis eam Provinciam affixit. Derpatum, Kirempam, aliasque arces solo æquavit, & populabundis legionibus Revaliam usque penetravit. Cæsorum

rum tria, captivorum millia quinque numerata sunt. Initium hyemis quietum ab hoste fuit. Erat quidem in promptu Prussis copiosa externi militis manus, Ducibus Comite Kumererg & Domino ab Eckerburg: at insolens frigoris immanitas intra hyberna Prussica inertes hærere cogebat. Tanta enim hyemis vehementia fuisse prohibetur: ut sylvæ quoque agrestes consumpto omni nativo humore exaruerint, atque in multos annos ingentis gelu memoriam, emortua absque foliis specie, transmiserint. Dum hostis sub gelida aurâ *An. 1323.*
 torpet, mansit suus Litvano calor, ejusmodi tempestatibus magis assueto. Missi in *Plescovien-*
ses Russi à
 Livoniam qui Plescoviensibus Russis sub- *Litvanis*
 fidio essent, contra Danos è maritima Li- *contra Da-*
 voniæ circa Revaliam orâ, cui imperabant *nos juvan-*
tur.
 Russiam infestantes. Acta res est strenue
 à Davidè Grodnensi Gubernatore. Quid-
 quid inter Livonicum sinum, & Dunam
 fluvium interjacet, ferro ac igni vastatum:
 ultra reliquam prædam captivorum millia
 quinque educta. Solutis deinde per Apri-

L 1 3 lem

lem nivibus, quod impedita exundantibus aquis itinera essent, nihil omnino suspicante hoste ad Memelum cohortes admotæ, ipsa arce potiri non potuerunt. Quare in oppidum & circumiacentes vicos sævitum est: & septingenti captivi educti. Parri successu ad Kalendas Augusti per Sambam & Vilaviense territorium institutæ vastationes. Assecutus abeuntes cum præda fuerat Præfctus Taplawic, sed collatis temerè signis infeliciter pugnavit; cæsus cum exercitu. Eodem anno Mazovia atque finitima illi Dobrynia excursionibus divexata. Dobryniæ certè tanta strages illata est, ut Ladislaus Dux, provinciam, cum tuendo non esset, deserere fit coactus, eamque Regno Poloniæ perpetuo jure addicere. Addidit quoque huic consilio non leve momentum metus novi belli: nam Prussi ereptis nuper agris non contenti, ad Dobryniam occupandam sese converterant. Interim Litvanos inter & Prussos nihil majore mole actum. Quod enim invalida hyems glaciem ad onera ferenda non fatis

An. 1324.
Mutua
Litvano-
rum &
Crucigero-
rum expe-
ditiones.

satis firmasset, Germanicæ copiæ, ducibus Ioanne ac Philippo Comitibus de Spennheim & Petro à Rosenberg Bohemo, ex Prussicis hybernis in Litvaniam transportari non poterant. Itaque privatis parvisque opibus, magis tumultuatum, quam bellatum; inter mutuas excursiones, & nullo graviore eventu insignes. Prædia tantum Davidis Grodnensis Gubernatoris atque suburbanæ ad Gediminum ædes repentino impetu exustæ, & aliquot equitum turmæ interceptæ. Conati quidem fuerant Litvani Christimemelum insperato insultu occupare: sed proditis consiliis, cum in præparatum hostem incidissent, non sine clade rejecti sunt. Memorabile nihilominus ibi virtutis suæ argumentum dederunt: in infidias pertracti, ac rebus jam desperatis, cum Ducem audaciùs proiectum amifissent, conglobato agmine in media se hostium tela immiserunt, neque prius campo excesserunt, quam cæsi Ducis cadavere per extrema pericula & plurimis commilitonum desideratis, potiti essent.

Cum

Gediminus
ad fædera
& sacra
Christianæ
per legatos
Summi
Pontificis,
invitatur.

Cum hæc circa Prussiæ fines geruntur, Livonia in spem perpetuæ pacis erecta ab armis aliquantum quievit. Fridericus Rigenensis Præsul, seu ob suppeditata sæpiùs auxilia privatim Gedimino obnoxius, seu afflictæ bellis Livoniæ misertus, inter Livonicos ordines & Litvaniam perpetua stabilire fædera nitebatur. Adhibita est in eam rem Summi Pontificis Ioannis eo nomine vigesimi secundi auctoritas: tūm ut Livones supremæ potestatis auctoritate ad pacis consilia cogeret, tum ut Litvanum honorificæ legationis officio ad sacra Christiana pertraheret. Actum est utrinque gnaviter per Legatos Bartholomæum Episcopum Electuensem & Bernardum Abbatem Divi Theophredi. Verùm Gedimino tām à sacris, quām à fæderibus Christianis alienior animus, susceptas consiliorum rationes omnīnō confudit. Missus ab eo Legatus ad publica Livoniæ comitia, disertè professus est, Principi suo certum esse, nunquam avita sacra deferere, neque fædera admittere quæ religionis mutatio-

ne con-

ne constarent. Quàm vera Legatus referret, eventus comprobavit: cùm sub idem ferè tempus bifariam diviso exercitu Christianæ Provinciæ gravissimè vastarentur. Pars Livoniam populata est; altera Mazoviam: qua tempestate Pultoviam civitatem, cum triginta supra centum pagis, & triginta templis exustam, atque quatuor captivorum millia educta, Scriptoribus constans narratio est. Sub ancipiti interim curâ laborabat Polonus, dubius quò arma verteret. Bellum Litvanum & Prussicum ^{An. 1325.} consilia discerpebant: hostis ibi repentinis irruptiōnibus molestior; hīc Provinciarum eripiendarum cupiditate gravior. Si conjunctas vires in alterutrum latus flexisset, alterum nudare metuebat: si copias partiretur: res plena periculi apparebat, Prussos, Pomeranicis, Saxoniciis, Brandenburgicis, Bohemicis auxiliis prævalidos, accisis partitione copiarum viribus aggredi. Bellum etiam Litvanum, si in hosticum transferretur, neque paucis neque majoribus copiis rectè administrari poterat. Per ingentes enim sylvas hostis querendus esset; ubi inter viarum angustias, omnia insidiis struendis com-

M m

modissi-

Occasio pe-
 tendæ Ge-
 dimini fi-
 lia, ad con-
 jugium
 Principis
 Poloniae.
 modissima; incolis locorum gnaris, gerenda rei plu-
 res occasiones præberent: quibus implicati Poloni,
 neque pauci facile contra vim sufficerent; neque
 multi, suâ mole à se distracti, mutua ferre subsidia
 possent. Fæderibus itaque rem ab alterutra parte
 stabilire visum est. neque diu sententiis cer-
 tatum, quinam ad fædera qui ad arma destinandi
 essent? Plerumque enim, qui è propinquo immi-
 nent; ferro & extremo ausu quantociùs submoven-
 di sunt: remotiores verò amicitia specie, faciliùs in
 quiete continentur. Missi Legati in Litvaniam,
 qui Aldonam Gedimini filiam, Casimiro
 Poloniæ Principi, in connubium peterent:
 accepta est amicè à Litvano legatio, pacta
 mutua fædera: & affinitate Principum, pax
 populorum roborata. Dotis vice viginti
 quatuor millia Poloni nominis captivorum
 donata. Hinc suas spes Polonus ulteriùs
 projicere: & ad perpetuæ pacis nomen, fi-
 nitimarum provinciarum agros, seu hostili
 ferro pervastatos, seu ipso continuarum
 excursionum metu desertos repetere, ac
 securiùs colere. Ladislao deinde contra
 Valdemarum Brandenburgicum Marchio-
 nem

An. 1326.
 Litvani pro
 Polono con-
 tra Bran-
 deburgenses
 movent.

nem bellum moventi , subsidia Gediminus tulit. Vaftata est ea expeditione hostilis regio latiflīmē , præsertim quā Litvana legio ethnicā barbarie in sacra æque ac profana absque delectu religionumque reverentia defævit. Dux legionis Davides , fo- Davidis
Litvani
Ducis lau-
des & cœ-
des.
ris , bello fortunatissimus ; domi , summis honoribus & Principis affinitate, (cujus filiam in connubio habebat) primus : cùm populabundo agmine Mazoviam in redditu divexaret , memorabili Equitis cujuspiam audaciā interiit. Dignus Heros meliore fato. Ea illi semper fuerat tractandæ rei bellicæ , seu peritia seu fatalis quædam felicitas : ut nullam ferè hactenus expeditionem susceperit , quam non magnis successibus conclusisset. *Præcipua illi bellandi vincendique momenta , incredibili celeritate constabant.* Terror finitimorum ; at præcipuè Mazoviæ infestus. Nam cum Mazoviæ vicinam Præfecturam Grodnensem pro Principe administraret , frequentibus populationibus totam jam propè exhauserat. Ut tantas patriæ suæ injurias & novas averteret

M m 2

& ve-

Insigne facinus Equitis Mazoviae pro Patria.

& veteres ulcisceretur, Andreas Eques Mazovius: cùm per speciem socii militis ordinibus Litvanis immistus ad latus Davidis penetraasset, valido ictu repente eum confecit. Ipse verò inter primam propinquorum consternationem, adacto celeriter toto nisu in cursum equo, & tela & manus insequentium incolumis evasit. Hæc iste pro patria memorando certè inter posteros, certaturoque cum veterum Scævolis exemplo. Admirabilius illud Christianæ fortitudinis pro virtute facinus, quam in debiliore sexu. Vestalis Virgo à Litvano milite capta ad flagitium cogebatur:

Stratagema insigne pudicitie defensæ. ubi preces & lachrymæ, unicum hujus sexus telum, consumptæ sunt; neque tamen barbari pectoris libidinem extinxerunt; ut sæpè in subitis ingeniosa pietas est, promittit militi, modò se inviolatam relinquere, non vulgare secretum edituram; artem nempe, quâ facile cujusvis teli ictum absque vulnere ferre posset: ne verò putaret, ad probrum avertendum, verba tantum sibi dari, paratam se, ait, proprii capitis

capitis periculo fidem dictis facere: simulque nudato collo ad ictum militem invitat; ne dubitaret gladio collum petere, & quam vera sibi promitteret ferro ipse experiri. Stringit miles gladium, & cum primo ictu tenerae Virginis caput à collo dejecisset, intellexit quam probè Christiana Virgo calleret artem, non vitæ sed castitatis in integro servandæ. Inescatus prior successu & opulenta è Germaniâ prædâ Gediminus, majoribus è Litvania ac Samogitia copiis proximo anno in Marchionem Brandenburgensem instaurari expeditionem jubet. Imperator exercitui datus Olgerdus Principis filius: qui jam magnis passibus per militarem gloriam ad parentis fortunam ante reliquos fratres nitebatur. Positis ille castris ad caput regionis, Francofordiam urbem Oderæ imminentem, universam provinciam vastissimè populatus est: prædamque omnis generis ac incolumem militem centum ferè millionum itinere reduxit. His exercebatur miles, mox in castra Ladislai Polonorum Re-

An. 1327.

*Olgerdus
filius Gedimini contra
Brandenburgicum du-
cit.*

gis traducendus : Iam enim in Polonia, consumptis omnibus pacis consiliis , bellum contra Prussos maturuerat ; cuius necessitatem fecerunt Crucigeri , cùm vete-

An. 1328. res injurias novis cumularent. Adfuit in

Gediminus

Ladislao

Polono con-

tra Crucigeros du-

centi adest.

tempore Ladislao , ipse Gediminus, copias inter filios suos, velut inter Legatos partitus. Vbi post vastatos Culmenses agros, fugatos ad Drwecam Crucigeros , spoliatam atque exustam omnem propè Prussiam , ingentes prædas aliquoties in Litvaniam eduxisset , tandem universam belli molem in se avertit. Nam quòd junctis Polonorum ac Litvanorum in communem hostem viribus non essent Crucigeri feren-
do : Ladislaum in primis annuarum induciarum specie à societate belli abstraxe-
runt ; tum odia viresque omnes cupidi vin-
dictæ animi , in Litvaniam ac Samogitiam effuderunt. Prima , velut hostia impotenti ferociæ , deleta Velona arx , loco à natura permunito ad Nemenum sita. Magnis vi-
ribus , ac pertinaciter oppugnatio ejus ten-
tata est , neque minus feliciter aliquoties rejecta :

Crucigeri

Litvaniam

invadunt.

rejecta : ita ut non exigua cum strage suorum repulsus , obsidionem solvere fuerit coactus , Theodoricus Comes ab Alden-
 burg , qui tum pro Magistro Ordinis, uni-
 versæ Prussiæ Mareschalcus præerat. Red-
 iit ille quidem rursus novis succinctus co-
 piis , cum quibus è Bavaria Henricus Dux
 advenerat : at prioris cladis memor , nihil
 tum apertâ vi , nihil impetu agere. Excita-
 tis tantùm tumultuario opere , ab utroque
 arcis latere munitionibus, impositoque va-
 lido præsidio , quasi per ocium arctius ob-
 fessos è propinquo premere : commeatum
 omnem avertere, atque adeò fame deditio-
 nem urgere. Gediminus ut obsidionem
 Velonæ solveret Fridburgum & Beierum
 magnâ vi adortus , in viginti dies conti-
 nuam oppugnationem produxit. Multam
 stragem succedentes vallo Litvani accepe-
 runt , ab insolenti hactenus armorum ge-
 nere. Fistulas enim ferreas , quæ pulvere
 pyrio & globis oneratæ , conceptam intra
 pulverem flamمام evomendo , magno si-
 mul impetu vehementique cum fragore
 globum

globum in adversos ejicerent : jam tum ad Prussorum usum pervenisse , memorant nostrates. Ingeniosum hujus sæculi inventum, sed quod omnem veteris militiæ gloriam insigniter prodegit : nam quis ibi virtuti ac fortitudini antiquæ locus, ubi inter fortissimos quosque , imbellis manus pænè per ocium infinitas spargit cædes ? Ad gladium, vel hastam, manumque res deducta, virum probare debet : at inter fistularum ejusmodi usum , casus necem dispensat ; quam vir fortis neque vitare, neque ulcisci possit , quod à qua manu veniat , nesciat.

*Gediminus
in oppugna-
tione arcis
occiditur.*

Hoc teli genere, Gediminus trajectus, cum oppugnationem ferventiùs instruit ac urget , inter ordines exanimatus concidit. Mox tota pugnantium facies in funebrem pompam versa ; cum pars luctu , Reipublicæ damnum : omnes, militari cantu triumphos ac victorias Ducis celebrarent. Deinde integris castris velut ad triumphum comitantibus Vilnam deductus , ac solenni ritu elatus crematusque est, in campo Suintoroha. Erat Gedimino præter aliquot filias ,

lias, (quarum unam Casimiro Poloniæ Princi-
pici, alteram Venceslao Mazoviæ Duci in
matrimonium elocarat) numeroſa ſatis
proles muſcula: atque hinc futurorum mo-
tuum non levis fomes. Quare ut diſcor-
diarum materies maturè ſubtraheretur,
Montivido, Kiernoviam & Slonimum;
Narimundo, Pinſcum, Mozyrum, partem-
que Volodimirensis provinciæ; Olgerdo,
Krevum & quidquid inde Berezynam uſ-
que porrigitur; Kieystuto, Samogitiam,
Trocenes præterea, Grodnenses, Caunen-
ses, Lidenses, Vpitenses agros, ac Subſyl-
vaniam: Coryato, Novogrodecum, Vol-
koviscum; Lubarto, Volodimiriam & Vo-
lyniā; Iawnuto, Vilnam gentis caput,
Oſmianam, Vilkomiriam, Braſlaviam: quem An. 1329.
etiam supremum Principem deſignaverat.
Id verò ceteros fratres ægrè habere: juve-
nem non ætatis jure, aut virtutis ſuffragio;
ſed ſolo inconsulti paterni amoris præju-
dicio ſibi anteferri. Ne tamen repente af-
fectus in apertum prorumperent, irritatam
æmulatione indignationem recens erga pa-
Iawnutus
hæres Prin-
cipatus à
Patre de-
signatus.

N n rentem

rentem observantiæ memoria premebat. Publicis comitiis , palam profitentur ; in ejus se potestate futuros , quem parens sibi successorem dixisset : atque ita plenis comitiis , communique consensu fratrum ac Ordinum , Iawnutus natu minor Magnus Litvaniæ Dux renunciatur. Actum exinde in Senatu de belli cum Crucigeris gerendi rationibus : conclusumque , ut Iawnuto Rempublicam domi administrante ; penes Kieystutum ac Olgerdum , viros bello exercitatissimos , armorum jus supremum esset. Verùm aspiranti ad suprema , omnis gradus supremo minor , auget non implet cupiditatem : parvus quisque sibi videtur , cum altiore , quem odit , videt . Dissimulata malè tantisper æmulatione , citò in apertam conspirationem excrevit : Kieystuto ac Olgerdo in ea consilia occulte abeuntibus , ut Iawnuto Principatus abrogaretur. Atque cùm Olgerdus , seu sponte tergiversaretur , seu Vitepsco tam citò adesse ad condicuum diem non posset : Kieystutus Trocis è propinquō in omnia intentus , die vigesima secunda Novembribus

*Exiuitur**Principatus*
Iawnutus.

vembris immisso tacitè Vilnam milite,
 utraque arce sub matutinum crepusculum
 portitus est. Evaferat inter primum tumul-
 tum excitatus à somno Iawnutus , & per
 muros elapsus , seminudus in fugam abive-
 rat ; sed per Kieystutianos equites è sylvis
 retractus. Neque multò post Olgerdus ,
 cum milite supervenit. Hic verò nova in-
 ter duos fratres , plena officii contentio ;
 ex qua non difficile sit suspicari , tertium
 non regnandi cupiditate , sed sola æmula-
 tione , imperio motum. Neuter Principa-
 tum illi ereptum , sibi usurpare ; uterque
 parendi , non imperandi partes eligere : de-
 ferre Kieystutus Olgerdo tanquam senio-
 ri ; Olgerdus Kieystuto , qui suo periculo
 alium loco depulisset. Convenit tandem
 inter utrumque : ut Olgerdus titulos Ma-
 gni Ducis assumeret ; cetera ex æquo di-
 viderentur : hostes soli , communes utriusque
 essent. Iawnuto verò è custodia eliberato ,
 Zaflaviensis Ducatus est attributus : qui
 deinceps ejus posteris ad folas fæminas
 redactis , per maternam hæreditatem in

N n 2

Hlebo-

Hleboviorum possessionem transiit. Neque ulli domi majores inde motus subsecuti ; sive quod Iawnuto non esset ad res novandas ingenium; sive quod reliqui Proceres ac fratres , in Olgerdum proniore animo essent. Neque minus ad quietem profuit metus potentiae , quam paulo ante ipsi proceres Olgerdum ac Kieystutum succinixerant , legionibus eorum imperio permisssis.

L I B E R V I I I ,

De rebus Litvanorum sub Olgerdo Principe.

An. 1330.

Olgerdus

M. Dux

Litvania

bellum con-

tra Prussos

indicit.

Olgardus , ut res suas domi firmare posset , ad externum bellum curas omnium initio Principatus avertit. Erepta nuper Samogitia non exigua pars , vastatoties Litvania agri , in ipsis pane patriæ visceribus munitiones excitata , Princeps recenter bello amissus , ne impunè hosti abirent : totis comitiis urgere , rogarere , imperare . Bellum se , ajebat , & Principem Litvania & filium casti Gedimini , edicere : sequerentur fratres ; sequerentur Proceres ; quo dolor

Hebreo

II

aut

aut Principi aut parenti debitus duceret. Magno consensu bellum omnes jusserunt : & vix ullum unquam , aut majore mole à Litvanis, aut majoribus Prussiæ damnis, gestum est. Ne quid verò interea damni Respubli- ca pateretur, ab ea, quæ Livoniam attingit parte : Vitepscensibus , Polocensibus, Vil- komiriensibus , Braslavienibus , Dryiensi- bus , ea cura demandata est : qui non fines modò tutati sunt, sed Curlandiam quoque pervastarunt. Statim è comitiis Olgerdus & Kieystutus Caunam cum prætorianis le- gionibus movere. Principum properatio , cæteris morarum prætextus rescidit : pau- cos intra dies quaterdena militum millia convenere. His copiis Prussiam ingressus Olgerdus , ita rem totam instruebat : ne quà , vel temerè pabulatum progressi, insidiis se induerent ; vel pauci ad populatio- nes missi , inter prædam , repentinâ vi ob- ruerentur ; vel inter munitiorum locorum oppugnationem morâ injectâ , hosti spa- tium colligendi vires daretur. Semper ita- que acie instructa progredi: & quacunque

N n 3

se ver-

ISSIP

se verteret ; totâ simul exercitûs mole, omnia obterere : vitatis arcibus atque oppidis , ferrum ac ignem , per totam Prussiam circumferre : prædam non integrum circumducere , sed partitum sæpius in Litvaniam expedire : ne captivis castra onerantur ; promiscuis cædibus , inter sexum ætatemque non discernere. Nullibi pugnatum est , hoste vitam & fortunarum reliquias murorum præfidiis tueri contento : Litvano tantùm per aperta exercitum circumducente. Solus Insterborgensis Præfectus , Everardus Sortz cum trecentis equitibus , & quingentis peditibus, quos è Saxonia in præfidii Regiomontani supplementa ducebat , ex itinere deprehensus, in pugnandi necessitatem incurrit,deletusque est. Quidquid verò inter Regiomontum, sinum Baltici , Elbingam , Mariæburgum, Elsbergam clauditur , Sambia , Natangia, Varmia & pars Pomeraniæ , velut unum bustum in cineres fumumque abierat. Spectabant ex arcibus calamitatis suæ argumenta in altum surgentia Crucigeri : & quam

ЕДИ

quam tempestatem insidiis aut vi avertere non poterant, induciarum tandem postulatione stitere. Promissa est pax petentiibus in biennium: neque tamen exercitus ex hostico prius deductus est; quam pars Samogitiæ à Crucigeris occupata, & ad Velonam excitatæ arces, Litvanis tradarentur. Redimente libenter pacem iis conditionibus Theodorico ab Aldemburg (qui, pro Magistro, Prussiæ tum præerat) Olgerdus victorem atque opimâ prædâ onustum militem domum reduxit. Vltus ibi feliciter cædem parentis, pacatisque ab ea parte provinciis, in Russiam, quæ Litvanæ ditioni suberat, animum intendit. Tatari enim è Taurica Chersonesso olim, cum Batejo duce egressi, post universam propè Russiam partim vastatam, partim occupatam, eos campos cis & trans Borysthenem infederant, quos nunc *desertos*, populari nomine vocamus. Inde & Podoliæ per impositos Baskakos, seu Præfectos imperabant: & de Volyniensibus Kijoviensibusque agris, infestis incursionibus prædas agebant.

*Fedus O!
gerdi cum
Prussis.*

An. 1331.

*Olgerdi
contra Scy-
thas in
Russiam fe-
lix expedi-
tio.*

agebant. Hos perdomare Olgerdus statuit: præsertim cùm ulteriores Russorum provinciæ Scythicæ Asiæ propiores, jugum Scythicum excutere feliciter interea cæpissent. Victorem itaque Prussico bello exercitum, postquam modicâ quiete recreasset, versùs Borysthenem duxit. Iam Kanioviam & Czyrkassos transgressus ad locum vulgò Siniawoda penetraverat: cum hostes in conspectum se, latissimo campo, dederunt. Trifariam partiti exercitum, ingentem multitudinem ducebant tres Reguli, Katlubach Soltan, Kaczybey Gierey, & Dimeyter Soltan. Constabat non obscurè comparatos in prælium ire; neque moram pugnæ facturos. Quare Olgerdus quoque signa consistere jubet, & simul aciem expedit. Exercitum universum in quinque legiones dividit, acie in arcus speciem instructâ, latera quantum potest ducit; frontem ita firmat, ut laxatis inter cohortes spatiis vacua intervalla intercipiantur. Initium victoriae erat, rectè ordines instruxisse. Nam Scythæ, neque cum lunatâ acie

Tartari ab
Olgerdo
prostigantur
in Russia.

acie solito more circumcursando congregdi poterant; neque diducta latera, contento cursu circumvenire: deinde sagittæ uno totius exercitûs impetu missæ, ferè in vacua milite loca ab alto redierunt. At verò deductâ re ad manum & gladios atque hastas, non diu hostis locum obtinuit: cum frontem Litvani ac Russi aperuissent, turbata media acies, facilè totam exercitûs Scythici molem in fugam traxit. Tres Reguli, in pugna cæsi: promiscua fugientium cædes, amplissimos campos, cadaveribus latè instravit. Prosecutus Olgerdus victoriā, cum exercitu Borysthenem transiit. Pulsi sunt ea expeditione Tartari omnibus iis agris, qui Kijoviâ Oczakoviam usque, & Putivilo ad ostia Tanais protenduntur: arces Tarhovicia, Bialocerkuja, Suinigrodum, & aliæ, ereptæ. Reversus inde reliquias Scytharum per Podoliam sine negotio vel delevit vel profligavit. Qui matrâ fugâ cædem evaserunt, in Dobrucensibus campis ad Danubium (quà in Thraciam è Russia iter est) confederunt: horum

Oo posteri,

*E Podolia
exæcti Tar-
tari.*

posteri, nunc etiam, & Sclavonicam linguam, & majorum suorum, Podolicis sedibus à Litvanis depulorum memoriam, retinent. Podoliam Scythis perpurgatam Olgerdus attribuit nepotibus, Coriathi fratris filiis, Alexandro, Constantino, Theodoro & Georgio: quorum operam, eo bello, insignem expertus erat. Adjecit exercitus partem, tuendæ contra hostes provinciæ, necessariam. Illi quòd ab hoste ocium haberent, regionem munierunt Bekotâ & Smotricâ arcibus excitatis. Tradunt etiam Scriptores munitissimâ in rupe miraculum munitionum Camenecum iisdem autoribus constitisse: ubi vallum non ars, aggestâ terrâ; sed solidâ rupe, natura in altum eduxit. Paulò post, Georgio ad Valachiam & Moldaviam cum imperio obtinendam evocato, atque mox Sochaczoviæ per venenum extincto: Theodoro ad paternum Novogrodensem in Lithuania Principatum regresso; universa Podolia, sub Alexandro & Constantino Ducibus, mansit. Scythico bello confecto, Moschoviticum

*Moschovi-
tici belli oc-
casio.*

viticum successit : ita Olgerdo recentis
 Principatū anni , non fastis sed bellis &
 victoriis suppeditandi erant. Dux Moscho-
 viæ Demetrius Semeczka , eâdem tempe-
 state , supremum Scytharum per Europam
 & Asiam Imperatorem , Mamai Temnik ,
 tanta clade ceciderat : ut tredecim leucas
 cæforum cadaveribus implevisse , memore-
 tur. Ille itaque excusso jugo Scythico
 (sub quo totos centum & quinquaginta
 annos hæserant Russi , jura atque Principes
 è Taurica accipere soliti) plura animo de-
 stinare : ad imperium universæ Russiæ aspi-
 rare : Severiam , Volyniam , Kijoviam , Vi-
 tepsciam , Polociam , & quidquid Russi
 olim nominis tunc sub Litvano jure erat ,
 cupiditate atque adeo spe complecti. Vi-
 tepsci agebat Olgerdus , cùm legatus à
 Moscho venit. Plena erat fastu & barbarie
 legatio : non tam enim bellum indicebat ,
 quàm extrema quæque minabatur legatus.
 Ignem & gladium manu ferens : *Hac , aje-*
bat , munera à suo Duce Vilna inter Paschales fe-
rias expectaret : cùm vertente anno , subacta uni-

versâ Litvaniâ, eò victoria signa Moschus inferret. Quare si mature tanti Principis iram avertere mallet; Russiâ cederet, Litvaniam Moschovia Duci subjiceret; tributum, servitutis pretium, mox numeraret. Nihil ad hæc impotenter Olgerdus: ne inter præcipites affectus consilis locus periret. Detineri honoris specie legatum juber; ipse verò, mature cum Kieystuto fratre, (qui fortè aderat) re collatâ, bellum incredibili simul celeritate & confiliorum silentio expedit. Ex universâ Litvaniâ, Samogitiâ ac Russiâ, cum milite exciti Duces, atque in primis Principis fratres; ubi ad præscriptum mediæ quadragesimæ diem, circa Vitepscum comparuere; castra in Moschoviam movit. Præibant exercitum, agrestium operarum millia aliquot; his imperatum; ut viam, quæ rectâ Moscuam tenderet, per sylvas atque paludes aperirent, sternentque; adjecto duorum milium equite, qui contra subitos ab hoste impetus, laborantibus subsidio esset. Exploratores quoque in omnem partem dimissi, mature undique vestigabant; quidnam

*Expeditio
Olgerdi in
Moschoviā.*

nam ab hoste , vel sciretur , vel ageretur .
 Ab ignibus omnique vastitatis genere , tem-
 perare omnino jussi : neque plus injuriæ in-
 colarum ulli inferre permisum , quām sine
 quā necessarii commeatus constare non
 possent . Vbi Mozaiscum amplam civita-
 tem in proximo esse à speculatoribus re-
 nunciatum est : Olgerdus militem modicā
 quiete recreatum , & instructā rectē acie ,
 in apertam publicamque viam sub signis
 eduxit . Tum primum legato (hactenus
 ignaro , quid secum ageretur , aut quò lo-
 corum avectus esset) ad se vocato , fomi-
 tem succensum tradit ; adjectis hisce man-
 datis . Perferret suo Principi literarum munera-
 que loco fomitem accensum . Diceret : levare se Du-
 cem Moschum labore Vilnam usque pergendi ; Moscho-
rum Ducem
fomitem
accensum
mittit.
 priorem Moscuae affuturum , quām ignis fomitem
 hunc exederet . Perfecturum mox , ut allisā ad pa-
 latium Demetrii bastā , illud altè inscriptum relin-
 queret : non illum Imperatorem esse , qui bellandi
 momenta in annos differendo , occasionibus quaren-
 dis indormit : sed eum qui ipsam occasionum egesta-
 tem , in belligerandi commoditates vertit . Octo

adhuc supra decem milliaria supererant, inter castra & Moscuam: tantâ tamen celeritate, id viæ, propè cursu, miles conficit; ut legatus, sequentem exercitum, paucis tantùm horis antecesserit. Illâ ipsa nocte, quam Christo post mortem surgenti dicatam, majoribus cæremoniis Christiana religio in singulos annos colit: cùm Dux ad nocturna sacra templum ingredetur; legatus occurrit, mandata exponit, hostem se Mozaisci reliquisse nunciat.

Quid reliquis fuerit in tam subiti periculi famâ consternationis, promptum est suspiciari. Princeps certè, sive quòd attonitam mentem ad consilia movere non poterat; sive quòd temerariâ fiduciâ vana esse legati verba reputaret; sive quòd in barbaro pectori, plùs reverentia religionum quam periculi æstimatio, valuisset: reliquam noctem securus in templo inter sacra exegit.

At ubi albescente die, hostilia signa, explicatâ per Poklonnam montem acie, muris imminere; totâ urbe visum, conclamatumque est: tûm Demetrius, velut veterno excusso,

*Ipsis feriis
Paschali-
bus exerci-
tum Mo-
scuæ admo-
vet.*

cusso , animum & consilia in omnem partem raptare : jubere , & mox imperia mutare. Sed jam agendi momenta urgebant, cùm Olgerdi celeritas moram non ferret. Subitæ obsidioni ferendæ , urbs non erat ; commeatu non instructa , agresti plebe (quæ ad sacra confluxerat) ipsa sibi gravis : sed neque in ea multitudine tantùm juventutis erat , ut in apertum contra armatos , atque ad pugnam comparatos , educi sine temeritate posset. Omnia itaque in desperationem , desperatio in preces cecidit : missi supplices legati qui offerrent amicitiam , pacemque postularent. Olgerdus quoque , non ita secundis initii animum permiserat : ut secuturorum eventuum metu , non fluctuaret. Cogitabat , hostilibus terris se cinctum undique , à suis avulsum. Quid si , Demetrio pugnam detrectante , bellum protrahi necesse foret ? unde commeatus inter hostes ? nunc facilem victoriam videri ; cùm hostis in trepidatione esset ; sed longè faciliorem pacem : Paulò post belli quidem gerendi rationem fore ancipitem , pacis autem in eunda nullam : cùm concurrente undequaque ad Regiam

*Moschus
supplicat
Olgerdo.*

Regiam milite , urbem inter & castra medius clauderetur . Ad victoriam & gloriam satis sibi jam esse ; quod peteretur , ut parceret : data pace , quidquid armis querendum erat , obtineri posse . Ita cum Moschus , subita , nimirum metuit ; Litvanus secura , mature præcavet : non magno negotio convenerunt in fædus ; his
^{Conditiones fæderis inter Mo- schum & Olgerdum.}
 Olgerdus præcipuis amicorum ac equitum comitatus , urbem tanquam amicus ingredieretur : tanquam victor , hastam portis arcis illideret . Litvaniae fines , Mozaiscum usque , & ad Vgram fluviū proferrentur . Mili , stipendium ; Duci , impensa belli ; à Demetrio annumerarentur . Inter utrumque populum , æterna fædera jure jurando stabilirentur . Cum in eas conditiones ; Demetrius Princeps , Antistes sacrorum , vulgo Metropolita , Senatus , ac præcipui Bojarorum jurassent : Olgerdus Moscuam eodem die ingressus , hastam regiæ illisit , & Duci ad ipsas aras hac planè militari formâ salutato (Intelligis jam Demetri , quis nostrum gerendis bellis maturius consurgat) ovum Paschale obtulit . Mos enim vetustus Russis , inter ferias Paschales , ovum variis coloribus

^{Olgerdus Moscam urbem intrat : hastam portæ arcis infigit.}

loribus illitum , per amicitiæ officium offerre. Olgerdus verò , quanquam Ethnico ritu publicè operaretur : tamen , quod nuper in gratiam Vlianæ conjugis Vitepsciorum ducis , Christianis sacris se initiari permisisset ; Russorum ritum non aversabatur : quibus etiam templa duo , Vitepsci excitaverat. Ejusdem animi argumentum dedit , cum per idem tempus illatam Christianis Sacerdotibus cædem , insigniter ultus est. Palatinus Vilnensis Petrus Gastoldus , ductâ in conjugium ex nobilissima inter Polonos Buczaciorum domo , virgine , palam ad Christianos Romano ritu transferat : atque tum privatæ pietatis causâ , tum etiam ad vulgandum inter gentiles suos Christi nomen , Ordinis sancti Francisci Religiosos Vilnam evocatos in ea area collocarat , quam nunc Sacellum S. Crucis *An. 1333.* occupat. Inde illi in sacram messem intenti , securius contra Ethnicas superstitiones agebant Gastoldi patrocinio. Vir enim primæ per Litvaniam auctoritatis atque potentia erat : & Olgerdo absente Reipu-

P p blicæ

*Marty-
rium Fra-
trum Or-
dinis S.
Francisci
Vilnae.*

blicæ pro Principe præerat. Quamdiu ille
 præsens Vilnæ agebat, religionis Christianæ
 præconibus constitit in integro sua se-
 curitas ; at per ejus absentiam (Tykoci-
 num fortè in Podlachiam seu Subsylvani-
 am abiverat) plebs à quopiam concitata
 acriter in eos desæviit. Pars , numero se-
 ptem , è domo violentè in forum protra-
 cti , præcisis cervicibus inter plebis convi-
 tia sanguine suo Litvanas terras Christo
 initiarunt : pars alia , alii septem , in verti-
 cem montis, vulgo Lysagora dicti, raptati,
 crucibus alligati , atque per abrupta mon-
 tis in præterfluentem Vilnam deturbati.
 Sacra cæforum corpora à Gastoldo con-
 quisita , in eâdem areâ , è quâ Christum
 prædicaverant , sepulta sunt. Reversus ab
 Moschovitica expeditione Olgerdus , seu
 quòd facinus per se atrox id exigeret ; seu
 quòd proniore jam quam ante affectu in
 Christianos esset ; seu Gastoldo agente , in
 capita tumultus, quæstionem institui jussit.
 Quæsitus ; atque quingenti omnino è Ma-
 gistratu populoque Vilnensi capite plexi
 sunt.

*Vilnenses
 cives ob ne-
 catos Chri-
 stianæ reli-
 gionis præ-
 cones ple-
 dituntur.*

sunt. Lege insuper cautum , uti posthac Christianis suas religiones promoventibus securitas publicè , privatimque esset. Novam itaque virorum religiosorum ejusdem Ordinis coloniam Gastoldus Vilnam evocat , & sedem ad paludem Vinkram designat , ibidemque B. Virginis templum dedicat. Rigatus prædecessorum sanguine ager , inter successorum curas protulit magnos pietatis proventus , quibus in hunc diem fruimur. Proximis annis & foris quietem intercessisse ab armis , & domi nihil momenti actum , ipsum Scriptorum silentium testatur. Mors Vankonis seu Vence- An. 1336.
 flai Ducis Mazoviæ , (qui sororem Olgerdi in connubio habuerat) subsecuta , quietem rupit. Et affinitatum & fæderum jura , morte Principis terminata rati , magno exercitu Litvani Mazoviam in Novembri pervastra- runt : aderat vastatoribus ipse Olgerdus , cum aliis fratribus : memoratur mille ducentos captivos esse educatos. Neque minorem ipsi cladem domi acceperunt à Germanis. Marchio Brandenburgicus cum Co-

P p 2

mitibus

*Crucigeri
Punie ar-
cem oppu-
gnant in
Lituania.*

mitibus Namensi & Hennebergensi atque Crucigeris Equitibus, magnis copiis, post vastata obvia, arcem Pullen seu rectius Punie, obsedit. Quatuor illic bellatorum milia erant, qui ad primum de hoste nuncium cum universâ familiâ è finitimis agris eò convolaverant. Fatigarunt diu hostem, non pro mænibus modò pugnando, sed aperitis etiam portis erumpere in oppugnantes non infeliciter ausi. Cæsis tamen multis, pluribus vulneratis; cum defensorum numero, defendendæ quoque arcis spes, imminui cœpit: præsertim quod laxati varie, quâ cuniculis, quâ arietibus muri, parum præsidii jam haberent. Consilium itaque desperatione plenum aggrediuntur: ne hosti cedant, arma in suos atque seipso vertunt. Comportatâ ingenti strue, quidquid rapere hostis posset, in ignem congerunt. Vxores, prolem, & quidquid imbellis aut sexûs, aut ætatis, cœdunt, atque in flamas conjiciunt. Vbi ita suis parentassent, seipso Præfecto arcis jugulandos præbent, qui deinde ultimus ipse ferro sponte

sponte incumberet. Memorabile certe facinus , si in virtutis materiam incidisset ! sed *hac est in cultarum mentium infelicitas* , quod ingentes animos ac vires , in *vitia & desperationem consumant*. Dum ita illi furunt : muros de-
fensoribus destitutos Germani subeunt ; irrumpunt , Tragædiæ finem abrumpunt.

*Litvano-
rum despe-
rataforti-
tudo.*

Pauci jam supererant : sed hi quoque eadem obstinatione , quâ à Præfecto expectabant mortem , inter hostem quærere ; rure in confertos. Vix aliqui potuere vivi accipi : omnes cæsi. Eversa funditus arce , per circumjacentes agros populabundæ legiones in Prussiam reductæ. Olgerdus quamquam eâ vice insigne damnum à Prussis accepisset : tamen à Prussica expeditione abstinuit , & in Mazoviam circa medium Octobrem movit. Confilii ejus ratio , sub silentio mansit. Expeditionem verò infeli-
An. 1337. cem eventus reddidit. Nam cum captis Pultoviâ & Ciechanoviâ Civitatibus , vastisque earum territoriis , ingentia spolia reducerent , & securius non ex disciplina militari agerent : à Nobilitate Mazoviâ ad

*Litvani &
Mazovitis
profligati.*

Narviam profligati sunt. Pauci nando effugerunt, quibus potior ratio vitæ quam prædæ fuit: at qui præda onusti, in paludosas ejus fluvii ripas, sese injecerunt; ibidem, hausti paludibus, interierunt. Elapso
An. 1339. inter otium anno sequente, sub initia deinde tertii, Magister Livoniæ Samogitiam iteratâ irruptione vexavit: Theodoricus verò ab Aldemburg Magister Prussiæ, cum Germanicis copiis, quas Comes Palatinus Rheni, ceterique Imperii Principes secum adduxerant, in Litvaniam irrupti. Velona in primis arx Nemo imminens, magna contentione oppugnata est. Habebat in præsidio Litvanos Samogitasque manu & consilio viros: horum fortitudine atque constantia hostis coactus, post amissos aut vulneratos audaciores, rem infectam deferere. Fortasse etiam externus miles ad hiberna assuetus, in campo sævientem hymen pati nesciebat. Per æstatem majoribus copiis ingressi Prussi, ingentia damna Litvaniæ ac Samogitiæ intulerunt: vastati agri, captivi magno numero abducti. In
 reditu

reditu ne paterent expediti passus , quos
silenti agmine transgressi Prussiam repenti-
nis incursionibus Litvani ac Samogitæ ve-
xabant , triplici fossâ & vallo , immissoque
in fossas aquis permunierunt. Per idem ferè tempus inter Regem Casimirum Se-
natumque Polonum de successore in pu-
blicis Regni Comitiis agebatur. Sunt qui
memorant Constantimum Coriatovicium
Podoliæ Ducem, Olgerdi nepotem , com-
muni Regis Senatusque consilio ad eum
honorem vocatum fuisse. Venerat ille Cra-
coviam : sed quòd Ruthena sacra deserere,
atque ad Latina transfire etiam regni causâ
nollet , spe successionis dejectus est. Neque
multò post reversus in Podoliam è vitâ ex-
cessit. Mortuo fratri successit , annitente
Olgerdo, Dux Novogrodensis Theodorus
Coriatovicius : hic , cùm novis provinciis
auctus , vetera Magni Litvaniæ Ducis im-
peria cæpisset aspernari , omnibus ditioni-
bus exutus est. Olgerdus ipse rebellem
bello petiit. Theodoro absente (nam im-
positis validis Valachorum præsidiis , ipse
ad

*Constanti-
nus Coria-
tovicius
nepos Ol-
gerdi ad
Regnum
Poloniae in-
vitatur.*

*Olgerdus
nepotem re-
bellem , ar-
mis compe-
xit.*

ad Hungariæ Regem cum omni pecunia atque auro , auxiliorum causâ Podoliâ abi- verat) neque cum copiis redditum matu- rante , præcipuis arcibus Braslavia , Smo- tryca , Sokolco , Skala , Kameneco , Czer- vonogrodeco, quâ aperta vi, quâ celeritate potitus, universæ Podoliæ in formam Pro- vinciæ redactæ Palatinum imposuit Ga- stoldum. Valachos milites universos ferro delevit : Niestacum , qui pro Theodoro Podoliam gubernabat , Cameneci captum

An. 1340.
Occasio
controver-
siarum de
Russia in-
ter Polonos
& Litva-
nos.

Vilnam remisit. Novos deinde per Rus- siam motus aperuit , mors Boleslai Mazo- viæ Ducis , nuper veneno à Russis sublati: qui partem Russiae Haliciam inter & Leo- polim interjacentem , maternâ hæreditate ad se devolutam , impotentissimè admini- strabat. Legitimus illi hæres solus erat Ca- simirus Rex Poloniæ. Huic itaque jus suum in Russiam, armis vindicaturo, cum Litva- nis priùs bellum , omnino necessarium vi- debatur. Nam & Lubartus Leopoli , & Kieystutus magnis per Russiam possessio- nibus , fratres Olgerdi ; & Georgius Nari- munto-

muntovicius, eorundem Nepos, Krzemienico imperabat. Vitandum tamen erat omnino Litvanum bellum Polono; ne pluribus simul impedimentis involutus, cum universa simul belli moles incumberet, sub onere fatisceret. *Magna enim, rectius per partes administrantur; quæ in unum congesta, omnem curam & vires superant.* Casimiri itaque prudentiâ res ita temperata est: ut cum Litvano æquis conditionibus fædera pactus, in reliquam Russiam arma verterit, eamque spoliatam ac subjectam arcibus excisis, pretiosiore supellectili evecta, Poloniæ adjunxerit: incolas Polonis deinceps legibus vivere, jussérat. Verum non diu inquietum Kieyistuti ingenium pacem tulit. Exeunte ejusdem anni æstate in Septembri (ignotum quâ causa) Mazoviam hostili agmine ingressus, universa provinciâ peragrata, ingentes prædas impunè abegit. Major longè vastitas Prussiae illata est, altero abhinc anno copias universas è domestico externoque milite comparatas, è Prussia eduxerat, Rudolphus Dux Saxoniæ

Qq

Ordin-

An. 1342.

*Prussia à
Litvanis
vastatur.*

Ordinis Magister contra Polonos & Pomeranos, quibus Marchiam novam adimere conabatur. Litvani cum Samogitis eam occasionem rei gerendæ, sive sua sponte & antiquarum injuriarum memoriâ incitati, sive à Polonis exciti, arripiunt. Tumultuarie non tam militem quâm prædatorem legunt, & nudatam omni præsidio Prussiam pluribus simul locis invadunt. *Tantum momenti est, agentem inter duos hostes, non attendere quid ab alio pati possis, cum in unum intentus es!* Vastatâ atque in cineres ferè redacta universa Prussia : coloni pænè omnes excisi. Certè tanta ea strages fuit, ut Rudolphus ab sua expeditione reversus, ex solo insolitæ calamitatis conspectu, etiam ad dolorem obstupuerit ; sensibus & ratione, atque adeò ipsa paulò post vitâ amissis. Successor autem ejus Henricus Dusemer universam propè Europam ad bellum solicitare est coactus. Clemens ipse, Sextus eo nomine Romanus Pontifex, singulos Christianorum Principum literis suis ad arma evocabat. Merentibus stipendia contra

*Christiano-
rum Prin-
cipum con-
tra Litva-
nos expedi-
tio.*

contra Litvanos & Samogitas ii favores
 Divini promittebantur, quos consequi mos
 est, peregrinos : qui suscepto voto, sepul-
 chrum Christi Hierosolymis ; aut D. Iaco-
 bi Compostellæ ; aut certè Apostolorum
 limina, Romæ ; religiosè invisunt. Excivit
 cohortatio Pontifícia non gregarium mo-
 dò militem, sed ipsos Principes cum in-
 gentibus popularium copiis. Aderant Hun-
 gari, cum Ludovico Rege ; Bohemi cum
 Ioanne Rege ; Moravi cum Marchione Mo-
 raviæ Carolo, Ioannis Regis filio, postea
 Romano Imperatore. Aderant Germani
 cum Brandenburgico Marchione, Comite
 de Halles, pluribusque Imperii Principi-
 bus. Aderant Danica auxilia, cum vetera-
 nis belli Ducibus. Henricus Magister Prus-
 siæ, & Burchardus Horem Livoniæ, cum
 sui Ordinis Equitibus & Prusso ac Livo-
 nico milite. Flos planè Militiæ Europeæ in
 armis erat ; neque aliud spirabat, nedum
 loquebatur, quām excidium Litvaniæ. Iam
 fama tantæ expeditionis in Litvaniam pe-
 netrarat. Plerisque extrema metuere. Ol-

Qq 2

gerdus

: annb

Olgerdi &
 Kieystutus in
 subitis peri-
 culis inge-
 nium.
 gerdus & Kieystutus (qui *generosis mos est*)
neque omnino desperare neque nimium fidere: il-
 lud omni modo agere, quâ arte vires ho-
 stium perfringi, atque in caput authorum
 verti possent. Legunt in primis ipsi quoque
 expeditos, è veteranis, exercitûs; Kieystu-
 tus per Samogitiam, Subsylvaniam, & Tro-
 censis Palatinatûs territoria: Olgerdus per
 ulteriorem Litvaniam atque Russiam. Ar-
 ces finitimas commeatu, milite, præfectis
 bello probatis, instruunt: imbellem om-
 nem ætatem, ac sexum vel in ulteriora Lit-
 vaniae, vel in profundiores sylvas, & inac-
 cessâ paludibus loca cum universâ re fami-
 liari amovent. Tùm injectis ignibus, quid-
 quid agrorum Prussiæ adjacebat, ad plura
 milliaria flammis absumunt. Ipsî diviso bi-
 fariam exercitu, in diversa intenti expe-
 ctant, ut hostis Litvaniam ingrediatur. Ut
 An. 1343. primum à speculatoribus nunciatum est
 Christianum militem fines Prussiæ trans-
 gressos Litvaniam intrasse: Olgerdus ab
 unâ parte Livoniam, ab alterâ Kieystutus
 Prussiam milite ac præfidiis vacuas, inva-
 dunt:
 Beograd
 P.D.

dunt : Ignari Christiani quid domi ageretur , castra securè per hosticum promovere ; & aliquot dierum itinere progressis , hostem nullibi occurrisse ; mirari . Quærendum tamen omnes decernunt : proditurum spondent , cùm intima rimari senserit . At neque pugnandi neque sæviendi copia dabatur ; cum nullibi signa hostilia , nullibi coloni , agrestiumve vici comparent . Mox etiam commeatus deficere ; quem aliarum regionum more ex hostico speraverant . inde partim inediâ , partim ciborum insolentiâ morbi ac lues vulgari ; & mox funera jumentorum ac virorum . Ita Principes à cogitatione belli ad jurgia & contumelias verfi , auctorem belli execrari : Magistrum Prussiae prope ut proditorem tractare . Denique amissa exercitûs magna parte , projectisque passim impedimentis , è Litvania abitum , fugâ nihilo meliorem , maturare . At Olgerdus interea Livoniam Derpatum usque & Ozelam Insulam per vagatus : latè ferro & igni grassabatur . Kieystutus verò Sambiam nuper bello in-

Expeditionis Germanorum in Litvaniam eventus in felix.

tactam aggressus, Regiomonto exciso, pluribusque arcibus ac oppidis vastatis, ingentem prædam vitato hostilium signorum occursu eduxit. Atque is tanta mole apparato bello exitus fuit : documentum posteris, *bella sèpè fortunatiùs ingenio, quàm vi- rium magnitudine geri.* Proximus annus in An. 1345. ocio abiit : sequentis verò deinde anni hyems plus terroris, quàm damni intulit. Henricus Magister, cum reliquis exterritorum auxiliis, & Marchione Flandriæ, Samogitiam invaserat : verùm irrito conata ea expeditio cessit ; tum, quòd agrestes mature se ad præsidia receperissent ; tum, quòd per Martium varia aura, modò nudâ glacie, modò nimiis aquis itinera reddidisset impedita. Itaque expeditione in aliud tempus rejectâ ; tunc quidem inglorii, prædaque vacui, domum redierunt Prussi : Cæ An. 1346. terùm sequente anno, cum quadraginta millibus Litvaniam ingressi, vastitatem latè per Samogitiam circumtulerunt. Quarto Nonas Februarii populabundis castra Olgardus objecit, magnoque animo hostem invasit.

*Litvania
vastatur,
Olgardus
profugatur.*

invasit. Pugnatum acriter solido die : sub noctem tandem Litvani fusi , campo & castris exuti. Olgerdus cùm neque animum apud turbatos reficere , neque aciem pugnamque inter fugientes restituere posset, post tentatas omnes Imperatoris militis que boni artes , cum Samogitis & Polocensi milite, sub signis, servatisque Ordinibus Velenam se recepit. Cæsa, ea vice, decem Litvanorum millia. Quamquam verò neque Prussis incruentam victoriam fuisse, auctores memorent : Magister nihilominus monumentum gratæ erga superos voluntatis Regiomonti dedicavit, cænobium Sacrarum Virginum , quod deinceps *Lebe meinch* vulgus nominavit. Partem aliquam injuriæ reposuit hostibus Olgerdus : nam eodem anno cum illi nihil à victis hostile timent ; in Sambiam irrupit , & ultra reliqua damna, ferro ac igni illata, aliquot milia captivorum eduxit. Mors Magistri Pruf-
An. 1347.
 siæ subsecuta, aliquid respirii attulit : dices, mare placatum , ad tempus posuisse fluctus ; ut repentinæ tempestatи fraudulentè

scipio

lentè præluderet : ita post breve ocium ,
 dato novo successore Henrico de Kniprod
 pertinaciter deinceps ab utraque parte
 An. 1348. mutuæ clades frequentatæ . Prima novo
 Magistratui auspicia Henricus , à Litvana
 expeditione dedit . Contractis initio Ia-
 nuarii copiis agros Pastrimani territorii la-
 tè populatus , atque ut à quibusdam nota-
 tur Trocos usque progressus , priùs indè
 militem cum præda eduxit , quām Litvani-
 nus auxilia laborantibus expedivisset . Ra-
 pto nihilominus qui poterat milite Olger-
 dus , cum Kieystuto , ejusque filio Patrico
 hostem abeuntem magnis itineribus asse-
 qui conatur : quem intra Litvaniam non
 adeptus , speculatores dimittit , nunciatu-
 ros quid rerum apud hostem ageretur . Vbi
 intellectum est , divisâ præda , solutisque
 castris , militem universum dilapsum esse:
 tum summâ celeritate , pænè vestigiis vi-
 ctorum recentibus hærendo , Prussiam in-
 vasit . Iam direptis aliquot territoriis onu-
 stum prædâ & captivis militem impunè ex
 hostili provinciâ deducebat : cùm Smo-
 lensciæ

*Novus
Prussiae
Magister
vastat Lit-
vaniam.*

*Vastatur
vicissim
Prussia à
Litvanis ,
& Russis.*

lensciæ Dux nova auxilia ab ulteriore Rus-
sia ducens, supervenit. Hic quoque ad va-
stantam Prussiam ire jussus , primo quidem
impetu circa Labioviam non exiguam stra-
gem ferro & igni latissimè edidit : tandem
cum Præfectorus Labioviæ armatum mili-
tem abeundi objecisset ; minoribus licet
copiis fusus ; & prædam & victoriam in
manibus hostium deseruit. Plùs nocuit te-
merè fugientibus fuga , quam pugna : ma-
jor enim pars copiarum cum ipso Duce
vorticibus fluvii, in quem se temerè proje-
cerant, hausta interiit. Eodem anno fæde-
ra inter Eduardum Angliæ & Philippum
Galliæ Reges constituta , ingentem belli
tempestatem in Litvaniam & Samogitiam
effuderunt. Præcipuus enim ex utrisque
castris miles , ad sacrum contra Ethnicos
bellum , in Prussiam evocatus , ad quadra-
ginta millia virorum ascenderat. Tanto
exercitu Magister Henricus , Kieystuti di-
tiones aggressus territoria aliqua ferè ex-
cidio delevit. Abeuntem cùm 9 Kal. Febr.
assecutus esset Kieystutus , ingenti animi

An. 1349.

Litvani à
Prussis pro-
figati.

R r ferociâ

ferociâ totoque impetu in extremam aciem irruit. Vbi à repento tumultu res ad justum prælium devenit, acriter utrinque pugnatum est. Ceciderunt è Prussis præcipui Gerardus de Stegin Præfectus (vulgò Con-tor) Gedanensis, sex Ordinis fratres, & quinquaginta è primariis equitibus: gregarii militis peditis ac equitis magna pars desiderata est. Victoriam tamen illi obtinuerunt. Levis enim Russorum ac Litvanorum equitatus gravem ferro Germanum militem diu non poterat sustinere: amissis in campo octodecim suorum millibus reliqui in fugam se conjecerunt. Affictam eo inauspicato eventu rem Litvanam, gravorem reddidit novum eodem anno à Polono bellum. Casimirus Rex Poloniae attritas Prussica clade vires Litvanorum nactus, Lubarto & Kieystuto in Russia ditiones, armis extorsit. Occasio belli, prætextus hæreditatis in eas Provincias, quas antè bello à Gedimino & Olgerdo occupatas Litvani ut sui juris possidebant. Adempta est Litvaniæ Volynia, Podolia cum Belzenfi

*Bellum Po-
lonum in
Russia con-
tra Litva-
nos.*

zensi & Brestianensi Palatinatu : ejectis
undique Litvanis, præsidia & Præfecti Po-
loni impositi. Litvani quamquam gravissi-
mo cum Crucigeris bello implicati tene-
rentur ; magis tamen Russiam per Polonos
ereptam , quām cætera à Crucigeris illata
damna sentire. Ut primum lues , quæ per ^{An. 1350.}
duos ferè annos Poloniā fædè vexavit ,
mitigari cœpit. infestis signis in Sendomi-
riæ Palatinatum irrumpunt, fusisque Polo-
nis , qui populationes armis fistere conati
fuerant , latissimè ferro & igni sœviunt.
Conversis inde in Russiam armis , eodem
impetu , arces & civitates nuper sibi detra-
ctas, quā vi, quā deditio recuperant. So-
la Leopolis intentata : quòd & novis mu-
ris, & præsidio firmissimo, difficilem osten-
deret oppugnationem : omnis tamen cir-
cumjacens ora, ferro & igni vastata est : Ex
iis deinde, quas receperunt, arcibus, finiti-
mi Polonorū agri continuis populationi-
bus infestabantur. Casimirus Rex, et si post ^{An. 1351.}
nuperam de Litvanis victoriam, à militari-
bus studiis totum se ad voluptatum curam

R r 2

trans-

Poloniā
Litvani
vastant, Vo-
lyniā re-
cuperant.

*Poloni Vo-
lyniæ par-
tem recupe-
rant, fusi
Litvanis.*

transtulerat : urgente tamen per iterata
damna hoste , resumpsit veterem animum
& arma. Accessit ad belli societatem Lu-
dovicus Hungariæ Rex nepos Casimiri,
nuper regno Poloniæ successor designatus;
quo nomine etiam omne suum in Russiam
jus Casimiro atque Polonis transcripserat.
Ab eo enim tempore, quo Hungariæ Prin-
ceps Colomanus Haliciæ & Volodimiriæ
regnaverat , Russiæ finitimæ Dominos se
Hungari ferebant: quamquam pridem non
possessione modò ejus omni , verùm ipsâ
spe depulsi. Vastavit eâ expeditione Casi-
mirus Volodimirienses agros,& caput Re-
gionis Volodimiriam oppugnatione cepit.
Pugnatum etiam est cum legione Litvano-
rum unâ, quæ in castra regia inciderat: fusi
Litvani atque Dux ipse Kieystutus vivus
in potestatem hostium venit. Eodem bello
Volodimiriæ obfessus Lubartus, manus Po-
lonorum insigni audaciâ unius militis eva-
fit. Bogdanus de Iwanice dicebatur : hic
profundâ nocte castra Polonorum ingres-
sus , atque universa ad plenæ Lunæ radios

ex or-

ex ordine speculatus, Principem de omnibus instructo modum viamque periculi evitandi aperuit. Auctus ob id meritum à Principe possessionibus, novoque stemmate, nobili *Ivvanieiorum* familiæ initium dedit. Kieystutus verò apud victores honestè atque regiè habitus, cum spem Christianæ religionis à se suscipienda fecisset, mitiùs à custodibus sub quorum curâ agebat, observari cœpit. Inde eludendæ diligentia custodum occasionem naestus, per tenebras è carcere elapsus, atque ad suos incolumis delatus, mox copias cum Lubarto fratre in regiæ Russiæ agros ducit. Occupatâ, vix sentiente Polonorum præsidio, Volodimiriâ, populationes Haliciam usque, atque adeo ad ipsos Hungariæ & Valachiæ fines extendit. Reversus in Lit-
An. 1352.
 vaniam ex Russiâ novam contra Polonos instaurat expeditionem. Sendomiriæ vastatione Zawichuostum usque pertigit. Resumebantur deinde insperatae hinc inde irruptiones; consilia Polonorum, viamque, monstrantibus quibusdam è nobilitate Po-

*Kieystutus
è Polono
carcere elapsus
Volodimiriā
Polonis eripit.*

*Proditor
sua prodi-
tione perdi-
tur.*

lona , proditoribus. Nomen uni Petrus Psonca , alteri Otho Czecharowicz : quorum in Patriam impietas , ipsos sceleris olim patronos , tandem vindices habuit. Nam Iagelo , deinde Rex Poloniæ renunciatus, utriusque bona fisco Regio addixit. Intima Poloniæ insperato insultu aggredi animus Litvanis erat : sed Vistula fluvius ejus regionis princeps , alveo satis lato ac profundo, ne ea consilia in eventum deducerentur , obsistebat. Præmittitur itaque Psonca , qui , securius inter suos , sine fraudis suspicione, vadum pertentet. Facit ille impigrè imperata , & quà vadoso alveo ferrebatur Vistula, præfixis virgultis designat: eodem paulò post , pescatores forte delati , quid virgulta supernatantia aquis designent , mirari ; simulque aliquid subesse fraudis non ex vano suspicati , virgulta iis locis extracta, quà vorticofior alveus summo impetu gyrabat aquas, disponunt. Obscurâ jam nocte Litvana castra ad fluvium pervenerant. Ductori vadum ostendenti creditum ; & ab audacioribus profectio temerè

merè inchoata : at cum passim è primis ordinibus milites vorticibus abriperentur , qui extra periculum adhuc erant, proditos se clamare ; & Ducum fidem obtestari. Proditionem & ipsi Duces metuere : ubi verò profunditas fluvii explorata fuisset , Psonca tanquam proditor militari impetu ad ipsam ripam miserè truncatur. Atque , ut in adversis , semper ad pejora judicanda pronior animus est ; majores infidias non vulgus tantum, sed & Duces vereri : quare exemplò eādem nocte castra inde retrò mota sunt. Olgerdus verò adjunctis Tartarorum copiis Podoliam universam , quæ Polono suberat , latissimè populatus , prædam omnem sine periculo , cùm nuspian hostis occurrit , eduxit. Induciæ deinde Polonum An. 1353. inter ac Litvanum subsecutæ : & Olgerdus quidem , ac Kieystutus , initum fædus constanter coluerunt : fortasse non tam pectorum religione , quàm Prussici belli cogitatione. Lubartus autem contra omnem fæderum fidem , cum Volynio & Litvano exercitu , Haliciam in Julio invasit : occupatâ

*Lubartus
Dux Volyniae
Haliciam
occupata.*

patâ ex insperato civitate , plurimos ci-
 vium ac exterorum , qui nundinarum oc-
 casione magno numero confluxerant , ce-
 cîdit : ædibus spoliatis flamas subjecit ,
 viciniam universam latè vastavit . Repetiit
 rursus circa Non. Sept. irruptionem , &
 Zawichuoſtum populabundis legionibus
 progressus , priùs cum prædâ militem , ex
 hostili provinciâ deduxit : quam Poloni ad
 arma concurrissent . Non abſimili eventu ,
 fed meliore cauſâ , Olgerdus cum Kieystu-
 to fratre & Patrico nepote , ex Resseliensi
 in Prussia territorio , prædas egerunt : quo
 ſuceeffu irritatus miles , & ad interiora
 Prussiae ductus , liberiū ferro & igne latè
 bachatus eſt . Idem annûs insignis eſt ce-
 lebri naturæ prodigio . Præter morem ejus
 oræ , Martium totum , Aprilem , Majum , in-
 gentes æſtus tenuerant . Exeunte verò Ma-
 jo tanta ſubſecuta eſt aëris vicifſitudo , ut
 quæ inter intensa frigora nives ceciderant ,
 ad duos cubitos altæ fuerint . Desperare
 agrestes : & fruges , cum planè flos pullu-
 laret , frigore aduertas , nivibus enectas , &
ſex

*Fertilitas
insperata.*

sex dierum spatio insepultas , aspicientes , laborem ac fementem , spem ipsam perditam deplorare . At longè aliter res habuit . Dissolutis sensim calore nivibus , tanta fertilitas successit ; ut nunquam majores ex agris coloni proventus collegerint . Solæ eæ periere fruges , quas servare conati sunt aliqui , excusis intempestive nivibus . Se-
An. 1354.
Prussia à
Litvanis,
Samogitia
à Prussis
vastatur.
 quenti anno instaurata in Prussiam expedi-
 tio , nemine hostium , aperto campo , oc-
 currere auso . Ingens enim in Litvanis ca-
 stris erat multitudo : Prussis verò nulla ex-
 terorum ad manum auxilia . De munitiori-
 bus igitur tantùm locis se tueri Crucigeri
 contenti , colonorum cædes , & prædiorum
 flagrantium fumum ex arcibus mæsti spe-
 ëtabant : Litvanis ferrum & ignem per
 agros latè circumferentibus , & peragra-
 tâ Sambiâ , ultra Regiomontum milliaria
 quindecem Vartemburgum usque progres-
 sis . Refudit vicem deinde Henricus Magi-
 ster ; cùm non minorem cladem Samogi-
 tiæ intulit : universo Ducatu vastato , exu-
 stis pagis , inhabili ad laborem ætate cæsâ ,

S f

ingenti

An. 1355.

0109

ingenti copiâ prædæ , & captivis promiscuæ conditionis eductis. Non paucis tamen captivorum nihil sperantibus libertatem fortuitus casus dedit. Nam eo die quo victores Prussi Ragnetam accessere , Magister ab equo lapsus brachium dextrum fregit ; eademque nocte concepto fortè igne, arx funditus conflagravit. Inter hunc tumultum captivi Samogitæ elapsi , & carce-

An. 1356. ri , & potestati hostium se eripuerunt. Vl-
Prussiam
Olgerdus
vastat : un-
de occasio
Europæis
arma su-
mendi con-
tra Litva-
nos.
 tus est eam cladem Olgerdus exeunte pro-
 ximi anni Ianuario : ingenti exercitu hosti-
 lem provinciam ingressus , in diversa simul
 loca partitus legiones , totam ferè Prus-
 siam , simul cædibus & flammis involvit ;
 Magistro & Crucigeris in aciem prodire
 non audentibus. Fama ejus cladis Euro-
 pam , ac præcipue Germaniam pervagata,
 magnos in Christianorum animis motus
 concitavit. Ex Anglia , Gallia , Moravia ,
 Bohemia , Franconia , Suevia , atque adeo
 totâ Germania , magno numero juventus
 sponte nomina dare , vix expectare Ducum
 evocationem. Magister quanquam ex nu-
 mero

pero casu corpore æger , confluentibus nihilominus undique Christianorum auxiliis animo erectior ; castris sui loco præficit Sigfridum à Davelt Mareschalcum Prussiæ, atque in Litvaniam dimittit. Ingressis hostibus Litvaniæ fines , nulla castra , nullus miles objectus est. Cladem igitur Litvaniæ & Samogitiæ illatam inde primum est æstimare ; quod totam illam ferociam è tot gentibus collatam , in agros , pagos , & agrestes , effundere hostis fit coactus ; nemine ad pugnam occurrente. Aliquot deinde annorum quies undique intercessit : quam inde cum Polonis fædus mutuum conservabat ; inde cum Prussis ipsa necessitas exigebat , tam Prussis quam Litvanis per mutuas clades exhaustis. Tandem Lu-
 dovici Brandenburgici Marchionis (filius is erat Ludovici Cæfaris) cum delecto milite in Prussiam adventus Crucigeris ad resumendas Litvaniæ vastationes animos addidit. Repetitæ ter eo anno per Samogitiā & Litvaniam populationes tam graves fuerunt , ut incolis ac pagis omnino excisis ,

An. 1360.

*Marchio
Branden-
burgicus
Samogi-
tiām va-
stat.*

S f 2 deserta

deserta territoria memoriam stragis acceptæ diu conservarint. Auxit magnitudinem victoriæ , captus ultimâ expeditione Kieystutus. **Hic** ut erat ferociore ingenio , in

*Kieystutus
in pælio à
Prussis se-
mel, iterum-
que capitur.*

periculis magis audax , quamcautus , abeuntes prædatores cum suis asssecutus, atque signa ingenti animo conferre ausus , cùm rem audaciùs urget , cinctus undique legionibus Germanicis , vivus in potestatem hostium venit : paulò post captivorum Christianorum magno numero Crucigeris vi- cissim misso , suis liber redditus. Prussi his victoriis elati omnino fortunam urgere in sequentem annum decernunt , spe aut occupandæ, aut excindendæ frequentatis cladibus Litvaniæ. Externis domesticisque copiis pro Magistro præficitur Henricus Crumfelt Magnus ordinis præfectus : hic in Subsylvaniam armis Prussorum nondum tentatam exercitum ducit. Vbi cum ob nimias ex assiduis pluviis itineris difficultates res ex animi sententia non cederent, ne tanta expeditio nullo eventu abiret, castra in Litvaniam transtulit. Non diu Litvani passi

An. 1361.

passi Germanos impunè vagari , Ducibus Olgerdo , Kieystuto & Patrico castra ipsa hostium insperato impetu invadunt. Tenuit plures horas atrox & in utramque partem dubium prælium : tandem Germani & armorum genere & loci opportunitate (è castris enim benè munitis pugnabant) superiores Litvanis , victoriam quoque extorserunt. Kieystutus non consilio modò , sed manu & gladio fluctuantes ordines restituere conatus , cùm validè gladium in fortissimum quemque hostium vibrat , ab Henrico Heckerbeg Equite aurato , hastâ à latere impactâ equo dejectus , atque mox concurrentium multitudine cinctus in potestatem hostium venit. Ad-
Filii in pa-
rentem pie-
tas , & mi-
litum in
Ducem.

verterat periculum patris , filius Patricus : itaque velut æstro percitus , (quâ erat animi generositate , & in patrem pietate) in confertos hostium ordines equum agit , laboranti opem latus parenti : verùm cùm cæco Marte viam sibi gladio ad parentem aperit , pænè ejusdem fortunæ comes factus est ; ab Henrico Heberg Crucigero ,

S f 3

hastili

hastili equo dejectus. Gerebat seriò rem
 gladio pedes , sed multitudine jam oppri-
 mebatur ; cùm cohortes aliquot Litvano-
 rum cuneo facto hostem submovent, & af-
 fertum libertati Principem , è pugnæ loco
 servatis ordinibus asportant. At Kieystu-
 tus grande reliquæ prædæ coronamentum,
 Mariæburgum abductus , catenis compe-
 dibusque oneratus , in carcerem detrudи-
 tur. Duos tantum dies eam calamitatem
 tulit. Nam Litvani cujusdam (qui sacris
 Christianis initiatus ibidem liberè agebat)
 commiseratione , tum instrumenta effrin-
 gendo carceri, tūm vestem ad morem Cru-
 cigerorum comparatam tegendæ fraudi,
 tum equum & reliqua fugæ necessaria na-
 ctus, clarissimo die è carcere & arce profu-
 git. Ita certè memoratur fraus scitè admi-
 nistrata ; ut transeuntem equitem per ar-
 cem ac civitatem , tanquam unum quem-
 piam è Crucigeris ipsi Crucigeri saluta-
 rent. Ante vesperum ad sylvas delatus , ut
 insequentium sagacitatem eluderet , dimis-
 so equo , in locum paludosum se abdidit ;

Kieystuti
cancer, &
fuga.

ibique

ibique triduo latuit: nocturnis deinde itineribus, per densissimas sylvas atque paludes frequentes, syderum tantum ductum secutus, totus lacer, luto oblitus atque adeo semianimis in Mazoviam evasit. Ibi à familia sua Danuta, Ianussii Ducis Mazoviæ conjuge agnitus, liberaliter habitus, recreatus medicinis, equis ac comitatu instructus, in Litvaniam rediit, magno fratribus Principum, totiusque gentis gaudio. Vbi Litvaniam attigit, simul respirare aurā patriā, simul bellum contra Prussos animo vindictæ cupido, maturare: lecto quamprimum exercitu Prussiam ipse invasit. Castrum D. Ioannis vi cepit: cæso præsidio ac thesauris expilatis munitionem solo æquavit. Inde ferro & igne latissimè sæviens Gedanum usque pertigit, & arce per vim potitus, cæteris cæfis Præfectum loci Equitem nobilissimum Ioannem Colinum cum aliis Crucigeris in captivitatem abduxit. Tandem rectâ ad possessiones ejus Crucigeri, à quo nupero prælio equo excussus fuerat, militem populabundum ducit;

*Kieystutus
in Mazo-
viam eva-
dit, inde in
Litvaniam
reversus,
bellum
Prussis in-
fert: nur-
susque ca-
pitur.*

cit; arcem dictam Keckerbeg expugnat, spoliat, ædificia simul cum captis militibus subjectâ flammâ absunit. Iam Kieystutus ex conscientiâ sumptæ vindictæ gaudio plenus, onustum spoliis militem deducebat è Prussiâ: cum Præfecti, Bartensteinianus & Rastembergensis abeuntem armatâ acie asscuti, extremos summâ vi adoriuntur. Pugnatum utrinque acriter: Ducas tandem ipsius infelix casus, & animos & victoriam Litvanis perdidit. Excussus equo, à Verner de Vindeken Kieystutus, (cum occiso hostis equo) fortiter pedes pediti instat, à Præfecto Niessoviæ gravi vulnere debilitatus, in potestatem Præfecti Bartensteiniani venit. Capto Duce, reliquus miles suâ sponte fugam arripuit. Tertia hæc Kieystuto apud Prussos captivitas fuit, non multò longior, quàm priores. Brevi enim è carceribus per aliquam fraudem elapsus in Litvanię evasit incolus: relicta inter hostes suspicionum materiâ; cùm plerique fugam ejus non tam negligentia, quàm favore aliquorum, accidisse

disse criminarentur. A privatis , eâ de re, sermonibus sensim ad dissidia publica gradus siebat. Magister, ne ipso *ocio gliscens dissenso*, vires sumeret ; expeditionem bellicam omnibus imperat. Erant illi præter ordinariarum legionum exercitum , auxiliares copiæ è Bohemis , Anglis , Danis, Germanis conflatae. Cum utroque igitur exercitu ineunte vere in Litvaniam movit. Primus belli impetus in Caunam effusus : ingenti apparatu , ac pertinaci operâ , arx oppugnabatur : præsertim , ubi Olgerdus , qui solvendæ obsidioni cum exercitu advenerebat , infectis rebus repulsus est. Tandem post diuturnam oppugnationem ipso Sabatho quod feriis Paschalibus proximum est, subruto cuniculis muro , atque injecto ædificiis igne , pertinax propugnatorum studium Prussi perfregerunt , atque arce sunt potiti. Amiserunt quidem non paucos , quos oppugnationi succedentes, murus cuniculis loco ejectus, obtrivit : at longè major apud Litvanos clades. Tria millia delecti militis in præsidio fuerant, quo-

*Cauna op-
pugnatur à
Crucigeris
& diruitur.*

T t rum

rum indignam inter flamas flagrantis arcis mortem, nunc etiam vulgaribus næniis populus decantat. Soli è nobilioribus triginta sex, cum Voydato Kieystuti filio, vi vi ab hoste capti. Subsequens dies ob festi solennis religionem, quiete cultus est : at tertio die quidquid munimenti speciem inter rudera exustæ arcis adhuc referebat, funditus sublatum ; reliquiæ murorum dirutæ, aggeres disjecti, fossæ exæquatæ. Eodem progressu Pistena & Vielona excisiæ, illa metu suorum deserta, hæc quatuor dierum oppugnatione capta. Hoste in Prussiam reverso validius malum, famæ, miserrimè universam Litvaniam peragravit : five quòd communis, ejus anni, ista fuerit tempestas, ut quæ etiam Poloniæ & Russiam involverit; five quòd inter continuas hostium incursiones, vel metu vel inopiâ colonorum, omnis agricultura jaceret projecta. Nihilo mitiorem fortunam sequentis anni Ianuarius attulit. Magister Prussorum cum auxiliaribus Bavarorum Comitis Volfangi & Livonicorum Crucigerorum

Fames in
Litvania.

gerorum copiis, ferro & igni universam Litvaniam latissimè vastavit; Eyragolianus, Panreimano, & Lambimensi territoriis in Samogitia excidio deletis. Deductâ feliciter omni prædâ atque captivis; iterum Mareschalcus Prussiæ Schindekop infestis signis in Litvaniam rediit; & Grodnam obsedit; verùm cum insultus ejus aliquot, Patricus qui arcis præerat fortiter rejecisset; Prussus deserto arcis oppugnandæ consilio, ad agrorum vastationem militem dimisit. Variavit deinceps fortuna, & paribus ferè cladibus, mutuæ utrinque agrorum vastationes institutæ. Illa tamen cura maximè coquebat Litvanum: quod excisis arcibus, sensim agri colonis destituerentur; atque adeò, hostis arma, interioribus Litvaniæ, admoveret. Quare & hosti morando, & colonis inter subita pericula recipiendis, munitiones reficere omni studio contendebat: jam enim timebatur ne belli sedes paulò post non modò in ulteriorem Litvaniam, sed in ipsam Russiam promoveretur. Neque minus hostis incumbebat;

Tt 2 ne quæ

An. 1363.
Prussorum
expeditio-
nes in Lit-
vaniam, &
Samogi-
tiam.

An. 1364.

ne quæ de novo , per vastatas nuper provincias , arcium obstacula exædificarentur. Ragnetus imprimis Præfectus , operas ruditer ac tumultuariè Caunæ munitiō nem maturantes disjecit , & arcis inchoatæ opus disturbavit. Magister deinde Prussiæ Pistoviam , fugâ præsidiorum proditam , cepit & exussit : Velonam quoque suis ruderibus recenter inædificatam , licet acriter à Gastoldo defenderetur , congesta arentis materiæ strue , & subiecto igne , sub mænia quo ventus flammam impellebat eam promovendo succedit , & expugnat. Præsidiorum plurimi ignibus perierunt. Præfectus præsidii Gastoldus , cum vivus hostibus cessisset orta concertatione de jure captivi , inter manus victorum oppressus est. Quamprimum hostis Litvaniâ excessit , Kieystutus occultis callibus consequitur , & Prussiæ infesta signa infert. Vastatum Iuriemburgum , copia ingens captivorum prædæque variæ , nemine amissso abacta. Deinde contra Mareschalcum Prussiæ copias duxit ; qui rursus per Samogitiā

*Kieystuti
pro Patriâ
gefta.*

tiām vagatus, prædam indē collectam exercitu bifariam diviso deducebat. Extremum imprimis agmen, & cohortes ad impedimentorum præsidia relicta, adortus, hostem cecidit, prædam recepit: inde contra ipsum exercitus robur magnis itineribus cum victore milite properabat. Verū Prussi extremi agminis clade consternati citato agmine in Prussiam abiverant, multā *An. 1365.* prædā, quæ fugam onerabat sparsim per viam desertā. Quievit aliquantis per Kieystutus: mox insperatus Angerborgum ob-sedit, expugnavitque: indē per vicinos agros prædas egit. Prussi Duce Sambiensium judiciorum præside, cùm abeuntem Kieystutum assequi non potuissent, Eyragoliæ territorium vicissim vastarunt. Pari eventu cùm deinceps Olgerdus & Alexander Koriatovicius divisis copiis simul pluribus locis Prussiam vastassent, atque Tibzā & Ragnetā præcipuis arcibus, pluribusque oppidis excisis, octingentos captivos eduxissent; mutuò Litvaniam latissimè populatus est Magister Prussiæ. Inter similem

planè mutuarum incursionum vicissitudi-
An. 1366. nem , sequens quoque annus transmissus. Magister Prussiæ exterorum auctus subsidiis ; Litvaniam fædè afflixit : Kieystutus verò abeuntem tacitè secutus, circa Insterburgum erupit : arcem pænè cepit, civitatem flammis absumpfit, territoria Vilaviense & Tapiavense solo æquavit. Ipse arcis Præfектus amissso oppido ægrè arcem & vitam periculo eripuit. Ut Litvanis ad repentinæ hascè irruptiones via deinceps præcluderetur , Caunam inter & Iuriemburgum , arcem Christimemelum excitari & Nemeni ripas ponte jungi imperant Prussi. Conabatur Kieystutus operas dis- turbare ; sed à præfidiario milite bis reje-
*Casimirus
Rex Polonie
Lituaniae Russiam
eripit.* Etus , tandem quievit. Eodem anno Casimirus Poloniæ Rex nactus bello Prussico implicatos Litvanos , Russiae possessione eosdem exuit ; Lubarto Theodoro Olgerdi fratre, è Volyniâ ejecto. Quanquam enim & Belzensem Ducatum sub Georgio Narimuntovicio intactum reliquerit ; & Podoliæ Duci Alexandro Narimuntovicio at- tribuerit

tribuerit Volyniam: utrumque tamen ita præsttit; ut supremum jus in Russiam penes Regem Poloniae esset, arces, civitates, præsidia penes Poloni nominis præfectos.

Sive hac Polonorum injuriâ irritati Litva- *An. 1367.*

ni, sive quodd cladem nova Crucigerorum incursione quinque districtibus illatam Episcopi Plocensis consiliis fama inter populum vulgata attribueret, Mazoviam prædis agendis apertam, Duce Kieystuto invasere.

*Pultovia à
Litvanis
exuritur.*

Pultovia ditionis Pontificiae oppidum præcipuum, primo impetu captum: arx, exusti oppidi ruderibus, undique cincta; cum & ipsa ignem concepisset, & præsidium vim flammæ non ferret, expugnata: ditio universa, latissime populabundo militi, in prædam cessit. Plura molientem Kieystutum ab ulteriore Polonici belli curâ, retraxit, domestici atque ipsis cervicibus imminentis hostis, metus. Prussi enim cum jam vastitas sola & solitudo per propinquiores Prussiæ agros superesset, sedem belli in ipsa Litvania firmare contendebant. Ad Nemenum fluvium pænè sub

conspe-

NOV 1367

Crucigeri
in Litva-
nia arcem
condunt.

conspectu Caunæ locum capiunt: atque continuo sex mensium labore egregiè permuniunt. Arx hæc nova ad unum milliare Cauna dissita *Gottesverderum* nuncupata est. Imposito præsidio valido cum reliquis copiis populatum ipse Magister Henricus ivit. reversus inde in Prussiam Schindecopio Mareschalco novis copiis præfecto, curam dat, instaurandæ in Litvaniæ expeditionis: tum, ut novæ arcis præsidio esset; tum, ut hostem, excisis ejus ditionibus longius submoveret. Sed Schindecopio adveniente, ne vestigia nuperæ arcis jam erant. Olgerdus enim & Kieystutus,

Olgerdus
arcem
Prussorum
diruit.

veluti frenum è propinquo Litvaniæ injec-
tum, extrema etiam contentione excutiendum rati, cùm junctis viribus in quinque integras hebdomadas oppugnationem pertinaciter produxissent, tandem vi captam, funditus omnino sustulerunt. Dolore itaque & indignatione plenus Schindecopius, Beieris castello copias admovet, & paulò post eodem potitur. Kieystutus, seu quod paucas in expedito cohortes habe-
ret, seu

ret, seu aliâ ex causa , minari potiùs arma ,
 ac ostentare ; quàm signa inferre. Legatis
 missis , castellum captum sibi restitui po-
 stulat ; ni id fiat , atrocia in præsidium mi-
 natur. Vana nimis legatio risum aliis ;
 Schindecopio , etiam indignationem, mo-
 vit. Facturum se , respondet , ut Kieystu-
 tum mox eximat , oppugnandi castelli ne-
 cessitate ; & tam atrocia in captorum præ-
 fidiariorum capita , decernendi : simulque *Atrox*
 spectantibus legatis, nonigentos *Prusorum* *facinus.*
 rum milites captos , arci includi jubet , &
 ignem subjici. Fractus tantâ ferocia, ad in-
 faniam irati Prussi, Kieystutus; lentiùs age-
 re , & colloquium de fædere postulare.
 Congressi amicè initio, illud tantùm è Re-
 publica statuere ; ut utrinque captivi per-
 mutati, suis & libertati redderentur: dein-
 de mox , oleum igni affusum à Kieystuto ;
 cum is intempestivè comminatus fuisset,
 sequenti anno se Prussiam visitaturum. Ut
 enim hisce terriculamentis , ferro non ver-
 bis , responderetur : jussu Magistri , bis in
 Litvaniam, hoc ipso anno Mareschalcus ir-

V v rupit;

ONISIOV

rupit; atque utraque expeditione non le-
 An. 1370. vem cladem intulit. Hæc maximè Kiey-
 stutum urgebant: ut bellum, nuper inter
 minas temerè promissum, maturaret. Ne-
 que pati potuit, diurniore moram;
 quām quæ satis erat expeditioni, majore
 mole apparandæ. Contra expectantem è
 condicto hostem ituro, valentioribus viri-
 bus erat opus: itaque non suis modò fra-
 ternisque Olgerdi è Litvania, Samogitiâ,
 & Russiâ contractis copiis, sed Scythicis
 etiam auxiliis evocatis, rem aggrediebatur.
 Vbi coivere in castra legiones: diviso bifa-
 riā exercitu, Sambia populationibus ele-
 cta. Vaftatis per universam provinciam la-
 tē agris, è populatione miles Otelzbergo
 arci admotus: locus vi expugnatus, mænia
 funditus diruta. Promotis indè castris sub
 Roudinum, pars lentæ oppugnationi de-
 signata, reliqua totius exercitūs moles in
 circumiacentem quaquaversus viciniam ef-
 fusā, latissimè stragem ferro & igne propa-
 gavit. Neque prius in castra redditum, quām
 fama ingentes Prussorum copias jam ad-
 ventare

Kieystutus
 Prussiam
 vaftat.

ventare vulgasset. Nam ultra veteranas Crucigerorum & stipendiariorum extenorumque auxiliorum legiones ; universa juventute quæ per oppida & agros bello inveniretur apta , arma capere jussa ingens omnino exercitus conflatus fuerat. Iam Litvani signa domum converterant : cum Henricus universis simul copiis ingruit ab-euntibus. Atrox planè prælum erat : comparatis enim utrinque animis , in pugnam ruebatur : Quamquam verò Litvanis mille jam suorum in acie cecidissent : tamen quia à Crucigeris quoque (præter promiscua capita) viginti sex nobiles ordinis equites, ipseque belli Dux, Magister Ordinis, Henricus occubuerunt : exæquatis damnis in meridiem usque fortuna neutrò inclinabat. Sperari fortasse poterat victoria , sed Kieystutus ac Olgerdus dubiæ spei parum fidere : magis timere , ne sui multitudine armorumque genere inferiores cùm (viribus ipsâ pugnâ fatigatis) sensim remittunt audaciam, tandem in fugam effunderentur. Quare dùm integer animus cuique, signum

*Pugna Lit-
vanorum
cum Cruci-
geris.*

V u . 2

receptui

receptui per universam aciem cani jubent:
 servatis signis ac ordinibus , omnes campo
 excederent & impedimenta in proximam
 sylvam submota sequerentur. Hostis poti-
 tus campo & victoriæ quanquam satis
 cruentæ opinione latus , substitit neque
 enim absque Duce , progredi ulterius au-
 debat. Litvanus verò victoriæ fructum
 prædam omnem , salvo milite domum se-
 curè deportavit. Reverso in Litvanię
 Kieystuto , & connubialibus cum Biruta
 Vestali conviviis militarium laborum reli-
 quias detergenti non diurna quies. Leo-
 poldus enim Austriorum Dux , magnum
 interea militem in Prussiam adduxerat : his
 copiis Crucigeri Samogitiam adorti ; qua-
 drifariam diviso exercitu , universam pro-
 vinciam vastarunt. Cæsis bello & labori
 ineptis , reliqui , cum cæterâ omnis generis
 prædâ , ingenti numero in servitutem du-
 cebantur : citiusque hæc peracta , quàm
 Kieystutus cum milite advolasset. Quare
 cùm abeuntium agmen assequi non po-
 tuisset populabundas cohortes in hostiles
agros

Leopoldus
Austriacus
Crucigeris
contra Lit-
vanos sup-
petias fert.

agros effudit. Magnam cladem repentinus ille impetus Prussiæ intulit : territorium integrum excisum ; caput territorii Gozenlanken arx expugnata atque eversa. Excedentem è Prussia Litvanum , iisdem fere vestigiis secutus Insterburgi Præfctus , Vigandus Beldenstein , expedito milite plurimos pagos haec tenus belli mala inexpertos spoliavit , cæsisque agrestibus aut captis exussit. Fervebant mūtuæ in agros incursiones : cum per idem tempus mortuo Poloniæ Rege Casimiro recuperandæ Wolyniæ spes ad novum bellum Litvanos avertit. Occupatis illis Prussico bello ut ante memoravi Casimirus Woly-
Litvanorum in
Russia contra
Polonos bellum.
 niam detraxerat ; atque ejecto inde Lubarto Olgerdi fratre , Alexandro Koriatovicio certis legibus attribuerat. Eo itaque nunc totis simul viribus itum. Aberat fortè tum Alexander , & Cracoviæ apud Polonus agebat ; pro absente principe , præ- erat Wolodimiriæ Petrus Turski Eques Polonus : erat arcii , contra longiorem obfitionem sufficiens commeatus ; sed præ-

V u 3

fecto,

fæcto , contra solam armorum ostentationem, non satis animi ; desperatione suppetiarum , vitam suorum & fortunas pactus, obsidionis tædia , maturâ deditioне redemit. Lubartus sine prælio , ac pænè per otium potitus erepto sibi nuper patrimonio , vetustiorem ligneam arcem munitiōnibus variis ac præfidio forti communivit; aliam è cocto lapide, jussu Casimiri magnis sumptibus per duos annos exædificatam, funditus dirui jussit. Indè junctis viribus in Poloniā legiones ductæ : & Lublinensis Sendomiriensisque Provinciæ latissimis populationibus exhaustæ. Ad ipsum Calvum vulgò montem , pervetusto S. Crucis templo , magnisque religionibus claro, insignem penetratum est : non profana modo , sed & sacra omnia violata ; altaribus magnifica piorum donaria detracta. Ab euntibus cum opulentâ prædâ, res non admiratione magis , quām memoratu , digna contigit. Currus , quo inter reliquam prædam, Crucis illius è qua Deus Homo penderat , pars , aureæ thecæ inclusa vehebatur:

*Polonia à
Litvanis
vastatur.*

*Prodigium
admiran-
dum.*

batur : cùm planè limites Poloni transcendendi essent, atque in Litvaniam transeundum ; ita repente hæsit : ut nulla vi admodum , aut multiplicatis jumentis , loco dimoveri potuerit. Imò lues etiam repentina vulgari cæperat , pecudes inter ac milites eos , qui fortè currum attigissent. Insolens prodigium,cùm aliquamdiu attonitos consiliique inopes Duces belli tenuisset ; consultus Sacerdos , respondit : Superos placari non posse ; nisi sacra illa præda , suo loco ex fide restitueretur. Delectus quamprimum è captivis Eques Polonus Chorobala ; atque in patriam prodigosum prædæ genus reportare jussus ; ubi ille castris excessit ; prodigia cessarunt. Præda reliqua ingens , milesque meliore successu domum deductus. Indè rursus ad solitas cum Prussis concertationes redditum : sed nihil ferè aliquot annorum expeditionibus ad memoriam gestum: repentinis tantum populationibus plerumque agri & agrestes vexabantur : raro arces aliquæ , insperato impetu, interceptæ, atque eversæ. Exæquabantur

An. 1371.
An. 1372.

bantur ferè mutuò damna: nam Kieystuto præcipue intende[n]te, hostis impunè non poterat grassari; sed quæcunque per Litvaniam edidisset, paria illis, domi suæ, pati, cogebatur. Affuetudine continua, propè sensum incommodorum amiserant: ita fa-

An. 1376. Etum, ut Litvani eò promptius belli Polonici consilia suscepereint; quò minus periculi inter mutuas vexationes metuebant à Prussis. Cupido prædæ, bello occasionem dedit: muliebre in Polonia regimen, & spem & auspicatos successus adjecit. Nam pro Ludovico Hungaro absente, mater ejus Elizabetha inter gravem annis ætatem, morum judiciique levitate celebris, Rempublicam administrabat. Circumferebatur inter Polonos fama, non tam certo aliquo nuncio sparsa, quàm inter prudentiorum conjecturas enata, Litvanos contemptu muliebris fortunæ summâ vi in ditiones Polonas bellum instruere. Monita à Senatu Regina, ut mature provideret, ne quid Respublica detrimenti acciperet, muliebri jactantia respondisse fertur. *Filio suo impe[rante]*

Litvani
Poloniā
adorinuntur.

rante vanum Polonorum timorem esse : sufficere il-
lis solam nominis ejus famam , ad extorquenda è
manibus quorumque finitimorum , ne dum barbaræ
gentis , arma. Interea Litvani non procul
Lublinensibus agris , validissimo è Litva-
nis , Samogitis , Russis , Wolyniis , exercitu
recenso ; repente in Poloniā , Octobre
exeunte sunt effusi. Aderant exercitui præ-
fentes Olgerdus ipse , Kieystutus , Iagielo ,
Vitoldus , Lubartus Theodorus , & Geor-
gius Narimuntovicius , Duces : Ita Lubli-
nensis , Sendomiriensisque Palatinatus , Pod-
goria universa , magna Cracoviensium
agrorum pars , & quidquid Sanum inter &
Vistulam interjacet , divisis copiis uno ve-
luti impetu oppressum est. Incredibili ce-
leritate quaquaversum populabundæ le-
giones volitabant : pauci Polonorum inter
subita pericula ad arces vel alteram Vistu-
læ ripam evaserunt : plurimi aut domi se-
curi occupati , aut in fuga incauti inter-
cepti. Clades ingens vix explicari potest.
Integris enim decem hebdomadis , in tem-
pla , ædes , agros , igne ; in colonos ac in-

colas ferro fævitum est. Elizabetha verò, inter sumptuosa convivia, musicosque concentus, vix audiebat tam deplorati Reipublicæ statūs rumorem. Cùm satietas ipsa populandi ac prædæ, finem prædando imposuisset; nullusque in campo hostis compareret: onustus spoliis Litvanus, integris signis domum rediit. At non minorem domi stragem à Prussis editam reperit. Nam Vinricus Prussiæ Magister, nudatam præfidiis Samogitiam nactus, sex integra territoria depopulatus est. Revocatas à populatione agrorum cohortes Caunæ admodum verat: sed cùm tentata oppugnatio irrito conatu cederet; fortissimis quibusque sub muro amissis, desperatione victoriæ oppugnationem reliquit; prædamque, quam patentibus ad injuriam locis collegerat, in Prussiam eduxit. Inde rursus cum decem millium milite Mareschalcus Prussiæ in Litvanię expeditus ad Niemeni ripas longissimè ferro & igne grassatus, ingenium prædam abegit. Ludovicus Rex, ubi cladis per Litvanos illatæ rumor in Hungariam

*Litvania à
Crucigeris
vastata.*

An. 1377.

gariam pervenit , quamprimum inde in Poloniā , compendioso per Sanocenses montes itinere , movit. Ad Sendomiriam (quo viritim ad arma evocatus Equestris ordo convenerat) recenso milite , partitus est exercitum : alios Duce Sandivojo de Sulin ad Chelmensem oppugnationem destinavit ; ipse verò , Hungaros & Cracoviensem , Sendomiriensemque nobilitatem , ad Belzam duxit. Sandivojus felici successu usus brevi Litvanos universâ Chelmensi possessione ejecit : Chelmia caput regionis , Grabovia , Horodla , Sewolosa , arces captæ. Regi ad Belzam diuturnior oppugnatio fuit. At Georgio Narimuntowicio harum ditionum Duci res interea planè desperata. Neque enim fortunæ ejus tanto bello sustinendo pares erant : auxilia verò à patruis , Litvaniæ Ducibus , in Prussiam intentis , sperare non poterat , aut valida , aut in tempore affutura. Kieystutus solus , ut erat versatili ingenio , atque ad omnem fortunam formatus , remedium rebus pænè projectis invenit. Nam amici titulo ad Re-

*Polonorum
contra Lit-
vanos ex-
peditio.*

*Kieystutus
pro patria
artes.*

gia castra admissus , nuper hostis & incen-
tor bellorum , jam pacis orator , & arbiter
fæderum , periculofissimi belli cursum sti-
tit : pacto fædere his conditionibus . ut
Kieystutus ad suos reversus Polonos , qui per Lit-
vaniam captivi haberentur , liberos dimitteret ;
Georgius Belzam Regi traderet ; reliqua retineret.
Traditâ statim Belzâ Georgius Regi con-
ciliatus, cùm fidem suam ei obligasset, non
solùm ditionem amissam Belzamque rece-
pit , sed etiam Lubaczoviâ à Rege auctus
est. *Tantùm valent etiam inter gladios , furentem-*
que Martem , pacis artes : quamquam matu-
rando cum Litvanis fæderi , non leve mo-
mentum attulit, orta per eos dies in castris
regiis Polonos inter & Hungaros, conten-
tio : quæ ne ad apertum prælium deduce-
retur , missio militis inter necessaria reme-
dia erat. Compositis ad eum modum ex
voto rebus in Russia , securiùs injurias su-
periore anno acceptas , Litvani de Prussis
vindicare cæperunt. Prælusit aliis Kieystu-
ti filius Vitoldus , juvenis manu consilioque
promptus , bellandi avidus. Hic suis au-
spiciis

Vitoldi ex-
peditiones
in Pruf-
fiam.

spiciis Prussiam in Iulio aggressus, Insterburgum arcem solo æquavit: inde Taploviam usque populationibus progressus, militem cum præda felicissimè reduxit. Fi- *Kieystuti
stratagems.*
lium paulò post secutus, Kieystutus pa-
rens. Hic pro suo more, ingenio magis,
quam impetu, tractare arma solitus, exer-
citum per confinia Mazoviæ in eam Prus-
siæ oram duxit, quæ à Litvanis maximè
aversa; ut longior à periculo videbatur,
ita minùs solicite communita erat. Circa
Dzialdoviam & Nidburgum securos peri-
culi Prussos subitâ clade obruit. Repetita
est rursus paulò post expeditio, sed majo-
re mole junctisque in commune cum Ol-
gerdo viribus trifariam divisus exercitus,
eodem simul tempore Velavienses, Salo-
vienses atque Insterburgenses agros latif-
simè vastavit. Neque Prussi interea quie-
verunt. Post Bielscum in Subsylvania va-
lidis copiis aliquandiu irrito conatu op-
pugnatum, universam eam provinciam po-
poplati sunt: inde per ipsam Litvanię ac
Samogitiam præda deducebatur; institu-

tis , ex itinere , per propinqua vastationibus. Nemo aperto campo signa furentibus opponere ausus est : paucorum tamen confilio , per insidias insigniter hostis attritus. Succisis enim inter silvas (quà Prussis eundum erat) arboribus , congestisque truncis , illac tantùm patentes transitus relictí fuerant , quà occultatæ de industria fossæ , maximè impediebant. Cum itaque in eum locum ventum esset , coorti è silvis Litvani , magno tumultu speciem potius prælii , quàm prælium inchoant. Ita hostes insidiarum ignari , cùm in apertos transitus impetu feruntur , in latentes fossas impulsi , partem præcipuam exercitūs , cum Duci- bus amiserunt : reliqui desertâ prædâ , per tutiora eluctati , incolumes evaferunt. Meliore deinde successu ternas in Litvaniam excursiones Prussi eodem anno instaurarunt. Iniquior longè fuit Litvanis sequens

An. 1378. annus. Godefridus de Linda Prussiæ Mare- schalcus , è cuius familia in hunc usque diem etiamnum in Prussia & urbe Gedanensi supersunt posteri , duodecim millium exercitu

Prussi in
Litvana
caesi.

exercitu igne ac ferro , Trocos usque ac
 Vilnam penetravit : ab ulteriore popula-
 tione , non armis , sed Kieystuti consiliis
 fæderumque promissione aversus. Similem
 cladem Samogitia tulit : ubi à Ragnetano
 Præfecto Cunone de Hartenstein , sex in-
 tegra territoria miserrimè pervastata sunt.
 Eadem fors Vilnam ipsam , caput gentis in-
 volvit. Exeunte Iulio quintis castris ingen-
 tem exercitum Godefridus Vilnæ ipsi in-
 speratò admovit : non miles , non consi-
 lium Litvanis in promptu erat. Itaque
 Kieystutus unius diei fædus rogare : inte-
 rim hostium Ducem ita versare , ut ab in-
 cendendæ urbis consilio dimoveret. Pro-
 miserat Godefridus : sed militis furor non
 patiens victoriæ spem , aut eripi , aut differ-
 ri ; contra imperata Ducis , intra ipsum fæ-
 deris diurni tempus , flamas urbi subje-
 cit. Pars magna urbanarum ædium ignibus
 absumpta : reliqua civium studio ægrè ser-
 vata. Difficiliorem deinde arcium oppu-
 gnationem hostis reperit : quare non ultra
 diem ad eas moratus , in Prussiam castra
 movit.

*Vilna à
Prussis
exulta.*

movit. Abeunti illi, si non victoriam, certè victoriæ sensum, Vitoldus insigni inge-
nio extorsit. Cum quingentis expeditorum
Equitum, quos rapere inter subita pote-
rat, citato agmine hostem prævertit: im-
pedimenta commeatumque omnem inter
silvas nuper relictum invadit, occupat:
providet summa celeritate, ne quā trans-
eundum hosti omnino foret, pabulum ali-
quod per vicinos agros haberri posset. De-
mum fatiscentes ac pænè enectos sex die-
rum inediâ, & itineris labore, per interval-
la inter impeditos transitus, fatigat, car-
pitque. Ita hostis inter continuas suorum
fame ac ferro pereuntium clades, ægrè elu-
ctatus; nihil ferè domum de nupero suc-
cessu reportavit: victoriæ præteritæ me-
moriam, præsentis mæroris sensu, obtun-
dente. Quid proximis deinde annis actum
sit, nihil consignatum reperio: sive scri-
ptorum incuriâ; sive etiam quod utrinque
interea ab armis temperatum esset. Illud
solùm ad memoriam proditur. Quo tem-
pore ab acerrimo hostium Litvania libera-
ta est:

TIVOLI

ta est : eodem maximum suorum Princi-
 pem atque antiquis heroibus ex merito
 comparandum amisit. Eodem enim anno ^{An. 1381.}
 in Prussia Henricus de Kniprod Magister,
 & Olgerdus in Litvania M. Lit. Dux fatis
 concesserunt. Numerosa erat Olgerdo ma-
 scula proles ; sed ante omnes Iagelo in
 amoribus : eum itaque sibi successorem de-
 signavit. Tantum verò valuit judicium mo-
 rituri Principis : ut inter tot æmulos nemo
 ante Iagelonem , Principatum ambire au-
 sus fuerit. Vix concordiam ex æquo æsti-
 mes ; si æmulorum numerum iniveris. Sex
 ipsi Olgerdo filii, ex Vlianâ Vitepscensium
 Duce suscepit: Volodimirus Kijoviensium
 Dux : è quo deinde genitus Olelko seu
 Alexander , Slucensium Ducum familiam
 inchoavit. Ioannes Zedzevitius Podoliæ ^{Filius Ol-}
 Dux. Simon Linguienejus seu Languinus ^{gerdi.}
 Mscislaviensium Dux. Andreas Wigundus
 à quo Trubecensibus Ducibus genus est.
 Constantinus Dux Czernikoviæ , è quo
 deinde Czartoriensium Duces prodiere.
 Theodorus Lubartus Sanguszkorum pa-
 Yy
 rens,

*An. 1381.**Olgerdus
moritur.*

rents, à quo Kovelscii & Koszyscii Duces. Quinque alii (præter Iagelonem) suscepiti
 è Mariâ, Twerensis Ducis filia: Skirgello,
 Swidrigelo, Korybutus, à quo genus du-
 cunt Zbarascii & Wisniewiecii Duces: De-
 metrius Koreciorum Ducum parens: Vi-
 gundus, qui suscepit, ritu Rutheno, Chri-
 stianis sacris, Basilius dictus fuerat: & pau-
 lò post Alexander, cùm ad Romanos trans-
 ivisset; Severiæ ac Kiernoviæ Dux. Kiey-
 stuto quoque erant filii sex Vitoldus, Pa-
 tricus, Totivilus seu Theophilus, Sigisodus
 seu Sigismundus, Andreas Woydatus, aliàs
 Harbatus; Dougothus: omnes armis exer-
 citati, gestisque feliciter in bello rebus ce-
 lebres. Nihil tamen movere fratres: quam-
 quam omnes ad imperium dignitate pares:
 plerique ætatis præjudicio propiores. Ni-
 hil patruus ipse Kieystutus, qui ut ere-
 ptum olim Iawnuto principatum sponte
 Olgerdo cesserat; ita eodem è vivis exce-
 dente, in se familiamque suam transferre
 non injuria posse videri poterat; præser-
 tim quodd continuais expeditionibus, tan-
 tum

tum ipse pro Republica egisset, quantum
nemo alias. Sed maluit, dare amori frater-
no; ut sub nepote Principe privatus vive-
ret; quam meritis suis; ut Principatum,
suæ domui, quæreret. Dignus maximè vel
eo nomine principatu; quod eum aliis non
illibenter concedere sciret; quo solus di-
gnus, meritorum præjudicio, æstimabatur.

LIBER. IX,

*De rebus Litvanorum Rempublicam admini-
strante Iagelone Vladislao.*

Persolutis patrio ritu, vetereque formâ
Olgerdo justis, universi Ordines, ipso
Kieystuto auctore, plenis comitiis Ia-
gelonem Magnum Litvaniæ Ducem re-
nunciarunt. Non facilè disreveris, plusne
valuerit ad concordiam, reverentia defun-
cti Principis, qui inter moriendum jus suc-
cedendi Iageloni consignarat: an exem-
plum Kieystuti, qui & Reipublicæ causâ
& privati in fratrem amoris officio, ad om-
nem Iageloni subjectionem præstandam

Y y 2 aliis

Kieystuti
erga Iagelo-
nem bene-
volentia.

aliis præibat. Magnum hoc & temperati
in egregiæ fortunæ occasione animi , &
constantis in cultu amicitiæ argumentum:
sed cæteri illud secuti, quàm libenter jure-
jurando fidem Principi novo obstrinxer-
unt , tam inconstanter eandem coluerunt.

Tantum interest quo quis animo ad concordiam &
obedientiam accedit. Inconstans enim agendi pro-
positum plerumque est, quod ad aliena tantum imi-
tationis speciem , non ex destinata propriæ mentis
virtute suscipitur. Cæteri itaque pro oblatâ
rei propriæ opportunitate, ad rebellionem
suâ sponte desciverunt : Kieystutus , frau-
dulenti ambitione hominis artibus, pæ-
nè eversus, nonnisi tum arma sumpfit, cum
sumere coactus est. Woidilo, homo nascen-
*Woidilomis
contra
Kieystutum
factiones.*
di sorte infimâ, ingenio vafer ac promptus,
à pistriño (ubi pistoriā aliquamdiu eum
exercuisse ferunt) ad cubiculum Principis
& summos favores magistratusque Olger-
do imperante pervenerat : post Lidensem
præfecturam administratam , ultimis ejus
annis supremus arcanorum consiliorum
præses creatus. Apud Iagelonem , iisdem
artibus,

artibus, non retinuit modò fortunæ locum, sed etiam altius extulit : sororem enim Principis Mariam , defuncto Davide Duce priore marito viduam, in conjugium accepit. Hoc verò tantum Domū sanguinisque sui probrum Kieystutus palam ægrè ferre: atque eò apertiùs liberiusque factum damnare ; quòd ætate, auctoritate, & potentiâ grandis, pænè parentis locum obtineret apud nepotem , tum propinquitatis jure, tum Principatus non aversi beneficio, sibi obligatum. At Woidilo inde fortuna sua in summo stanti , magis timere. Æstimare secum, quam instabiles juvenum amicitia : quam primum mobili Principis animo , si patrui auctoritate pulsari inciperet, sibi non constare. Quia verò ad vim par non erat , fraudibus res suas firmare , Kieystutum penitus convellere. Crimina-batur maximè : Kieystuti filiorumque ejus amicitiam , nihil ultra externam speciem habere: Principatu tamdiu eos carere posse, quamdiu ejus invadendi facultas non suppeteret : intentos interea esse in omnem Jagellonis opprimendi occasionem. Neque difficile fuit finistris sermonibus apud

*Conspiratio
Iagelonis
contra
Kieystu-
tum, ejus-
que do-
mum.*

cupidum dominandi juvenem , si non fidem , saltem suspicionem reperire. *Facilis est enim inter Principes de aequalibus suspicio : quos regnare posse advertunt , cupere præsumunt.* Nutantem jam suspicionibus Principem , facilius deinde in odium armorumque cogitationem impulit. Secretis consiliis Kieystuti cum prole cædes decernitur : Voidiloni tanquam fidissimo hostium indici præmium , ditiones oppressorum promittuntur. Differre nihilominus tantisper aperatum bellum placuit , donec Crucigeri Equites per Prussiam , & Livoniam ad societatem armorum pertraherentur. Occultissimè inter Iagelonem & Prussos fædera conscribebantur , Voidilone administro : cùm Augustini Sudsteinii Ostrodomensis Praefecti indicio , res ad Kieystutum emanavit. Nam quòd nuper Danutam ejus filiam , Iannusio Masoviæ Duci nupturam , Christiano more è sacro fonte levasset , pro initæ necessitudinis ratione , amicum periculi imminentis admonuit. Trocis tunc agebat Kieystutus. Ad insperati nuncii fulmen ,

vix

vix ipse sibi credere ; inter tot tantaque sua benè merita , potuisse tantum scelus animo nepotis concipi , nedum destinari. Tum in furias contra consiliorum moderatorem versus , extrema Voidiloni minari. Mox seu alia de causa , seu quòd ipse natum magnus , sui loco juvenem bello acer- rimum in hasce concertationes immittere mallet ; filium Vitoldum Grodnâ evocat : questusque multa , insidias ex ordine ap- rit : urget in Iagelonem , cui tam parum es- set sanguinem suum vilissimi hominis con- nubio nuper polluisse ; ut etiam eundem augendæ nefariæ dominationi , hostium ar- mis propinare non vereretur. Vitoldus ut erat amicissimo semper in Iagelonem ani- mo , nihil horum in mentem demittere : connubium Mariæ sororis cum Voidilone excusare : fædera cum Crucigeris & insi- dias negare ; omni demum conatu paren- tis affectus componere. Illud potius ipse suspicari , parentique persuadere ; non à Ia- gelone , sed ab hostibus fraudem timen- dam. *Hostiles nimirum has , ajebat , artes esse , curare*

*Kieystuti
consilia , post
intellectam
Iagelonis
conspiratio-
nem.*

*Vitoldi
Kieystutia-
dae constan-
tia singula-
ris in colen-
do Iagelone.*

*curare ut quorum concordia formidabilis esset, eos
sinistris rumoribus inter se committerent, & tandem
mutuis cladibus attritos, facilius ipsi opprimerent.*

Kieystutus sive persuaderi reverà sibi pas-
sus, sive (quod verò propius) omnem su-
spicionem se deponere, in speciem testa-
tus, Vitoldum Grodnam ac Drohicinum
dimisit. Verebatur enim fortè ne præsens,
pro eo, quem constantissimè in Iagelonem
retinebat, affectu, obstacula consiliis suis
opponeret. Ipse verò Trocis in omnem
partem intendebat: ne quà subito tempe-
stas in incautum ingrueret. Pauci dies in-
tercessere, cùm non dubia proditionis ar-
gumenta emerserunt. Andreas Voidatus
Kieystuti junior filius Polociæ prærerat.
Huic Iagelo nullo jure Præfecturam abro-
gat; & Skirgeloni attribuit. Polocenses
Voidati factionem secuti, bello novæ mu-
tationi obfistunt: submittitur itaque Skir-
geloni exercitus, qui rebellem populum
armis ad officium cogat: accessere Livo-
niensium equitum auxilia, è nuperi fæderis
conditionibus promissa. Dum hæc ad Po-
lociam

*Voidati
Kieystuti-
de cum
Skirgelone
belum.*

lociam aguntur : apud Kieystutum antiquæ suspicioneſ indubitatis signis confirmabantur. Videbat enim Voydato præfecturam eripi , non alio criminē , quām quod filius ſuus eſſet : bello contra ſe movente Iageloni non deeffe animum , ſed occaſionem tantum quari ; hanc quoque non amplius expectandam , ſi parens filii cauſam tuendam fuſciperet : denique nova ibi fædera neceſſario debere intercedere , ubi Crucigeri nuper jurati hostes veteribus odiis temperatis , jam pro Litvanis arma ferrent ; & animis oppoſiti , iisdem caſtris ſe contineri pati poſſent . His momentis impulſus Kieystutus jam non timere tantum ſuo capiti , ſed etiam audacioribus confiliis providere. Facilius quippe domeſtice inſidia au- dendo opprimuntur ; quam metuendo evitantur. Magno itaque ſilentio militem qui ad deſtinata ſufficeret recenſet. Trecentos è Sa- Kieystutus
Vilnam oc-
cupat, Ia-
mogitis Equites (quos fidifllos atque ad ardua fuſcipienda exequendaque imperia gelonem ca-
pit, Voydi-
lonem ple-
dit. idoneos probaverat) Vilnam ire jubet : atque per variorum negotiorum ſpeciem , in diverfa hospitia ſparſos , ita ad condictum diem agendi mandata expeſtare , ne qua

Z z

ſuſpi-

suspicandi occasio præberetur. Sexcentos
deinde pedites plaustris, fæno aliisque id
generis rebus onustis occultatos, intra
mænia immittit. Denique omnibus ad su-
bitam vim ex ordine comparatis, ipse cum
delecta mille equitum manu citato agmi-
ne advolat: dato armorum signo reliqui
ex insidiis repente coorti ad Ducem con-
currunt: arces occupantur, cingitur arma-
tis regia, Iagelo cum parente Vlianâ & so-
rore sua Maria in potestatem redigitur: ur-
bi arcibusque præsidia imponuntur. Firma-
tis rebus eodem ipso die Voidilonem (to-
tius hujus scenæ auctorem) in furcam agi-
victor jussit. *Ita nulla incertior fortuna est, ma-*
joribusque ruinis obnoxia, quam quæ repentinis
augmentis ad summum evecta, per fraudes aut con-
tinuatur, aut ad altiora intemperanter urgetur. Ex
altissimo monte (undè, in subjectam ur-
bem, undequaque expeditus patet aspe-
ctus) malè tractatae fortunæ pæna, eversæ
exemplum, Voidilo de patibulo spectacu-
lum exhibuit. Cum deinde ad arcana con-
silia vestiganda, scripturæ per ocium stu-
diosè

diosè excuterentur, productæ sunt literæ, manu signisque factionum communitatæ; quibus pacta nuper cum Crucigeris contra Kieystutum fædera continebantur. His vulgatis, audax atque primâ specie atrox Kieystuti factum, levius inter populares audire cœpit; & animi à commiseratione Iagelonis, in odia verti. *Tam leves sunt vulgo affectus, & exquis momentis mutabiles!* Facile enim deponuntur, quæ impetu, non ratione assumentur. At Vitoldo inter tanta offenditum argumenta, constabat vetus in Iagelonem amicitia. Celerrimis nunciis facti totam seriem à parente edoctus, cùm Vilnam Grodnâ advolasset, inter filii, fratrisque amicissimi affectus, vix verba, nedum consilia reperiebat. Parenti gratulabatur palam deprehensas oppressasque hostium artes: & ipsâ gratulatione violari amicitiae sacra, apud se dolebat, cùm amicum Iagelonem hostium nomini accensere cogeretur. Susciperet negotium agendi pro amico, sub alieno arbitrio incertam vitæ spem, inter publicas custodias, trahente: sed de-

*Vitoldi
Kieystutia-
dæ constans
erga Iagelo-
nem ani-
mus, paren-
tem ad mi-
tiora consi-
lia flebit.*

bita in patrem pietas lædi videbatur. Exprobrabat enim parens , quod cum nuper consiliorum initia à se indicari audisset , inconsultæ amicitiæ specie occæcatus , aperatum sui paternique capitis discrimen , aut non vidisset , aut non curasset : eumque ut fratrem & amicum colere non cessasset , qui professis insidiis hostem se fecisset. Vitoldus non veritatem rei in dubium revocare , non fæditatem criminis destinati elevare : neque tamen Jagelonem odisse poterat. Igitur facinus quidem execrari , sed omnem invidiam in Voidilonem congregare : tum ipsâ sumptæ de Voidilone vindictæ laude atque exaggeratione , parentis affectus temperare ; tandem sensim rem deducere ad memoriam Olgerdi : quâ ubi emollitum Kieystuto animum advertit , juvenilem pro Jagelone levitatem prætendere ; suas etiam preces interponere. Hâc ratione Kieystutus ad mitiora consilia flexus , Jageloni vitam donavit : è paterna hæreditare Krevensem Ducatum , è Materna Vitepsciam attribuit ; pecuniâ omni thesau-roque

*Inagelo è su-
stodialibet-
ratus Kre-
vum aman-
datu.*

roque amplissimo quem in arce Vilnenſi
occupaverat, penitus abstinuit: Principa-
tu solo mulctatum, privatum agere jussit.
Inde ad Reipublicæ in ſe translatæ curas
versus, in primis ne quæ novorum motuum
materies Vilnæ relinqueretur, Vitoldo
commifit, ut Jagelonem cum parente ejus
Vliana, cæterisque ſuis, Krevum deduce-
ret. Præſtitum id à Vitoldo, magnâ & ami-
citiæ & honoris in afflictum Principem fi-
gnificatione. Deinde ad exercitum mifſi,
qui ſui Principis nomine à Polociæ oppu-
gnatione diſcedere juberent. Paruit miles
magistratui militari. At Skirgailo Dux gra-
viora veritus, cum auxiliaribus copiis vita-
tâ Litvaniâ in Livoniam abiit. Mox in Se-
veriam ducendus erat ipſi Kieystuto exer-
citus. Nam alter ejus, nepos Demetrius *Occaſione
belli Seve-
rienſis lector
milite, Vil-*
Korybutus, cùm nuper Jageloni rebellaſ-
ſet; non modò nullum Magni Litvaniæ *nam &
Principa-
tum Kiey-
ſtuto eripit.*
Ducis in Severiam jus agnoscere volebat:
verūm etiam novorum in Lithuania inter
Principes diffidiorum opportunitate uſus,
aliquot finitimas arces armis occupaverat.

Z z 3

Contra

Contra illum Kieystutus mature movit. Ne verò se absente turbarum aliquid enasceretur, Iageloni quoque quantocius suos Vitepscenses sub signa cogere, & in castra properare mandarat: ita enim putabat fore ut per speciem necessariorum auxiliorum è Litvania eductus, à novandarum rerum spe averteretur. Verùm Iagelo latus datam sibi scribendi militis copiam; aliquantum versùs Severiam cum exercitu progressus, repente iter flexit, & magnâ celeritate Vilnam contendit: ubi Hawnulonis arcis Præfecti, & urbani Magistratūs proditione, noctu intra mænia receptus, arces occupavit, Kieystutiani præsidii partem cecidit, partem in vincula conjecit. Potitus eo modo Vilnā, legatos in Prusiam atque Livoniam ad petenda auxilia dimisit; ipse relicto in urbe valido suorum præsidio, recreatum auctumque militem contra Vitoldum Trocos duxit. At jam Vitoldus de tota re ab amicis monitus, cum Birutā novercā, Grodnam se receperat. Vrgebat tamen oppugnationem Trocorum

*Trocos ex-
pugnat.*

corum Iagelo: neque diu Trocenses vim tulere; desperatis auxiliis, cum civitate, arcibus, & fortunis in Iagelonis partes concesserunt. Vbi ea Kieystuto ex ordine sunt nunciata, relictis Russorum legionibus qui aut Novogrodiæ obsidendæ insisterent, aut finitima ab infestationibus Koributi tuerentur: ipse magnis itineribus in Samogitiam regressus, lecto tumultuariè milite Viliam transgreditur, castra sua Vitoldo, qui jam Grodnenses sub signis habebat, conjungit. Quia verò per legatos auxilia à Ianussio Masoviæ Duce affine suo nuper poposcerat, eaque in dies ventura expectabantur, noluit exiguis copiis, rectâ contra Iagelonem ductis, ante adventum auxiliorum in extremam dimicationem summam rei deducere. Ne tamen armatis, quos habebat, torpentibus inter ocia agendi tempus laberetur, Trocorum oppugnationem orsus est. Paucis diebus continua tâ obsidione, arcta undique res, ad alia consilia coëgit. Inde enim significabatur, Ianussium non modò auxilia denegasse;

verùm

*Kieystutus
contra Ia-
gelonem
ducit, Tro-
cos obsidet.*

verùm etiam violandorum impunè fæderum opportunitate arreptâ, novum bellum per Subsylvanam ditionem circumferre. Et jam Drohicinum, Mielnicum, Surasum, Kamiencum subitâ incursione occupasse. Inde Iagelonem Livonicis ac Prussicis auxiliis auctum, jam Vilnâ castra movisse. Perspectum erat Kieystuto, quâm ingentes hosti essent copiæ: quantum ipsi & armorum genere, & numero militum, inferiores. Attamen seu causæ æquitate securus: seu quòd in fuga parum præsidii, plurimum turpitudinis veteranus miles & Imperator videret, ingentes vir spiritus contra Iagelonem duxit, castraque castris aperito campo objecit. Conſtiterant instructæ ad prælium utrinque acies apparebat Kieystutianos obſtinato in pugnam & mortem, gradu pergere; atque adeò folâ pænè desperatione agi; hinc Iagelo, quanquam defuorum victoriâ non dubitaret, ingentem tamen cladem animo præcipere: quare fraudes priùs experiri apud sinceras mentes, quâm arma contra exercitum bello militem

*Iagelo ante
pugnam,
fraudibus
contra
Kieystutum
agit.*

militem maluit. Vitoldum per internuncios aggreditur. Obtestatur, ut obfirmatum pugnandi ardorem, mitioribus consiliis, ipse paterque suus restinguerent. Meminissent non hostiles, sed fraternalas ex adverso acies stare. Non pugnam modo, sed victoriam ipsam, toti deinde posteritati detestandam, se penitus execrari. Nam cuicunque tandem ex Superum sententiâ sit destinata: neutri tamen aliter cessura esse, quam per tot parricidia, fraternalaque cades. Horrere se tantum scelus: atque ideo quantisvis propriis dispendiis, concordiam sine sanguine malle. Interponeret se modò Vitoldus arbitrum, facilè ab eo, inter Kieystutum & Iagelonem, pacem aquâ possessionum partitione stabiliri posse. Non difficilem Vitoldi animum ad ea consilia reperit Iagelonis legatio, ut potè nondum de integro aversum, & è vetere studio non parùm retinentem: tamen quia inter tot violatæ fidei argumenta difficile erat nihil suspicionis in animum transmittere, armato fidere non plenè audebat. Missus itaque Skirgaylo Iagelonis frater, qui commeaturis inter exercitus pacis stabi-liendæ causâ, ac in primis Vitoldo, jurisju-

A a a randi

randi interpositis religionibus , coram pro
 se & Iagelone securitatem sponderet. Diu
 de paciscendi fæderis rationibus , stante
 interim in armis exercitu , inter Duces Ia-
 gelonem ac Vitoldum actum est : verùm
 quòd nihil stabile decerni posset absente
 Kieystuto , ipsum , ut adesset , invitare pla-
 cuit. Fidem itaque suam rursùs Iagelo ju-
 ramento obligat : Kieystutus post multam
Kieystutus
dolo ad ca-
stra Iagelo-
nis allectus,
Vilnam de-
ducitur.
 tergiversationem , Skirgaylone sanctè co-
 rām omnia tuta promittente , ac Vitoldo
 suadente , tandem Iagelonem accessit. Ne-
 gotium totum , magis fortè destinato con-
 filio , quàm decernendarum rerum difficul-
 tate , in vesperum extractum est. Tum pri-
 mùm Iagelo vultu ad gratulationem spera-
 tæ pacis in speciem composito , subjicit.
Paucis quidem jam horis ad rem totam absolven-
dam opus esse : sed ab ingruente nocte , illas haud
permitti. Quare qua consilio supereffent , commo-
dius in crastinum diem differenda. Quoniam verò
de plerisque jam convenissent , non esse necesse , tam
incommoda statione non necessariam sibi molestiam
accersere : venirent potius Vilnam ; noctem ad cu-
randa

*randa corpora acciperent ; & sociali cæna , futuro
 fæderi præluderent ; cras negotio supremum finem
 addituri. Sensere Kieystutus Vitoldusque ,
 & pauci qui aderant è proceribus comi-
 tes , quò res spectaret : quid , ultra illa ver-
 ba , Iagelonis animus agitaret , planum erat :
 sed jam inconsulta temeritas , quâ se illis
 infidiis induerant , damnari tantùm pote-
 rat , non corrigi. Verbo etiam de violata
 jurisjurandi fide queri ausi non sunt ; ne
 scilicet jurgio , apertæ vi initium darent :
 ubi ipsi à suis avulsi inter medias hostium
 legiones , nihil manu tentare possent. Dis-
 simulato itaque timore Kieystutus , quia re-
 pudiare absque periculo non poterat , Vil-
 nam profectus est : exercitibus in castra
 quietè concedentibus , quòd utrique puta-
 rent , Duces suos confectis ex voto rebus ,
 fædera communis hospitii religione auspi-
 cari. At nunquam periculo res vacat , cum ipsa
 belli capita , solius fidei datae acceptæque confidentiâ ,
 armato se hosti credunt . Difficilis enim animo ac
 vix aliqua ibi fidei constantia , ubi quidvis cum ho-
 ste patrandi opportunitas , manu tenetur. Èdem*

A a a 2

nocte

nocte Iagelo proculcatis amicitiæ, sanguinis , jurisjurandi , hospitii juribus Kieystutum ac Vitoldum comprehendendi jubet ; atque illum avehi Krevum , hunc Vilnæ in custodiam conjici. Ita Heros ille tot casibus medios inter hostes superior , consilio Vlysses , manu Achilles Litvaniæ , nepotis scelere domi interiit : quintâ nocte submissis à Iagelone sicariis (præcipui erant ex illis qui cubiculi Principis officiis præerant , Proxa , Bilgenus , Kiszyca, aliquie) in carcere Krevensi strangulatus est. Parentavit patruo , regiâ pompâ Skirgaylo Vilnæ in campo Swintoroha. At Iageloni efferatior in vindictam animus nondum refederat. Vidimundum primarum in Samogitia opum senem , Birutæ Kieystutianæ uxoris parentem , in rotam agi jussit : bona ejus conjugi affinibusque adempta Montivido attribuit. Solus supererat Vitoldus , ad quem velut aggere objecto, effusus vindictæ impetus aliquantum hæsit. Obsttitit enim tum veteris consuetudinis recordatio , tum novorum studiorum conscientia,

*Kieystutus & Vitoldus
Vilnæ jussu
Iagelonis comprehen-
duntur.*
*Kieystutus
Krevi
strangula-
tur : Vidi-
mundus in
rotam agi-
tatur : Vitol-
dus in car-
cerem com-
pingitur.*

scientia, ne gravius aliquid in eum repente decerneret. Sensim itaque adolescebat conceptum facinus: hinc tempus datum Vitoldo ad meliorem fortunam servando. Vilnâ ille Krevum honorifice deductus, regio cultu quoad alia habebatur, nisi quod arctissimâ custodiâ servaretur; quæ nemini suorum conspectum, nedum colloquium permittebat. Sola conjunx Anna, fortunam viri sponte secuta, cum duabus pueris liberè admittebatur. Atque hoc ipsum satis fuit ad libertatem Vitoldi: ita sèpè minimis momentis fata consistunt. Vigilum enim quispiam admonet Annam, Vitoldo certam cædem imminere: addit sceleris administratos à Iagelone destinatos jam Krevum advenisse. Aperit illa rem totam marito, simulque suadet ut assumpto unius è puellis habitu, elusis vigilibus, se hosti & certæ cladi eripiat: amicorum curâ omnia ad fugam comparata haberi. Successit felicitè muliebre consilium; mentito sub vesperum habitu vigilias Vitoldus superavit, atque inter tenebras è muris demissus, con-

*Vitoldus
in signi con-
jugis inge-
nu è carce-
re Crevensi
liberatur.*

A a a 3

scenso

scenso equo in Mazoviam evasit. Acceptus
ibi à Ianusso Duce uxoris Annæ parente
humaniter, assignatisque possessionibus ad-
jutus ; citò seu alia quavis de causa ; seu
quòd Litvanis incursionibus ea regio infe-
sta esset ; seu magis quòd bellum animo
vir acerrimus volveret , eoque respiceret
unde majora præsidia sperare poterat , ad
Conradum Zelnerum Prussiæ Magistrum
abiit. Duriorem se primo congressu Zel-
nerus prætulit , causatus , non voluntate ,
sed necessitate amicitiam Equitum Prussiæ,
à Vitoldo quæri. Illud æquiùs tergiversa-
tioni suæ obtendisset ; quòd priora sibi
cum Jagelone fædera contra Kieystutum
eiusque familiam intercederent : verùm ho-
mo Litvaniæ inhians , parum pensi habe-
bat , cuius fædera ambiret , cuiusve rejice-
ret ; modò , nunc illum , deinde alium , auxi-
liis firmando , mutua Litvanorum odia , in
ipsius Litvaniæ excidium aleret , armaret-
que. Atque ea causa est cur non diu seve-
riorem illam personam tulerit : mox enim
promissis auxiliis , Vitoldo Mariæburgi se-
dem

*In Mazo-
viam, dein-
de in Pruf-
siam eva-
dit.*

dem designavit : præsertim cùm è Samogitia illaque Litvaniæ parte quæ Kieystiani juris erat, præcipui ad Vitoldum commearent, qui oblatis suis opibus bellum in Iagelonem accendebant. Iagelo defunctus, ut rebatur, doméstico periculo, vires convertit ad externum hostem submovendum è Subsylvania : quam Ianussius Mazoviæ Dux, inter civilia Principum Litvaniæ disfidia, Litvanis nuper ademerat. Drohicyno in primis exercitus admotus, oppugnationem virtute præsidiariorum valde difficultem habuit : præsertim cum Saszynus Curiæ Ducis Magister, per media obsidientium castra viam sibi fortiter aperuisset, & centum equitibus quâ hastis quâ balistis minoribus armatis comitatus, in arcem penetrasset. Per proditionem deinde aliquorum Russorum per loca aliquot simul ædificiis accensis, cùm inde conceptus ignis grassaretur, inde Litvanus muris acriter instaret ; vir fortissimus, quod simul utrique malo non sufficeret, arcem semiustam Iageloni dedit. Paucis post diebus Surazum deditio-

An. 1383.

Iagelo Sub-
sylvania
a Mazovi-
tis recupe-
rat.

ditione, Mielnicum inopinato insultu receptum. Kamienecia octo dierum obsidione hosti extorta. Vindicatā prosperè Subsylvaniā, domum major cura avocabat. Vitoldus enim cum Samogitis constanter factionem suam secutis, & Magister Prussiæ cum suis in viscera ipsa Litvaniae ferro grassabantur. Vastatione agrorum Trocos usque pertigerant: cesseratque illis oppidum cum bina arce: sed ad famam redeuntis cum victore exercitu Iagelonis, citato agmine è Litvania exceserunt, arcibus dntaxat valido Germanorum præsidio, commeatuque abundè firmatis. Quia tamen, quâ nuper ruinis patefactæ fuerant munitiones, tam properè non potuerant refici: non diu suffecere præsidiarii loco retinendo, atque oppositioni sustinendæ: præsertim cum non die aut nocte unquam insultus remitterent Litvani. Pauci itaque libertatem fortunorumque exportationem Germani oppidum Iageloni dediderunt. Interea Samogitæ communi gentis consilio, partes Vitoldi

*Vitoldus
cum Prussis
& Samogi-
tis Litva-
niam inva-
dit, Trocos
occupat.*

*Iagelo Vi-
toldianos
Trocos eji-
cit, cum Vi-
toldo pa-
ciscitur.*

toldi tuendas suscipiunt. Iusta hæc omnino metuendi causa erat , ne si plures provinciæ id exemplum sequerentur , civili concertatione omnia Crucigerorum armis per Litvaniam , nuda apertaque proderentur. Præcipuas itaque artes ad concilandum Vitoldum intendere visum est : missi occultè impigri viri , qui misericordiâ civium , ceterisque studiis solicitarent animum , necdum sui patriæque oblitum : promitterent ab Iagelone cuncta , quæ pretendere posset , atque adeo quæ infami apud hostes exilio & incertæ eorum fidei anteponere meritò deberet. Successit auspicatò negotium. Vitoldus clam è Prussia abiit ; acceptaque quam ex pacto cesserat Iagelo , confessione Grodnæ , Volkonsci , Brestiæ , priorem amicitiam constanter resumpxit : tan- taque deinceps subsecuta est studiorum atque consiliorum conjunctio , ut ne nuncium quidem , extra patriæ fines , inscio Iagelone Vitoldus destinare fuerit solitus. Iagelo verò arcendi hujus belli necessitate liber , alterius inferendi curas suscepit. Contra Ianussium in primis Mazoviæ Du-

An. 1384.

minæ

B b b

cem

Iagelonis in
 Mazoviam
 & Polo-
 niam expe-
 ditio.
 cem exercitum duxit: vastatis quæ inju-
 riæ per Mazoviam patebant, populabun-
 das legiones in Sedomiriam Polonorum
 provinciam transtulit. Belli quidem hujus
 Polonici Cromerus non meminit: ne ta-
 men quispiam meritò desideraret, quod à
 pluribus Russis consignatum reperio; no-
 luit noster Strycovius lectorem ea igno-
 rare, quæ illi seu errore, seu rei gestæ noti-
 tiâ in suos commentarios retulere. Quàm
 latè præterfluente Vistula vastatio arceri
 non potuit, ferro ac igni absumpta cuncta:
 miles ab effusa populatione cum præda ad
 Zawichwostum in castra convenire jussus.
 Arx eò loci erat ab adversa Vistulæ ripa, in
 quam terrore vastitatis plerique nobiles è
 propioribus agris liberos fortunasque com-
 portarant: rati hostem fluvii transitum ne-
 quaquam attentaturum. Nam neque al-
 veus, aquis per eos dies auctis, erat vado-
 sus: neque ullæ in promptu aut naves, aut
 rates transportando militi, idoneæ. Omnis
 tamen difficultas Radivili Equestris turmæ
 Præfecti audaci confilio cessit: hærentibus
 enim

Radivili
 in Zawich-
 wostu expu-
 gnatione so-
 leertia.

enim in expediendo consilio ceteris , ille
 circumductâ circa sinistram manum equi
 caudâ , equum in flumen præcipitem agit,
 suosque idem facere jubet. Horum exem-
 plo totis castris , non expectato Ducum
 imperio , tumultuariè in flumen propera-
 tum : satisque feliciter in adversam ripam
 pars insidentes equis , pars de caudâ vel
 jubâ penduli, evaserunt. Defunctis eo pe-
 riculo , majus oppugnandæ arcis ratio ne-
 gotium objecit : cùm nihil præter equos,
 & arma aperto tantùm campo idonea , ha-
 berent. Hic quoque ingenio, prompto ad
 subita , Radivilus usus , singulos milites è
 vicinis sepibus ac tectis , quantum ferre
 possent , ligna comportare jubet ; tum
 congestas ingentes strues sensim in fossam
 promovere : exæquatâ fossâ , tantâ deinde
 copiâ, fustes in adversa mænia contorsere;
 ut fama obtinuerit, arcem baculorum con-
 jectu insepultam fuisse : propius tamen ve-
 rò, quod pauci tradiderunt, observato ven-
 to subiectum esse ignem conjectis in fos-
 sam lignis ; tum serpente secundùm ven-

B b b 2

tum

tum flammâ , mænia arcemque universam
 incendio periisse : paucis per flamas di-
 lapsis , qui captivitatem morti prætulere.
 Inde latissimè per minorem Polonię va-
 stitas circumlata est : nonnisi ad Vislicam
 & Calvum montem populabundæ legiones
 prædationem stiterunt. Hæc clades eo ma-
 jor fuit, quò liberiùs Litvani arma circum-
 ferebant , domesticis Polonorum dissidiis ,
 securitatem hosti facientibus. Mortuo
 enim Ludovico Rege , diversa pro novo
 Rege studia, præcipuos in Republica Prin-
 cipes , non contentionibus modò , sed &
 bellis exercebant. Inter opimam ex Polo-
 nia prædam, solis Russis (Polonarum enim
 rerum scriptores non memorant) auctori-
 bus accepimus spoliato Calvimonis tem-
 plu, Crucis, in qua humani generis pretium
 Christus olim pependerat , partem reli-
 giosè ac magnificè eò loci asservatam Do-
 woynæ obtigisse. Vilnam deinde cum tri-
 umpho regressis , ingentem cladem inter
 confertam plebem (si quis temerè sarcin-
 as , quibus sacra illa præda habebatur, at-
 tigisset)

*Dowyna
 Litvano
 transiundi
 in Polo-
 niam occa-
 sionis*

tigisset) grassari cœpisse. Denique cum nobilis puella, illustri in Polonia domo (de Habdank) orta, inter cœteros nuper captivos abducta, cœlestis spiritus secundum quietem visi monitu, causam cladis edocuisse: & Crucem illam, & puellam munieribus honoratam Iagelone jubente, à Dowoyna in Poloniam reductam esse. Qui, quod nuper captivam fæminam honestissimè habuisset, à parentibus, ipsaque puellâ magnarum opum unica hærede, in matrimonium invitatus; suscepit Christianis sacris in Polonia mansit: auctus est ibi novo stemmate; quod Dubno, vulgari vocabulo dicimus, cruce ad memoriam rei actæ servandam, insigne. Per idem tempus Hungari, quod de possessionibus per Pockiam cœteramque Russiam sibi nuper attributis, à morte Ludovici Regis, non levem cum Polonis concertationem metuerent: acceptâ ingenti pecuniâ Oleskum, Kremenecum, Horodlum, Lopatinum, Swiatinum, Lubarto Iagelonis patruo, (qui tunc pro Lithuaniae Principe, Luceo-

*Hungari
arcis ali-
quas in
Russiâ Lit-
vano ven-
dunt.*

riæ, Volodimiriæ, atque per universam Volyniam imperabat) vendiderunt. In Polonia interea civilium bellorum , mutuarumque vastationum tædio , factionibus de pertinacia remittentibus, animi in concordiam ab interregno coivere. Tandem Hedvigis Ludovici Regis natu minor filia, communi voluntate Regina renunciata est, atque excluso Sigismundo Brandenburgico, quem Elizabetha Regina mater administratorem Regni destinaverat , atque pars Regem Poloniæ nuper dixerat , Cracoviæ solenni ritu per Bodzentam Archiepiscopum Gnesnensem inaugurata ; Regni per se administrandi suscepit curam : donec de sponso Rege , è Reipublicæ bono , ordi-

An. 1385. num consiliis provideretur. Vulgata ejus rei apud finitimos Principes fama , Iagelo-
*Iagelo nu-
 ptias Hed-
 vigis Polo-
 norum Re-
 ginæ ambit.* nem ad ambiendum eas nuptias permovit. Legatio honorificentissima in Poloniam decreta : capita legationis Skirgelo, & Vi-
 gundus Basilius seu ut alii volunt, Borysus, fratres Principis, cum Haunulone Vilnensi
 Gubernatore : addita munera Reginæ ac Proce-

Proceribus, permunifica. Conditiones quibus matrimonium poscebatur, præcipuæ erant. Jagelonem matre Christiana genitum, neque mediocriter in eam religionem semper propensum; cum universis sua gentis ordinibus, sacra Christiana Romano ritu suscepturum: quicquid in Russia, vel Podlachia, per Litvanos Polonis haecen-
nus creptum esset, Polona ditioni consignaturum:
captivos, quicunque è Polonis vel Russis haberentur, absque pretio liberos dimissurum: Magnum Litvania Principatum, cum universis Litvani juris provinciis, Reipublicæ Polonæ æterno fædere con-
juncturum: quicquid in thesauris haberet, in Po-
lonia Regni commoda cumulanda expensurum: at-
que in primis omne consilium ac opem collaturum
ad Silesiam, Pomeraniam, Prussiamque recuperan-
dam. Ed gratiora hæc proceribus Polonis
acciderunt, quia & minus expectata, & in rem Polonam non parum conferentia: qua-
re legatio æquissimis auribus accepta est;
visumque omnibus, studiosè allaborandum
esse, ne qua firmandæ, per conjunctionem
validæ gentis, Reipublicæ occasio impedi-
retur. Reginæ tamen (ut ferè feminis privati
amores

*Legatio Jagelonis Po-
lonis grata,
non Regi-
nae.*

amores ante publica commoda sunt) alienior erat ab his consiliis atque Iagelone (cujus formâ aliquantum offendebatur) animus; præsertim quod alteri à teneris obnoxius. Infantem enim illam, ac propè in cunis, parentis Ludovicus Guilhelmo Austriæ Duci desponderat, ducentorum millium vadimonio adjecto. Legatis Iagelonis, ejus quoque pecuniæ annumerandæ debitum, in Principem suum transribentibus, cum Reginæ nihil propensiorem se ferret, Reginæ matris per legatos sententia quæsita est, quid super eâ re censeret: lubens illa permisit, uti Poloni, quod è Republica fore videretur, decernerent. Quare permoto priùs Reginæ in eandem sententiam animo, pietatis præcipue (quod maximum in teneras mentes telum est) praetextu; ne scilicet tantæ gentis ad Christum accessioni obfirmatis in Austriacum amoribus obstaret: frequenti Senatu, Reginæ matrimonium Iageloni promissum est; simulque Legati in Litvaniam missi, Volodko de Ogrodzieniec, Christinus de Ostrow, Petrus Szafraniec de

*Legati ex
Polonia ad
Iagelonem.*

de Luczyce , Hincza de Rogowo. Cùm negotium Iagielonium hinc inde per legatos agitur ; Vilhelmus Austrius seu occulis nunciis evocatus , seu quòd aliàs propensiorem in se Reginæ animum cognitum haberet , Cracoviam splendido comitatu advenit. Exclusus quidem ille fuerat arcis ingressu, Dobieslai de Kurozwak Castellani Cracoviensis curâ : sed quòd è propinquo suis rebus intenderet , parvo negotio priora Procerum consilia pæne expugnabit. *Agendis enim rebus , vis quadam potior , ac Procerum atque Reginæ animus , rur- nequeunt , ita administrari ; ut non aliquantum suis à Iage- langueant.* Itaque frequentiore colloquio , conviviisque hilioribus , à Reginâ ad Cænobium D. Francisci adhibitus Austrius ; de ejus in se affectu jam certus , reliquæ Curiæ animos humanitate ac liberalitate solicitare ausus est : tantumque jam illis artibus profecerat , ut & ipse intra arcem versari , regiaque pro hospitio uti permetteretur ; & plerique mutatâ mente , standum esse

C c c

esse

*Rumor de
adventu
Iagelonis
connubium
cum An-
striae di-
sturbat.*

esse veteribus Ludovici Parentis pactis non obscurè sentirent. Certè nisi maturè venientis magno apparatu ad nuptias Iagelonis rumor vulgatus, consiliorum seriem interturbasset, matrimonium inter Hedvigim & Guilhelmum haud invitis Proceribus constitisset. Verùm hi, ad eum rumorem, repente præsentium oblivisci, in consultæ mutationis pænitentiâ, etiam vehementius cum Guilhelmo agere. Nam & arce ejectus est: & clausis portis ab Reginæ conspectu arcebatur. Ægerrimè id ferebat Regina: & quod magis mirere, propriis manibus vim claustris parabat: ausura certò supra sexum ac majestatem aliquid, nisi Demetrius Gorayski Regni ærario Præfectus impotentes fæminæ impetus prudentibus consiliis composuisset. Guilhelmus verò plura veritus, sponte Cracoviâ clam se proripuit, multa supelleçtile inter tumultuarium abitum relictâ. Paucis post diebus Iagelo, Litvaniæ Proceribus, ac præsertim suæ stirpis Principibus comitatus, ad aliquot milliaria Cracoviensi

viensi Palatino Spitkone Melstinski , cum
delectâ Equitum manu , obviam honoris
caufâ progreso, Cracoviam magnifico spe-
ctaculo , pridie Id. Febr. invectus est. Eo-
dem die Reginam ipse coràm salutavit:
postero, per Skirgelonem & Vitoldum fra-
tres , amplissima munera obtulit. xvj de-
inde Kal. Mart. qui D. Valentino sacer est,
à Bodzenta Archiep. Gnesnensi Christianis
sacris iniciatus , Vladislai nomen acce-
pit. Alii quoque Duces (qui Christiana sa-
cra nondum susceperant) cum religioni-
bus, nomina mutarunt: Vigundus cum Vi-
toldo Alexandri , Skirgailo & Korigailo
Casimiri , Swidrigailo Boleslaus , Dougo-
thus Georgius, dicti. Successerunt connu-
balia Regum fædera ; quibus ritè pera-
ctis , cum pro Iagelone Alexander Vitol-
dus , Michael Iawnutides , & Theodorus
Lubartus Sanguszko , Reginæ ac Polonæ
Reipublicæ spopondissent ; fore ut singu-
la; quæ per Legatos nuper essent promissa,
ex fide ac ordine præstarentur : solennibus
cæremoniis , Iagelo Rex Poloniæ inaugu-
ratus

Iagelo Cra-
coviam ve-
nit , bapti-
zatur , coro-
natur.

*Bellum in
Litvania
cum rebelli
Iagelonis
fratre An-
drea Vi-
gundo.*

ratus est. Tum singuli Litvani Proceres, suo ac Provinciarum quibus præerant, nomine, Regi Reginæque fidem jurejurando obligarunt; atque ea converta & pacta, ut æternum rata inconcussaque manerent, tabulis publicis, caverunt. Cùm ea maximè Cracoviæ omnes agunt, cladis insperatae nuncius publicæ hilaritatis fortunam evertit. Conradus Zelnerus, nuper amicè à Regibus ad Connubialia sacra invitatus, partitus bifariam exercitum in Litvaniam simul & Samogitiam irruptionem fecerat: neque levis erat aut trepidatio, aut vastitas; utroque malo crescente ex absentia Ducum. Ab alia parte Andreas Vigundus Trubecensium Dux, Iagelonis frater, Dunam transgressus ditiones Litvanas infesto milite populabatur. Puer ille admodùm ad Christiana Græci ritus sacra accesserat: hinc, aliisque dotibus, ante alias fratres Russis gratior, universam propè Russiam vehementer jam ante in se inclinaverat. Russicis itaque opibus fidens, cùm absentibus aliis occupandi Principatus spem, imma-

immaturiūs in animum admisisset pertracto
in Societatem belli Henrico Livoniæ Ma-
gistro, factaque à Conrado Zelnero Prussi-
corum auxiliorum spe , audacior, arma per
proximam Dunæ oram circumferebat: Lu-
komlâ, validâ satis arce, per cruentam op-
pugnationem , potius ; propinquiora loca
non magno negotio occuparat ; Druiâ,
Drissâ , atque Polociâ prope sponte dedi-
tionem facientibus. Sub idem tempus pla-
nè (ut dubium omne absit, rem totam com-
positis consiliis actam esse) Suentoflaus
Smolenscensium Dux Vitepsciam , indè
Orszam aggressus , cùm civitates ipsas ex-
pugnare non potuisset , Tyrannorum ma-
gis instituto , quàm militari more , exquisi-
tâ per agros crudelitate sæviit. Nam ca-
ptos promiscuè aut in pagos campingi , &
flammis subiectis exuri jubebat, aut levatis
in altum ædificiis , ordine longo eos sub-
sternere , atque in jacentium colla , levata
onera dimittere. Celeribus ista nunciis
Cracoviam allata , Litvanos quamprimum
contra hostem ire compulerunt : dati à

Ccc 3

Rege

Rege qui summæ rei præcessent Casimirus
^{Skirgailo &} Skirgailo, & Alexander Vitoldus ; Duces
^{Vitołdus}
^{bello in Lit-} in rebus subitis experti : raptis, quæ eo tu-
^{vania præ-} multu poterant, copiis (quibus non exigua
^{ficiuntur.} Polonorum Volonum manus sponte ac-
 cesserat) acceleratum agmen in extremam
 Litvaniæ oram , ut abeunti cum præda
 Conrado , via interciperetur : sed jam is
 non satis aperto fidens , in tutiora maturè,
 cum prædā , abierat. Quare toto robore
 contra Vigundum itum est. Lukomla in-
 primis arx pertinaci oppugnatione recepta
 est : excisisque, quæ ibi Russorum ac Livo-
 num manserant , præfidiis ; quo deinde
 exercitus ducendus foret, nonnihil fenten-
 tiis variabatur. Ad Polociam propior ho-
 stis erat : sed ad Mscislaviam gravior , &
 crudelitate & viribus. Iam enim Suento-
 flaus ab Orszana agrorum vastatione Mscis-
 laviam ingressus , caput Provinciæ civita-
 tem , magnâ suorum , sed nec minore mæ-
 nium strage pænè ad extrema compulerat:
 vix aliquam moram res pati poterat; cessu-
 ram hosti urbem certò ferebant explora-
 tores,

tores, nisi subfidia in tempore adessent. Lukomlæ ergo valido præsidio relicto, sepositâ tantisper Polociæ curâ, rectâ miles contra Suentoflaum ductus: ita patentibus inter ruinas mænibus, apertaque per cuniculos civitate, jam pænè absoluta expugnatio omitti debuit, & universa moles belli in venientem exercitum verti. Quâ latius excurrebant planiores campi instrûctâ acie, magno impetu in venientes Litvanos Suentoflaus incurrit: primi congreffus ferociam, nihilo remissior, cùm totæ acies coivere, pugna exceptit. Dispar nihilominus pughandi causa, ut dispare pro æquitate eventum attulit. Turbari primùm apud Russos mediæ, aciei ordines: quos, reficerre Suentoflaus conatus, cùm audaciùs hostibus adequitat, à Litvano equite lanceâ medio pectore confossus, interiit. A cæde Dūcis, tota acies in fugam, quâ propiores sylvæ erant, effusa est. Castra, ab hostibus deserta, victoribus cessere: Georgius quoque filius Suentoflai, post acerrimam circa

se edi-

*Suento-
flaum Smo-
lenscenium
Ducem pro-
fligant.*

se editam pugnam , saucius in potestatem
 venit : restitutus deinde paterno Principa-
 tui , cùm priùs in fide ac obedientia Iage-
 lonis , Magnorumque Litvaniæ Ducum
 semper futurum jurejurando se obstrinxis-
 set. Victoriâ eâ potitis, vix aliquid negotii
Połociam recipiunt,
Vigundum capiunt.
 in recipienda Połocia repertum : expugna-
 ta urbs : de rebellibus , qui autores facino-
 ris aliis fuerant , pænæ sumptæ : Andreas
 Vigundus Dux & fax ejus belli , captivus
 ad Iagelonem missus ; universa Russia pa-
 cata. Ne tamen quid rursus ab ea parte
 turbarum cieretur ; Boleslaus Swidrigai-
 lo, cum mediocri præsidio Połociæ mansit:
 reliquo exercitu dimisso , Vitoldus Grod-
 nam, Skirgelo Trocos, Mscislaviam Simon
 Linguen , in Severiam Demetrius Kory-
 butus rediere. Ejus belli curâ liber Iagelo,
 Vigundo fratre captivo ad Checinensis ar-
 cis carcerem relegato, firmandis Polonicis
 rebus , per varias interregni vices non pa-
 rum concussis , neque adhuc quietis , im-
 pensiùs se commodavit : tūm ut initio Re-
 gni, incolis se quām maximè probaret, tum
 ut se-

ut sequens annus expeditior sibi relinqueretur, ad Christianam religionem studiosius totâ Litvaniâ propagandam. Itaque composita ad leges per Polonię tranquillitate, primis mensibus hybernis Vilnam cum Regina venit. Aderant comites Regi è Polono Senatu, Archiepiscopus Gnesnensis Bodzenta, Ioannes Episcopus Cracoviensis, Januſſius & Semovitus Mazoviæ, Conradus Oleſnicenſium Duces, Palatinus Posnaniensis, Bartholomæus de Wiszemborg, Christinus de Koziegłowy Sadecensis, Nicolaus Oſſolinski Viſlicēsis Castellani. Cancellerius Regni Zaklikus de Miedzygorze, Procancellerius Nicolaus Moskorowski, & Supremus Cameræ præfectus Spitko de Tarnow. Post peracta hospitalia festa, genti universæ ad initium verni per quadraginta dies jejunii comitia indicta. Frequentes ordines convenere atque in primis Principes Regii sanguinis. Statutum ibi est uti superstitionis plurium Deorum cultus totâ Litvaniâ, cæterisque Litvani juris provinciis, penitus eliminaretur: & Christiano ritu unum Supremum Numen ab

D d d

omni-

Iagelo è Po-
lonia in
Litvaniam
venit.

Comitiis
indictis, att-
 fert super-
stitionis
plurium
Deorum
cultum.

Episcopatum Vilnensem cum aliis Ecclesiis erigit.

omnibus deinceps adoraretur. Legem eam primi sunt executi , qui ex Equestri Ordine Comitiis interfuerent. Christiano instituto sacris aquis abluti : tum in area arcis infimæ , quo loco, Perkunas vulgo , Fulminum præses perpetuo igne curabatur, templum D. Stanislai titulo per Archiepiscopum Bodzentam dicatum est : à Jagelone amplissimi census Episcopo Vilnensi , cæterisque Sacerdotibus ejus Collegii, vulgo Canonicis attributi. Episcopus renunciatus est Andreas Vafillo nuper reginæ à sacris confessionibus , vir nobili in Polonia Iastrzebeciorum genere ortus , religiosam inter Franciscanos vitam professus. Minora deinde sacerdotia per proxima loca Vilkomericæ , Niemenczynæ , Missogolæ , Miednicis , Krevi , Obolciis , & Hayni erecta : templo hæc , Regina quoque magnificis donariis & pretiosa supellectile cumulavit. Iisdem comitiis lege cautum est ne Russi , matrimonio Catholicis priùs jungenrentur , quām ritus Græcos deseruissent: fortassis quod eo tempore Russi à Romano Ponti-

Pontifice, Græcorum defectionem secuti, abhorrerent. Additum magnâ piæ in Christianam religionem propensionis significatio-
tione, uti possessiones Ecclesiarum ab omni pensione, oneribusque fiscalibus aut mi-
litaribus immunes perpetuò essent: nul-
lumque jus ipse Princeps, nedum cæteri
profani magistratus in capita, aut bona Ec-
clesiæ, haberet. In singula hæc, ordinibus
consentientibus, Skirgelo Trocensis, Vo-
lodimirus Kijoviensis, Korybutus Novo-
grodensis, Vitoldus Grodnensis Duces vi-
ce omnium subscrysere. His ex ordine
constitutis Dobrogostus Posnaniensis E-
piscopus Romam ad Urbanum IV profe-
ctus est, qui pro Rege, (ex vetere Christia-
norum Regum instituto) supremam in
Christi Vicario potestatem recognosceret,
atque ea quæ in Litvania in rem Christianam
acta essent, partim nunciaret, partim
rata pro summa authoritate haberi, impe-
traret. Dimissâ deinde in Poloniam cum
Polonis Proceribus Reginâ; ipse rudibus
ad Christiana sacra adducendis omni stu-

D d d 2

dio in-

*Posnanien-
sem Episco-
pum Ro-
mam mit-
tit.*

dio incubuit. Difficilem admodum hunc laborem in primis expertus est: *nihil quippe durius in humanis, quam aritas religiones, quibus quisque innutritus sit, alieno jussu ejurare.* Neque enim reverentia metusque Deorum ille, qui à tenero mentibus injectus, cum annis crescit, ruidibus animis vi solâ evelli potest. Cùm tamen ad verterent jubente Rege sacros ignes extingui, aras atque adyta profanari, lucos succidi, serpentes necari, atque omnia securè ac impunè perpetrari: tum vana esse, quæ hac tenus timuissent, suspicari; ac metu sensim imminuto, in Principum religiones spontè transfire. Fortè cùm Sacerdos gente Bohemus, de nomine Hieronymus, simulacrum Dei Perkuni, securi demoliretur, incauto iectu pedem sibi graviter fauciaverat: itaque populus Numinis violati irâ hæc accidisse vociferari, religiones suas profanatas plorare: at cùm idem Hieronymus, ductâ super vulnus manu, Crucis sacræ effigiem designasset, verique Dei nomine invocato, sanum repente pedem circumstantibus ostendisset: tum verò insolentis

*Agrestes ad
sacra Chri-
stiana in-
ducit.*

lentis prodigiī spectaculo attoniti , novæ religionis dignitatem suspicere , antiquæ vanitatem deridere. Accedebat quòd Princeps ipse universam Litvaniā lustrans , non verecundaretur Christianam doctrinam ad frequentem plebem Litvano idiomate interpretari. Sacerdotes enim ejus linguæ satis periti ad manum haberi non poterant. Confluebat in dies populus; non humanitate solūm, sed & munificentiâ Principis excitatus: nam quòd rusticæ plebi, solius lineæ ac pelliceæ vestis hactenus usus fuisset , singulis verò qui sacro fonte abluerentur , lanea albi coloris attribuere-
tur ; magni concursus fiebant. Oportebat ad fluvii ripam constitutos , per cohortes recenseri, atque singulis cohortibus sua de-signando nomina , aquis aspergendo tingere. Triginta millia rusticæ ac oppidanæ plebis eâ expeditione , sacro fonte abluta esse memorantur: atque adeo in hanc diem fluvii , ad quorum ripas Christiana hæc ex-piatio peracta est , populari vocabulo vo-cantur Swienta : cui respondet latina vox

D d d 3

Sancta.

Sancta. Interea Vitepscii ac Polociæ aliquantum tumultuatum est : quod excurrere Rex coactus, auctoribus capite multatis, motus eos brevi compescuit. Inde rursus Vilnam regressus, sororem suam Alexandram, Semovito Mazoviæ Ducis in matrimonio collocavit : è quâ ille suscepit Cymbaram, Ernesti deinde Archiducis Austriae conjugem, Friderici tertii Romani Imperatoris matrem. Post nuptiarum solennia regio apparatu ibidem celebrata ; quod abitus in Poloniæ maturandus sibi esset, præcipuis primorum consentientibus Casimirum Skirgelonem, sui loco Magnum Litvaniae Duce renunciavit, atque solitis ceremoniis inaugurari jussit : eâ nihilominus obstrictum conditione, ut Jageloni Regi supremum jus in Litvaniam remaneret. Rebus per Litvaniam in eum modum compositis, in Poloniæ rediens, Volyniam ex itinere obiter lustravit : ubi quod Creslao Curasvanscio Polono Præfecturam Luceoriæ contra Litvanorum sententiam consignasset ; in odia suspicioneque Principum

Casimirus
 Skirgelo
 Magnus
 Litvanie
 Dux re-
 nunciatu.

pum Litvanorum incurrit ; quæ cùm in
ápera deinceps bella emersissent, depositis
tandem armis, frequentibus concertationi-
bus diu jactata , nonnisi sub Sigismundo
Augusto ex integro conquieverunt. Ius
enim in aliquas Russiæ Provincias à Polo-
nis Litvanisque prætensum , utrosque diu-
turnâ lite exercuit. Quæ verò in eo nego-
tio, aut adversis partium studiis agitata sunt,
aut mutuo consensu sancita ; in alterâ hi-
storiæ hujus parte, temporum rationem se-
cutus indicabo : ita tamen, ut neque disce-
ptionem , neque sententiam super eâ re
meam , ipse promam , qui historicum, non
arbitrūm, tantorum negotiorum ago. Illud
inter comperta habendum. **Quo tempore**
Iagelo ad Poloniæ regnum evectus est :
præter Litvaniam, Samogitiam, Polesiam,
Podlachiam, Vitepsciam, Polociam, Smo-
lenpsciam, Mscislaviam, Magni Litvaniæ Du-
cis imperio subjectam : Severiam quoque
universam, Kijoviam, Volyniam, partem-
que Podoliæ, Litvano paruisse.

*D E O regnum omnium primo supremoque
Gubernatori ac Domino, Honor & Gloria.*

Bibliotheca Collegii Misericordie
et Scholarum Parium.

